

**GELENEKSEL KIRSAL YERLEŞMELERİN KORUNMASI İÇİN BİR
YÖNTEM ÖNERİSİ: ANKARA İLİ BEYPAZARI İLÇESİ KARAŞAR
MAHALLESİ**

Esra GİRGİN

**DOKTORA TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Esra GİRĞİN
28/05/2021

GELENEKSEL KIRSAL YERLEŞMELERİN KORUNMASI İÇİN BİR YÖNTEM
ÖNERİSİ: ANKARA İLİ BEYPAZARI İLÇESİ KARAŞAR MAHALLESİ

(Doktora Tezi)

Esra GİRĞİN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2021

ÖZET

Kırsal miras kavramını; yapı ve doğal çevrenin oluşturduğu kültürel peyzaj, kırsal yaşama ilişkin sosyal ve ekonomik faaliyetler ile somut ve somut olmayan kültürel mirasın oluşturduğu yere özgü değerler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Günümüzde kırsal mirasa konu yerleşimler; sanayi, turizm, tarım-toprak-su politikaları, nüfus hareketleri, çağdaş olanakların yoksunluğu, kültürel çözünme gibi etkenlerden dolayı kırsal kimliklerini kaybetmektedir. Çalışmada; düşünsel, kavramsal çerçevenin oluşturulması için kırsala ilişkin kavramlar tanımlanmış, ulusal, uluslararası çerçevede kırsal yerleşmelerin korunmasına ilişkin çalışmalar incelenmiştir. Bu kavramsal çerçeveye dayanarak kırsal yerleşmelerin belgelenmesi ve kültür varlığı değerlerinin saptanarak sürdürülebilir korunmaları için öneri bir yönetim planı geliştirilmiştir. Bu koruma yöntemi, tez kapsamında örneklem alan olarak seçilen Ankara İli, Beypazarı İlçesi, Karaşar Mahallesi'nde uygulanmıştır. Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, sosyal, ekonomik özellikleri ile çevre yerleşimler tanımlanmış ve yerleşimin kültürel ve sosyal değerleri ortaya konmuştur. Yerleşmenin fiziksel, sosyal ve yasal analizleri yapılmış, analizler sonucu elde edilen bulgulara dayanarak koruma politikaları oluşturulmuş ve koruma politikaları doğrultusunda korumaya ilişkin eylemler tanımlanmıştır. Sonuç bölümünde ise öneri koruma yönteminin Karaşar Mahallesi benzeri kırsal yerleşimler için uygulanabilirliği değerlendirilmiştir.

Bilim Kodu : 80106
Anahtar Kelimeler : Karaşar, Beypazarı, Kırsal Miras, Sürdürülebilir Koruma, Alan Yönetimi
Sayfa Adedi : 267
Danışman : Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

A MODEL PROPOSAL FOR CONSERVATION OF RURAL SETTLEMENTS: CASE
STUDY OF KARAŞAR NEIGHBORHOOD OF BEYPAZARI DISTRICT OF ANKARA
PROVINCE

(Ph. D. Thesis)

Esra GİRĞİN

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

May 2021

ABSTRACT

The concept of rural heritage can be defined as the collection of the cultural landscape created by the constructed and natural areas, the social and economic activities related to the rural life, and the indigenous values created by the tangible and intangible cultural heritage. Nowadays, the settlements considered as rural heritage lose their associated characteristics due to various factors, including industry, tourism, agriculture-land-water policies, population movements, cultural corruption as well as the lack of modern opportunities. In the present study, the concepts related to rural were defined, and both the national and international studies on the protection of rural settlements were assessed to draw the intellectual and conceptual framework. Based on this framework, a management plan was proposed for the documentation and the sustainable protection of the rural settlements by identifying the associated cultural values. The proposed plan was implemented in the Karaşar neighborhood of Beypazarı District of Ankara Province as the selected sample for this study. Accordingly, the physical, social, economic characteristics of Karaşar, along with its neighboring settlements were identified and the respective cultural and social values were presented. Additionally, the physical, social, and legal analyses were made to inform the development of the protection plan, and specific recommendations for actions were created correspondingly. The applicability of the proposed site management plan in similar rural settlements was discussed in the results section.

Science Code : 80106

Key Words : Karaşar, Beypazarı, Rural Heritage, Sustainable Conservation, Site Management

Page Number : 267

Supervisor : Prof.Dr. Zehra Gediz URAK

TEŞEKKÜR

Bu çalışma süreci boyunca beni destekleyen, öğrencisi olmaktan onur duyduğum tez danışmanım Prof. Dr. Zehra Gediz URAK'a çok teşekkür ederim. Ayrıca, değerli eleştirileri ve önerileriyle çalışmanın gelişmesine katkıda bulunan tez izleme komitesi üyeleri değerli hocalarım Prof. Dr. Aysu AKALIN'a ve Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL'e, katkıları için savunma jürisi üyeleri Doç. Dr. Önder Aydın ve Doç. Dr. Özlem Sağıroğlu'na teşekkür ederim.

Alan çalışmaları sırasında misafirperverliklerinden ve yardımlarından dolayı Karaşar halkına çok teşekkür ederim. Uzun çalışma süreci boyunca desteklerini her zaman hissettiğim sevgili annem Fatma GİRGİN'e, babam Hasan GİRGİN'e, canım kardeşlerim Nurdan, Nuray, Nurhan ve Ebru'ya, enerjileri ile bana güç veren yeğenlerim Türkü, Cem ve İdil'e teşekkür ederim. Bu süreçte sabrını, desteğini esirgemeyen sevgili yol arkadaşım Erkin'e ve canım oğlum Çoruh Deniz'e teşekkür ederim. Son olarak çalışma süreci boyunca mesleki katkılarından ve desteklerinden dolayı tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim. Bu çalışmayı canım oğlum Çoruh Deniz'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiv
RESİMLERİN LİSTESİ	xv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xx
1. GİRİŞ.....	1
2. KIRSAL MİRAS VE KORUMA	9
2.1. Kırsal Miras ile İlişkili Kavramlar	9
2.1.1. Kırsal yerleşim	9
2.1.2. Kırsal alan	13
2.1.3. Kırsal mimari	19
2.1.4. Kırsal kalkınma	20
2.2. Kırsal Kalkınma Politikaları	21
2.2.1. Dünyada kırsal kalkınma politikaları	21
2.2.2. Türkiye’de kırsal kalkınma politikaları.....	28
2.2.3. Kırsal kalkınmaya ilişkin çerçeve mevzuat.....	48
2.3. Kırsal Miras ile İlgili Sözleşmeler	51
2.3.1. Uluslararası çerçevede kırsal yerleşimlerin korunması.....	51

Sayfa

2.3.2. Ulusal çerçevede kırsal yerleşimlerin korunması	56
2.4. Kırsal Miras Koruma Yaklaşımları ve Uygulamaları	59
2.4.1. Kırsal miras koruma yaklaşımları	59
2.4.2. Dünyada kırsal miras koruma proje ve uygulamaları	61
2.4.3. Ülkemizde kırsal miras koruma proje ve uygulamaları	62
2.4.4. Ülkemizde kırsal miras koruma uygulamaları ile ilgili sorunlar	66
3. KIRSAL MİRASIN KORUNMASINDA ALAN YÖNETİMİ	67
3.1. Uluslararası Alan Yönetimi Yaklaşımları	67
3.2. Ulusal Alan Yönetimi Yaklaşımları	75
3.3. Kırsal Mirasın Korunması için Yönetim Planı Önerisi	78
4. KIRSAL YERLEŞİMLER İÇİN ÖNERİLEN KORUMA YÖNTEMİNİN ANKARA İLİ BEYPAZARI İLÇESİ KARAŞAR MAHALLESİ'NDE UYGULANMASI.....	83
4.1. Fiziksel, Sosyal, Ekonomik Yapı ve Çevre Yerleşimler	83
4.1.1. Fiziksel yapı	83
4.1.2. Sosyal ve ekonomik yapı	84
4.1.3. Çevre yerleşimler	86
4.2. Kültürel ve Doğal Değerlerin İncelenmesi.....	88
4.2.1. Tarihsel gelişim.....	89
4.2.2. Yerleşim ve kültürel peyzaj değerleri	98
4.2.3. Somut olmayan değerler	104
4.3. Fiziksel, Sosyal ve Yasal Analizler.....	108
4.3.1. Fiziksel analiz.....	109
4.3.2. Sosyal ve kültürel analiz	151

	Sayfa
4.3.3. Güçlü, zayıf yönler, fırsatlar, tehditler analizi (GZFT).....	182
4.3.4. Yasal durum analizi.....	184
4.3.5. Mimari değer, sorun ve potansiyellere göre bölgeleme	185
4.3.6. Paydaş analizi.....	187
4.4. Koruma Politikalarının Geliştirilmesi	187
4.5. Yönetim Planının Hazırlanması ve Uygulanması	196
4.6. İzleme, Denetleme ve Değerlendirme Süreci.....	201
5.SONUÇ VE ÖNERİLER	203
KAYNAKLAR	215
EKLER.....	223
ÖZGEÇMİŞ.....	267

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Kırsal yerleşimlerin korunması ile ilgili doktora tezleri.....	2
Çizelge 1.2. Karaşar Mahallesi hakkında yayımlanan yayınlar.....	4
Çizelge 1.3. Tezin metodolojisi	8
Çizelge 2.1. Kırsal kalkınmada etkin ve ardışık temalar.	22
Çizelge 2.2. Kırsal kalkınma fikirlerine ait zaman çizelgesi.	23
Çizelge 2.3. Dış kaynaklı kırsal kalkınma projeleri.....	47
Çizelge 2.4. Kırsal alanlarda mekânsal düzenlemeleri içeren kanunlar	50
Çizelge 4.1. Karaşar Mahallesi belgeleme çalışmaları	111
Çizelge 4.2. Karaşar Mahallesi mülkiyet durumu	115
Çizelge 4.3. Karaşar Mahallesi arazi ve yapı kullanımı	116
Çizelge 4.4. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar işlev analizi.....	116
Çizelge 4.5. Karaşar Mahallesi geleneksel doluluk-boşluk analizi	116
Çizelge 4.6. Karaşar Mahallesi yeni yapılar- işlev analizi.....	117
Çizelge 4.7. Karaşar Mahallesi/yeni doluluk-boşluk analizi	117
Çizelge 4.8. Karaşar Mahallesi parsel konum	118
Çizelge 4.9. Karaşar Mahallesi parsel büyüklük	118
Çizelge 4.10. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar kat sayıları	119
Çizelge 4.11. Karaşar Mahallesi yeni yapılar kat sayıları	119
Çizelge 4.12. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar yapım sistemi.....	120
Çizelge 4.13. Karaşar Mahallesi yeni yapılar yapım sistemi.....	121
Çizelge 4.14. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar çatı sistemi malzeme.....	122
Çizelge 4.15. Karaşar Mahallesi geleneksel konutların parsel konum analizi	126

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.16. Karaşar Mahallesi geleneksel konutların konum analizi	127
Çizelge 4.17. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapı giriş analizi.....	127
Çizelge 4.18. Karaşar Mahallesi bahçe kullanım analizi	128
Çizelge 4.19. Karaşar Mahallesi geleneksel evler bahçe servis elemanları analizi	128
Çizelge 4.20. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapım sistemi	129
Çizelge 4.21. Karaşar mahallesi geleneksel evler kat yükseklikleri analizi	130
Çizelge 4.22. Karaşar Mahallesi geleneksel evler dış değışmişlik	150
Çizelge 4.23. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapısal durum analizi.....	150
Çizelge 4.24. Karaşar Mahallesi geleneksel evler konfor durum analizi	151
Çizelge 4.25. Karaşar Mahallesi-hanelerin oturduğu mahalleler.....	152
Çizelge 4.26. Karaşar Mahallesi-oturulan konutun türü	152
Çizelge 4.27. Karaşar Mahallesi-yapıdaki hane sayısı	153
Çizelge 4.28. Karaşar Mahallesi-hanedeki kişi sayısı	153
Çizelge 4.29. Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda yaşıayan kişilerin yaşıa göre dağılımı	153
Çizelge 4.30. Karaşar Mahallesi- Anket yapılan yapılarda yaşıayanların eğitim durumu	154
Çizelge 4.31. Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda oturanların işgücü durumu.....	154
Çizelge 4.32. Karaşar Mahallesi-Konutun yapıldığı yıl?.....	155
Çizelge 4.33. Karaşar Mahallesi-Konutu yaptıran kişi?	155
Çizelge 4.34. Karaşar Mahallesi-Konutun mülkiyet durumu; Ev sahibi, kiracı, bedelsiz?.....	155
Çizelge 4.35. Karaşar Mahallesi-Ev sahibi iseniz konutun tapusu var mı?	156
Çizelge 4.36. Karaşar Mahallesi-Kaç yıldır bu konutta oturuyorsunuz?	156
Çizelge 4.37. Karaşar Mahallesi-Konutunuzu ne sıklıkta kullanıyorsunuz?	156

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.38. Karaşar Mahallesi-Konut sahibine ve/veya kiracılara ait başka ev, arazi var mı?	157
Çizelge 4.39. Karaşar Mahallesi-Konutunuzda bulunan mekân birimleri nelerdir?	157
Çizelge 4.40. Karaşar Mahallesi-Konutunuzdaki oda sayısı?	158
Çizelge 4.41. Karaşar Mahallesi-Konutun konfor durumu.....	158
Çizelge 4.42. Karaşar Mahallesi-Konutunuzun ısıtma sistemi nedir?	159
Çizelge 4.43. Karaşar Mahallesi-Konuta sonradan eklenen birimler nelerdir?	159
Çizelge 4.44. Karaşar Mahallesi- Konutunuz işlevsel ve büyüklük olarak yeterli mi?.	160
Çizelge 4.45. Karaşar Mahallesi- Baktığınız hayvanlar var mı?	160
Çizelge 4.46. Karaşar Mahallesi-Geleneksel konutta yaşamaktan memnun musunuz yoksa yeni evde mi yaşamak istersiniz?	160
Çizelge 4.47. Karaşar Mahallesi-Evinizle ilgili ihtiyaç duyduğunuz eksiklikleriniz nelerdir?	161
Çizelge 4.48. Karaşar Mahallesi-Yaylada eviniz var mı?.....	161
Çizelge 4.49. Karaşar Mahallesi-Yaşadığınız bölgede öncelikli ihtiyaçlarınız nelerdir?.....	162
Çizelge 4.50. Karaşar Mahallesi-Temel gıda ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorsunuz?	163
Çizelge 4.51. Karaşar Mahallesi-Çocukların eğitim ve öğretimini nasıl karşılıyorsunuz?	163
Çizelge 4.52. Karaşar Mahallesi-Sağlık hizmetlerini nasıl karşılıyorsunuz?	164
Çizelge 4.53. Karaşar Mahallesi-Çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	164
Çizelge 4.54. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ticaretin artması desteklenmeli midir?...	164
Çizelge 4.55. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede sanayinin gelişmesi desteklenmeli midir?	165
Çizelge 4.56. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ne gibi faaliyetlerin geliştirilmesini istersiniz?	165
Çizelge 4.57. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede koruma çalışmalarını destekliyor musunuz?	166

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.58. Karaşar Mahallesi-Bu bölgedeki koruma çalışmalarından beklentileriniz?.....	166
Çizelge 4.59. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede oturanlar, yörenin doğal ve kültürel varlıklarını koruma konusunda duyarlılık gösteriyor mu?	166
Çizelge 4.60. Karaşar Mahallesi-Koruma kurallarını ihlal edenlerle (çevreye zarar verenlerle) karşılaştığınızda ne yaparsınız?	167
Çizelge 4.61. Karaşar Mahallesi-Bölgeden başka yerlere göç var mı?	167
Çizelge 4.62. Konum-çevreye katkı değerlendirmesi.....	170
Çizelge 4.63. Kat sayılarına göre değerlendirme	170
Çizelge 4.64. Taşıyıcı sistem ve cephe kaplamalarına göre değerlendirme	171
Çizelge 4.65. Cephenin çevreye katkı değerlendirmesi	171
Çizelge 4.66. Cephe tipine göre değerlendirme	172
Çizelge 4.67. Pencere tipine göre değerlendirme	172
Çizelge 4.68. Pencere elemanlarına göre değerlendirme.....	173
Çizelge 4.69. Kapı tiplerine göre değerlendirme	173
Çizelge 4.70. Cephe bezeme değerlendirmesi	174
Çizelge 4.71. Değişmişlik değerlendirmesi	174
Çizelge 4.72. Dış Değişmişlik	175
Çizelge 4.73. GZFT Analizi.....	183
Çizelge 4.74. Koruma politikaları yönetim programı	191
Çizelge 4.75. Koruma politikaları mekânsal koruma programı.....	192
Çizelge 4.76. Koruma politikaları ekolojik koruma programı.....	193
Çizelge 4.77. Koruma politikaları sosyal- ekonomik koruma geliştirme programı	194
Çizelge 4.78. Koruma politikaları bilgi-birikim yönetim programı	195
Çizelge 4.79. Koruma politikaları mali kaynak ve yatırım- destek programı	195

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Kent kır kavram çiftinin birinci aşamadaki temsili	16
Şekil 2.2. Kent kır ayırımı bulanıklaştıran süreçler	17
Şekil 3.1. Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi'ne göre yönetim planı	72
Şekil 3.2. Koruma alanları için yönetim planı rehberi'ne göre yönetim planı	74
Şekil 3.3. Tarihi çevrelerin yönetimi rehberi'ne göre yönetim planı	75
Şekil 3.4. Türkiye alan yönetimi ve yönetim alanı yaklaşımı.....	77
Şekil 3.5. Yönetim planları karşılaştırma tablosu	79
Şekil 3.6. Türkiye alan yönetimi ve yönetim alanı yaklaşımı ve öneri yönetim planının karşılaştırılması	81
Şekil 3.7. Kırsal yerleşimler için model önerisi.....	82
Şekil 4.1. Karaşar Mahallesi, yıllara göre nüfus sayımı	85
Şekil 4.2. Karaşar Mahallesi 259 Ada1 1 Nolu Parsel Simit Pınarı çeşme ve çamaşırhane	124
Şekil 4.3. Karaşar Mahallesi 291 Ada 2 Nolu Parsel Söğütçük Pınarı çeşme ve çamaşırhane	125
Şekil 4.4. Karaşar Mahallesi yapı- parsel- sokak ilişkisine göre konum tipolojisi.....	127
Şekil 4.5. Geleneksel Karaşar evleri cephe tipolojisi	148

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1. Köşeler Köyü	87
Resim 4.2. Köşeler Köyü	87
Resim 4.3. Saray Köyü	88
Resim 4.4. 1964-Karaşar Merkez İlkokulu.....	95
Resim 4.5. 1958 -Karaşar Nahiyesi 23 Nisan kutlamaları.....	95
Resim 4.6. Karaşar Nahiyesi-1940	95
Resim 4.7. Karaşar Nahiyesi Belediyesi binası inşaatı-1940	96
Resim 4.8. 1967 -Karaşar Nahiyesi halkı	96
Resim 4.9. Karaşar Mahallesi-1940	97
Resim 4.10. 1950 sonrası -Ali Evren Baba, Lütfü Dede, Hafız Baba, Duran Baba ve Karaşar Ali Efendi Baba Türbesi	98
Resim 4.11. Karaşar Mahallesi topografya.....	99
Resim 4.12. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi.....	99
Resim 4.13. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi.....	99
Resim 4.14. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi.....	100
Resim 4.15. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi	100
Resim 4.16. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi	100
Resim 4.17. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi	101
Resim 4.18. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler	101
Resim 4.19. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler	101
Resim 4.20. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler	102
Resim 4.21. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler	102
Resim 4.22. Karaşar Mahallesi yollar.....	102

Resim	Sayfa
Resim 4.23. Karaşar Mahallesi yollar.....	103
Resim 4.24. Karaşar Mahallesi yollar.....	103
Resim 4.25. Karaşar Mahallesi yollar.....	103
Resim 4.26. Karaşar Mahallesi yollar.....	103
Resim 4.27. Karaşar Zeybeği.....	106
Resim 4.28. Karaşar geleneksel giysiler.....	107
Resim 4.29. Karaşar düğün yemeği.....	108
Resim 4.30. Karaşar Mahallesi 273 Ada 2 Parsel tescilli ev	123
Resim 4.31. Karaşar Mahallesi 273 Ada 2 Parsel tescilli ev	123
Resim 4.32. Karaşar Mahallesi 259 Ada1 1 Nolu Parsel Simit Pınarı çeşme ve çamaşırhane	124
Resim 4.33. Karaşar Mahallesi 291 Ada 2 Nolu Parsel Söğütçük Pınarı çeşme ve çamaşırhane	125
Resim 4.34. Karaşar Mahallesi 156 Ada 7 Parselde yer alan geleneksel konut yapısı.....	132
Resim 4.35. Karaşar Mahallesi 293/ 4 ve 157 /2 geleneksel konut, oda birimi.....	133
Resim 4.36. Karaşar Mahallesi 156/9 ve 156/7 geleneksel konut, oda birimi.....	133
Resim 4.37. Karaşar Mahallesi 156/9 geleneksel konut, oda birimi	134
Resim 4.38. Karaşar Mahallesi 243 / 3 ve 215/117 geleneksel konut kuşluk	135
Resim 4.39. Karaşar Mahallesi 273 / 2 ve 306 / 8 geleneksel konut kuşluk	135
Resim 4.40. Karaşar Mahallesi 290/ 10 ve 294/5 geleneksel konut kuşluk	135
Resim 4.41. Karaşar Mahallesi 310 / 25 geleneksel konut kuşluk	135
Resim 4.42. Karaşar Mahallesi 156 /9, 157 /2 ve 293/4 geleneksel konut avlu	136
Resim 4.43. Karaşar Mahallesi 156 /7 ve 157/2 geleneksel konut ambar	137
Resim 4.44. Karaşar Mahallesi 156 / 7 ve 156 / 9 geleneksel konut hela	137

Resim	Sayfa
Resim 4.45. Karaşar Mahallesi 156/ 7 ve 293/ 4 geleneksel konut ahır	138
Resim 4.46. Karaşar Mahallesi 156 /7, 156 /9,157/2 ve 293/4 geleneksel konut merdiven	139
Resim 4.47. Karaşar Mahallesi 156/ 7, 156/ 9, 157/ 2 ve 293/ 4 geleneksel konut iç kapı.....	139
Resim 4.48. Karaşar Mahallesi 156/ 7, 156/ 9, 157/ 2 ve 293/ 4 geleneksel konut sedir.....	140
Resim 4.49. Karaşar Mahallesi 156 / 9, 157 / 2 geleneksel konut yüklük, dolap, gusülhane	141
Resim 4.50. Karaşar Mahallesi 157/7 geleneksel konut yüklük, dolap, gusülhane.....	141
Resim 4.51. Karaşar Mahallesi 156 / 9 ve 156 /7 geleneksel konut ocak.....	142
Resim 4.52. Karaşar Mahallesi 157 / 2 ve 293 / 4 geleneksel konut ocak.....	142
Resim 4.53. Karaşar Mahallesi 39 ve 50 envanter nolu ev pencereler	144
Resim 4.54. Karaşar Mahallesi 88 ve 97 envanter nolu ev pencereler	144
Resim 4.55. Karaşar Mahallesi 100 ve 268 envanter nolu ev pencereler	144
Resim 4.56. Karaşar Mahallesi 309 ve 475 envanter nolu ev pencereler	144
Resim 4.57. Karaşar Mahallesi dış kapılar	145
Resim 4.58. Karaşar Mahallesi dış kapılar	145
Resim 4.59. Karaşar Mahallesi 50 ve 227 envanter nolu ev çıkma	146
Resim 4.60. Karaşar Mahallesi 97 ve 142 envanter nolu ev çıkma.....	146
Resim 4.61. Karaşar Mahallesi 312 ve 406 envanter nolu ev çıkma	147
Resim 4.62. Karaşar Mahallesi 25 ve 37 envanter nolu ev çıkma	147
Resim 4.63. Karaşar Mahallesi 110 ve 133 envanter nolu ev çıkma.....	147
Resim 4.64. Karaşar Mahallesi 155 ve 130 envanter nolu ev çıkma	147
Resim 4.65 Karaşar Mahallesi eski ve yerleşim dokusu, 2019.....	168
Resim 4.66. Eğriova Yaylası	180

Resim	Sayfa
Resim 4.67. Eğriova Yaylası	180
Resim 4.68. Beypazarı İnözü Vadisi.....	181
Resim 4.69. Ali Efendi Baba Türbesi	182

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1.Karaşar fiziki haritası	84
Harita 4.2.Çevre yerleşimler	86
Harita 4.3. Eski küçük Asya haritası, Galatya Bölgesi	89
Harita 4.4. Karaşar Mahallesi eski harita	93
Harita 4.5. Eğriova yayla serisi.....	105
Harita 4.6. Karaşar Mahallesi yönetim alanı ve etkileşim sahası	109
Harita 4.7. Karaşar Mahallesi hava fotoğrafı.....	111
Harita 4.8. Karaşar Mahallesi eski ve yeni yerleşim	112
Harita 4.9. Karaşar Mahallesi ulaşım.....	113
Harita 4.10. Karaşar platosu ve yüksek sahanın fiziki haritası	114
Harita 4.11. Karaşar Mahallesi orman haritası	114

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

m.

Metre

%

Yüzde

Yy.

Yüzyıl

Kısaltmalar

Açıklamalar

AB

Avrupa Birliği (European Union)

BM

Birleşmiş Milletler (United Nations)

BOA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi-

BCA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

ÇEKÜL

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

COE

Avrupa Konseyi (The Council of Europe)

DAP

Doğu Anadolu Projesi

DOKAP

Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı

DPT

Devlet Planlama Teşkilatı

ENRD

Kırsal Kalkınma için Avrupa Ağı
(The European Network for Rural Development)

EUROSTAT

Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi
(European Community Statistical Office)

FAO

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
(The Food and Agriculture Organization)

GAP

Güneydoğu Anadolu Projesi

GEEAYK

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

Kısaltmalar**Açıklamalar****ICOM**Uluslararası Müzeler Konseyi
(International Council of Museums)**ICOMOS**Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
(International Council on Monuments and Sites)**ICCROM**Uluslararası Kültür Varlıklarını Koruma ve
Restorasyon Çalışmaları Merkezi (International
Centre for the Study of the Preservation and
Restoration of Cultural Property)**IUCN**Uluslararası Koruma Alanları Birliği (The
International Union for Conservation of Nature)**IFAD**Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
The International Fund for Agricultural Development)**IFLA**Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları
Federasyonu (International Federation of Library
Associations and Institutions)**IPARD**Kırsal Kalkınma Programına Katılım Öncesi Yardım
Araç (Instrument for Pre-Accession Assistance Rural
Development Programme)**JICA**Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı (Japan
International Cooperation Agency)**KKEP**

Kırsal Kalkınma Eylem Planı

KKP

Kırsal Kalkınma Planı

KTVKK

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

KVKBK

Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KOSGEBKüçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve
Destekleme İdaresi Başkanlığı**OECD**Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (The
Organisation for Economic Co-operation and
Development)**TKDK**

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

Kısaltmalar**Açıklamalar****UKKS**

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

UNESCOBirleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür
Organizasyonu (United Nations Educational, Scientific
and Cultural Organization)**WB**

Dünya Bankası (World Bank Group)

WHCUNESCO Dünya Mirası Merkezi
(World Heritage Center)**WTO**

Dünya Turizm Örgütü (World Trade Organization)

YHGP

Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi

YPK

Yüksek Planlama Kurul

1. GİRİŞ

Genel bir kabul ile kırsal alan, kent dışı ekonomik etkinlikler olarak tanımlanabilecek tarım, hayvancılık, ormancılık, arıcılık, balıkçılık gibi doğal kaynaklar üzerinden gelişen yerel ekonomilerin şekillendirdiği, birebir ilişkilerin ön planda olduğu ve geleneksel yaşam pratiklerine dayalı bir üretim biçiminin süregeldiği alanları temsil eder (Kaya, 2019). Kırsal alanlara ilişkin tanımlar incelendiğinde, kırsal alanların kentle olan ilişkilerinin çözümlenmesi üzerinden tanımlarının üretildiği görülmektedir. Oysa “kır özünde, kentle olan ilişkisi üzerinden değerlendirilemeyecek kadar zengin dokulara ve izlere sahip olan, insan ve doğa etkileşiminin en özgün örneklerini yansıtan, kent ve doğa arasındaki geçişi temsil eden başlı başına bir varoluş mekânıdır” (Kaya, 2019). Bununla birlikte her bir kırsal yerleşim, kültürel, ekonomik ve fiziksel yapının farklı biçimlerde birbiri ile etkileşime geçmesi sonucu “yere özgü” değerler üretir (Kaya, 2019).

Günümüzde kırsal yerleşimler, sanayi, turizm, ikincil konut, tarım politikaları, doğal kaynakların kontrolsüz kullanımı, göç verme, eğitim, ulaşım gibi çağdaş olanakların yoksunluğu, kültürel çözünme vb. etkenlere bağlı dönüşümler ve tahribatlarla karşı karşıyadır. (Kayın, 2012) Kırsal alanların karşı karşıya kaldığı bu sorunlardan dolayı, bu yerleşimlerin çevresel, yaşamsal, mekânsal değerlerinin korunması meselesi uluslararası alanda daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Bunun bir nedeni, “koruma alanının ilgisini, önemliden önemsiz, anıtsaldan sivil, elitist olandan gündelik hayatın sıradan varoluşlarına doğru genişletmekte olması”dır (Kayın, 2012). Diğer nedeni ise, “kırsal yerleşimlerin sürdürülebilirlik kapsamında sergilediği bilginin, dünyanın kaynaklarının yok olduğu bu dönemde değer kazanmasıdır. Türsel çeşitlilikten esnekliğe, açık, yarı açık, kapalı mekân olanaklarından sosyalleşme verilerine, enerji korunumundan iklimlendirmeye, geri dönüşümden alternatif malzeme geliştirmeye çeşitlenen bir içerikte öğreticilik nitelikleri”dir (Kayın, 2012). Dünyadaki tartışmalara karşın ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin korunması meselesi, halen araştırmalara yeterince konu olmayan bir olgudur.

Ülkemizde ve yurtdışında kırsal yerleşimlerin çevresel, yaşamsal, mekânsal değerlerinin korunması kapsamında yapılan doktora tezleri ve çalışmalar Çizelge 1.1.’de verilmiştir.

Çizelge 1.1. Kırsal yerleşimlerin korunması ile ilgili doktora tezleri

Yazar	Tez Adı	Üniversite	Program	Yıl
Zeynep Eres	Türkiye'de planlı kırsal yerleşmelerin tarihsel gelişimi ve Erken Cumhuriyet Dönemi planlı kırsal mimarisinin korunması sorunu	İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Bilim Dalı	Doktora	2008
Sinem Tapkı	Kırsal yerleşimlerin gelişimi için alternatif turizm olanakları üzerine bir model önerisi: Yozgat örneği	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Bilim Dalı	Doktora	2020
Umut Devrim Genç	Kırsal yerleşimlerin koruma sorunsalının irdelenmesi ve model geliştirilmesi	Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Bilim Dalı	Doktora	2019
Ayşe Ceren Güler	Gökçeada'nın kültürel peyzaj değerlerinin belirlenmesi ve korunmasına yönelik ilkeler	İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı	Doktora	2018
Çiğdem Çörek Öztaş	Büyükşehir belediyelerinde kentleşen kırsal alanların planlama sorunlarına yönelik sürdürülebilir model önerisi	Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı	Doktora	2017
Koray Güler	Türkiye'de nüfusunu yitiren kırsal yerleşimlerin korunması için bir yöntem önerisi: Ödemiş-Lübbey Köyü örneği	İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Bilim Dalı	Doktora	2016
Gülcan İner	Kırsal konutlarda sürdürülebilirlik kriterlerinin belirlenmesine yönelik bir yöntem: Edirne örneği	Trakya Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı	Doktora	2013
Aslı Akci	Kırsal kalkınma için bir model önerisi: Köy kümeleri	Selçuk Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı	Doktora	2015
Aliye Ahu Gülümser	Umut veren çekim noktaları olarak kırsal alanlar: Sürdürülebilir kırsal gelişme senaryoları	İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı	Doktora	2009
Zühre Çelik	Türkiye'de kırsal planlama politikalarının geliştirilmesi	Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Doktora	2006
Kerim Çınar	Konya Ovası kırsal yerleşmelerinde planlamaya ilişkin bir yöntem araştırması	Selçuk Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı	Doktora	1990
Mauro Agnoletti	Rural landscape, nature conservation and culture: Some notes on research trends and management approaches from a (Southern) European perspective,	University of Florence Department of Agricultural Food and Forestry Systems		2014
Lindsay Asquith Marcel Vellinga	Vernacular Architecture in the 21st Century	University of Technology Sydney Oxford Brookes University		2005
Simon Bronner	Building Tradition: On Control and Authority in Vernacular Architecture	University of Wisconsin-Milwaukee		2012

Kırsal yerleşimlerin korunması üzerine yapılan çalışmalarda, kırsal yerleşimlerin korunması meselesi her disiplin tarafından farklı bakış açısı ile ele alınmıştır. Şehir ve Bölge Planlama disiplini içerisinde yapılan çalışmalarda, kırsal yerleşimlerinin sürdürülebilirliği bölge planlamanın konusu olarak değerlendirilmiş ve yerel ayrıntılar, farklılıklar ve varoluş durumları konu dışı bırakılmıştır. Mimarlık disiplini içerisinde ise, yapılan çalışmaların kapsamına bağlı olarak bu yerleşimlerin korunması için bir yöntem önerilmiş ve bu yöntem belirli bir alanda denenmiştir. Yapılan çalışmalar, her yerleşimin kendine özgü sorunları, potansiyelleri bulunduğunu, geleneksel kırsal yerleşim karakterinin değişkenlik gösterdiğini, dolayısıyla korumaya ilişkin yöntemlerin değiştiğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak il, ilçe merkezine görece yakın konumda olan, eğitim, ulaşım vb. olanakların yoksunluğu nedeniyle göç vermiş, buna karşın ikincil konut kullanımının yaygın olduğu, kültürel çözünmenin arttığı kırsal yerleşimler ele alınmıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde mahalle olarak tanımlanmış olan ancak kırsal miras niteliği taşıyan bu yerleşimlerin sürdürülebilir korunması için bütüncül bir koruma modeli oluşturulmuş ve örneklem olarak seçilen Karaşar kırsal yerleşiminde uygulanmıştır. Karaşar Mahallesi ile ilgili yapılan çalışmalar Çizelge 1.2.'de verilmiştir.

Çizelge 1.2. Karaşar Mahallesi hakkında yayımlanan yayınlar

Tezler				
Yazar	Tez Adı	Üniversite	Program	Yıl
Büşra Uzunoğlu	Karaşar bölgesi Alevi Bektaşilerinde ölümle ilgili inanç ritüel ve ağıtlar	Gazi Üniversitesi Alevi Bektaşi Kültürü Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2019
Ender Özen	Beypazarı Karaşar Beldesi Sarızeynel Evi'nin restorasyon ve yeniden işlevlendirme önerisi	Gazi Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2011
Muzaffer Özsan	Beypazarı Orman Köylerinde Kırsal Kalkınma Araştırmaları	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Orman Mühendisliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2011
Mesut Dinç	Âşıklık geleneği içinde Karaşarlı Veli Namı'nın hayatı, sanatı ve eserleri	Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2007
Gökten Yıldız Öztaş	Beypazarı İlçesi Karaşar Beldesi Kadın Giysileri	Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi	Yüksek Lisans	2005
Günay Günaydın	Geçmişten Günümüze Karaşar Folkloru	Hacettepe Üniversitesi Halk Bilimi (Folklor)	Yüksek Lisans	1997
Tansel Göker	Karaşar (Beypazarı, Ankara) Yöresindeki Volkanik Kayaçların Jeolojisi, Petrografisi ve Jeokimyası	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	1990
Süha Kocakuşak	Beypazarı-Karaşar ile Kıbrısçık-Seben Arasında Kalan Kesimin Nüfus ve Yerleşme Özellikleri	Ankara Üniversitesi Coğrafya Bölümü	Yüksek Lisans	1988
Kitaplar				
Yazar	Kitabın Adı	Yayınevi	Yıl	
H. Nedim Şahhüseyinoğlu	Tarihten Günümüze Karaşar	Ürün Yayınları	2002	
Mehmet Turgut	Karaşar Zeybeği	Ankaralılar Vakfı		
Günay Günaydın	Karaşar: Kara Sehrin Öyküsü	Bence Kitap	2017	
Mehmet Kaytanbıyık	Geçmişten Günümüze Karaşar Tarihi		2009	
Mehmet Ersal	Civelek Baba Hayatı, Şiirleri ve Karaşar Bektaşiliği	Barış Kitap	2012	

Karaşar Mahallesi ile ilgili olarak, yörenin fiziksel, sosyal, folklorik değerlerini konu edinen çalışmalar yapılmıştır. Konumuzla ilgili olarak, Özsan'ın, Orman Mühendisliği disiplini içerisinde hazırlanmış olan yüksek lisans çalışması, Karaşar, Saray ve Köseler yerleşimlerini kapsayan havzada kırsal kalkınma uygulamaları hakkındadır. Tezde, hızlı kırsal kalkınma tekniği uygulanmış ve elde edilen bulgulara göre sosyal ormancılık kapsamında kırsal kalkınma uygulamaları önerilmiştir. Farklı disiplinlerce hazırlanmış kırsal kalkınma içerikli çalışmaların katkılarını göz ardı etmemekle birlikte, bu tezde yapılı ve doğal çevre bir bütün olarak değerlendirilmiş ve koruma odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir. (Özsan, 2011)

Çalışmanın kapsamı ve metodolojisi aşağıda ayrıntılı olarak anlatılmış ve çizelge halinde verilmiştir. (Çizelge 1.3.)

Çalışma, “Giriş”, “Kırsal Miras ve Koruma”, “Kırsal Mirasın Korunmasında Alan Yönetimi”, “Kırsal Yerleşimler İçin Önerilen Koruma Yönteminin Ankara İli Beypazarı İlçesi Karaşar Mahallesi’nde Uygulanması”, “Koruma Politikalarının Geliştirilmesi”, “Yönetim Planının Hazırlanması ve Uygulanması” ile “Sonuç ve Öneriler” olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırma konusu ortaya konulmuş ve bu konuda ülkemizde ve yurtdışında yapılan doktora tezleri incelenmiştir. Kırsal kalkınma, kırsal mimari, kırsal yerleşim, kırsal miras, kırsal planlama kavramları ile araştırıldığında ülkemizde pek çok doktora tezi yapıldığı görülmüştür, bu tez kapsamında ise sadece kırsal alanların korunmasına ilişkin yöntem önerisi geliştirilen tezlere yer verilmiştir. Yapılan çalışmalar, her yerleşimin kendine özgü değerleri, sorunları olduğunu, dolayısıyla korumaya ilişkin yöntemlerin değiştiğini ortaya koymuştur. Buna göre bu tezde çalışmaya konu edilen kırsal yerleşimlerin genel özellikleri açıklanmıştır.

İkinci bölümde, konu bağlamında kırsallıkla ilgili; kırsal alan, kırsal yerleşme, kırsal kalkınma, kırsal mimari kavramları tanımlanmıştır. Konuya ilişkin yapılan tanımlama, o alana yönelik koruma yaklaşımını belirlemektedir. Dolayısıyla tezde kullanılması tercih edilen tanımlar ve nedenleri açıklanmıştır. Ayrıca bu bölümde, uluslararası çerçevede kırsal kalkınma politikaları, kırsal mirasla ilgili sözleşmeler; tüzükler, sözleşmeler, belgeler ve tavsiye kararları ile kırsal miras koruma yaklaşımları ve uygulamaları incelenmiştir. Uluslararası alanda kırsal yerleşimin korunmasına ilişkin üretilen kararlara ve uygulamalara

paralel olarak ülkemizdeki gelişmeler değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar, çalışmanın düşünsel, kavramsal arka planını oluşturmuştur. Bu kavramsal çerçeveye dayanarak kırsal yerleşmelerin sürdürülebilir korunması için bütünleşik, disiplinler-arası, tüm paydaşların etkin katılımının sağlandığı, planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsünün kurulduğu bir yönetim-örgütlenme modelinin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Üçüncü bölümde, kırsal mirasın korunmasında uluslararası ve ulusal alan yönetimi yaklaşımları ve uygulamaları incelenmiştir. Her kırsal yerleşim, içinde bulunduğu kültürel, ekonomik ve fiziksel yapının oluşturduğu farklı yapısal karakteristikler sunar, farklı kimlikler üretir. Bu prensibe dayanarak benzer karakteristikler sergileyen kırsal yerleşimlerin korunması için ön taslak olabilecek yönetim planı hazırlanmıştır. Her bir kırsal yerleşim için yapılacak alan analizler ve çözümlemelerden sonra, öneri yönetim planı taslağının değişebileceği, geliştirebileceği, detaylandırılabilmesi ve alana özgü özelleştirilebileceği düşünülmektedir.

Dördüncü bölümde, öneri alan yönetimi modeli, tez kapsamında örneklem alan olarak seçilen Ankara İli, Beypazarı İlçesi, Karaşar Mahallesi'nde uygulanmıştır. Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, sosyal, ekonomik özellikleri ile çevre yerleşimler tanımlanmış ve yerleşimin kültürel ve doğal değerleri ortaya konmuştur. Bu bölümde, yerleşimle ilgili kitaplar, tezler ve süreli yayınlar araştırılmış, ayrıca T.C. Devlet Arşivleri (Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi) yazılı belgeler ve haritalar incelenmiştir. Kırsal yerleşime ait somut olmayan değerlerin belgelenmesi amacıyla 11 kişi ile sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Alan analizi çalışmalarında, yerleşim dokusunun mevcut durumunun belgelenmesi için 778 yapıda fotografik belgeleme yapılmış, bunlardan 359'u için dış tespit, 23'ü için iç tespit fişi oluşturulmuş ve 40'ında anket çalışması yapılmıştır. Yapılan belgeleme çalışmasından elde edilen tüm verilerin yönetimi (toplanması, analiz edilmesi ve güncellenmesi) için Arcmap (Coğrafi Bilgi Sistemleri geliştirme ve düzenleme uygulaması) programı kullanılmıştır. Elde edilen sayısal veriler çizelgeler halinde hazırlanarak yorumlanmıştır. Elde edilen verilere dayanarak geleneksel yapıların kırsal dokuya katkıları ve değişmişlik durumları bağlamında mimari değerleri saptanmıştır. Bir sonraki aşamada, geleneksel dokuya, geleneksel yapılara ve özgün çevresel öğelere yönelik değerler, sorunlar ve potansiyeller tespit edilmiş ve GZFT (Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler Analizi) analizi yapılmıştır. Tespit edilen değer, sorun ve potansiyellere göre öncelikli korunacak alanların belirlenmesi için bölgeleme

yapılmıştır. Ayrıca bu bölümde, alan yönetimi kapsamındaki olası paydaşlar belirlenmiş ve yasal analizler yapılmıştır.

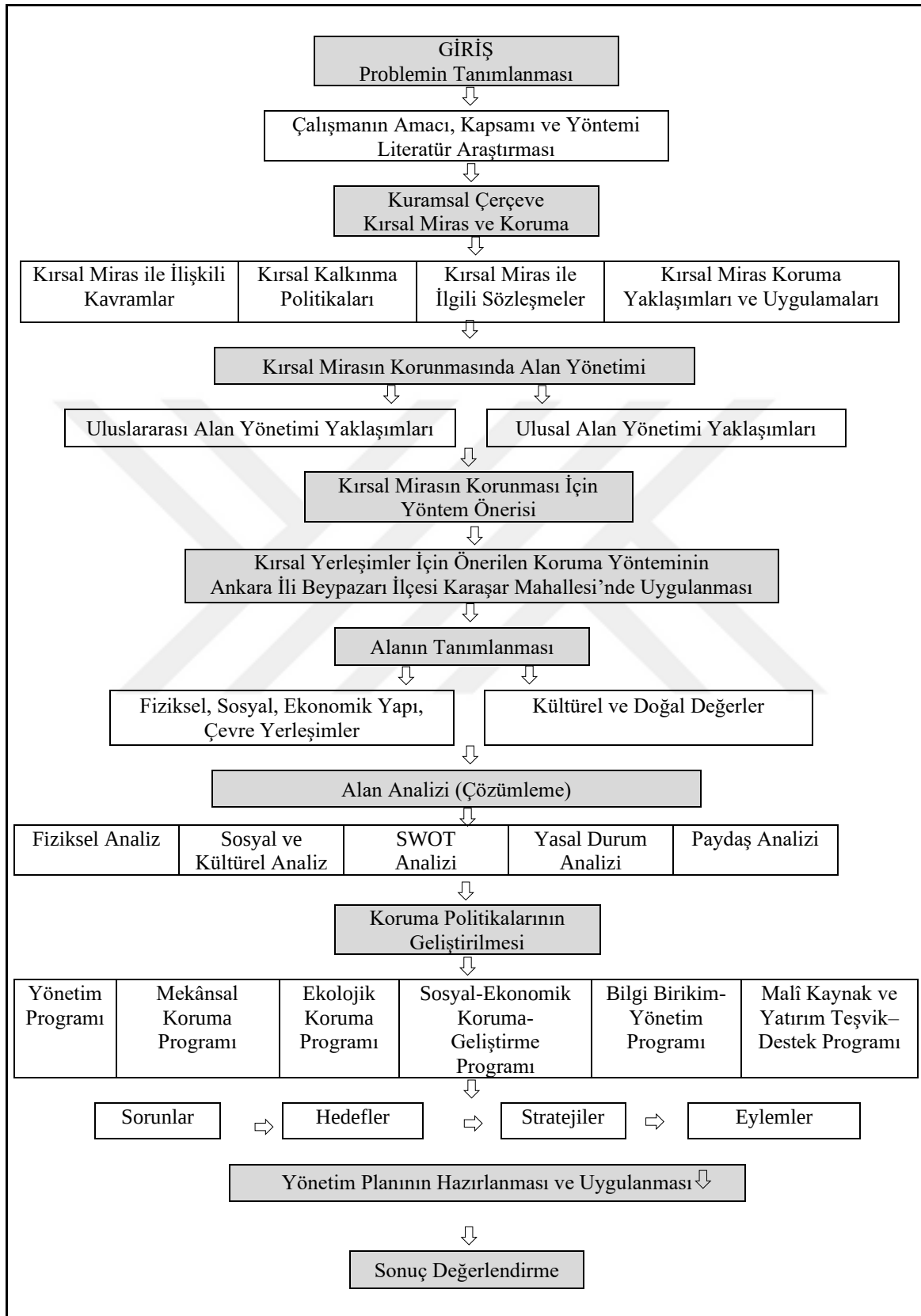
Beşinci bölümde Karaşar Mahallesi'ne ilişkin yapılan değer, sorun, potansiyel analizlerine ve bölgeleme çalışmalarına göre kırsal mirasın sürdürülebilir korunmasına yönelik koruma politikaları geliştirilmiştir. Koruma politikaları; yönetim, mekânsal koruma, ekolojik koruma, sosyal-ekonomik koruma-geliştirme, bilgi birikim- yönetim ve mali kaynak teşvik-destek programları olmak üzere 6 program çerçevesinde tanımlanmıştır. Her bir program altında belirlenen sorunlara yönelik hedefler, hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için araçlar ve eylemler tanımlanmıştır.

Altıncı bölümde, Karaşar Mahallesi kırsal mirasın sürdürülebilir korunmasına yönelik oluşturulan koruma politikaları doğrultusunda;

1. Karaşar Mahallesi'nin doğal ve kültürel miras değerlerinin korunması kapsamında oluşturulacak alan yönetiminin sürdürülebilir olması,
2. Karaşar Mahallesi'nin mekânsal ve işlevsel altyapısının sürdürülebilir korunması-geliştirilmesi,
3. Karaşar Mahallesi'nin çevresindeki endemik bitki ve hayvan varlığından oluşan doğal yaşam alanlarının ekosistemlerinin korunması,
4. Karaşar Mahallesi'nde yaşam koşullarının iyileştirilmesi, yerleşimin yeniden nüfus kazanması-iskân edilebilmesi,
5. Yerleşmenin tarihsel gelişim sürecini belgeleyen yazılı, sözel ve görsel kültürel değerlerin kültürel miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması için bilgi birikim-yönetim sisteminin oluşturulması,
6. Kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir korunması-geliştirilmesi kapsamında belirlenen projelerin gerçekleştirilebilmesi için malî kaynak-destek yaratılması olarak altı hedef belirlenmiştir. Belirlenen her bir hedef altında yapılması gereken projeler ayrıca planlanmıştır.

Sonuç bölümünde ise tez kapsamında yapılan çalışmalar ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Çizelge 1.3. Tezin metodolojisi

2. KIRSAL MİRAS VE KORUMA

Bu bölümde çalışmanın düşünsel, kavramsal çerçevesinin oluşturulması için kırsala ilişkin kavramlar tanımlanmış, ulusal ve uluslararası çerçevede kırsal kalkınma politikaları ve kırsal miras ile ilgili sözleşmeler incelenmiştir. Ayrıca kırsal mirasın korunmasına ilişkin yaklaşımlar ile bu yaklaşımlar çerçevesinde kırsal miras koruma proje ve uygulamaları incelenmiş ve uygulamalarda karşılaşılan sorunlar ortaya konulmuştur.

2.1. Kırsal Miras ile İlişkili Kavramlar

Bu bölümde kırsallıkla ilgili; kırsal alan, kırsal yerleşme, kırsal kalkınma, kırsal mimari kavramları incelenmiştir. Bu kavramları incelemekle birlikte tezde kullanılması tercih edilen tanımlar ve nedenleri açıklanmıştır.

2.1.1. Kırsal yerleşim

Kırsal yerleşimlere ilişkin olarak, farklı kişi, kuruluş ve ülkeler tarafından farklı tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlamalarda, kırsal yerleşimlerin belirlenmesi için, başta nüfus özellikleri olmak üzere, idari fonksiyonlar ve iktisadi fonksiyonlar sıklıkla kullanılan kriterlerdir. (Bakırcı, 2007:5-31)

Kırsal yerleşimlerin belirlenmesi için kullanılan nüfus özellikleri kriteri, nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, nüfusun işgücü yapısı ve nüfusun sosyal yapısı gibi farklı alt başlıklar içermektedir (Bakırcı, 2007:5-31). Nüfus miktarı kriteri, ülkemizde ve dünyada halen çoğunlukla kullanılan kriterlerden birisidir. Bununla birlikte kırsal yerleşimlerin ayrımında nüfus miktarının sınırı, her ülke tarafından farklı belirlenmektedir. Kırsal-kentsel ayrımında nüfus yoğunluğu kriteri kullanılırken ise, farklı ülkelerde nüfus miktarına, alanın büyüklüğüne ve kullanım şekline göre farklı nüfus yoğunluğu eşikleri belirlenmekte ve yoğunluk haritaları hazırlanmaktadır. Farklı ülkeler arasında kırsal-kentsel ayrımında bu kritere göre yapılan karşılaştırmalar sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla yapılan çalışmalarda, bu kriter, diğer kriterleri destekler nitelikte kullanılmıştır. (Bakırcı, 2007:5-31)

Kır-kent ayrımında nüfus miktarından sonra en sık kullanılan kriter nüfusun işgücü yapısıdır. Bu kritere göre, kırsal yerleşimlerdeki başlıca ekonomik faaliyet tarımdır. Kentte ise sanayi, ticaret ve hizmetler sektörü daha baskın ekonomik faaliyetlerdir. Bakırcı, iktisadi faaliyet türünün, bu faaliyeti yürüten nüfusun genel niteliklerinin belirlenmesinde ve şekillenmesinde etkili olduğu kadar çevre koşullarının ve fiziki yapıların oluşumunda da önemli faktör olduğunu belirtmiştir. (Bakırcı, 2007:5-31) Tarla, bağ, bahçe tarımı, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu yerlerde, dışa kapalılık, geleneksellik ve dayanışma baskın sosyal nitelikler olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu alanlarda yaşayan nüfusun iktisadi işlevleri, yaşam ünitelerinin (mesken ve eklentilerinin) ve kullanımlarının oluşturulmasında önemliden derecede etkilidir (Bakırcı, 2007:5-31).

Clarke göre, arazi kullanım türüne veya nüfusun işgücü faaliyetlerine göre kır-kent ayrımı yapmak bazı zorluklar barındırır. Bu zorluklardan birincisi, kırsal ve kentsel arasında net bir ayrım yapmak kolay değildir. Özellikle gelişmiş ülkelerde, kırsal ve kentsel arasında pek çok yerleşim deseni yer almaktadır. Kentsel saçaklarda, kırsal ve kentsel kültürlerin birleştiği ve büyük nüfus gruplarının yer aldığı kasabalar vardır. Ayrıca, bu nüfus gruplarının arasında kırsal alanda yaşayan ancak kentsel ekonomik sisteme entegre olan pek çok insan bulunmaktadır. İkinci zorluk, kasabalar karakter ve fonksiyon olarak değişkenlik gösterirler; Arap Medinaları, Fransız sahil yerleşmeleri, İngiliz tekstil kasabaları, Afrika maden kasabaları, Avusturalya eyalet başkentleri, Hindistan dağ istasyonları gibi... Üçüncüsü zorluk, nüfus verileri sadece idari birimler için vardır, bu veriler yerleşim sınırları ile çakışmazlar. Dördüncüsü zorluk ise, kırsal kentsel sınıflandırma ulusal varyasyonlar, uluslararası karşılaştırmaları engeller (Clarke, 1972:46-47).

Kır-kent ayrımında nüfusun sosyal yapısı kriteri daha çok sosyologlar tarafından kullanılmaktadır. Tütengil köy toplumunu şu şekilde tanımlamaktadır;

Toplunun bütününe kıyasla «köy» görece «kapalı toplum» niteliğini günümüzde de korumaktadır. Geniş anlamli tarımsal faaliyet, çiftçilik- hayvancılık- ormancılık- balıkçılık ve arıcılık biçimlerinde ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlarda «doğa» egemenliğini sürdürürken kentsel alanlarda teknoloji ve bilgi, toplumun doğa üzerindeki egemenliğini güçlendirmektedir. Bunun bir sonucu olarak kırsal yerleşmelerdeki fatalist dünya görüşünün yerini kentsel yerleşmelerde özgürlükçü dünya görüşü almaktadır (Tütengil, 1975:12-13).

Elbruz ise, köy topluluğunun kişinin maddi, manevi huzurunu ve refahını sağladığını ve başka yerlerde daha üst makamlar tarafından yerine getirilen birçok fonksiyonu yerine getirdiğini belirtir. Elbruz'a göre köy;

[...] birçok hanenin bir arada bulunduğu, oldukça dengeli bir agro-pastoral faaliyet yolu ile geçimini sağlamak endişesi üzerine kurulmuş günlük hayatın sürdürüldüğü ve bu ahengi bozacak herhangi bir ekonomik spekülasyonun olmadığı veya bir dış ilişkinin bulunmadığı bir yerleşme birimi" olarak değerlendirilmektedir (Bakırcı, 2007:5-31).

Ozankaya, köy topluluklarını, sosyal yapı, iktisadi faaliyetler ve çevre koşulları gibi kriterleri ilişkilendirerek tanımlamaktadır.

Köy toplulukları genellikle tarımla uğraşan, içinde bulundukları toplum bütünlüğü ile ortak çıkarları az olan ve sınırlı ölçüde eş güdülmüş bulunan; birbirleri karşısında da güçlü özerklik eğilimleri gösteren; toplumsal çevreden çok doğal çevre ile yoğun ilişkiler içinde bulunan birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen sayıda hanelerden kurulu, belli ve özenle korunan sınırları bulunan topluluklardır (Ozankaya, 1991:285).

Teodor Shanin, *Peasants and Peasant Societies* adlı kitapta köy toplumlarının dört temel özelliğini belirtir;

1. Köy aile işletmesi, çok taraflı sosyal organizasyonun temel ünitesidir. Aile, topraktan işi sağlar. Toprak ailenin ihtiyacı olan tüketim ihtiyaçlarını temin eder. Ekonomik eylemler aile ilişkileriyle sıkıca bağlanmıştır. Para ile ifade edilen kâr etme motivasyonu nadiren açıkça ifade edilir. Kendi kendini idame ettirebilen köy aile işletmesi, mülki yetin, sosyalizasyonun ve refahın başlıca ünitesi olarak işler; fertler kalıplaşmış aile rol davranışlarına uymağı kabullenirler.
2. Geçimin esas aracı olarak araziye işleme, doğrudan doğruya tüketim ihtiyaçlarının önemli bir kısmını temin eder. Geleneksel tarım nispeten basit seviyede ihtisaslaşmadan müteşekkil özel eğitimi ve öğretilmesi aile içinde cereyan eden bir takım meslek eğitimini kapsar. Gıda istihsalı aile işletmesini nispeten muhtar hale getirmiştir. Mahdut kaynaklı küçük üretim ünitelerinde hususiyle geçiş üzerinde doğanın etkisi önemlidir.
3. Küçük cemaatlerin hayat tarzıyla spesifik geleneksel kültür ilişkilidir. Sosyal olarak tespit edilen kurallar anlamında köylülerin spesifik kültür hususiyetleri muhtelif ilim adamları tarafından belirtilmiştir. Geleneksel ve kurallara uygun davranış temayülü buna bir örnektir.
4. Baskı gören grup olma yahut dışardakilerin köylüye hâkim olmaları hali; kaide olarak köylü iktidarın sosyal kaynağından uzak tutulmuştur. Siyasal tabiliği ile kültürel tabiliği birbirine sıkıca bağlı olup, vergiler, mecburî iş yükümlülüğü kira, faiz ve ticaret yollarının onlara uygun olmayışı nedeniyle ekonomik istismarın konusu olmuştur (Saran, 2011).

Kırsal-kentsel ayrımında idari fonksiyon kriteri, siyasi otorite tarafından yapılan idari bölümlmeye göre kullanılmaktadır.

Brezilya ve Kostarika'da şehir ve kasaba merkezleri dışında kalan nüfus, kırsal sayılırken, Şili'de şehir imkân ve hizmetlerinin eksik olduğu, tarıma dayalı yaşamın hâkim olduğu yerleşmeler, Guatemala'da hamletlerde, organize olmayan yerleşmelerde ve çiftliklerde yaşayan nüfus, Nikaragua'da şehir merkezleri dışında kalan ve nüfusu 1.000'den az olan yerleşmeler, Venezuela'da 1.000 nüfustan daha az ve dağınık halde yaşayan nüfus kırsal nüfus sayılmaktadır (Bakırcı, 2007:5-31).

Türkiye'de il ve ilçe merkezleri ile belediye teşkilatı bulunan yerleşmeler şehir, bu kapsam dışında kalan köy ve köye bağlı yerleşmeler ise kırsal yerleşmeler olarak kabul edilmektedir.

Nüfus özellikleri, idari fonksiyonlar ve iktisadi fonksiyonlar gibi kriterler, kır-kent ayrımına ilişkin tanımlamalarda katkı sağlamakla birlikte, her bir kriter kendi içinde birtakım sorun ve eksiklikleri barındırmaktadır. Örneğin nüfus miktarı kriteri, en basit ve en sık kullanılan kriter olmakla birlikte ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bundan dolayı Birleşmiş Milletler, bu konuda standartlar sağlamak için veriler üretmişler ve 2.000 nüfusu minimum sınır olarak belirlemiştir. Nüfus miktarı kriterine benzer şekilde nüfus yoğunluğu ölçüsünün ne kadar olacağı önemli bir sorun olarak kaydedilmiştir. İktisadi fonksiyonlar kriteri, elde edilen meslek istatistiklerinin niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, İsrail'de sivil işgücüne katılan hane reislerinin 1/3'ünden az bir bölümü geçimini tarımdan sağlıyorsa bu yerleşmeler şehir sayılmaktadır. Hollanda'da ise, nüfusu 2.000'in altında belediye olan yerleşmelerde çalışabilir erkek nüfusun %20' den daha az bir nüfusun tarımsal alanda istihdam edildiği yerleşmeler şehir kabul edilmektedir (Bakırcı, 2007:5-31). İdari fonksiyon kriterinin ise, diğer kriterlere benzer şekilde ülkeden ülkeye sınırları değişmektedir.

Kent Bilim Sözlüğünde ise köy; “yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri ya da nüfus yoğunluğu yönünden kentten ayırt edilen, genellikle tarımsal uğraşıda bulunmak gibi işlevlerle ayrımlaşan ve belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan yerleşme birimi” olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1980:76,82). Sözlükte, kırsal topluluk ise; “Genellikle köylerde yaşayan, anakentlerin daha tümüyle kentleşmemiş komşu alanlarında da görülen, başat çalışma alanı tarım ve hayvancılık olan, yüz yüze ilişkilerin sürüp gittiği, iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmemiş olduğu insan topluluğu” olarak belirtilmiştir (Keleş, 1980:76,82).

2.1.2. Kırsal alan

Kırsallık olgusunu karakterize eden diğer bir kavram kırsal alan kavramıdır. Kırsal alan kavramında, kırsal yerleşmelerin içinde yer aldığı mekân esas alınmaktadır. Buna göre kırsal alanlar, tarımsal desen, arazi kullanımı, kentlere yakınlık gibi arazi özellikleri ve/veya sosyal temsil, alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik, nüfus azalması ve göç olgusu gibi sosyo-ekonomik özelliklerine göre tanımlanmaktadır. Her ülke kendi sosyo-ekonomik göstergelerine dayanarak kendi tanımlamasını yapmakta ve bu tanımlar evrensel olarak uygulanamamaktadır (Politecnico di Milano, 1999). Bununla birlikte yaygın olarak, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ve AB (Avrupa Birliği) tarafından geliştirilmiş olan iki temel kırsal alan yaklaşımı kabul görmektedir (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010).

OECD'ye göre dört temel kırsallık göstergesi bulunmaktadır. Bunlar nüfus ve göç, ekonomik yapı ve performans, sosyal refah ve eşitlik ile çevre ve sürdürülebilirlik göstergeleridir. OECD kırsal alanı, yerel ve bölgesel olmak üzere iki kademeli bir düzeyde tanımlamaktadır. (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010) Yerelde NUTS 5'e göre kırsal alan, 150 kişi/km² ölçüt alınarak tanımlanmıştır. Bölgeselde ise NUTS 3'e göre kırsal alan;

- Nüfusun %50'sinden fazlası kırsal alanda yaşıyorsa bu bölgeler baskın kırsal bölgeler
- Nüfusun %15-50'si kırsal alanda yaşıyorsa önemli ölçüde kırsal bölgeler
- Nüfusun %15'inden azı kırsal bölgede yaşıyorsa baskın kentsel bölgeler olarak tanımlanmıştır (Beyazlı, 2013).

Avrupa Birliği (AB) kapsamında, EUROSTAT tarafından yerel düzeyde NUTS5'e göre, 100 kişi/km² den düşük yoğunluklu alanlar "kır" olarak tanımlanmaktadır. Bölgesel düzeyde, NUTS 2 ve NUTS 3'e göre;

- a. Yoğun yerleşilmiş bölgeler; küçük kentlerin/kasabaların (belediyelerin) grup halinde bulunduğu, her birinin nüfus yoğunluğu 500 kişi/km² 'den yüksek olan ve toplam nüfusu en az 50 000 olan bölgelerdir.
- b. Orta yoğunluklu bölgeler; küçük kentlerin/kasabaların (belediyelerin) grup halinde bulunduğu, her birinin nüfus yoğunluğu 100 kişi/km² 'den yüksek olan ve toplam nüfusu en az 50 000 olan veya yoğun nüfus bölgelerine bitişik olan bölgelerdir.
- c. Düşük yoğunluklu, dağınık yerleşilmiş bölgeler; yukarıdaki her iki grupta da sınıflanmayan alanlardır (Beyazlı, 2013).

Avrupa Mekânsal Gelişim Programı tarafından, kentleşme oranı, kırsal nüfus yoğunluğu, yerleşim büyüklüklerinin dağılımındaki farklılıkların derecesi, herhangi bir kentsel yerleşime ortalama uzaklık, en büyük kentin öncelik durumu ve en geniş merkezin büyüklüğü dikkate alınarak 6 farklı tipten oluşan NUTS3 düzeyinde bir tipoloji geliştirilmiştir (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010). Buna göre tipler;

1. Büyük bir metropoliten alanın baskınlığı altındaki bölgeler
2. Yüksek kentsel ve kırsal yoğunluklu çok merkezli bölgeler
3. Yüksek kentsel yoğunluktaki çok merkezli bölgeler
4. Metropoliten alan etkisi altındaki kırsal alanlar
5. Küçük ve orta ölçekli kentlerin ağında yer alan kırsal alanlar
6. Uzak erişilmesi zor kırsal alanlardır (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010).

AB ve OECD'nin tipolojileri dışında, Politecnico di Milano ve üç Yunan araştırmacı -Ballas, Labrianidis ve Kalogeresis- tarafından tipolojiler geliştirilmiştir (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010).

Milano yaklaşımı, Avrupa'daki yeni kentsel kırsal ilişkisini araştıran bir strateji çalışmasıdır. Bu yaklaşımın temel varsayımı kırsal alanların çeşitliliğinin ve heterojenliğinin çok büyük olduğu ve anlamlı tek bir kırsal alan tanımının olmasının imkânsız olduğudur. Bu çalışmada, Avrupa'daki tarımsal faaliyetlerin potansiyeli baz alınarak alternatif bir metodoloji kullanılmaktadır. Söz konusu tipoloji 4 temel göstergenin var olup olmadığı üzerine kurulmaktadır. Bu göstergeler, kırsal karakteristiği belirgin olan belirli bir alandaki, tarımsal verimlilik, tarımın önemi, tarıma uyumlu faaliyetler ve kentsel yayılma. (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010)

Yunan araştırmacıların tipolojisinde ise, OECD (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü) ve EUROSTAT'ın (Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi) tipolojileri karşılaştırılarak yeni bir veri tabanı temelinde Avrupa'nın kırsal alanları tanımlanmıştır. Bu yaklaşımın amacı kırsal alanları kümeleme ve ayrışım metotları ile sınıflandırmaktır. Kırsal alanlar erişilebilirlik, dinamizm-rekabet, ekonomik performans ve tarımın rolü olmak üzere 4 temel değişken ile ayrıştırılmakta ve sınıflama yapılırken tüm kentsel alanlar analizden çıkartılmaktadır. Sonuç olarak, 24 farklı kırsal alan sınıflamasını içeren bir tipoloji ortaya çıkmaktadır. (Gülümser, Beycan Levent, & Nijkamp, 2010)

Geçmişteki yaklaşımlarda, kırsal alanları değerlendirirken nüfus özellikleri, idari ve iktisadi fonksiyonlar gibi bileşenler ayrı ayrı veya birlikte değerlendirilirken, güncel yaklaşımlarda ise kırsal alan dinamiklerini anlamak ve uygun politikalar geliştirmek için farklı kırsal kategorileri belirlenmiş ve çeşitli kırsal alan tipolojileri geliştirilmiştir. Bununla birlikte, kırsal alanların zaman içinde değişen dinamik bir yapıya sahip oldukları düşünülerek, mekânda yaşanan değişimlerin çözümlenmesi üzerinden farklı tanımlar yapılmıştır.

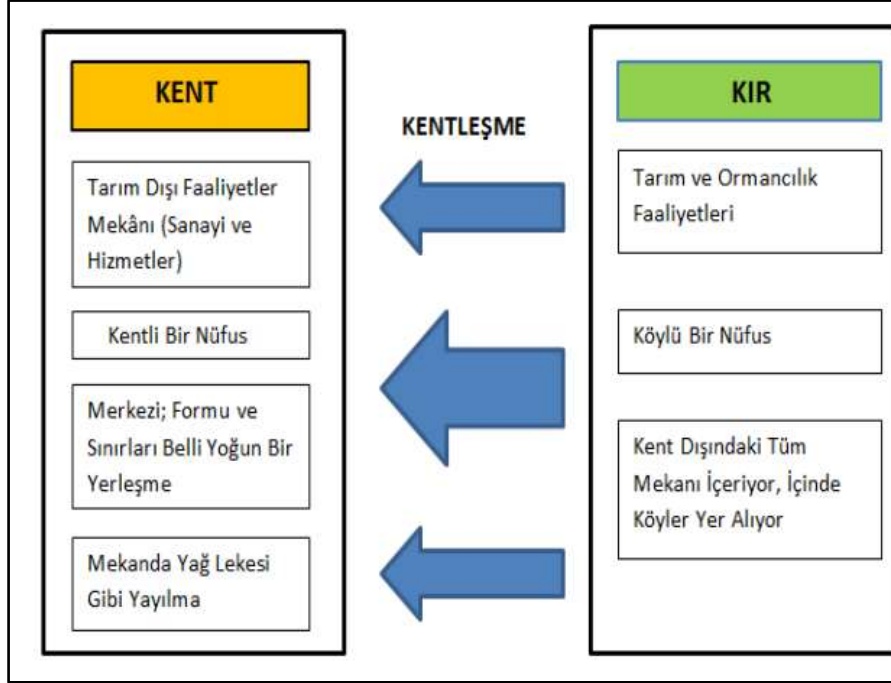
Bu konuda İlbery, kırsal alan kavramının hem belirsiz ve hem de karmaşık bir kavram olarak zaman içinde değişimler gösterdiğini belirtmiş ve dört dönem belirlemiştir:

- Birinci evre; kırsallığı özel mekânlar ve fonksiyonlarla eş tutma evresidir. Bu fonksiyonlardan en yaygın bilinenleri arazi kullanım karakteri ve düşük nüfus yoğunluğudur.
- İkinci evre; birinci dönemde belirtilen durağan kavramların, kırsal alanların toplum ilgileri arasındaki güç mücadelelerinin sonucu ortaya çıkan daha dinamik kavramlarla yer değiştirmesi aşamasıdır.
- Üçüncü evre; kırsallığın bir sosyal düzenleme olarak, sosyal, moral ve kültürel değerler dünyasının bir yansıması olarak post modern ulusların etrafında odaklanması aşamasıdır.
- Dördüncü evre ise; kırsallığın halk için sembolik anlamlarda anlaşılması çabaları içinde post-yapısalcı yeniden yapılandırmalar tarafından kullanılması dönemidir (Bakırcı, 2007:5-31).

Tekeli ise, kırsal yerleşimleri tanımlamak için kentte ve kırdaki yaşanan dönüşümleri irdeleyerek üç aşamalı bir çözümleme yapmaktadır (Tekeli, 2016:124-134). Buna göre;

1. Kent ve kır kavramlarının açıklığını koruduğu dönem: Kent ve kır birbirine karşıt iki kavram çifti olarak tanımlanmaktadır ve her birinin niteliklerinin tanımlanması bu karşıtlığı kurgulayacak biçimde yapılmıştır. Kent tarım dışı faaliyetlerin yani sanayi ve hizmetlerin yer aldığı bir nüfus yığılmasıdır ve bu nüfus yığılmasının yoğun bir merkezi, belirli bir formu, kendisini kırdan ayıran net bir sınırı vardır. Kırın neresi olduğu kent tarafından tanımlanmaktadır. Kentin dışındaki tüm alanları kapsamaktadır ve bir nokta etrafında odaklanmanın yarattığı bir olgu değil, tüm alanı kapsayan bir yayılımdır. Bu alanın ekonomik faaliyetleri kentin ekonomik faaliyetlerinin dışındakiler, tarım ve hayvancılık olarak tanımlanmıştır (Tekeli, 2016:124-134). Kentin ve kırın nüfusu da birbirinden farklı, düşünce biçimlerine, davranış kalıplarına sahiptir, kentli ve köylü olarak tanımlanmıştır. Kentin ve kırın bu şekilde bir karşıt kavram çifti olarak tanımlanması

kent ve kır arasında bir karşılıklı bağımlılığı ya da bütünlüğü de tanımlamış olmaktadır. Ancak kent ve kıran kendi gelişme dinamikleri olduğu için, bu iki alanda yaşanan gelişmeler, bu kavram çifti arasındaki netliği bulanıklaştıracaktır (Tekeli, 2016:124-134). (Şekil 2.1)

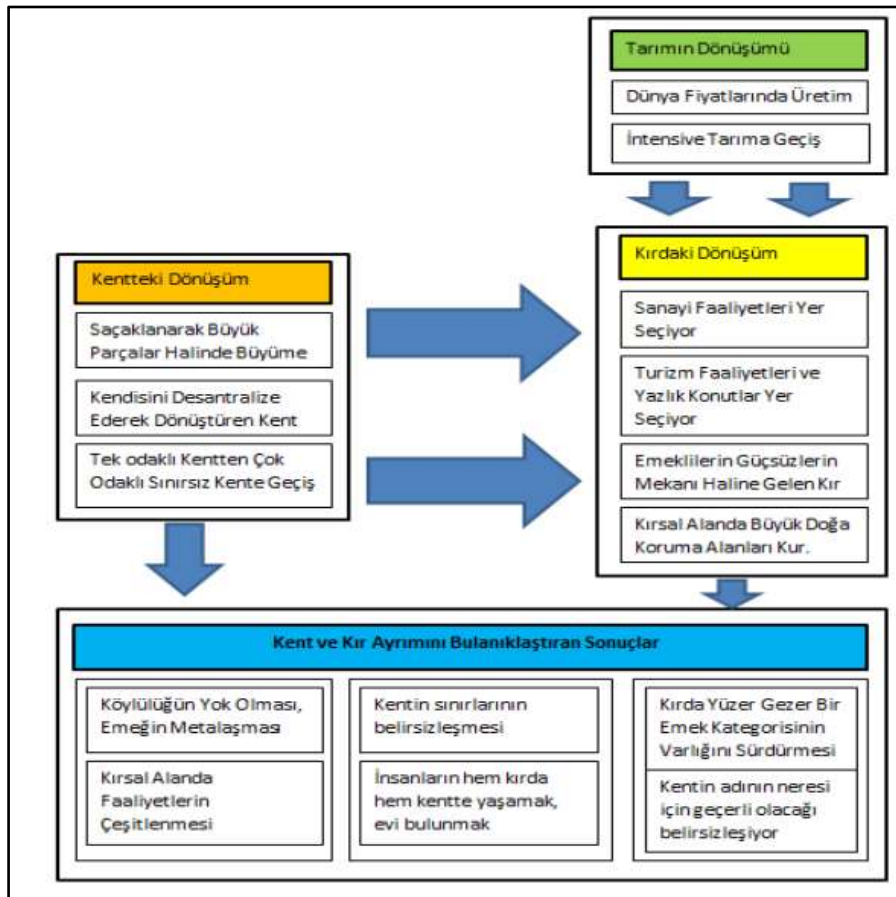
Şekil 2.1. Kent kır kavram çiftinin birinci aşamadaki temsili (Tekeli, 2016:124-134)

2. Kent ve kır kavramlarının bulanıklaşması sonucu bu kavramlara dayanan temsilin yetersiz kalmaya başlaması: Kent- kır ayrımını bulanıklaştıran sonuçlar altı önermeden oluşmaktadır (Tekeli, 2016:124-134);

- Köyde aile emeğine dayalı bir tarımsal işletme, bunun etrafında örgütlemiş bir iş bölümü ve cemaate uygun yaşam biçimi kalmamıştır. Kırsal alanda yaşayanlar artık köylülük kalıplarına göre değil kapitalist bir toplumun rasyonalist kalıplarına göre davranmaya başlamışlardır.
- Artık kırsal alandaki faaliyetler sadece tarım ve ormancılıkla sınırlı değildir, çeşitlenmiştir.
- Kentin sınırları belirsizleşmiştir.
- İnsanlar kırdan, kente göç ettiklerinde yerlerini değiştirmektedir, bu yer değiştirme kimlik değiştirmesini de içermektedir. Günümüzde insanların hem kentte hem kırdan

konutları bulunmaktadır dolayısıyla yer değiştirme, kimlik değiştirme anlamını taşımamaktadır.

- Kırdaki mevsimlik işçilik yapanlar, yüzergezer bir emek kategorisi tanımlamaktadır. Modern toplumda kayıt dışı bir emek sunumu, tarımın modernizasyonunu geciktirmektedir.
- Tek merkezli kentler, yeni alanlara yayılarak çok merkezli bir kentsel bölgeye dönüşmektedirler. Bu durumda eski kent adları korunsun bile yeni bütünlüğün niteliğine ilişkin kavramsal bir çözümleme geliştirilmelidir (Tekeli, 2016:124-134). (Şekil 2.2)

Şekil 2.2. Kent kır ayrımını bulanıklaştıran süreçler (Tekeli, 2016:124-134)

3. Bir önceki dönemin kırsal alanında yeni bir bütünlüğün, yeni bir ölçeğin, yeni bir küresel ilişki biçiminin oluşum sürecine girilmesi: Bu aşamada çalışan süreçler içinde var olan gerçekliği daha yeterli olarak temsil edecek yeni bir temsil arayışı yapılmış ve kır-kent karşıtlığına dayanmayan yeni bir yerleşme sisteminin olasılıkları tartışılmıştır (Tekeli, 2016:124-134).

Türkiye’de farklı kamu kurumları tarafından uygulanan faaliyetlerin amacı ve kapsamına göre değişen kırsal alan tanımları bulunmaktadır. Ancak, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından üretilen kırsal alan istatistikleri esas alındığında iki farklı tanım kullanılmaktadır. Buna göre;

Birinci tanım için temel kriter yerleşim yerlerinin idari statüsüdür. Buna göre, il ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşimler köy (beldeler dâhil) kabul edilmektedir (DPT, 2007-2013). İkinci tanım için temel kriter nüfus eşiğidir. Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen ve 1982 yılında sonuçlanan Kent Eşiği araştırmasına göre asgari kentsel fonksiyonları gösteren yerleşimlerin nüfusu 20 bin olarak kabul edilmiştir (DPT, 2007-2013).

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’nde (2007-2013), Türkiye’de kırsal politikalara esas tanım olarak yukarıda bahsi geçen kır-kent tanımı kabul edilmiştir. Bu tanıma göre kırsal yerleşimlerin kapsamına; nüfusu 20.000 düşük il ve ilçe merkezleri ile beldeler ve köyler girmektedir (DPT, 2007-2013). Ancak, 6360 sayılı 14 ilde Büyükşehir Belediyesi ve 27 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile; Büyükşehir belediyesi sınırları kırsal alanları da kapsayacak şekilde il sınırlarına genişletilmiştir. Bu yasayla birlikte Büyükşehir belediyesi bulunan 30 ilde, tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülen köyler ve beldeler nedeniyle ülke geneli için gerek kırsal nüfus büyüklüğünün gerekse kırsal alan kapsamının mevcut tanımlar üzerinden tespit edilmesi oldukça güçleşmiştir (DPT, 2014-2020).

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’nde (2014-2020), mevcut tanımların işlevsizliğinden dolayı, yeni tanımın üretilmesinde kırsallığın küresel ölçekte kabul gören temel parametreleri olan uzaklık ve nüfus yoğunluğuna ilave olarak, ülkemizin idari yapısı, istatistiki bölge birimleri sınıflandırması, 6360 sayılı yasa ile şekillenen yeni mahalli idare yapısı, belediye mevzuatı, Köy Kanunu, tarımsal arazi mevzuatı, kırsal ve kentsel alanlar arasında gelişen fonksiyonel ilişkiler, kırsal alanlara ilişkin mekânsal planlama mevzuatı ile kırsal kesimdeki genel kalkınma dinamikleri gibi hususların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Kırsal alan tanımının yenilenmesi çalışmaları Kalkınma Bakanlığı ve TÜİK koordinasyonunda ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonuçlanana kadar kırsal alan verilerinin üretimi için yukarıda belirtilen tanımlar kullanılacaktır (DPT, 2014-2020).

2.1.3. Kırsal mimari

Kırsal mimari, en genel tanımıyla halkın kendi olanakları ile, gereksinimleri doğrultusunda, kendi kültür ve geleneklerine eklenerek, katılımlı bir yolla gerçekleştirdikleri mimarlık ürünleridir.

Yabancı literatürde, kırsal kavramı için “rural” ya da “vernacular” terimleri kullanılmaktadır. Yakın anlamlı olan bu terimlerden, “rural” “kırsal”, “köye ait”, “vernacular” ise “yerel”, “yerele ait” anlamlarına karşılık gelmektedir. Latince’de “verna” esir anlamına gelmektedir. “vernacular” sözcüğünün karşılığı ise “belirli bir ülke kökenli olan” şeklinde gösterilmiştir. Fransızca ve İngilizce tanımı ile “vernaculaire-vernacular mimari”, “toplumun sahibi bulunduğu kültürün, doğrudan doğruya ve bilinçsizce belirli ihtiyaçlar çerçevesinde maddeye dönüşmesidir. Başka bir deyişle, o toplumun, mimara, dekoratöre veya başka uzmana ihtiyacı olmadan kendisi için ideal mekânı ve çevreyi meydana getirmesidir” (Sezgin, 1984). Cengiz Bektaş’a göre;

[...]“Vernacular mimarlık” deyişinin karşılığı “yerli mimarlık” “tır ve bu alana girmeyen öteki yapıların yerli olmadığını düşündürmek gibi bir sakıncası vardır...Kimi yazarlarca “şimdilik” koşuluyla kullanılan “yöresel mimarlık” ya da “yöre mimarlığı” deyişleri de gerçekte “vernacular” sözcüğünü karşılamak için kullanılmaktadır. Ancak yöre sözcüğünün ilk ya da öncelikli anlamı bir yerin “çevresi, havalisi, dolayı” dır. “Kırsal mimari” deyişi ise söz konusu yapıları kapsayamamaktadır; çünkü, bu alana sokulan yapıların büyük çoğunluğu kırsal değildir. “Spontane mimarlık” deyişiyse bu tür yapıların özüne uymamaktadır. Çünkü bu tür yapılar oluştukları yerin, çevrenin, kültürün baştan bugüne kadar oluşmuş birikiminin ve gelenek çizgisinin üzerine otururlar. Gerçekte görecelik taşıyan “ilkellik” kavramı, bu tür yapılar için belirleyici bir ölçüt olmamaktadır. “Mimarsız mimarlık” deyişininse, örneğin Göreme peri bacaları gibi çok başka türden, genellikle doğal oluşumlar için kullanılması doğrudur.

Oysa bu alana giren yapıların, sözcüğe bugün yüklenen anlamda olmasa da kendilerine ve çağlarına göre mimarları vardır. Bu ustalar yapıtlarına imzalarını da atmışlardır. “Halk yapıları” ya da “halk mimarlığı” deyişleriyse “halk yapı sanatı” deyişi içinde daha açık, daha anlaşılır biçimde toplanabilmektedir. “Halk” sözcüğü, daha bağlayıcı olan aşamalara varmamış, bir “yer”de oturan, ortak koşullarla, çıkarlarla, etkilerle birbirlerine bağlı olan bir topluluğu tanımlar. Bu alana giren yapıların halkın doğrudan (ya da yöntem yardımı olarak) yapım eyleminin ürünleri olduğu göz önüne alınarak “halk yapı sanatı” deyişinde birleşilmesinde yarar vardır. Halk yapı sanatının ürünü, kolektif bir olayın sonucudur; halk kültürünü doğrudan yansıtır, katkılara, alıp vermeye, çeşitlemeye açıktır; doğrudan yaşamdan kaynaklanır, yaşamla birlikte yürüyüp yaşamın canlılığını taşır. Bu nedenle, bütünüyle kapsadığı yaşamın da gerçekçi yansıtıcısıdır (Bektaş, 2001).

Dünya Vernacular Mimarlık Ansiklopedisi’nde kırsal mimarlık, halk mimarlığı olarak şu şekilde açıklanmıştır;

[...] halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde var olan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır (Bursa Büyükşehir Belediyesi; Tarihi Kentler Birliği ; ÇEKÜL Vakfı, 2012).

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü’nde (1999) geleneksel mimarinin, toplumca paylaşılan bir yapı geleneği, çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik, üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı, veya geleneksel yapı türlerine bağlılık, anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı, işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme, geleneksel yapı sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması gibi ayırt edici özellikleriyle tanındıkları belirtilmiştir (ICOMOS, 1999).

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi’nin hazırladığı 2013 tarihli Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi’nde ise geleneksel mimari miras: “Teknoloji ve iletişim olanaklarının gelişmesiyle hızla çeşitliliğini yitiren dünyada, yöreye özgü malzeme ve tekniklerle, yöresel yapıım geleneklerini, yerel kimliği yansıtan geleneksel yapı, yapı grupları ve yerleşmeler” (ICOMOS, 2013) şeklinde tanımlanmıştır. Kültürel peyzaj ise:

Toplumun ve insan yerleşmelerinin, tarih içinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkenler bağlamında doğal çevreleriyle birlikte ve etkileşim içinde bulunarak dönüştürdüğü alanların yanı sıra, insanın ve doğanın birlikte oluşturduğu kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte anılan, ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlardır. (ICOMOS, 2013)

2.1.4. Kırsal kalkınma

İlk kez BM (Birleşmiş Milletler) tarafından yapılan toplum kalkınması tanımı, kırsal kalkınma olarak da kabul edilmektedir. Bu tanıma göre kırsal kalkınma; “küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde

katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (Kaypak, 2012). Kırsal Kalkınma Planında ise kırsal kalkınma;

Kentsel alanların dışında kalan, nüfus yoğunluğunun görece düşük ve hâkim üretim faaliyetinin tarım olduğu alanlarda yaşayan nüfusun bireysel yetkinliklerinin artmasına ve refah düzeylerinin iyileşmesine imkân verecek şekilde ekonomik ve sosyal sektörlerdeki çeşitli politikaların eşgüdüm içerisinde birlikte tasarlanmasını ve uygulanmasını temin eden yerel yönetişimi ve içsel kalkınma yaklaşımlarını gözeterek çok aktörlü mekânsal bir kalkınma sürecidir (DPT, 2010-2013).

2.2. Kırsal Kalkınma Politikaları

Bu bölümde uluslararası ölçekte kırsal kalkınma politikaları incelenmiştir. Uluslararası alanda kırsal yerleşimin korunmasına ilişkin üretilen kararlara ve uygulamalara paralel olarak ülkemizdeki gelişmeler kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

2.2.1. Dünyada kırsal kalkınma politikaları

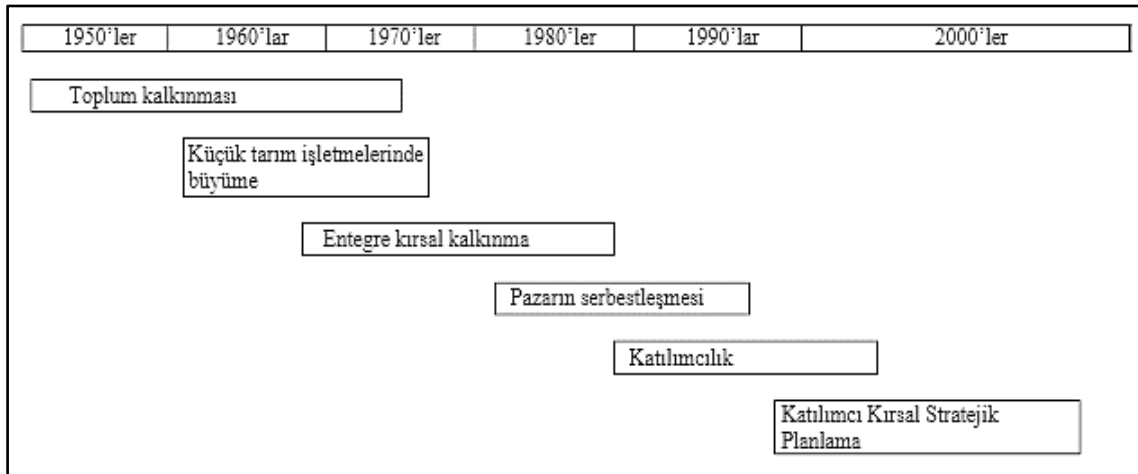
Başlangıç tarihi 1950’lere dayanan kırsal kalkınma yaklaşımları, zaman içinde teknolojik ve sosyo-ekonomik faktörler ile ortaya çıkan değişikliklerin etkisi ile farklılaşmıştır. Kırsal kalkınma yaklaşımlarındaki farklılaşmalar, ellilerde toplum kalkınması, altmışlarda küçük çiftliklerin gelişimi, yetmişlerde bütünleşik kırsal kalkınma, seksenlerde serbest pazar, doksanlarda katılım ve 2000’lerde katılımcı kırsal planlama süreci ile karakterize edilebilir (Ellis & Biggs, 2001).

Ellis ve Biggs (2001) 1950’lerden bu yana, kırsal kalkınma yaklaşımlarının temelini oluşturan çok sayıda teori, tema ve politikaları özetleyen bir “zaman çizelgesi” oluşturmuşlardır. Onar yıllık dönemler için hazırlanan bu çizelgede o dönem için etkili olan fikirlere ve terimlere yer verilmiştir (Çizelge 2.1). Bu fikirler ve terimler, belirli bir dönemde, kendinden önceki dönemin etkisi altında ortaya çıkıp, kendinden sonraki dönemleri de etkilemektedir (Çizelge 2.2). Buna göre;

- 1950’liler: Modernleşme, ikili ekonomik model, geri kalmış tarım, toplum kalkınması, tembel köylüler.

- 1960'lar: Geçiş yaklaşımı, teknoloji transferi, makineleşme, tarımsal genişleme, tarımın büyümedeki rolü, yeşil devrim (başlangıç), rasyonel köylüler.
- 1970'ler: Büyüme ile birlikte yeniden dağıtım, temel ihtiyaçlar, bütünleşmiş kırsal kalkınma, devletin tarım politikaları, devlet kredileri, kentlere yönelik önyargı, teşvik edilen yenilikler, yeşil devrim (devam ediyor), kırsal gelişim bağları.
- 1980'ler: Yapısal uyum, serbest pazarlar, doğru fiyatlandırma, devletin geri çekilmesi, sivil toplum kuruluşlarının artması, hızlı kırsal değerlendirme, çiftçilik sistemlerinin araştırılması, gıda güvenliği ve kıtlığın analiz edilmesi, kırsal kalkınmanın sonuç değil süreç olarak değerlendirilmesi, kadınların kalkınma içindeki durumu, yoksulluğun hafifletilmesi
- 1980'ler: Mikro kredi, katılımcı kırsal değerlendirme, aktör yönelimli kırsal kalkınma, paydaş analizi, kırsal güvenlik ağı, toplumsal cinsiyet ve kalkınma, çevre ve sürdürülebilirlik, yoksulluğun azaltılması.
- 2000'ler: Sürdürülebilir geçim, iyi yönetim, yerinden yönetim, katılımcılığın eleştirisi, sektör politikaları, sosyal koruma ve fakirliğin ortadan kaldırılması (Ellis & Biggs, 2001)

Çizelge 2.1. Kırsal kalkınmada etkin ve ardışık temalar (Ellis ve Biggs, 2001; Giray, Akın ve Gün, 2004)

Çizelge 2.2. Kırsal kalkınma fikirlerine ait zaman çizelgesi temalar (Elligs ve Biggs, 2001; Giray, Akın ve Gün, 2004)

1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar	2000'ler
Modernleşme					
Çift ekonomi modeli					
Geri tarım teknolojileri					
Toplum kalkınması					
Tembel köylüler					
	Dönüşüm yaklaşımı				
	Teknoloji transferi				
	Mekanizasyon				
	Tarımsal yayım				
	Tarımın büyüme rolü				
	Yeşil devrim (başlangıcı)				
	Rasyonel köylüler				
		Büyümeyle yeniden bölüşüm			
		Temel gereksinimler			
		Entegre kırsal kalkınma			
		Devlet tarım politikaları			
		Devlet tarafından sağlanan krediler			
		Kentlere yönelik pozitif ayrımcılık			
		Yeniliğe teşvik			
		Yeşil devrim (devam)			
		Kırsal büyüme bağlantıları			
		Yapısal düzenlemeler			
		Serbest pazarlar			
		Fiyat haklarının alınması			
		Devletin geri çekilmesi			
		Sivil toplum kuruluşlarının yükselişi			
		Hızlı kırsal değerlendirme			
		Tarımsal işletme sistem araştırmaları			
		Gıda güvenliği ve açlık analizi			
		Kırsal kalkınmanın bir ürün değil süreç olması			
		Kalkınmada kadın			
		Fakirliğin hafifletilmesi			
			Mikro kredi		
			Katılımcı kırsal değerlendirme		
			İnsan odaklı kırsal kalkınma		
			Paydaş analizi		
			Kırsal güvenlik netleri		
			Toplumsal cinsiyet ve kalkınma		
			Çevre ve sürdürülebilirlik		
			Fakirliğin azaltılması		
				Sürdürülebilir geçim	
				İyi yönetim	
				Yerinden yönetim	
				Katılımın eleştirilmesi	
				Geniş sektörel yaklaşım	
				Sosyal koruma ve fakirliğin	
				ortadan kaldırılması	

Avrupa Birliği (AB), ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve uluslararası kuruluşlar, bu yaklaşımların hem üretiminde hem de eylem planlarının hazırlanıp uygulanmasında etkin olmuşlardır. Bu kuruluşların benimsedikleri stratejiler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır (Giray, Akın, & Gün, 2004).

Uluslararası alandaki en önemli kabullerden birisi, Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleridir. (SKH). Bu kapsamda ülkeler, kendi plan hedeflerini BM hedefleriyle uyarlama çalışması yürütmektedir. BM 2030 Gündemi olarak belirlenen SKH'lerinde doğrudan kırsal alan veya kırsal kalkınmaya ilişkin somut bir hedef bulunmamakta, ancak diğer hedeflere erişimde kırsal alanların rolüne özel vurgu yapılmaktadır (DPT, 2019-2023).

2030 Gündeminde, BM tarafından benimsenen kırsal kalkınma yaklaşımı, daha çok bütünleşmiş kalkınma yaklaşımını esas alan projeler aracılığıyla somutlaşmaktadır. Bu kapsamda özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde finanse edilen kırsal kalkınma proje ve programlarıyla, tanımlı bir kırsal yöredeki kalkınma sorunlarının bütüncül bir yaklaşımla yerel halk ile birlikte oluşturulması ve uygulanması amaçlanmaktadır. Bu projelerin içerdiği bileşenler çoğunlukla; çiftçi eğitimi, pazarla bütünleşme, gıda zinciri oluşturma, çiftçilerin yeni ürün ve üretim teknikleriyle tanışması, yerel ekonomik değer temelinde yeni üretim ve istihdam alanları oluşturulması, üretici örgütlerinde kapasite geliştirme ve köy altyapı yatırımları şeklindedir (DPT, 2019-2023).

BM dışında öne çıkan diğer bir uluslararası kuruluş Dünya Bankasıdır. Dünya Bankasının, kırsal kalkınmaya ilişkin öncelikli faaliyetleri, yoksulluk ve açlıkla mücadele ile gıda güvenliğinin teminidir. Kırsal politika, kırsal toplulukların kalkınma teşebbüslerinin aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, kırsal kalkınma projelerinde küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmelerin desteklenmesi suretiyle aile çiftçiliğinin yaşatılması ve yaygınlaştırılmasına odaklanılmaktadır (DPT, 2019-2023).

Dünya Bankası özellikle düşük ve orta gelir grubundaki ülkelerde “toplum temelli kalkınma yaklaşımını (community-based development)” desteklemektedir. Toplum Temelli Kalkınma programları şeffaflık, katılım, talep odaklılık, hesap verebilirlik ve yerel kapasitenin geliştirilmesi ilkeleri ile işleyen bir yaklaşımdır. Deneyimlerden elde edilen sonuçlar, net ve şeffaf kurallar konulduğunda, bilgiye erişim sağlandığında ve uygun kurumsal kapasite oluşturulup maddi destek verildiğinde önemli gelişmelerin kaydedildiğini göstermektedir. Yoksulların önceliklerine cevap verebilecek küçük ölçekli altyapı ve temel hizmetleri sağlanması önceliklidir. Dünya Bankası özellikle belirtilen ülke gruplarında kırsal kesim için içme suyu temininin ve sağlıklı şartların sağlanması, ulaşım altyapısı, okul ve hastane

inşaatları, anne ve bebek için beslenme programları ve mikro işletme destekleri gibi konuları toplum temelli kalkınma yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır (DPT, 2019-2023).

2016 yılında Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) demografik baskı, ekolojik yan etkiler ve iklim değişikliği ile kötü yönetişimin yanı sıra bölgeler arası eşitsizlikler ve kentsel gecekondü alanlarında kırsal göçün getirdiği olumsuzluklardan dolayı kırsal kalkınma temalarını şu şekilde belirtmiştir;

- Yönetişim: Kurumsal olarak uygulama kapasitesi zayıf ise tutarlı ve sağlam bir strateji yeterli olmamaktadır. Bu nedenle, etkili bir strateji için her seviyede yönetim kapasitesi ve bütünlüğü oluşturmak önemlidir.
- Çoklu Sektör: Tarım, gelişmekte olan ülkelerde temel bir sektör olmaya devam ederken aynı zamanda kırsal kalkınma stratejilerinin hedefi olmalıdır. Ancak, kırsal kalkınma stratejileri, sanayi ve hizmet sektörlerindeki tarım dışı faaliyetleri ve istihdam oluşturmayı da teşvik etmelidir.
- Altyapı: Üretim ve pazarlamada işlem maliyetlerini düşürmek, kırsal ve kentsel bağlantıları güçlendirmek ve kapasite oluşturmak için altyapının geliştirilmesi gelişmekte olan ülkelerdeki herhangi bir stratejinin önemli bir parçasıdır. Kırsal alanlar ile küçük ve orta boy şehirler arasında ekonomik bağlantıyı güçlendirmenin yanı sıra eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim bağlamında iyileştirmeler de önemlidir.
- Kent-kır bağlantısı: kırsal kesimdeki haneler, kent merkezleri ile sıkı bağlantı içerisindedir. Kent merkezleri kırsal ailelerin işgücü için bir pazar; mallara, hizmetlere ve yeni teknolojilere erişim için önemli bir yer; hem de yeni fikirlere sahip olmak için önemli merkezlerdir. Başarılı kırsal kalkınma stratejileri, kırsal alanlara yalıtılmış alanlar olarak bakarak değil hem kırsal hem de kentsel alanlara bir bütünün parçaları olarak bakmayı gerektirmektedir.
- Kapsayıcılık: Kırsal kalkınma stratejileri sadece yoksulluk ve eşitsizlikle mücadele etmeyi değil, demografik yapıyı ve eğilimlerini hesaba katarak tüm kesimlerden en etkili şekilde katkı alınmasını gerektirmektedir.
- Toplumsal Cinsiyet Dengesi: Kırsal hanelerin durumlarının iyileştirilmesinde kadının kırsal kalkınmadaki rolü özellikle göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda kadının mülkiyet edinme hakkının güçlendirilmesi, kaynaklara ulaşmada ve kaynakları kullanmadaki etkinliğinin artırılması sağlanmalıdır.
- Demografik Yapı: Düşük doğurganlık oranları ve hızla yaşlanan nüfus, günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal alanların karşılaştığı en önemli sosyal sorunlardan ikisidir. Bu iki sorunun politika sonuçları farklı olmakla birlikte, bu sorunların çözümünde eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konuları arasında etkili koordinasyon önemlidir.
- Sürdürülebilirlik: Kırsal kalkınma stratejilerindeki çevresel sürdürülebilirliği dikkate alarak, kırsal nüfusun geçinebilmek veya ekonomik büyüme için sadece doğal kaynaklara yüksek bağımlılığını değil, aynı zamanda iklim değişikliğine, enerji, gıda ve su kıtlığı tehditlerine karşı hassasiyetinin de gözetilmesi gereklidir (DPT, 2019-2023).

FAO'nun (The Food and Agriculture Organization) küresel ve bölgesel eğilimleri gözетerek oluşturduğu Stratejik Çerçeve Raporu'nda 10 farklı sorun alanı belirlenmiştir. FAO'nun vizyonu çerçevesinde ise beş adet stratejik hedef ortaya konulmuştur. Belirlenen zorlukları aşmak için oluşturulan hedefler tarımsal sürdürülebilirliği iyileştirmenin yanı sıra kırsal kalkınma politikalarına da önemli ölçüde hizmet etmektedir. Bu kapsamda küresel ölçekte FAO tarafından belirlenen sorunlar aşağıdaki gibidir;

- Artan gıda talebini karşılamak için sürdürülebilir bir şekilde tarımsal verimliliğin artırılması,
- Sürdürülebilir doğal kaynak tabanının sağlanması,
- İklim değişikliğinin ele alınması ve doğal risklerin azaltılması,
- Aşırı ve kalıcı yoksulluğun ortadan kaldırılması ve eşitsizliğin azaltılması,
- Açlığı ve her türlü dengesiz beslenmenin sona erdirilmesi,
- Gıda sistemlerini daha etkin, kapsayıcı ve esnek hale getirilmesi,
- Kırsal kesimde gelir getirici fırsatlarının iyileştirilmesi ve göçün temel nedenlerine değinilmesi,
- Uzun süreli krizler, felaketler ve çatışmalara karşı direnç oluşturulması,
- Sınırı aşan tarım ve gıda sistemi tehditlerinin önlenmesi,
- Tutarlı ve etkili ulusal ve uluslararası yönetim ihtiyaçlarının gözetilmesi (DPT, 2019-2023)

Ortaya konulan 5 stratejik hedef ise aşağıdaki gibidir;

1. Açlığın, gıda güvensizliğinin ve yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak,
2. Tarım, ormancılık ve balıkçılık üretimini daha verimli ve sürdürülebilir kılmak,
3. Kırsal yoksulluğu azaltmak,
4. Daha kapsayıcı ve verimli tarım ve gıda sistemlerini etkinleştirmek,
5. Geçim kaynaklarının tehditlere ve krizlere karşı dayanıklılığını artırmak (DPT, 2019-2023)

Tarımsal Kalkınma için Uluslararası Fon (IFAD) kuruluşu tarafından kırsal kalkınma gündemi, kırsal kesimde ekonomik ve sosyal dönüşüm başlığı altında ele alınmaktadır. Kırsal kesimde ekonomik ve sosyal dönüşüm; artan tarımsal üretkenliği, artan ticarileşmeyi, pazarlanabilir ürünlerdeki artışı, üretim kalıplarının ve geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesini, tarım dışı iş imkânlarının ve girişimcilik fırsatlarının artışı tanımlayan bir süreç olarak görülmektedir. Aynı zamanda, kapsayıcı bir anlayışla, hizmetlere ve altyapıya erişim ile ilgili politika süreçlerini daha fazla yönlendirme kapasitesine sahip olmak da bu sürece dâhil edilmektedir. Bütün bunlar, geniş tabanlı kırsal kalkınmaya ve

daha iyi yönetilen daha sürdürülebilir kırsal çevre peyzajına ve tarımsal arazi yönetimine olanak sağlamaktadır (DPT, 2019-2023).

AB’de kırsal kalkınma, Ortak Tarım Politikası kapsamında mekân temelli yatay bir konu olarak ele alınmaktadır. Ortak Tarım Politikasının “ikinci eksen” olarak bilinen kırsal kalkınma, yedişer yıllık mali dönemleri kapsayan kırsal kalkınma programları aracılığıyla 2000 yılından beri üye ülkelerde bölgesel ve/veya ulusal ölçekte uygulanmaktadır (DPT, 2019-2023). AB içinde kırsal kalkınma politikası, tarım sektörü uygulamalarını tamamlayıcı ve rekabet gücünü destekleyici konuları içerecek şekilde yapılandırılmaktadır (DPT, 2019-2023).

2014-2020 dönemi için AB kırsal kalkınma amaçlarını 3 başlık altında; tarımın rekabet gücüne ivme kazandırma, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve iklim için harekete geçme, kırsal toplum ve ekonomi için daha dengeli bir kalkınma olarak belirlemiştir. Kırsal kalkınma programlarından hibe desteği alan projelerden elde edilen deneyimlerin paylaşılmasına imkân veren Kırsal Kalkınma için Avrupa Ağı (ENRD), birçok çiftçinin yeni teknikler öğrenmesine, üretim tesislerini iyileştirmelerine ve dolayısıyla rekabet güçlerini artırmalarına imkân tanımıştır (DPT, 2019-2023).

AB, 2020 sonrası için Ortak Tarım Politikasını geniş tabanlı bir katılımı paydaş görüşleri doğrultusunda reform etme sürecini başlatmıştır. Bu süreçte, tarım ve kırsal kalkınma destekleme sisteminin basitleştirilmesi ve sektörün güncel ihtiyaçlarına göre uyarlanması hedeflenmektedir. Aile çiftçiliğinin desteklenmesi, genç çiftçiliğin teşviki, tarımda bilgi transferi-danışmanlık-çiftçi eğitimi hizmetlerinin güçlendirilmesi, iklim değişikliğine adaptasyon önlemleri ve sosyal içerme tedbirleri öncelik kazanmaktadır (DPT, 2019-2023).

AB kırsal kalkınma politikasının temel tedbirlerinden birini oluşturan Leader/CLLD, tabandan tavana yaklaşımı, alan bazlı kalkınma stratejilerini, yerel ortaklığı, bütünleşmiş ve çok sektörlü eylemleri, ağ oluşturmaya, yenilikçiliği ve iş birliğini esas alan yedi temel özelliğe sahiptir. Seçilen yörede yaşayanlar tarafından hazırlanan geçerli bir yerel kalkınma stratejisine uygun küçük projelere AB fon desteği sağlamaktadır (DPT, 2019-2023).

4-6 Kasım 2015 tarihlerinde Avusturya Scharding’de toplanan ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu 40 Avrupa ülkesinden 240 delegenin katılımı ile Avrupa Kırsal Parlamentosunda kabul edilen Avrupa Kırsal Manifestosu çerçevesinde kırsal kalkınma konusunda belirlenen

vizyon “çeşitlenmiş kırsal ekonomiler ve yüksek kaliteli çevre ve kültürel mirasın etkin yönetimi suretiyle desteklenen canlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kırsal topluluklar” dır (DPT, 2019-2023).

2.2.2. Türkiye’de kırsal kalkınma politikaları

Bu bölümde, kırsal alanlar için öneri koruma yönteminin oluşturulmasına esas teşkil etmesi amacıyla, ülkemizde uygulanmış/uygulanan yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte kırsal kalkınma politikaları ve uygulamaları incelenmiştir.

Türkiye’de kırsal kalkınma çalışmaları, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında başlamıştır. Bu dönemde nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanda yaşadığı ve temek ekonomi tarıma dayandığı için kırsal kalkınmaya özel bir önem verilmiştir. Bu dönemde bilgi ve teknoloji düzeyi yükselmiş ve tarımsal üretimde makineleşme artmıştır. 1960’lı yılların başında, göç ve hızlı kentleşmenin yarattığı sorunlardan dolayı, kırsal kalkınma çalışmalarında planlı dönem başlamıştır. 1960 yılı sonrasında, Toplum Kalkınması, Örnek Köy, Çok Yönlü Kırsal Alan Planlaması, Merkez Köy ve Köykent Modelleri uygulanmıştır. Bu kalkınma modellerinde, genel olarak kırsal yerleşmelere yeterli hizmetlerin sağlanması amaçlanmıştır (Çelik, 2006).

Söz konusu kalkınma modellerine ek olarak, 1970’li yıllardan sonra Kırsal Kalkınma Projeleri uygulanmıştır. Kırsal Kalkınma Projelerinin önemli bir kısmı dış kaynaklardan finanse edilmektedir. Kırsal Kalkınma Projeleri, geri kalmış kırsal bölgelerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, sulama, köy ve orman yolları yapımı, içme şüyu göletleri ve ağaçlandırma gibi hizmetlerin sağlanmasını kapsamaktadır (Çelik, 2006).

Planlı dönemde, bölgesel gelişmeye ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik olarak bölgesel gelişme planları hazırlanmıştır. Bu planlar, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) ve Yeşilirmak Havza Gelişim Projesidir (YHGP) (Çelik, 2006).

Ayrıca, Türkiye’de AB’ye üyelik kapsamında, kırsal alana yönelik çeşitli politikalar oluşturulmaktadır. AB ile kırsal kalkınma alanında uyumun sağlanması kapsamında DPT tarafından, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesi hazırlanmıştır (Çelik, 2006).

Planlı dönem öncesi cumhuriyet döneminde kırsal alana yönelik politikalar

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan, kırsal kalkınma politikalarının planlı olarak uygulanmaya başlandığı 1960'lı yıllara kadar olan süreçte kırsal alana yönelik üretilen politikalar; Cumhuriyetin Kuruluş Dönemi (1923-1933), Devletçilik Dönemi (1933-1948), Çok Partili Dönem (1948-1960) olmak üzere üç dönemde incelenmiştir.

Cumhuriyetin kuruluş dönemi (1923-1933)

Türkiye’de kırsal yerleşimlerin kalkındırılması ve kırsal nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan modernleşme ve çağdaşlaşma hareketleri tarımda ve kırsal kesimde kalkınma çabalarına da yansımıştır. Nüfusun çok önemli bir bölümünün köylerde yaşadığı ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı bu ortamda, tarımsal ve kırsal kalkınmanın ulusal kalkınmadaki rolü, kalkınma ve çağdaşlaşma çabalarında tarıma ve kırsal nüfusa özel bir önem verilmesini zorunlu kılmıştır (DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, 2007-2013).

Bu dönemde, kırsal alanlarla ilgili olarak, İzmir İktisat Kongresi yapılmış, Aşar Vergisi kaldırılmış, Medeni Kanun’la özel mülkiyet güvence altına alınmış, Köy Enstitüleri kurulmuş, Köy Kanunu ve İskân-Toprak Kanunu gibi yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile devlet desteği ile çiftçiyi topraklandırma girişimlerinde bulunulmuş, ekili alanlar artmış, ulaşım olanakları genişletilmiş ve üretimde önemli artışlar sağlanmıştır. Bu dönemde kısaca kırsal yapıda dönüşüm başlamış ve üretim yapısı geçimlikten pazara yönelmiştir (Çelik, 2006). Yapılan düzenlemeler aşağıda kronolojik sırada özetlenmiştir;

1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresinde, ülkenin kalkınma sorunları içerisinde kırsal kalkınma konuları ayrıca ele alınmıştır. Büyük toprak sahipleri, Aşar Vergisinin kaldırılmasını, köyde düzenin sağlanmasını, tarımda makineleşmeye geçilmesini, kredilendirme konusunda çözümlerin üretilmesini ve tarımsal eğitimin sağlanmasını önermişlerdir (Çelik, 2006).

Cumhuriyetin ilk yıllarında kırsal alanlarla ilgili olarak 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu yürürlüğe girmiştir. İlgili kanun ile köylere hukuki bir kişilik tanınarak köylerin idari yapısı ve köylerde görülecek hizmetler belirlenmiştir (DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, 2007-2013).

Osmanlı döneminde köylülerden, ürettikleri tarım ürünleri için %10 oranında alınan Aşar vergisi, Osmanlı Devleti'nin temel gelir kaynaklarından birisidir. 1925 yılında Aşar vergisinin kaldırılması ile ağa, tefeci, tüccar sömürüsü azalmıştır. Fakat verginin kaldırılmasından doğan gelir açığı, arazi vergisi ve tekel maddelerine zam yapılması ile kapatılmaya çalışılmış, küçük ve orta çiftçi zarar görmüştür (Çelik, 2006).

1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun ile özel mülkiyet güvence altına alınmıştır. Kanun, özel mülkiyetle birlikte özel mülkiyete dayalı üretim ilişkilerini desteklemiştir. (Çelik, 2006) 1929 tarihinde kabul edilen İskân-Toprak Kanunu ile büyük arazi sahiplerinin topraklarının kamulaştırılması ve topraksız köylülere, göçebe ve göçmenlere dağıtılması hedeflenmiştir (Çelik, 2006).

Cumhuriyet dönemi içinde kırsal alanlarla ilgili en kapsamlı yaklaşımlardan biri de Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri ile, kırsal kökenli çocukların başta öğretmenlik olmak üzere köy için gerekli ve geçerli mesleki donanımına kavuşturularak tekrar köylerin sosyo-ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak üzere köylerde istihdam edilmesini sağlayan Köy Enstitüleri 1940'ta yasal dayanağa kavuşmuştur. Ancak Köy Enstitüleri 1952 yılında kapatılmış ve öğretmen okulları açılmıştır (DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, 2007-2013). Tekeli ve İlkin'e göre,

Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'de tarımın makineleşmesi önemli oranda teşvik edilmiştir. Bunun sebeplerinden biri savaşta önemli emek kayıpları olmasıydı. Emeğin etkinliği, ziraat makinelerinin artırılmasıyla çoğalacaktı. Diğer, I. Dünya Savaşı yeni teknolojik ilerlemeler getirmişti. Bunun sonucu olarak yabancı tarım makine ve alet üreticileri Türkiye'de yoğun bir satış kampanyasına girdiler. Makineleşmeyi teşvik politikasından en büyük payı Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerindeki büyük çiftçiler almışlardır. Tarımda makineleştirme konusundaki girişimler beklenen sonucu vermemiştir (Çelik, 2006).

Latin Harflerinin kabul edilmesinden sonra, 1928 yılında Millet Mektepleri ve Halkevleri açılmıştır.

Devletçilik dönemi (1933–1948)

Türkiye’de 1929 ekonomik krizinden sonra, devletçi politika yaklaşımları başlamıştır. Bu dönemde, nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanda yaşamaktaydı ve milli gelirin büyük bir kısmı tarımdan elde ediliyordu. 1930’lu yılların başında, tarımda küçük köylü işletmeleri yaygındı ve tarımla uğraşanlar az sayıda işletme aracına sahiptiler. Adana ve Ege’deki bazı toprak sahipleri dışındaki büyük toprak sahipleri, topraklarını doğrudan işletmemekte, ortakçılara terk etmekteydiler (Çelik, 2006).

1930’lu yıllarda Devlet, hazine arazilerinden topraksız köylülere toprak verilmesini amaçlamıştır. Bu dönemde Mecliste toprak reformu tartışmaları yapılmış ve büyük toprak sahiplerinin muhalefeti ile karşılaşmıştır (Çelik, 2006). 1934 yılında ise topraksız köylülerin toprak sahibi olması amacı ile İskân Kanunu ve sahipsiz toprakların bakımını yapanlara tapusunun parasız verilmesi amacı ile Tapu Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunlar daha çok büyük toprak sahiplerinin işine yaramıştır (Çelik, 2006).

1937 tarih, 3203 sayılı yasa ile Tarım Bakanlığı yasal düzenlemeye kavuşmuştur. Ziraat Bankası Kanunu çıkmış; Türkiye Zirai Donatım Kurumu, Toprak Mahsulleri Ofisi, Toprak İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet Üretme Çiftlikleri, Tarım Satış Kooperatifleri (TSK) ve Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur (Çelik, 2006). 1938 yılında da Tarım Bakanlığı tarafından Birinci Köy ve Ziraat Kongresi yapılmıştır. Kongrede tarımla ilgili olarak teknik konular ile köylerin sosyal ve ekonomik sorunlarına değinilmiştir. (Çelik, 2006) 1945 yılında ise, 5000 dekardan geniş işletmelerin kamulaştırılarak çiftçiye dağıtılmasını sağlamak üzere Çiftçiyi Topraklandırma Yasası çıkartılmıştır (Çelik, 2006).

1950 yılına kadar 26 adet ticaret borsası açılmıştır. Borsa, yöresel ve mevsimsel fiyat farkını kısmen gidermiştir. Ancak üreticiye yeterli kredi olanakları sağlanamamış ve ürünler düşük fiyatla satılmıştır (Çelik, 2006).

Çok partili dönem (1948–1960)

Çok Partili Dönemde (1948–1960) her türlü tarımsal destek kapsamı genişletilmiş, kredi kullanım olanakları artırılmış, tarım alanları genişlemiş ve ürün deseni çeşitlenmiştir. Ayrıca

bu dönemde, kırdaki sermaye birikiminin hızlanmasına rağmen toprak- insan ilişkisi gelenekselliğini korumuştur (Çelik, 2006).

1950'li yıllarda, Marshall Planı kapsamında sağlanan desteklerle tarım sektöründe makineleşme başlamıştır. Tarımda traktör kullanımının artması ile toprak sahipliği artmış fakat traktör sahipleri daha çok kiracılık ve ortakçılık yoluyla işletmelerini büyütmüşlerdir. Arazilerin makine sahiplerinin eline geçmesiyle küçük işletmelerin yerini büyük işletmeler almıştır. Traktör kullanımının artması ile köy ortak malı olan meralar ekime açılmış, hayvancılık gibi önemli bir gelir kaynağı yok olmuştur. Kırsal alanlarda gelir dağılımı bozulmuş ve kırsal alanlardan kentlere göç yaşanmıştır (Çelik, 2006).

Bu dönemde, Dünya Bankası, IMF, OECD gibi uluslararası kuruluşların, tarım sektöründe yönlendiricilikleri başlamıştır. Köymen'e göre, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD ve Dünya Bankası, az gelişmiş ülkelerin önce tarım sektörünü modernleştirmelerini, daha sonra da tarım ürünleri ihracatına öncelik tanıyarak kalkınabileceklerini savunmuşlardır. (Çelik, 2006).

Bu dönemde, Et Balık Kurumu, Yem Sanayi, Topraksu, Zirai Mücadele gibi tarım sektöründe hizmet veren kurumların açılması gibi kamu destekleri devam etmiştir (Çelik, 2006).

Planlı dönemdeki kırsal kalkınma çalışmaları

1960'lı yılların başında Türkiye'de planlı kalkınma dönemi başlamış ve beşer yıllık kalkınma planları hazırlanmıştır. 1963 yılında DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından hazırlanan ilk beş yıllık kalkınma planı uygulamaya konulmuştur. Kırsal alana götürülen hizmetlerin iyileştirilmesi ve kırsal alandaki yaşam kalitesinin artırılması amacıyla örnekköy, toplum kalkınması, çok yönlü kırsal alan planlaması, merkez-köy, köykent ve tarım-kentleri kırsal kalkınma modelleri geliştirilmiştir. Bu kırsal kalkınma modelleri aşağıda özetlenmiştir.

A. Örnekköy modeli

Örnekköy Modeli, köye götürülen hizmetlerde eşgüdüm sağlanması, aynı sorunları taşıyan çevre köylerin bu hizmetlerden faydalanması ve örnek bir gelişme modelinin geliştirilmesi amacıyla dayanmaktadır. Bu modelde örnek köyler belirlenmiş ve hâlihazır haritaları hazırlanmıştır. Bu köylerin eğitim, kültür, tarım, hayvancılık, sulama, içme suyu, elektrik enerjisi, ulaşım durumu ve diğer ihtiyaçları belirlenmiştir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda, beş yıllık uygulama programları oluşturulmuştur (Çelik, 2005).

Örnekköy Modeli, 1963–1966 yılları arasında, Ankara ve İstanbul İllerinin bazı köylerinde uygulanmıştır. Model, merkezden hazırlanması, halk katılımını içermemesi, kırsal yerleşmelerde yapısal değişiklikler yerine fiziksel değişiklikleri içermesi ve sadece bir köyde olanakların toplanmasından dolayı eleştirilmiştir (Çelik, 2005).

B. Toplum kalkınması modeli

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; Toplum kalkınması modelinin, dernek, kooperatif gibi teşkilâtların kurulmasını ve idare ile toplulukların iş birliğinin sağlanmasını amaçlayan bir çalışma olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma, kitleleri eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi yaratıcı bir şekilde harekete geçirmeye yol açacaktır (DPT, 1963-1976).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ise; Toplum kalkınması modeli, halkla kamu idaresini birbirlerine yaklaştıracak, halkın Devlet hizmetlerinden daha fazla yararlanmasını sağlayacak, halkta karşılıklı yardım, işbirliği davranış ve alışkanlıklarını geliştirecek, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yardımcı mahalli teşkilatlanmanın kurulmasını teşvik edecek, mahalli kalkınma sorunlarına kamu kuruluşlarının ortak bir yaklaşımı ile çözüm aranmasını ve küçük toplum birimlerini ilgilendiren kamu hizmetlerine toplulukların gönüllü olarak ve doğrudan doğruya katılmalarını sağlayacak, kamu idaresinin etkisini artırmaya yardımcı ve bunu destekleyici olacak bir kapsamdadır (DPT, 1968-1972). Geray, Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen tanıma uygun olarak toplum kalkınmasını şu şekilde açıklamaktadır;

Küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların, devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun bütünüyle kaynaştırılması, ulusal kalkınma çabalarına tam ölçüde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir. Toplum kalkınması, köyün kalkınmasına yönelmiş öteki çalışmalardan farklı olarak aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır: Kendine yardım ve destekli imce, duyulan ihtiyaçlardan hareket ve gönüllülük, topluluğun bir bütün olarak ele alınmasıdır (Geray, 1968).

1963 yılında Korkuteli (Antalya), Altınözü (Hatay), Terme (Samsun), Bünyan (Kayseri), Bolu Merkez ve Muş'ta toplum kalkınması çalışmaları başlamıştır. 1964 yılında ise Köyceğiz (Muğla), Ulukışla (Niğde), Hınıs (Erzurum), Tavas (Denizli), Maçka (Trabzon) ve Orta (Çankırı) deneme alanı olarak seçilmiştir (Geray, 1968).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı için Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Dairesi tarafından hazırlanan raporda Toplum Kalkınması modelinin başarısızlık nedenleri şu şekilde özetlenmiştir;

- Toplum kalkınması modelinin başarılı olabilmesi için yönetim mekanizmasında gerekli düzenlemeler yapılmamıştır.
- Aşağıdan yukarı doğru işleyen köy, ilçe, il ve bölge yapılanmasında, merkezden hazırlanan plan ve programla bütünleşen bir plan ve denetleme yapılamamıştır.
- Eğitim denetlemeleri gerektiği gibi uygulanmamıştır (Çelik, 2006).

Geray, toplum kalkınması çalışmalarını sınırlayan, böylece onun ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişmeye etkisini azaltan sorunları şu şekilde belirtmektedir:

1. Dengesiz ve adaletsiz bir toprak dağılımı yüzünden toplum çalışmaları aksamaktadır... Çünkü bunların uygulanmasından doğacak ürün ve gelir artışı, kendisine (toprak sahibi olmayan çiftçiye) değil, toprağın sahibine gidecektir... Yol, okul, içme ve sulama suyu, gibi konularda halk ve devlet iş birliğine dayanan toplum kalkınması projelerine topraksız ve fakir köylünün gönüllü olarak katılımını sağlamak güçleşmektedir... Bu nedenledir ki, toprak reformu, toplum kalkınmasının da ön koşulu olmaktadır.
2. Tarım kesiminde çalışanlar gereği gibi örgütlenememişlerdir... Toplum kalkınmasının başarısı, halkın duyulan ihtiyacından doğan karşılıklı yardım ve sosyal dayanışma kurumu niteliğini kazanan, zayıf durumda olanların güçlenmesini sağlayan kooperatifleri geliştirmesine bağlıdır. Bu kooperatiflerin devletçe desteklenmesi, ekonomik demokrasinin ön koşuludur.
3. Tarımdan doğan ticaret gelirleri, tüketicinin ödediği fiyatı yükseltmektedir... Aracıların, tüketici ile üreticinin arasından çıkarılmasını sağlayıcı tedbirler alınmadıkça, tarımdaki verim ve üretim artışından üretici değil, aracılar yararlanmaya devam edeceklerdir.

4. Örgütlenmiş piyasadaki tarım kredilerinin çiftçiye dağılışı, toprak dağılışındaki adaletsizliğe paralel bir biçimde, topraksız ya da az topraklı çiftçi aleyhine olmaktadır... Kredi sistemi, küçük çiftçiye güçlendirici nitelik kazanmadıkça, toplum kalkınması çalışmalarında başarı sağlama olanağı çok büyük ölçüde daralmaktadır.
5. Köy yerleşmelerinin çok dağınık ve küçük birimler olması çalışmaların verimini azalmaktadır. Asgari işletme büyüklüğüne varılmadığı için, kamusal hizmetler, alt-yapı, küçük topluluklarda daha pahalıya mal olmaktadır... Köy grupları için merkez köylerin geliştirilmesi, hizmetleri götürme açısından toplum kalkınmasının etkisini arttıracak gerçekçi bir yol olarak belirmektedir. Konuya, yerleşme ve şehirleşme sorununun bütünü içinde eğilmek gerekir. Köy, şehir ve bölge ölçüsündeki yerleşmeler birbiriyle organik halkalar gibi bağlıdırlar ve tek bir yerleşme düzeni içinde ele alınmalıdır.
6. Toplum kalkınması, köyde eğitim alanında alınması gerekli tedbirlerle de tamamlanmalıdır... Hayata ve işe yönelmiş bir öğrenim sistemi, hem insan kaynaklarımızın kaybolup gitmesini önleyecek, hem de köyde kalkınma hareketlerine yön verecek köyden yetişmiş önderleri sağlayacaktır... Bu, sadece toplum kalkınmasının amaca ulaşmasına yardım etmekle kalmayacaktır. Aynı zamanda köy çocuklarının bilim, sanat ve teknik alanda, ülkenin güçlerine "zinde güçler" katmasını kolaylaştıracaktır.
7. Toplum kalkınması yerel topluluklar için etkili bir kalkınma aracıdır. Fakat öteki kalkınma araçlarıyla bir arada düşünüldüğü, gerekli temel düzenlemelerle tamamlandığı zaman başarılı olabilir. Yoksa toplum kalkınması bu düzenlemelerin yerini alacak, "tılsımlı değnek" değildir (Geray, 1968).

C. Çok yönlü kırsal alan planlaması

Çok Yönlü Kırsal Alan Planlaması, bölgede var olan kaynakların en akılcı bir biçimde işletilmesi ile kırsal alanların kendine yeterli birimler haline getirilmesi amaçlanmıştır. Hollanda, İtalya ve İsrail gibi ülkelerde uygulanan yaklaşım, 1965 yılında ülkemizde tanıtılmıştır (Keleş, 1993). Yaklaşım, köy kalkınması kapsamında aile planlaması, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler planlaması, üretim, pazarlama, yeni tekniklerin uygulanması, toprağı en verimli şekilde kullanma esasları, kooperatif ve kredi gibi ekonomik konuları içermektedir. Çetin'er, söz konusu yaklaşımın, makro, mikro ve bölgesel plan olmak üzere üç ölçekte planlandığını belirtmiştir;

1. Makro Plan: Ulusal ölçekte değişik tarım alanları arasında üretim araçlarının dağılımını düzenlemektedir.
2. Mikro Plan: Makro planlara göre hazırlanır. Aile işletmeleri ölçeğinde çiftçi gelirinin, ulusun diğer bireyleri için öngörülen gelire eşitlenmesini öngörür.
3. Bölgesel Plan: Köy ve kent arasında bağ kurmayı hedefleyen makro ve mikro plan arasında yer alan bölgesel ölçekteki plandır (Çelik, 2006).

1965 yılında ekonomik, kültürel ve fiziksel yönleri ile çevre köylere model olabilecek örnek köyler seçilmiştir. Üç yıllık dönemde 157 proje hazırlanmışsa da bazı projeler uygulanamamıştır (Çelik, 2006).

D. Merkez köy modeli

Merkez Köy Modeli, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planlarında tanımlanmıştır. Model, köy kümeleri arasında en merkezi yerleşmeye hizmetlerin götürülmesini ve çevredeki yerleşmelerin bu hizmetlerden faydalanmasını içermektedir. Merkez Köyler aracılığı ile çevredeki yerleşmelere götürülecek hizmet birimleri; sağlık evleri ve ocakları, ana-çocuk sağlık merkezleri, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, sabit mesleki köy kursları, karakollar, pazaryerleri, aşı ve suni tohumlama istasyonları, PTT şube ve ajanslarıdır (Çelik, 2006).

Merkez köy tespit çalışmaları 1971 yılında başlamıştır. 06.12.1983 tarih ve 83/7493 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile il bazında merkez köyler açıklanmıştır. Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen merkez köylerin sayısı 4319, merkez köylere bağlı köy sayısı ise 36022'dir. Merkez köyü en fazla olan iller Konya, Sivas, Ankara, Balıkesir, İzmir, Kars, Kastamonu ve Ordu illeridir. En az sayıda merkez köyü olan iller ise, Kırşehir, Niğde, Burdur, Isparta, Muş, Tekirdağ, Tunceli, Kırklareli ve Nevşehir'dir (Çelik, 2006).

E. Köykent modeli

Köykent kavramı, sanayileşmenin köye yayıldığı ve köylerin kentlileştirildiği bir kalkınma modelini ifade etmektedir. Keleş köykent tanımını şu şekilde anlatmaktadır:

Resmi kaynaklarda, köykent, kırsal kesim nüfusunun, toplumsal, kültürel, ekonomik ve kamusal gereksinmelerini karşılayacak biçimde donatılmış kırsal yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır... Kırsal yerleşme yapısına daha etken ve ussal (rasyonel) bir biçim vermek, dağınıklığı toplulaşmaya dönüştürmek, köye götürülen hizmetlerde etkenlik ve artırım sağlamak, sanayileşmeyi kırsal alanlara yayarak, işsiz ve gizli işsiz nüfusun bir kesimini köy-kentlerde iş olanaklarına kavuşturmak, büyük kentlerdeki sağlıksız kentleşmenin sakıncalarını gidermek, tarımsal düzeni değiştirmek, köy-kent düşüncesinin dayandığı başlıca amaçlardır (Keleş, 1993).

Keleş, köy ile kent yaşam biçimlerini birleştirerek bir dengeye kavuşturmak, sanayileşmeyi köye yaymak, köyü kentleştirmek ve böylece kentleşmeye sağlıklı bir biçim vermek düşüncesinin oldukça eski bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu model, Yugoslavya'da, Çin'de komün sistemi ile, İsrail'de, köy ile kenti birleştiren yeni bir yerleşim türü olarak düşün ve eylem alanına kazandırılmıştır. Tarım ve sanayi sözcüklerinin ilk ve son hecelerinin (agr ve indus) birleştirilmesi ile Agrindus, bu görüşün ve uygulamanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, gerçekte, Ebenezer Howard'ın bahçe kent idealinin, yirminci yüzyıl gerçeklerine ve koşullarına uyarlanmış biçimidir (Keleş, 1993).

Keleş, Richard Meier'in, 35 yıl kadar önce, kentleşme sorunlarının çözümü için köy-kent benzeri bir düşünceyi önerdiğini belirtmiştir. Köyler, anakent özeklerine bağlanan yollar boyunca en az 25-30 kilometre uzakta yerleştirilmelidir. Bu küçük birimler birbirleriyle, daha sonra da anakent ile bütünleşerek, bir büyük metropoliten alanı oluşturacaklardır (Keleş, 1993). Meier'e göre bu öneri iki aşamada gerçekleştirilecektir. Birinci aşamada, kentsel köyün toplumsal hizmetleri, sanayileşme için bir hazırlıktan geçecektir. İkinci aşamada ise, en az düzeydeki geçim düzeyinin, köylerden kentlere olan nüfus göçünü dengede tutacağı ileri sürülmektedir (Keleş, 1993).

Köy-kent önerisi, Raanan Weitz tarafından da yinelenmiştir. 1971 yılında İsrail'de yapılan Rehovot Kentleşme Konferansı'nda, Weitz, kentleşme sürecinde, "kırsal kent" (rural town) adını verdiği toplumsal-ekonomik birimler ile kentsel yığılmanın önlenebileceğini belirtmektedir. Weitz'a göre, kırsal kentlerin başlıca işlevleri, tarımsal gelişmeyi, sanayileşmeyi ve modernleşmeyi hızlandırmaktır. Weitz, kırsal kent düşüncesine bir de "sessiz özek" (quiet center) kavramını eklemektedir. Bu kavram, tarım ve sanayi kuruluşlarına sahip, fakat oturmaya açık olmayan bir fiziksel birimini ifade etmektedir. Köyün ticaret ve sanayi özeği olan bu sessiz özekte çalışan işçiler, akşamları bu özeğin dışında kalan evlerine dönmektedirler. Bu özekler, kentsel gelişme ile tarımsal gelişme arasında bir "köprü" olarak düşünülmektedir (Keleş, 1993).

Köykent modelinde, uluslararası, ülkesel, bölgesel, alt bölge merkezleri, kasaba, köy grup merkezleri ve köy olmak üzere yedi aşamalı bir kademelendirme bulunmaktadır. Bu kademelenmede Köylüye Ulaşım Projesi (KUP) ile, ikinci derece yerleşim birimi olan köykentlerin üst kademe merkezlerle haberleşme ve mal akışı bağlantısının sağlanması planlanmıştır. Ayrıca, kooperatifler aracılığı ile köylerde yeni bir üretim düzeninin

oluşturulması ve tarımsal birikimin sanayiye aktarılması ve bu dönüşümün, diğer sosyal hizmetlerle desteklenmesi hedeflenmiştir (Çelik, 2006). İlk olarak Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan merkez-köy kavramı, CHP tarafından ilk kez “Köykent” olarak 1969 seçim bildirgesiyle kamuoyuna açıklanmıştır. 1973 tarihli CHP Seçim Bildirgesinde de köykentler; köylüden başlayarak kalkınmanın temeli olarak görülmüştür. Köykentlerin merkez köylerden farklı olarak, köyden kente, köylülükten kentliliğe, tarım toplumlarından sanayi toplumuna düzenli geçişi tanımladığı belirtilmiştir (Çelik, 2006).

1978 yılında, Taşkesti (Bolu) ve Özalp (Van) pilot bölgeler olarak seçilmiş ve bu bölgeler için köykent projesi hazırlanmıştır. Taşkesti'deki uygulama başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Özalp için düşünülen proje ise uygulanamamış ve iktidar değişikliğinden sonra iptal edilmiştir. 2000 yılı içerisinde Ordu-Mesudiye İlçesine bağlı Çavdar ve civarı köyleri için köykent projesi uygulanmış ancak tamamlanamamıştır. 2002 yılında Başbakanlık tarafından köykent uygulanacak 10 yerleşim belirlenmiştir. Ancak, Yüksek Planlama Kurulu'nun 27.12.2002 tarih 2002/132 sayılı; Bakanlar Kurulu'nun 30.12.2002 tarih 2002/5169 sayılı kararına dayanılarak köykent projeleri 2002 yatırım programından kaldırılmıştır (Çelik, 2006).

Keleş'e göre, köykent projesi ile, kırsal yerleşmelerdeki ihtiyaçların maliyetinin düşürülmesi, tarımdaki nüfusa iş bulunması ve büyük kentlere nüfus göçünün azaltılması amaçlamıştır. Ancak, köykentlerin ekonomik, toplumsal, yönetsel ve yerleşme yapısının düzeltilmesine yönelik uygulamalar siyasi istikrarsızlıklar nedeni ile mümkün olmamıştır (Keleş, 1993).

F. Tarım kentleri modeli

Tarım kentleri modeli, MHP'nin 1973 yılı seçim bildirgesiyle kamuoyuna açıklanmıştır. Projede, her bölgede 8 -10 köyün bir ünite oluşturması ve bu köylerin merkezindeki köyün tarım kenti olması planlanmıştır. Köylerin tarım kent ile tarım kentin de en yakındaki kentle ulaşım bağlantısı sağlanacaktır. Tarım kentine tüm devlet olanaklarını götürülecek ve bu yerleşmelerde tarım atölyeleri ile tarıma dayalı orta ölçekte sanayi tesisleri kurulacaktır. (MHP Seçim Bildirgesi, 1973). Ancak, Tarım Kentleri düşüncesi gerçekleştirilememiştir

Birinci beş yıllık kalkınma planı (1963–1967)

1963–1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; kırsal alanda ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi sağlayacak bir “toplum kalkınması” modeli önerilmiştir. Planda toplum kalkınması, çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilâtların kurulması ve idare ile toplulukların iş birliğinin sağlanması olarak tanımlanmıştır. Bu kalkınma yöntemi, kitleleri eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi harekete geçirmeye yol açacaktır. Dolayısıyla halk gönüllü olarak teşkilatlanacak ve idare ile iş birliği yapacaktır (DPT, 1963-1976).

Planda, tarımdaki nüfus çokluğunun yurdumuzda üzerinde durulması gerekli başlıca sosyal meselelerden biri olduğu ve normal kalkınma çerçevesinde çözülemeyeceği belirtilmiştir. Bu konuda yapılması gereken ise tarım ve tarım dışı sektörlerde işgücünü değerlendirecek özel iş alanları yaratmak, yapılacak çalışma ve yatırımlara telkin, tavsiye ve teşvik yolu ile halkın gönüllü olarak katılmasını sağlamaktır (DPT, 1963-1976).

Ayrıca planda, tarımdaki gelişmenin ve üretim artışının temel şartlarından birinin, bu sektörde çalışanların rasyonel çalışma usullerini benimsemesini sağlamak olduğu vurgulanmıştır. Eğitim, tarım eğitimi, yayın işleri ve özellikle kooperatifleşme hareketi, bu sektördeki gelişmenin sağlanması için gerekli unsurlardır. Toplum kalkınması modeli çalışmaları için örnek bölge olarak Muş İli belirlenmiştir (DPT, 1963-1976).

Toplum Kalkınması çalışmalarına ek olarak, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, bölge planlaması ve kalkınması kapsamında, Antalya ve Çukurova Bölge Kalkınma Planları, yabancı uzmanların da katkılarıyla geliştirilmiştir. Planda, Toplum Kalkınması Enstitüsü kurulması planlanmış, ancak bu gerçekleştirilememiştir (Çelik, 2006).

İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968–1972)

1968–1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünün geliştirilmesi ve bu kapsamda toplum kalkınması çalışmalarının devamı niteliğindeki çalışmalar öngörülmüştür (DPT, 1968-1972).

Planda, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamındaki pilot proje uygulamalarında, çalışmaların başlangıç safhasında Köy İşleri Bakanlığı'nın kurulması ve toplum kalkınması çalışmalarının bu bakanlığa bırakılması sonucu bir duraklama olduğu, çalışmaların aksamadan yürüyebilmesi için merkezde, il ve ilçelerde koordinasyonu sağlayacak bir düzenin kurulamadığı, proje alanlarında, yetiştirilen idareci kadrosunun devamlılığının sağlanamadığı, eğitime devamlı bir nitelik verilemediği, bu konuda yukarı kademe personelinin yetiştirmekle sorumlu olacak araştırma ve değerlendirme yapacak 'Toplum Kalkınması Enstitüsü'nün kurulamadığı belirtilmiştir (DPT, 1968-1972).

Planda “küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünün geliştirilmesi programları” adı altında köylerde ve şehirlerde küçük toplum birimlerinin gönüllü olarak çalışmalara katılma imkânlarını artıracak çalışma programlarının hazırlanacağı, halkın eğitilmesi ve teşkilatlanması için toplum kalkınması metodunun uygulanacağı, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanmalarının sağlanması için kamu kuruluşlarında düzenlemeler yapılacağı, kuruluşlar arasında her kademedede iş birliği sağlanacağı belirtilmiştir (DPT, 1968-1972).

Ayrıca bu dönemde “Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu” (1972) kabul edilmiştir. Kanunda, kırsal alanların örgütlenmesi için yeni kooperatifleşme modellerinin geliştirilmesi, toprağın toplulaştırılması, tarımsal üretimin geliştirilmesine yönelik politik, ekonomik, sosyal ve mekânsal kararlar üretilmesi önerilmiştir. Köykent ve tarımkent gibi kırsal kalkınma modelleri geliştirilmiş, Kooperatifler Bankası kurulması planlanmıştır. Ancak söz konusu çalışmalar gerçekleştirilememiştir (Çelik, 2006).

Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973–1977)

1973–1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında; köy kümelerinde merkezi bir yerleşim birimini hizmet istasyonu olarak geliştirerek, kırsal toplumu geliştirmeyi amaçlayan “merkez köy” modeli geliştirilmiştir. Bu girişimlerin başarısının sınırlı kalmasında, katılımın kısıtlı kalması, uygulamaların ülke ve yöre şartlarına uymaması ve yerel ihtiyaçlara cevap vermemesi, önceliklerin doğru bir şekilde belirlenememesi, koordinasyon, iş birliği, idari ve teknik kapasite yetersizlikleri etkili olmuştur (Yenigül, 2017).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983)

1979–1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık kalkınma Planında, 1977 yılı hükümet programında benimsenen “köykent” modeli merkez köy çalışmalarının yerini almıştır. Uygulama için iki pilot bölge seçilmekle birlikte, köy-kent uygulaması 1979 yılında sona ermiştir. 1980’li yıllarda merkez köy niteliğindeki yerleşmeler belirlenerek kırsal alana yönelik hizmetlerin bu merkezler aracılığıyla çevre yerleşmelere ulaştırılması hedeflenmiştir (Yenigül, 2017).

Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985–1989)

1985–1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; kırsal yerleşmeye yönelik özel bir düzenleme yer almamıştır sadece merkez köylere yönelik kısa bir açıklama yapılmıştır (Yenigül, 2017).

Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990–1994)

1990–1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında; yerleşimlerin kademelenmesinde dengeye ulaşmak ve metropoliten alanlara yönelen nüfus ve sanayi yoğunluğunu azaltmak, bölgelerarası ve bölge içi göçleri yönlendirerek kontrol etmek amaçlanmıştır. Bunun için anakent altı şehirlerin, orta büyüklükteki merkezlerin, az gelişmiş bölgelerin merkezi nitelikteki birimlerinin ve merkezi nitelikteki kırsal yerleşme birimlerinin tespit edilip, gelişmelerinin desteklenebilmesi, bunun için gerekli araçların oluşturulması hedeflenmiştir (Yenigül, 2017).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)

1996–2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi, tarımsal alt yapının oluşturulması, kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına yönelik çalışmaların önemine değinilmiştir (Yenigül, 2017).

Planda aynı zamanda bölgesel gelişme konuları ele alınmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde hızlı demografik gelişmeler ve işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynakların değerlendirilmesi, tarımsal gelişme projelerinin hazırlanması,

hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve-sebze ve katma değeri yüksek sınai bitkilerinin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek olan kırsal sanayilerin kurulması, kırsal üretken istihdamın artırılması hedeflenmiştir (Yenigül, 2017).

Ayrıca kırsal kesimde çağdaş ihtiyaçlara uygun hizmetlerin verilmesi, kooperatifçiliğin etkinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması için rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi öngörülmüştür. Endüstriyel faaliyetlere elverişli olmayan bölgelerin geliştirilmesi için her bölgenin karakteristik özelliklerine göre hayvancılık, tarım, el sanatları gibi faaliyetler desteklenmesi öngörülmüştür (Yenigül, 2017).

Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001–2005)

2001–2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi, gelir ve istihdamın artırılması hedeflenmiştir. Ayrıca kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımcılığın sağlandığı bir yapının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Kırsal altyapının oluşturulması; toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi, kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına dair çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Yenigül, 2017).

Dokuzuncu kalkınma planı (2007–2013)

2007–2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında; kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinin sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirleri içeren bütüncül bir bölgesel gelişme politikasının gerekli olduğu belirtilmiştir (DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013). Kırsal kesimde kalkınmanın sağlanması için; kırsal kesimin üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesi, e-ticaretin kullanılarak tarım, orman ve gıda ürünlerinin tanıtım ve pazarlanması, turizm ve rekreasyon, el sanatları, tarıma dayalı sanayi ve diğer alternatif üretim faaliyetlerinin geliştirilmesi, tarım ve tarım dışı ekonomik faaliyetlere yönelik insan kaynaklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, kırsal yerleşim planlamasının esas ve kriterlerinin, kırsal alanın özelliklerine ve kırsal toplumun ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, plan yapımında gelişmekte olan merkezi yerleşim birimlerine, turizm bölgelerine, koruma alanlarına ve afet riski yüksek yörelere öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir (DPT, 2007-2013).

Onuncu kalkınma planı (2014–2018)

Kırsal kalkınma politikalarının merkezi düzeyde daha etkin bir şekilde yönetilebilmesi için, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı koordinasyonunda 2007-2013 ve 2014-2020 arası yılları kapsayan dönemler için Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı (KKEP) belgeleri hazırlanmıştır. Türkiye’de kırsal kalkınma politikasının genel hedef ve esaslarına temel oluşturan politika belgeleri, ülkemizin katılım öncesi süreçte kullandığı AB kırsal kalkınma fonlarının kullanımını düzenleyen IPARD I ve IPARD II programları için referans belge mahiyetindedir (Yenigül, 2017).

Ulusal kırsal kalkınma stratejisi (2007–2013)

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi;

- Kırsal alanın ülke ekonomisine katkısının artırılması ve kırsal toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi suretiyle bölgeler ve kır-kent arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması,
- Göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefiyle uyumlu bir nüfus yapısına ulaşılması,
- Tarımın yeniden yapılandırılması sürecinde ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik ve çevresel olumsuzlukların azaltılması,
- Çevrenin ve doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı,
-
- AB ile ekonomik ve sosyal yakınsamanın ve müktesebat uyumunun sağlanması amacıyla hazırlanmıştır (DPT, 2007-2013).

Belgede stratejik amaç ve öncelikler şu şekilde belirtilmiştir;

1. Stratejik Amaç 1: Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkânlarının artırılması
 - Öncelik 1.1: Tarım ve gıda sektörlerinin rekabetçi bir yapıya kavuşturulması
 - Üreticilerin örgütlenme ve bilgi düzeyinin yükseltilmesi
 - Su ve toprak kaynaklarının etkin kullanımı
 - Tarım ve gıda sanayii işletmelerinin rekabet gücünün artırılması
 - Gıda kalitesi, tüketicinin korunması ve gıda sağlığına yönelik kontrol yapılarının güçlendirilmesi
 - Öncelik 1.2: Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi
2. Stratejik Amaç 2: İnsan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi
 - Öncelik 2.1: Eğitim ve sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi
 - Öncelik 2.2: Yoksullukla mücadele ve dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğinin artırılması

- Öncelik 2.3: Yerel kalkınma kapasitesinin güçlendirilmesi
- 3. Stratejik Amaç 3: Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması
 - Öncelik 3.1: Kırsal altyapının geliştirilmesi
 - Öncelik 3.2: Kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması
- 4. Stratejik Amaç 4: Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi
 - Öncelik 4.1: Çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi
 - Öncelik 4.2: Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması
 - Öncelik 4.3: Korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi (DPT, 2007-2013)

Kırsal kalkınma planı (2010–2013)

Kırsal Kalkınma Planı, 25.01.2006 tarih ve 2006/1 sayılı Yüksek Planlama Kurulu (YPK) kararıyla kabul edilen “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” gereğince hazırlanmıştır. Kırsal Kalkınma Planı’nın temel amacı; kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, kırsal kesimdeki yaşam ve çalışma koşulları açısından önem arz eden ve kırsal kalkınma alanında desteklenmesi gereken tedbirler ve faaliyetler belirlenmiştir.

Plan, doğrudan uygulamaya yönelik ve tek bir kurum tarafından yönetilebilen bir eylem planı veya programı değildir. Planda yer alan faaliyetler, ilgili sektör kuruluşlarınca belirtilen esas ve usuller dâhilinde sektörel temelde tanımlanmıştır. Kırsal alandaki kalkınma faaliyetlerini ve/veya girişimlerini izlemek ve yönlendirmek bu planın en temel hedefi olarak vurgulanmıştır. (DPT, 2010-2013)

Plan, ülkemizde kırsal kalkınmanın kavramsal çerçevesini, UKKS belgesinde tanımlanmış olan dört stratejik amaç üzerinden kabul etmiştir. Bu planda, UKKS’de tanımlanmış olan stratejik amaçlara göre öncelikler, tedbirler ve faaliyetler detaylandırılmıştır. Buna göre her bir stratejik amaç altında tanımlanan faaliyete ilişkin yeri, hedef kitlesi, süresi, gerekçesi, alt faaliyetler, sonuçlar, uygulayıcı- sorumlu kurum, iş birliği yapılacak kurumlar, bu faaliyetin hayata geçirilmesini kısıtlayan unsurlar ve izleme göstergeleri belirtilmiştir (DPT, 2010-2013).

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014–2020)

Yüksek Planlama Kurulu’nun 31 Aralık 2014 tarih ve 2014/45 sayılı Kararı ile Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020) kabul edilmiştir. Belgede, ülkemizin kırsal kalkınma politikasının amacı şu şekilde belirtilmiştir; kırsal kesimdeki asgari yaşam kalitesinin ülke ortalamasına yaklaştırılması hedefiyle, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak kendi yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasıdır (DPT, 2014-2020).

Bu temel amaca yönelik alt amaçlar ise şu şekildedir;

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam temelinde büyümesi için tarım ve tarım dışı ekonomik faaliyetlerin birlikte değerlendirilmesi
- İklim değişikliğine adaptasyon ve yeşil büyüme ilkeleri çerçevesinde kırsal çevrenin ve doğal kaynakların korunması
- Altyapı yatırımlarının üretim faaliyetlerini destekleyecek, kırsal yerleşimlerin peyzaj değerini iyileştirecek ve bireylerin yaşam kalitelerini artıracak şekilde gerçekleştirilmesi
- Beşerî sermayenin geliştirilmesi ve yoksullukla mücadele kapsamında sosyal politika uygulamalarının etkinleştirilmesi
- Kamusal hizmetlerin sunumunda kırsal alanların yerleşme deseni ve demografik yapısı ile mahalli idare yapısını gözeterek yenilikçi uygulamaların geliştirilmesi (DPT, 2014-2020)

Stratejik çerçeve 5 ana stratejik amaç (eksen) üzerine bina edilmiştir. Her eksen temelde bir odak alana yönelik tedbirlerden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- Kırsal ekonomi,
- Kırsal çevre,
- Kırsal yerleşimler,
- Kırsal toplum ve
- Yerel kalkınma kapasitesidir (DPT, 2014-2020).

Belirlenen tedbirlerle uyumlu olarak hayata geçirilecek faaliyetlerin Kırsal Kalkınma Eylem Planında (2014- 2018) yer alacağı belirtilmiştir (DPT, 2014-2020).

1. Stratejik Amaç-1: Kırsal ekonominin geliştirilmesi ve istihdam imkânlarının artırılması
 - Öncelik 1.1 Tarım ve gıda sektörlerinin rekabet gücünün geliştirilmesi
 - Öncelik 1.2 Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi

2. Stratejik Amaç-2: Kırsal çevrenin iyileştirilmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması
 - Öncelik 2.1 Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması
 - Öncelik 2.2 Tarım arazilerinin kullanımında etkinliğin sağlanması
 - Öncelik 2.3 Orman kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması
3. Stratejik Amaç-3: Kırsal yerleşimlerin sosyal ve fiziki altyapısının geliştirilmesi
 - Öncelik 3.1 Fiziki altyapının geliştirilmesi
 - Öncelik 3.2 Sosyal altyapının geliştirilmesi
4. Stratejik Amaç-4: Kırsal toplumun beşerî sermayesinin geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması
 - Öncelik 4.1 Beşerî sermayenin geliştirilmesi
 - Öncelik 4.2 Yoksullukla mücadelenin güçlendirilmesi
5. Stratejik Amaç-5: Yerel kalkınmaya ilişkin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi
 - Öncelik 5.1 Kamunun hizmet sunum kapasitesinin geliştirilmesi
 - Öncelik 5.2 Yerel kalkınmaya yönelik girişimlerin güçlendirilmesi (DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, 2014-2020)

Kırsal kalkınma eylem planı

Kırsal Kalkınma Eylem Planının işlevleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Kırsal kalkınma alanında mükerrer kaynak kullanımının engellenmesi
- Kırsal kalkınmaya ayrılan bütçenin program ve proje bazlı harcanması
- Kırsal kesime yönelik sektörel politikalar ve uygulamalar arasında eşgüdümün artırılması
- Hizmet sunumunda coğrafi şartların ve kırsal demografinin gözeteilmesi
- Yerel düzeyde kırsal kalkınma için programlama ve uygulama kapasitesinin artırılması
- Kırsal kalkınmada kurumsal performansların artırılması ve izlenmesi (DPT, 2015-2018).

Onbirinci kalkınma planı (2019–2023)

Kalkınma planlarının dışında yine planlı dönemde belirlenen bölgelerde, Dünya Bankası (DB) ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) gibi uluslararası finans kuruluşlarının önceliklerine göre dış kaynaklı kırsal kalkınma projeleri hayata geçirilmiştir. Bunlar Çizelge 2.3.'de gösterilmiştir;

Çizelge 2.3. Dış kaynaklı kırsal kalkınma projeleri (DPT, 2019-2023)

Proje Adı	Proje Dönemi	Proje Destekleyicisi
Tamamlanan Projeler		
Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi	1976-1984	Dünya Bankası
Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi	1982-1990	Dünya Bankası-IFAD
Tarımsal Yayım ve Uygulama Projesi	1984-1997	Dünya Bankası-IFAD
Bingöl Muş Kırsal Kalkınma Projesi	1990-1999	IFAD
Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi	1991-2001	IFAD
Doğu Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi	1993-2001	Dünya Bankası
Ordu Giresun Kırsal Kalkınma Projesi	1995-2006	IFAD-İslam Kalkınma Bankası
Tarım Reformu Uygulama Projesi	2001-2008	Dünya Bankası
Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi	2005-2012	Dünya Bankası
Sivas Erzincan Kalkınma Projesi	2004-2014	IFAD-OPEC
Diyarbakır Batman Siirt Kalkınma Projesi	2007-2015	IFAD
DOKAP Tarım Projesi	2007-2014	JICA Teknik İş birliği
Devam Eden Projeler		
Ardahan Kars Artvin Kalkınma Projesi	2010-2018	IFAD
Çoruh Nehri Havzası Rehabilitasyon Projesi	2012-2019	JICA
Murat Nehri Havzası Rehabilitasyon Projesi	2012-2019	IFAD
Göksu Taşeli Havzası Kalkınma Projesi	2015-2023	IFAD
Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi	2017-2023	IFAD

Bu projelerin başlıca amaçları; uygulandığı illerde tarımsal üretimde verimlilik artışı, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, göçün engellenmesine katkı sunmak, tarım dışı alternatif gelir olanakları yaratmak ve altyapı hizmetlerini geliştirmektir. Projelerin genel olarak bir değerlendirmesi yapıldığında, uygulamada karşılaşılan bazı engellere rağmen çiftçilerin modern tarım ekipmanlarına ulaşmaları, çiftçinin bilinçlenmesi, köylerin altyapısında iyileşme gibi olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir. Ancak makro hedefler ve politikalar, yöre halkının katılımı, uygulama alanlarının seçimi, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması gibi faktörler açısından projelerin etkisi sınırlı kalmıştır (Çelik, 2005). Makro düzeyde ve bölgesel ölçekte merkezi idare tarafından gerçekleştirilen projeler; Köyceğiz Dalaman (1957), Doğu Marmara Projesi (1963), Keban Projesi (1968), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP- 1977), Doğu Anadolu Projesi (DAP-1998) ve Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planıdır (DOKAP-1998).

2.2.3. Kırsal kalkınmaya ilişkin çerçeve mevzuat

1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanununda nüfusu 2000'den aşağı olan yerleşim birimlerinde, cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanların, bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köyü oluşturdukları belirtilmiştir. Aynı kanunda her köyde bulunması gereken, köy derneği, köy muhtarı ve ihtiyar meclisinin seçilme şartları ve vazifeleri tanımlanmıştır (442 Sayılı Köy Kanunu, 1924).

13/7/2005 tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre nüfusu 5000'den büyük olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilmektedir (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005). 23/7/2004 tarih ve 25531 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre ise toplam nüfusu 750.000'den fazla olan illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülebilmektedir (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). İlgili kanunlarda belediyelerin, planlı gelişme kapsamında planlama çalışmalarını yürütmesine ilişkin görev ve sorumlulukları tanımlanmıştır.

06/12/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yeni kurulan ve sınırları genişleyen bütün büyükşehirlerde köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu yerlerdeki köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde isimleri ile tek mahalle olarak bağlı oldukları ilçenin belediyesine katılmıştır (6360 Sayılı Ondört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2012).

İlgili kanunda, 5393 sayılı Kanunun 12'nci maddesine, "Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam eder. Bir belediyeye katılarak mahalleye dönüşen köy, köy başlısı ve belediyelerce kullanılan mera, yaylak, kışlak gibi yerlerden bu mahalle sakinleri ve varsa diğer hak sahipleri 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri çerçevesinde yararlanmaya devam eder." fıkrası eklenmiştir.

Ayrıca kanunda, İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyelerinin, bu kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yaptırabileceği ve tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabileceği belirtilmiştir (6360 Sayılı Ondört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2012).

3194 sayılı İmar Kanunu’nda 2013 ve 2020 yıllarında yapılan değişiklik ile mahalle olarak tanımlanmış kırsal yerleşimlerin kırsal özelliğinin devam ettirilmesine yönelik belediye meclisince karar alınabileceği belirtilmiş ve “Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir” hükmü eklenmiştir (Ek: 12/7/2013-6495/73 md.) (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985). Kanun kapsamındaki köylerde ve kırsal özellik gösteren diğer yerleşmelerde “enerji verimli, iklim duyarlı ve ekolojik özellikli plan ve projeler hazırlanabilir veya hazırlattırılabilir, bu nitelikli yapılar inşa edilebilir veya uzun vadeli kredilendirilmek suretiyle desteklenebilir” denilmektedir (Ek: 12/7/2013-6495/73 md.) (3194 sayılı İmar Kanunu, 1985).

Bunlara ek olarak, kırsal yerleşimlerle ilgili 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 4342 sayılı Mera Kanunu, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşılattırılması Hakkında Kanun, 6831 sayılı Orman Kanunu ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir (Nizamoğlu, Serdar Malkoç Alpaslan; Bektaş, Bilge Nur). Kırsal alanlarda mekânsal düzenlemeleri içeren ilgili kanunlar Çizelge 2.4.’de verilmiştir (Duyguluer, 2015).

Çizelge 2.4. Kırsal alanlarda mekânsal düzenlemeleri içeren kanunlar (Duygulu, 2015)

Kırsal Alanlarda Mekânsal Düzenlemeleri İçeren Kanunlar	Kanun veya KHK No	Resmî Gazete
Köy Kanunu	442	07.04.1924
Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	1593	06.05.1930
İl İdaresi Kanunu	5442	18.06.1949
Orman Kanunu	6831	08.09.1956
Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	7269	25.05.1959
Su Ürünleri Kanunu	1380	04.04.1971
İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	2560	23.11.1981
Anayasa	2709	09.11.1982
Toplu Konut Kanunu	2985	17.03.1984
Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu	3083	01.12.1984
İmar Kanunu	3194	09.05.1985
Köy Kanunu değişikliği	3367	26.05.1987
Mera Kanunu	4342	23.02.1998
Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu	5104	12.03.2004
Büyükşehir Belediyesi Kanunu	5216	10.07.2004
Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun (İlk kanuna KHGM 3202 RG: 22.05.1985)	5286	28.01.2005
İl Özel İdaresi Kanunu	5302	04.03.2005
Mahallî İdare Birlikleri Kanunu	5355	11.06.2005
Belediye Kanunu	5393	13.07.2005
Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu	5403	19.07.2005
Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	5449	08.02.2006
Tarım Kanunu	5488	25.04.2006
İskân Kanunu	5543	29.06.2006
Tarım ve Kırsal kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş Kanunu	5648	18.05.2007
İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelir. Pay Verilmesi Hakkında Kanun	5779	15.07.2008
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	5902	17.06.2009
İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun	6107	08.02.2011
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	639KHK	08.06.2011
Kalkınma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	641KHK	08.06.2011
Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	644KHK	04.07.2011
Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.	645KHK	04.07.2011
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bk. Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	655KHK	01.11.2011
Orman Köylüleri ve Orman Sınırları Dışına Çık. Yerler ile Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun	6292	26.04.2012
Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	6306	31.05.2012
14 ilde Büyükşehir Belediye ve 27 İlçe Kurulması ile Bazı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6360	06.12.2012

2.3. Kırsal Miras ile İlgili Sözleşmeler

Bu bölümde; uluslararası çerçevede kırsal mirasın korunmasına ilişkin tüzükler, sözleşmeler, tavsiye kararları ile bu kararlara paralel olarak konuya ilişkin ülkemizdeki kanunlar ve yönetmelikler kronolojik sırada incelenmiştir.

2.3.1. Uluslararası çerçevede kırsal yerleşimlerin korunması

18.yy. Endüstri Devrimi sonrası sanayileşme ile kırsal nüfus kentlere yığılmış, kırsal ve kentsel alanlarda yaşam biçimlerinde köklü değişimler olmuştur. Bu değişimlere paralel olarak, geçmişte kalan kırsal mimari, korunması gerekli kültür varlığı olarak gündeme gelmiştir (Eres, 2013) .

İlk olarak, 1891’de, Stockholm’de, geleneksel çiftçi evlerinin taşınarak sergilendiği Skansen Açık Hava Müzesi açılmıştır (Eres, 2013).1936 yılında, Romanya’da kraliyet ailesinin desteğiyle sonrasında ise Kıta Avrupası ülkelerinde ve İngiltere’de 2. Dünya Savaşı’ndan sonra pek çok sayıda açık hava müzesi açılmıştır (Eres, 2013).

Venedik Tüzüğü (Mayıs 1964)

Tüzüğün birinci maddesine göre; “Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar” denilmektedir (ICOMOS, 1964).

(COE) Köy ve kent arasındaki dengede kırsal canlandırma politikalarına ilişkin ilke kararı (73/3) Avrupa Konseyi (COE-Resolution on rural revival policies in the balance between town and country (73/3), 19 January 1973)

Avrupa Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı’nda (1970), Avrupa'daki ekonomik ve sosyal genişlemeye rağmen, endüstrileşmiş şehrsel alanlar ile etrafındaki kırsal alanlar arasındaki farklılıklarda herhangi bir azalma görülmediği kaydedilmiş ve kırsal alanlardaki nüfus azalmasının engellenmemesi halinde oluşacak olumsuz durumlar

kaydedilmiştir (COE, 1964). Şehirsel alanlar ile kırsal alanlar arasındaki farkların azaltılması ile kırsal alanlardaki nüfusun korunması için şu tavsiyelerde bulunulmuştur;

- Çeşitli alanlar arasındaki refah farklılıklarını azaltmak, daha iyi bir etkinlik dağılımı sağlamak ve çevre kalitesini korumak amacıyla hem kentsel hem de kırsal alanlarda dengeli bir gelişim politikası uygulamak.
- Merkezileştirilmiş, verimli bölgesel yapıların kurulmasını teşvik etmek,
- Yerel yönetimleri kırsal canlandırma sürecinin yerel liderleri olarak taşıdıkları yeri dolduramaz görev için hazırlamak üzere, bu yönetimlerin yapılarını güçlendirmek üzere tasarlanmış yerel devlet reformları uygulamak.
- Kırsal canlandırma için özel önlemler geliştirmek; tarımsal yapıda köklü değişiklikler sağlamak, kırsal alanlardaki endüstrinin merkezileştirilmesi için uygun bir politika geliştirmek, belli nitelikleri taşıyan kırsal alanlarda tutarlı bir mesleki eğitim politikası geliştirmek, hem tarım dışında yeni iş alanları yaratmak hem de yerel topluluklara ve kırsal alan sakinlerine yararlı olacak ekonomik alışverişleri desteklemek amacıyla, turizm ve eğlence alanlarının geliştirilmesi (COE, 1964)

Granada talebi: Bölgesel planlamada kırsal mimari, Avrupa pilot projeler programı sempozyumu no: 5 (coe, 1977) the Granada appeal: rural architecture in regional planning, symposium no:2 of European programme of pilot projects

Sempozyumda, endüstrileşmiş tarım kalkınması ve çiftçiliğin karlı olmamasından dolayı kısmi veya genel göç nedeniyle kırsal mimari mirasın ve çevresinin yok olmaya başladığı ve doğanın aşırı sömürülmesinin çevre-bilimsel çerçevede tehlikeli boyutlara ulaştığı vurgulanmıştır (COE, 1977). Avrupa'daki doğal çevrelerin korunması için şu çabaların zorunlu olduğu belirtilmiştir;

1. Bu sürece dâhil olan toplulukların rızasını ve iş birliğinin sağlanması
2. Nüfusun bütün bölgeye dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması
3. Ekonomik ve bölgesel planlama dâhilinde bütünleştirilmiş koruma politikasının kırsal alanlarda uygulanması ve bu politikanın aktif bir toprak politikasına dayandırılması
4. Kasabalarla bağlantılı olarak kırsal bayağılaşmayı ortadan kaldırmak ve köy yaşamını daha arzu edilir hale getirmek için eylemlerin planlanması
5. Rekabetçi bir kırsal ekonomide;
 - Mevcut binaların, karakterlerinin muhafaza edilerek işlevlerini evrimleştirmek
 - Gereken yeni binaların en olası bütünleşmesini aramak
 - Mimari ve teknik yardım, estetik denetim gibi kontrol ve yardımların sağlanması
6. Rekabetçi olmayan kırsal bir ekonomide;
 - Nadiren karlı olan çiftlik şirketlerinin modernleşmesi için kamu fonlarının tahsis edilmesi ve geleneksel aktivitelerin güçlendirilmesi
 - Yerli nüfusun yaşlandığı ya da dikkate değer bir şekilde azaldığı bölgelerde, gençlerin yerleşmelerinin sağlanması, göç nedenlerinin araştırılması, iş yaratılması dair aktif bir politika izlenmesi

7. Eski binaların iyileştirilmesinde çalışacak zanaatkârların eğitimi gibi ikincil eylemlerin yaratılması ve çiftlik tatillerinin teşvik edilmesi gibi ekonomik ve kırsal yaşamın güçlendirilmesi
8. Kamu olanaklarının değerlendirilmesi ve fonların sağlanması (COE, 1977)

Kırsal mimari mirasa ilişkin 881 (1979) no'lu tavsiye kararı (recomendation 881 (1979) on rural arthitectural heritage) 8 Ekim 1979 Avrupa Konseyi

Kırsal Mimari Mirasa İlişkin 881 (1979) No'lu Tavsiye Kararı'nda, 1975 Avrupa Mimari Miras yılında, Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi şehir mirasının yanı sıra kırsal mirasa da aynı derecede önem verildiğini ancak bu tarihten sonra verilen önemin sürdürülmediği/artmadığı belirtilmiştir (COE, 1979).

Bu kapsamda, yerel kültürel ve sosyolojik bağlamda ve daha geniş anlamda taşıdığı çevre-bilimsel ve ekonomik role bağlı olarak kırsal mimarinin önemi vurgulanmıştır. Tarihi mimari ortamın muhafaza edilmesi ve korunmasının sağlanması ile kırsal bölgede yaşayan halkın kendilerine özgü sosyal ve kültürel değerlerini geliştirmesine fırsat verilmesi gerektiği belirtilmiş ve kırsal kesimlerdeki ticari faaliyetleri yürüten kişilerin kırsal mimari mirasın yanı sıra doğal ortamlarının korunmasına da katkıda bulunmaları gerektiği vurgulanmıştır (COE, 1979).

Avrupa mimari mirasının korunması sözleşmesi (Strasbourg, 1985)

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde kırsal alanlara ilişkin şu koruma politikaları benimsenmiştir:

- Mimari mirasın korunmasının kırsal yörelerle şehirlerin düzenlenmesinde başlıca hedefler arasına dahil edilmesi
- Kırsal yöreler ve kent planlamasında koruma önlemlerinin mümkün olan her durumda alınmasını kolaylaştırmak ve sözleşmenin 3. Maddesi, 1. fıkrasının anlamı uyarınca korunmayı gerektirmediği halde, konumu bakımından değer taşıyan binaların da kentsel, kırsal çevre ve yaşam tarzı çerçevesinde korunmasını ve kullanılmasını sağlamak (COE, 1985).

Kırsal mimari mirasın korunması ve değerinin artırılması hakkında tavsiye no: R (89) 6, 1989 (AK) (Recommendation No. R (89) 6 on protection and enhancement of the rural architectural heritage, 13 April 1989, COE)

Konseyyde, yakın yıllarda tehlikeye giren tarımsal üretim ve sosyal dönüşümlerin değişen modellerinin geleneksel kırsal mimari varlığını ve yerleşimini tehdit etmekte olduğu belirtilmiştir (COE, 1989). Üye devletlere, kırsal mimarın korunması ve değerinin artırılmasına ilişkin politikaların aşağıda belirtilen yönergeler göre oluşturulması tavsiye edilmiştir;

1. Avrupa mimari mirasının tanımı ve ilgili araştırmalar için araçlar geliştirerek kırsal Avrupa'nın kolektif bilincini korumak
2. İnşa edilen mirasın korunmasını planlamak, bölgesel gelişim ve çevresel koruma süreciyle birleştirmek
3. Mirasın değerinin artırılmasını, yerel gelişimin hayati etkeni olarak harekete geçirmek
4. Avrupa çapında kırsal mirasın bilgisini ve bu mirasa daha büyük saygı duyulmasını teşvik etmek (COE, 1989).

ICOMOS Geleneksel mimari miras tüzüğü 1999

ICOMOS'un Ekim 1999'da Meksika'da yapılan 12. Genel Kurulu'nda kabul edilen tüzükte, geleneksel yapıların, "kültürün bir örneklemesi ve tüm dünyadaki sosyo-ekonomik değişim nedeniyle terk, iç denge ve bütünleşme gibi ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu" vurgulanmıştır. (ICOMOS, 1999) Buna bağlı olarak, geleneksel mimari mirasın bakımı ve korunması için Venedik Tüzüğü'ne ek koruma ve uygulama ilkeleri belirlenmiştir. Tüzükte belirtilen koruma ilkeleri şu kapsamdadır;

1. Geleneksel çevrenin korunması çok disiplinli bir uzman ekip tarafından, değişim ve gelişimin kaçınılmaz olduğu kabul edilerek ve toplumun kültürel kimliğine saygı gösterilerek yürütülmelidir.
2. Geleneksel yapılara, yapı guruplarına ve yerleşmelere yapılacak çağdaş müdahaleler onların kültürel değerlerine ve geleneksel karakterlerine saygı göstermelidir.
3. Geleneksel mimarlık ender olarak tek yapılarla temsil edilebilir; bu mirası daha iyi yaşatmanın yolu değişik bölgelerin özelliklerini yansıtan yapı guruplarını ve yerleşmeleri bakım ve onarımla korumaktır.
4. Geleneksel mimarlık kültürel peyzajın temel bileşenidir ve koruma yaklaşımları geliştirilirken bu ilişki dikkate alınmalıdır.

5. Geleneksel miras yalnız somut biçimler, kütleler, strüktürler ve mekânlardan oluşmaz, bunların kullanılış ve algılanış biçimlerini, gelenekleri ve onlara bağlı elle tutulamayan ilişkileri de kapsar (ICOMOS, 1999).

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi'nin hazırladığı 2013 tarihli Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi'nin Hazırladığı 2013 Tarihli Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi; koruma sürecinde yer alan tüm disiplinler ve toplumun farklı kesimleri için mimari mirası korumanın temel ilkelerini, mimari mirasa yönelik tanımları, korumanın süreç ve araçlarını, koruma eğitimi ve politikalarını, korumanın topluma mal edilmesi konularını içermektedir (ICOMOS, 2013).

Belgede, kırsal sit, “yerleşim düzeni, yapım tekniği ve tasarımıyla yerelin ürünü olan yapıların, yol, meydan, tarım alanı vb. öğelerle birleşerek oluşturduğu, korunacak değerler taşıyan alanlardır.” olarak tanımlanırken, geleneksel mimari miras, “teknoloji ve iletişim olanaklarının gelişmesiyle hızla çeşitliliğini yitiren dünyada, yöreye özgü malzeme ve tekniklerle, yöresel yapım geleneklerini, yerel kimliği yansıtan geleneksel yapı, yapı grupları ve yerleşmelerdir” şeklinde ifade edilmiştir (ICOMOS, 2013).

Kırsal peyzaj kültür mirası ile ilgili ICOMOS-IFLA ilkeleri

ICOMOS'un 15 Aralık 2017'de Hindistan'ın Yeni Delhi kentinde yapılan 19. Genel Kurulunda, kırsal peyzaj sistemlerine ilişkin etik, kültür, çevre, sürdürülebilir değişim konuları tartışılmış ve bu konularda rehberlik sunacak ilkeler üretilmiştir.

Bu ilkeler, kırsal peyzajların tanınmasını, korunmasını ve kültür mirası olarak değerlerinin anlaşılmasını, onlarla ilişkili toplulukların uğradığı kayıpların ve olumsuz değişimlerin ele alınmasını hedeflemektedir. Bu ilkelere bağlı olarak, kırsal peyzajları ve kültürel değerlerini anlamak, korumak, değişimi sürdürülebilir sınırlar içinde tutacak biçimde yönetmek, değerlerini anlatmak ve geleceğe taşımak kapsamında eylem ölçütleri tanımlanmıştır (ICOMOS-IFLA, 2017). Bu eylem ölçütleri şu şekildedir;

1. Kırsal peyzajları ve kültürel değerlerinin anlaşılması
 - Tüm kırsal peyzajların kültürel miras değeri taşıdıklarının kabul edilmesi
 - Kırsal peyzajların kültür mirası değerlerinin belgelenmesi
 - Kırsal peyzajların fiziksel ve kültürel özellikleri ile ilgili temel bilgilerin derlenmesi
 - Kırsal peyzajların her ölçekte (dünya, bölge, ulus, yerel) envanter ve kataloglarının hazırlanması
 - Kırsal peyzajlarla ilgili olarak her düzeyde (dünya, bölge, ulus, yerel) karşılaştırma yapılmasına olanak sağlayacak şekilde bilginin üretilmesi
 - Peyzajı biçimlendiren ve sürekli bakımını yapan yerel toplulukları bilgi kaynağı olarak kabul edilmesi
 - Kamu kuruluşları, STK'lar ve üniversiteler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi
2. Kırsal peyzajların ve kültürel değerlerinin korunması
 - Kırsal peyzajlara ilişkin yasal düzenleme ve politikaların gözden geçirilmesi
 - Güçlü konservasyon, onarım, inovasyon, yeni işleve uyarlama, sürekli bakım ve uzun erimli yönetim konularında strateji ve eylemler tanımlanması
 - Kırsal peyzajla ilgili kültür mirası değerlerinin ekonomik, sosyal, çevresel, kültürel, manevi ve mekânla ilgili olduğunun farkındalığının oluşmasını sağlamak
 - Peyzajlar hakkında etkin politikalar hazırlanması ve izleme stratejilerinin tanımlanması
 - Etkin bir politika uygulamasının bilgili ve ilgili bir halkın varlığına bağlı olduğunu dikkate alınması
3. Kırsal peyzajları ve kültürel değerlerini sürdürülebilir biçimde yönetilmesi
 - Besin ve doğal kaynak üretiminde biyo-kültürel hakların dikkate alınması
 - Kırsal peyzajların önemli paydaşlarını, kırsal alanda yaşayanlar dahil tanınması
 - Sürdürülebilir yönetim stratejileri geliştirirken, kültürel, doğal, ekonomik ve sosyal yönler arasındaki ilişkilerin dikkate alınması
 - Kırsal ve kentsel peyzajlar arasındaki ilişkilerin dikkate alınması
 - Kırsal peyzajların adil yönetiminin desteklenmesi
4. Kırsal peyzaj kültür mirasını ve değerlerinin anlatılması ve geleceğe aktarılması (ICOMOS-IFLA, 2017).

2.3.2. Ulusal çerçevede kırsal yerleşimlerin korunması

Ülkemizde kültürel mirasın korunmasına ilişkin 1869, 1874, 1884, 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri ile 1912 tarihli Muhafaza-i Abidat Kanunu'nun içeriği anıtlar, kentler ve ören yerleri hakkındadır. Bu düzenlemelerde kırsal yerleşimlere değinilmemiştir. (Kayın, 2012) 1951'de kurulan Anıtlar Yüksek Kurulu ise anıtların koruma, bakım, onarım ve restorasyonları konusunda düzenlemeler yapmıştır (Kayın, 2012).

1973 tarihli ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nda Sit; "Homojen oluşları ve özellikleri tarihî, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik, etnografik, ebedi veya efsanevî önemleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topografik bölgeler" olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, yasada "Halk

sanatlarını ve halkın maddî kültürünü temsil eden malzeme ve belgeler” etnografya eseri olarak kabul edilmiştir (Eski Eserler Kanunu, 1973).

1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda, kırsal yerleşimlerle ilgili özel bir atıf bulunmamaktadır. Kanunda, “kültür varlıkları”; “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” olarak betimlenmiştir. Kanunda, “Tabiat varlıkları”; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Sit; “tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihî hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar” olarak belirtilmiştir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983).

1989 tarihli ve 383 sayılı KHK ile kurulan Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, arkeolojik, doğal, kentsel, kırsal değerleri koruma-kullanma amaçlı stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejilerde doğal alanlarda yapılaşma talebine karşı yaklaşımlar geliştirilmiş, ancak doğa-kültür ilişkisi göz ardı edilmiştir (Kayın, 2012).

2004 tarihli ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Yönelik Kanun’da, “Koruma amaçlı imar plânı”; “bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları,

plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlar” olarak tanımlanmıştır.

Aynı Kanunda “yönetim alanı”; “sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler” olarak, “yönetim plânı” ise; “yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlar” olarak tanımlanmıştır. Yönetim alanı ile bağlantılı olarak, "Bağlantı noktası"; “yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklar” olarak nitelendirilmiştir (5226 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2004).

2011 tarih 648 Sayılı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile kültür varlıklarının korunması konusu Kültür ve Turizm Bakanlığı, tabiat varlıklarının korunması konusu ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkisine alınmış, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kapatılmıştır (Kayın, 2012).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın 2010-2013 dönemi kırsal kalkınma planında, nüfusu 20 binden düşük yerleşimler kırsal olarak değerlendirilmekte ancak kentte “kırsal”, kırsalda ise “kentsel” özelliklerin bulunduğu vurgulanmaktadır. Planda, yöreye uygun yapılaşmanın geliştirilmesi, oraman eko-sistemlerinin korunması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması gibi konular gündeme getirilmiştir (Kayın, 2012).

2.4. Kırsal Miras Koruma Yaklaşımları ve Uygulamaları

Bu bölümde, kırsal mirasın korunmasına ilişkin yaklaşımlar ve bu yaklaşımlar çerçevesinde ulusal ve uluslararası ölçekte kırsal miras koruma uygulamaları incelenmiş ve koruma uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ortaya konulmuştur.

2.4.1. Kırsal miras koruma yaklaşımları

Kırsal yerleşimlerin yeniden değerlendirilmesine ilişkin müzeleştirme, turizm, yeniden iskân ve yeniden yabanileştirme-ormanlaştırma (re-wilding/reforestation) yaklaşımları bulunmaktadır (Güler, 2016).

Yeniden yabanileştirme-ormanlaştırma (re-wilding/reforestation) yaklaşımında, kırsal yerleşimlerin yeniden yabanileştirilmesi ve ormanlaştırılması öngörülmekte ve insan-doğanın ortaklaşa gerçekleştirdiği ve tekrar üretilmesi mümkün olmayan kültürel peyzaj ortamı yok edilmektedir (Güler, 2016).

Müzeleştirme yaklaşımının ilk uygulamaları, Endüstri Devrimi sonrası, Avrupa’da kırsal alanlardaki yapıların taşınarak açık hava parklarında ziyarete açık düzenlenmesi şeklindedir (Güler, 2016). Açık hava müzeleri ile ilgili ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi), 1956 yılında tarihi yapıların sökülerek bu müzelerde tekrar kurulmasının ve düzenlenmesinin halk kültürüne ait değerleri korumak amacıyla bir yöntem olduğunu belirtmiştir. 1957 yılında ise, uluslararası konferansta alınan kararlar ile, açık hava müzesi kurmak isteyen ülkelerle bilgilerin paylaşılması yönünde 12 maddelik tüzük oluşturulmuştur. Bu tüzükte yapıların özgün yerlerinden taşınma ve uygulama aşamasının bilimsel yöntemlerle yapılması gerektiği belirtilmiştir (Güler, 2016).

1971 yılında ICOMOS tarafından gerçekleştirilen Halk Mimarisi Uluslararası Kolokyumu’nda “açık hava müzelerinde yapıların taşınarak değil yerinde korunmasının teşvik edilmesi” tavsiye edilmiştir. 1972’de ise Avrupa Açık Hava Müzeleri Birliği (AEOM) mümkün olduğunca yapıların özgün yerinde restore edilmesini benimsemiştir (Güler, 2016).

Venedik Tüzüğü’nde (1964) “Bir anıt tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere

taşınmasına- anıtın korunması bunu gerektirdiği, ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında- izin verilmemelidir” denilmektedir [ICOMOS,1964]. Bu bağlamda yapıların içinde bulundukları yerle bir bütün oldukları ve özgün bağlamından kopartılarak yerlerinin değiştirilmesi ile sadece biçimsel olarak korundukları düşünülmektedir (Güler, 2016).

Turizm Yaklaşımında, konunun uzmanları kırsal alanlardaki turizm aktivitelerini köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi gibi kavramlarla ifade ederken; bazıları ise dağ turizmi, eko-turizm veya yayla turizmi olarak adlandırmaktadır (Karafaki & Yazgan, 2012).

Yerleşimlerin yeniden iskanı yaklaşımı, nüfusunu kaybetmiş köylerin özgün işlevleriyle yeniden düzenlenerek kullanılması prensibine dayanmaktadır (Güler, 2016). Buna göre, kırsal yerleşimin tekrar canlandırılması, yerleşimin eski sakinlerinin köylerine geri dönmelerinin teşvik edilmesi ile sağlanacaktır. Yerleşimlerin yeniden iskân edilmesinin bir diğer olasılığı ise, kırsal alanlarda yaşamak isteyen kişi ya da grupların köylere yerleşerek yaşamaya başlamasıdır. Kentlerdeki yaşam şartlarından dolayı doğa ile bütünleşik bir yaşamı talep eden genç kuşaklar veya tatillerini kırsal alanlarda geçirmek isteyen kişilerin bu alanlara yönelik talepleri giderek artmaktadır (Güler, 2016). Güler, yeni-kırsal (neo-rural) nüfus olarak adlandırılan bu yerleşimcilerin, yerleşimlerdeki terk edilmiş evleri kendi istekleri doğrultusunda çevreye kapalı yeni bir yaşam çevresine dönüştürmelerinin bir tür kırsal soylulaştırma (rural gentrification) olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Güler, 2016). Kentten kıra olan bu göç dalgası özellikle denize kıyısı bulunan köylerde kimi örneklerde ikincil konut kullanımı şeklinde gerçekleşirken kimi örneklerde ise, kalıcı iskana dönüşmektedir (Güler, 2016).

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, her kırsal yerleşim, içinde bulunduğu kültürel, ekonomik ve fiziksel yapının farklı biçimde etkileştiği, farklı yapısal karakteristikler sunan, farklı kimlikler üretir. Belirli bir kırsal yerleşime ilişkin koruma yöntemini belirlemek için, o yerleşimin dinamiğini, yaşam ritmini, geleneksel dokusunu anlamak gerekir (Kaya, 2019).

Bu prensibe dayanarak, tariflenen kırsal yerleşimleri koruma yaklaşımları kabul edilmekle birlikte, çalışma alanı için yapılacak bütüncül ve disiplinler arası çalışmalardan/analizlerden sonra, alana özgü koruma yaklaşımının belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.4.2. Dünyada kırsal miras koruma proje ve uygulamaları

İngiltere’de kırsal alanların planlanmasına ilişkin yöntemlerden biri Topluluk Planları ve Köy Tasarım Rehberleridir. Köy tasarım rehberleri, özgün nitelik taşıyan köylerde, uygun yapılaşma şartlarını belirlemek amacıyla yapılmaktadır (Öztaş & Karaaslan, 2017). Kırsal alanların korunmasında ve geliştirilmesinde kullanılan diğer önemli bir yöntem ise, yeşil kuşak uygulamasıdır. Yeşil kuşakların çoğunluğu büyük ya da tarihi kasaba ve şehirler etrafında çoğunlukla açık arazi ve kırsal alanlar şeklinde yapılanmıştır. Yeşil kuşakların üçte ikisi tarım alanı olarak kullanılmaktadır ve gıda güvenliği açısından önemli bir kaynak durumundadır (Öztaş & Karaaslan, 2017).

İspanya’da da kentlerdeki nüfus artışı nedeniyle kent çevresindeki tarım alanları, doğal alanlar ve rekreasyon alanlarının korunması gerekliliği ön plana çıkmıştır (Öztaş & Karaaslan, 2017). Tarım alanlarının korunması için korumaya yönelik planlama kararları üretilmiştir. Ayrıca “alternatif gıda ağları”nın oluşturulması önerilmiştir (Öztaş & Karaaslan, 2017).

İtalya’da, 1980’lerden itibaren tarım ve endüstri birlikte ele alınmaya başlamış ve bu kapsamda çeşitli politikalar geliştirilmiştir (Öztaş & Karaaslan, 2017). Örnek alan olarak geliştirilen Forlì Casena Bölgesi, kırsal ve kentsel alanların fiziksel olarak iç içe geçtiği, bütünleştiği, güçlü bir kır-kent ilişkisinin bulunduğu bir yapıdadır. Bölgede, tarım ve turizmle bağlantılı şarapçılık ve yemek faaliyetleri, hizmet derneği, yerel eylem grupları, turizm destek grubu, toplu taşıma ortaklığı ve arazi yönetim kurulu gibi ortaklıklar kurulmuştur (Öztaş & Karaaslan, 2017).

Fransa’da kırsal alanlarda kullanılan planlama sistemlerinin ilki “Entegre Kırsal Planlama Sistemi” yaklaşımıdır. Bu yaklaşımla, yerel komisyon üyelerinin kendi planlarını hazırlamalarına destek olmak için, sosyo-teknik karar verme destek mekanizması oluşturulmakta ve ilgili paydaşların katılımının sağlandığı bir karar verme süreci geliştirilmektedir (Öztaş & Karaaslan, 2017). Entegre Kırsal Planlama Sisteminde; alanın kaynaklarını korumak, planlama projeleri için alanın özelliklerini kullanmak, canlılığı artırmak ve projenin sürdürülebilirliğini değerlendirmek hedefleri belirlenmiştir (Öztaş & Karaaslan, 2017). Fransa’da diğer bir kırsal planlama aracı ise kırsal-kentsel ortaklıklardır. Kırsal-kentsel ortaklık ile bölgesel uyum, sosyal içermeye, toprakların korunması, çevresel

sürdürülebilirlik amaçlanmaktadır. Bunun için mekânsal planlamada bir araç olarak SCOT (Schema de Coherence territoriale) kullanılmaktadır. Bu sistemde, tüm planların koordinasyonu sağlanarak kırsal alanların tanımlanmasını, çevresinde bir yeşil kuşak belirlenmesini ve böylece kentsel yayılmanın kırsal alanlar üzerindeki baskısı önlenmektedir (Öztaş & Karaaslan, 2017).

2.4.3. Ülkemizde kırsal miras koruma proje ve uygulamaları

Bu bölümde, kırsal mirasın korunmasına ilişkin ülkemizdeki uygulamalar incelenmiş ve koruma uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ortaya konulmuştur.

T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Kırsal Alan Çalışmaları;

Kırsal Alanda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklerin Belirlenmesi, Rehber Bir Kitap ve Örnek Mimari Projeler Oluşturulması Projesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 2008 yılında Kayseri İli’nde ve 2010 yılında Balıkesir İli’nde “Kırsal Alanda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklerin Belirlenmesi, Rehber Bir Kitap ve Örnek Mimari Projeler Oluşturulması” projeleri tamamlanmıştır (ÇŞB, 2008-2010).

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Müdürlüğü, Kırsal Alanlar Daire Başkanlığı tarafından desteklenen proje, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi yürütücülüğünde gerçekleştirilmiştir. Projeler kapsamında seçilen köylerde yöresel yerleşim dokusu ve mimari özelliklere ilişkin araştırma sonuçları, yöresel dokunun korunmasına yönelik kriterler ve yeni yapılacak yapılar için örnek yapı projeleri belirlenmiş ve rehber kitaplar olarak ihtiyaç sahiplerince kullanılmak üzere İl Özel İdarelerine gönderilmiştir (ÇŞB, 2008-2010).

Koruma odaklı kırsal alan planlaması-bir model önerisi projesi (KOKAP)

Çevre ve Şehircilik Bakanlığın bünyesinde, TÜBİTAK tarafından desteklenen “Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması-Bir Model Önerisi Projesi” (KOKAP) Karadeniz Teknik

Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi iş birliği ile yürütülerek 2015 yılında tamamlanmıştır (ÇŞB, 2018).

KOKAP sonunda 2015 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, çalışmanın sonuçlarını uygulamayı TÜBİTAK nezdinde taahhüt etmiş ve “Proje Sonuçları Uygulama Planı”nı (PSUP) imzalamıştır.

PSUP kapsamında 2015 yılında Bakanlık içi bilgilendirme eğitimi düzenlenmiş ve 2016 yılında proje sonuçlarının paydaşlara duyurulması amacıyla bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda proje hakkında görüşler alınarak projenin uygulamasına dönük bir eylem planı hazırlanmıştır (ÇŞB, 2018). PSUP uygulama adımları arasında KOKAP’da ortaya konulan kırsal alan planlama modelinin farklı yerleşmelerde uygulanması planlanmıştır. Bu kapsamda 31.07.2017 tarihinde İstanbul Ticaret Üniversitesi ile protokol imzalanarak “Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Modeli Uygulaması ve Köylerde Yöresel Özellikler ve İhtiyaçlar Dâhilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesine (KODAKAP)” başlanmıştır (ÇŞB, 2018).

Koruma odaklı kırsal alan planlaması modeli uygulaması ve köylerde yöresel özellikler ve ihtiyaçlar dâhilinde yapılaşma koşullarının belirlenmesi projesi (KODAKAP)

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından, 2017 tarihinde İstanbul Ticaret Üniversitesi ile protokol imzalanarak başlanan KODAKAP Projesinin amacı;

- Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi iş birliği ile 2015 yılında tamamlanan Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması-Bir Model Önerisi Projesi (KOKAP) Projesi kapsamında geliştirilen kırsal alan planlama modelinin pilot yerleşmelerde uygulanarak sonuçlarının test edilmesi;
- Kırsal yerleşmelerde yöresel özellikler ve ihtiyaçlar dâhilinde yapılaşma koşullarının belirlenmesi;
- Köy tasarım rehberlerinin hazırlanmasına yol gösterilmesi
- Uygulamaya yönelik kılavuz ve mevzuat çalışmalarının üretilmesidir (ÇŞB, 2018).

Proje kapsamında 7 adet pilot ilçe seçilmiştir. Bunlar; Kocaeli-Kartepe İlçesi, Sivas-Gürün İlçesi, Aydın-Söke İlçesi, Hatay-Erzin İlçesi, Şanlıurfa-Halfeti İlçesi, Nevşehir-Acıgöl İlçesi, Rize-Çamlıhemşin İlçesidir (ÇŞB, 2018). Proje üç aşamada yürütülmektedir;

1. Aşama çalışmaları kapsamında kırsal alan kavramı, kırsal yerleşimlerle ilgili mevzuat, kırsal alan planlaması ve yurtdışında yapılmış olan örnek çalışmalar değerlendirilmiştir. Projenin birinci aşaması tamamlanmıştır.
2. Aşama çalışmaları kapsamında pilot illerden seçilen birer ilçede arazi kullanımı ve ekolojik açıdan duyarlılık haritalarının hazırlanması çalışmaları yapılmıştır. Yapılmış olan bu analizler ışığında kırsal alan tipolojileri belirlenmiştir. Projenin ikinci aşama çalışmaları tamamlanmıştır.
3. Aşama çalışmaları kapsamında kırsal alan tipolojilerine yönelik pilot yerleşimler seçilmiştir. Bu çerçevede Kocaeli İli Kartepe İlçesi Maşukiye yerleşimi, Sivas İli Gürün İlçesi Karadoruk Köyü, Aydın İli, Söke İlçesi Güllübahçe yerleşimleri pilot yerleşimler olarak seçilmiştir. Bu aşamada seçilmiş olan kırsal alanlarda “mimari” ve “planlama” ölçeğinde iki farklı saha çalışması aşaması gerçekleştirilmiştir. “Mimari” çalışmalar kapsamında alanda doku analizi, mimari detay tespit çalışmaları ve hane halkı anketleri gerçekleştirilmiştir. “Planlama” çalışmaları kapsamında paydaş katılımı ön planda tutularak toplantılar düzenlenmiştir. Kırsal yerleşmelerde kadınlar, erkekler ve çocuklar ayrı ayrı olmak üzere yerleşime ilişkin yaşanan sorunlar, çözüm önerileri ve yerleşimin geleceğine ilişkin görüşlerin alınması için toplantılar yapılmıştır. Ayrıca pilot yerleşimlerin bağlı oldukları ilçede bulunan tüm kırsal yerleşmelerin muhtarları, her ilçedeki kamu kurum temsilcileri ve yerel idarelerin yetkililerinin yanı sıra diğer paydaşların da katılımıyla toplantılar düzenlenmiştir. Projenin üçüncü aşama çalışmaları devam etmektedir (ÇŞB, 2018).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü kırsal alanda yöresel mimari özelliklerine uygun konut projeleri;

Kırsal yerleşimlerde yeni yapılaşma için rehber niteliği taşıyacak, yöresel mimari özelliklere uygun tip projeler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Adıyaman, Aksaray, Amasya, Ankara, Balıkesir, Bursa, Çankırı, Denizli, Edirne, Erzincan, Gaziantep, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Karabük, Karaman, Kayseri, Kırıkkale, Konya, Malatya, Muğla, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Trabzon, Şanlıurfa, Rize, Uşak olmak üzere 28 ilin yöresel mimari özelliklerine uygun konut projeleri üretilmiştir (ÇŞB, 2021).

Kastamonu Küre Ersizlerdere Köyü tasarım rehberi;

2013 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu’na eklenen 6495/73. madde ile özgün dokuya sahip ve değişme eğilimi olan köyler için “Köy Tasarım Rehberlerinin hazırlanması ve idarelerce onaylanması yasal bir statüye kavuşturulmuştur. Bu kapsamda, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Küre Kaymakamlığı ve Belediyesi ile Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansının (KUZKA) birlikte geliştirdiği “Kastamonu, Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi Projesi” 2014 yılında tamamlanmıştır.

Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi kapsamında, köye ilişkin temel analizler ışığında, kırsal yaşamın devamlılığı, mevcut geleneksel yapıların onarımı ve yeni yapı tasarımına ilişkin ilkeler geliştirilmiştir (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017). Projede;

- Protokol kapsamında eş zamanlı olarak yürütülen projelerin birbirini destekleyici ve tamamlayıcı olması, üniversite açısından yeni araştırma alanlarını ve yeni araştırma projelerini gündeme getirmesi,
- İlk köy tasarım rehberinin uygulanabilirliğinin gösterilmesi,
- Bölgede geleneksel yapım teknikleri kullanarak örnek bir yapı yapılabileceğine dair bir farkındalık ve bilinç oluşturma,
- Tasarım aşamasından başlayarak sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde ekolojik yapı ilkelerinin uygulanması ve malzeme üretimine yönelik laboratuvar çalışmalarının yapılması, yenilikçi yaklaşımlar yaratması” amaçlanmıştır (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017).

ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği projeleri:

Güney Marmara kırsal miras strateji planı (2013);

Güney Marmara Kırsal Miras Strateji Planı, Türkiye Belediyeler Birliği’nin desteğiyle, Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı tarafından yürütülen Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları 2013 yılı programı kapsamında hazırlanmıştır. Güney Marmara’nın kırsal dokuları, coğrafi özellikler ve tarihsel arka plan detayları doğrultusunda “yapı, doku, ürün, alan, yaşam” olmak üzere beş tema üzerinden değerlendirilmiştir. (Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL, 2013) Kırsal Miras Strateji Çerçevesi; Değerler ve sorunlar, stratejik ilkeler sistemi, “duyarlı eylem” senaryoları, proje önerileri, kent atölyeleri olarak belirlenmiştir (Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL, 2013).

Kent atölyeleri;

ÇEKÜL Vakfı’nın önderliğinde, belediye, il özel idaresi, İŞKUR İl Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı İl Müdürlüğü, meslek odaları, üniversite gibi kurumlar arasında oluşturulan ortaklıklarla yürütülen atölyeler, tarihi kentlerde geleneksel yapım tekniklerinin ve restorasyon yöntemlerinin yeni kuşaklara aktarılması ve istihdam olanaklarının yaratılması hedefini taşımaktadır (ÇEKÜL, 2021). Bu hedefler doğrultusunda, Kastamonu, Midyat, Gümüşhane, Ağırnas, Söke, Taraklı, Diyarbakır ve Vezirköprü gibi kentlerde uygulamalar yapılmıştır. 2009 yılında hizmete açılan Metin Sözen Sille Kent Atölyesi’nde ağaç işleri,

dölgerlik, sıvacılık, demircilik, kerpiç işçiliğı, taş duvar ustalığı konularında eğitim programları uygulanmıştır (ÇEKÜL, 2021).

2.4.4. Ülkemizde kırsal miras koruma uygulamaları ile ilgili sorunlar

Ülkemizde 1950'lerle birlikte hızlanan ve devam eden kırdan kente göç, kentlerde barınma, ulaşım, yoksulluk, istihdam, hizmetlere erişim vb. gibi sorunlar oluşturmuştur. Bu sorunları çözmeye yönelik kalkınma planları, kalkınma stratejileri, kalkınma modelleri gibi farklı müdahale araçları geliştirilmiştir (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017).

Ancak bu yaklaşımlar, günümüzde kentsel sorunları azaltmış olsa da kalıcı bir çözüm getirememiştir. Kentsel alanlarda ortaya çıkan sorunlarla eş zamanlı olarak kırsal alanların sorunları da büyümüş ve karmaşıklaşmıştır. 2014-2020 Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde;

- Nüfusun azalması ve yaşlanması
- Dağınık yerleşim örüntüsü
- Köy dokusunun ve mimarisinin bozulması
- Yapı kalitesinin düşüklüğü
- Tarımsal verimin düşüklüğü
- Tarımsal arazilerin parçalanması
- Verimli tarımsal arazilerin azalması/kirlenmesi
- Doğal kaynakların azalması
- Gelir kaynaklarının sınırlılığı
- Hizmetlere, imkânlarla ve kentsel merkezlere erişim
- Ulaşım altyapısının zayıflığı
- Atık bertaraf sistemlerinin yetersizliği
- Kitle turizminin getirdiğı ekolojik baskılar" kırsal alanlarda yaşam kalitesini olumsuz etkileyen sorunlardır (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017).

Bu sorunlara uzun yıllardır kalkınma modelleri, kalkınma planları, ulusal stratejiler vb. farklı yöntemlerle müdahale edilmektedir. Ancak bu çabaların sonucunda olumlu ve somut sonuçlar elde edilse de sorunlar tamamıyla çözülememektedir (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017).

3. KIRSAL MİRASIN KORUNMASINDA ALAN YÖNETİMİ

İkinci bölümde, kırsallıkla ilgili kavramlar tanımlanmış, uluslararası çerçevede kırsal kalkınma politikaları, kırsal mirasla ilgili sözleşmeler ile kırsal miras koruma yaklaşımları ve uygulamaları incelenmiştir. Uluslararası alanda kırsal yerleşimin korunmasına ilişkin üretilen kararlara ve uygulamalara paralel olarak ülkemizdeki gelişmeler değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar, çalışmanın düşünsel, kavramsal arka planını oluşturmuştur. Bu kavramsal çerçeveye dayanarak kırsal yerleşmelerin sürdürülebilir korunması için bütünlük, disiplinler-arası, tüm paydaşların etkin katılımının sağlandığı, planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsünün kurulduğu bir yönetim-örgütlenme modelinin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu amaçla, ulusal ve uluslararası ölçekte alan yönetimi yaklaşımları araştırılmış ve bu tez kapsamında konu edilen kırsal yerleşimlerin çerçevesi belirlenmiştir. Buna göre il, ilçe merkezine görece yakın konumda olan, eğitim, ulaşım vb. olanakların yoksunluğu nedeniyle göç vermiş, buna karşın ikincil konut kullanımının yaygın olduğu, kültürel çözünmenin arttığı kırsal yerleşimler ele alınmıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde mahalle olarak tanımlansa bile, kırsal miras niteliği taşıyan bu yerleşimlerin sürdürülebilir korunması için bütüncül bir koruma modeli oluşturulmuştur.

3.1. Uluslararası Alan Yönetimi Yaklaşımları

Yönetim Planı, “UNESCO Dünya Miras Merkezi (UNESCO World Heritage Center)” nin Dünya Miras Listesine alınan değerlerin bütüncül korunması için öngördüğü bir araçtır. UNESCO’ya üye ülkeler, dünyadaki kültürel ve doğal mirasın üstün evrensel değerinin belirlenmesi, korunması, muhafazası, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için “Dünya Mirası Sözleşmesi”ni (World Heritage Convention, 1972) kabul etmişlerdir. Ülkemizde, 14.04.1982 tarih ve 2658 Sayılı Kanun’la katılmamız uygun bulunan sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanmıştır (UNESCO, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, 1972).

Dünya Mirası Sözleşmesi’nin uygulama rehberi niteliğindeki “Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler Uygulama Rehberi (Operational Guidelines for the

Implementation of the World Heritage Convention 1977, 2008)” inde, “Her varlık uygun bir yönetim planına veya varlığın üstün evrensel değerinin katılımcı yollarla nasıl korunması gerektiğini belirten bir yönetim sistemine sahip olmalıdır. Bu yönetim sisteminin amacı, bugünkü ve gelecek nesiller için varlığın etkin korunmasını sağlamaktır” denilmektedir. Dünya Miras Merkezi, dünya mirası olarak önerilen, ilan edilen ve Dünya Miras Listesi’ne alınan alanlar için bu uygulama rehberi doğrultusunda hazırlanan bir yönetim planı hazırlanmasını zorunlu görmektedir (UNESCO,WHC, 2017).

Uygulama rehberine göre, Dünya Miras Listesi’nde yer alma koşulları içinde en önemlisi, söz konusu varlığın üstün evrensel değere sahip olması, “özgünlük-authenticity” ve “bozulmamışlık-integrity” özelliklerini taşımasıdır. Ayrıca, Dünya Miras Listesine alınabilmek için “koruma ve yönetim” (protection and management) koşullarının sağlanmış olması ve bu koşullar içinde sınırlar, tampon bölge, yönetim sistemleri, sürdürülebilir kullanım gibi özelliklerin tanımlanması istenmektedir (UNESCO,WHC, 2017).

Uygulama rehberinde, yönetim sistemleri bölümünde etkin bir yönetim sisteminin sağlanabilmesi için şu özellikleri barındırması gerektiği belirtilmiştir;

- Aday gösterilen her bir varlık, varlığın üstün evrensel değerinin, tercihen katılımcı yollar ile nasıl korunması gerektiğini belirten uygun bir yönetim planına veya başka bir belgeyle yönetim sistemine sahip olmalıdır.
- Bir yönetim sisteminin amacı, bugünkü ve gelecek nesiller için varlığın etkin korunmasını sağlamaktır.
- Etkin bir yönetim sistemi, aday gösterilen varlığın türüne, özelliklerine ve gereksinimlerine ve varlığın kültürel-doğal bağlamına bağlıdır. Yönetim sistemleri, farklı kültürel bakış açıları, mevcut kaynaklar ve diğer faktörlere göre değişiklik gösterebilir. Bunlar geleneksel uygulamaları, mevcut kentsel veya kırsal planlama araçlarını ve hem resmi hem de gayri resmi diğer planlama kontrol mekanizmalarını bünyesinde barındırabilir. Önerilen müdahaleler için etki değerlendirmeleri bütün Dünya Mirası varlıkları için gereklidir.
- Etkin bir yönetim sisteminin ortak unsurları arasında, kültür varlığının çeşitliliği de göz önünde bulundurularak
 1. Katılımcı planlama ve paydaş danışma süreçlerinin kullanımını da içeren, tüm paydaşların sahip olacağı varlığa ilişkin tam ve ortak bir anlayış;
 2. Bir planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsü;
 3. Varlığın sosyal ekonomik ve diğer baskılar ve değişimlere karşı zafiyetlerinin değerlendirilmesi, ayrıca önerilen müdahaleler ve trendlerin etkilerinin izlenmesi;
 4. Farklı ortak ve paydaşlar arasındaki çeşitli faaliyetlerin koordinasyonu ve katılımı için mekanizmaların geliştirilmesi;
 5. Gerekli kaynakların tahsis edilmesi;
 6. Kapasite oluşturma;

7. Yönetim sisteminin işleyişine ilişkin güvenilir ve şeffaf bir tanım yer alabilir
- Etkin bir yönetim, aday gösterilen varlığın korunması, muhafazası ve tanıtılması amacıyla kısa, orta ve uzun vadeli eylemler döngüsü içermelidir. Varlıkların zamanla evrimine rehberlik etmek ve Üstün Evrensel Değerlerinin bütün yönlerinin sürdürülmesini sağlamak için Planlama ve Yönetime yönelik bütünleşik bir yaklaşım gerekmektedir. Bu yaklaşım, tampon bölgeyi(leri) veya daha da geniş bir çevreyi içermek üzere varlığın ötesine geçmektedir. Daha geniş çevre, varlığın topografyası, doğal ve inşa edilmiş çevre, altyapı, arazi kullanım ve görsel ilişkiler gibi diğer bazı unsurlarla ilgili olabilir. Ayrıca, sosyal ve kültürel uygulamaları, ekonomik süreçleri ve mirasın algı ve çağrışımları gibi diğer somut olmayan boyutlarını da içerebilir. Daha geniş çevresinin yönetimi, onun varlığın Üstün Evrensel Değerini desteklemedeki rolüyle ilgilidir şeklinde tanımlanmıştır (UNESCO,WHC, 2017).

“Yönetim Planı” kavramı, farklı kaynaklar tarafından farklı özellikleri ile tanımlanmaktadır:

“Yönetim Planı, alanın kullanıcılarının ve ziyaretçilerinin gereksinimleri doğrultusunda Dünya Mirası Alanının korunması için strateji belirleyen, yasal açıdan emredici bir belge değil; alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirme amaçlı tavsiye verici bir taslaktır” (Lodge and Terrace, 2006; Aksoy ve diğerleri, 2012).

“Yönetim Planı, koruma alanındaki kaynakları, alanın kullanımını, yönetim ve kullanımı destekleyici olanakların gelişimini kontrol eden ve rehberlik eden bir belgedir. Bu planlar, alanda uygulanacak tüm gelişim ve yönetim faaliyetlerinin uygulanmasına yardımcı olur ve sürece rehberlik eder” (Thorsell, 1995; Aksoy ve diğerleri, 2012).

“Yönetim Planı, alanın temel felsefesini ve gelişme yaklaşımını ortaya koyan, problemleri çözmek ve tanımlanan yönetim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla 10 yıllık dönemler için strateji geliştiren dokümanlardır. Etkin operasyonlar, ziyaretçi kullanımı ve insani yarar için bu stratejilere, programlara, eylemlere ve araçlara dayanarak tanımlanır” (Young and Young, 1993; Aksoy ve diğerleri, 2012).

“Yönetim Planı, koruma alanının yönetimine rehberlik eden bir dokümandır. Alanın gelecekteki yönetimi için gerekli olan kaynakları, kullanımları, olanakları ve personeli belirler. Gelecek 5–10 yıl için program sunan bir faaliyet dokümanıdır” (Ndosi, 1992; Aksoy, ve diğerleri, 2012).

“Yönetim Planı, yönetim hedeflerini ve onları başarma stratejilerini içeren bir rehberdir. Sona eren bir süreç değil; yönetim, uygulama ve planlamanın yer aldığı bir taslaktır” (Parks Canada, 1978; Aksoy, ve diğerleri, 2012).

“Yönetim plânı, yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır” (5226 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2004).

Yönetim Planı tanımlarının birleştiği ortak noktalar, yönetim planının alanı tanımlayan ve yönetim hedeflerini ortaya koyan bir rehber olduğu ve planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsünün kurulduğu bir süreci tanımladığıdır. Koruma alanlarının yönetiminde ve yönetim planlarının hazırlanmasında yol gösterici olmak ve paralel uygulama sağlamak üzere birçok rehber geliştirilmiştir (Aksoy, ve diğerleri, 2012).

Bu rehberler arasında;

- “Management Guidelines for World Heritage Sites” başlıklı Dünya Mirası Alanları için Yönetim Rehberi (ICCROM)
- “Management of the Historical Environment”, Tarihi Çevrelerin Yönetimi (ICOMOS-UK, 2005),
- “Guidelines for Management Planning of Protected Areas” (2003), Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi, (IUCN, Thomas, Middleton ve Philips, 2003)
- “Guidelines for Protected Area Management Categories”, Doğa Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Rehberi (IUCN, 1994);
- “Management Planning Toolkit”, Yönetim Planlama Rehberi (EUROSITE, 1999)
- “National Park Management Plans–Guidance”, Milli Parklar Yönetim Planlama Rehberi (Countryside Agency, 2005) sayılabilir.

Dünya mirası alanları için yönetim rehberi (ICCROM); M. Feilden ve J. Jokilehto tarafından 1993 yılında hazırlanan, 1998 yılında güncellenen Management Guidelines for World Heritage Sites -Dünya Miras Alanları için Yönetim Rehberi ICCROM tarafından kültürel

mirasın yönetimine ilişkin yayınlanan en temel rehberdir. Rehberde sırasıyla; hedefler, belgeleme yöntemleri, çalışma programı, önleyici koruma, personel ve alan komisyonun görevlerine ilişkin temel prensipler, Dünya Mirası Sözleşmesi genel politikaları, alanının yönetimi, projeler, bakım programı, personel hizmetlerine dair temel ölçütler ile Dünya Mirası Alanlarına ilişkin planlama yöntemleri ve ziyaretçi yönetimi ile ilgili temel bilgiler verilmiştir. Rehberde yönetimin ana bileşenleri planlama, programlama ve finansman olarak tanımlanmıştır (Böke, 2020). Feilden ve Jokilehto'ya (1998) göre;

- Yönetim Planında temel amaç; alanın kültürel kaynaklarını korumak ve gelecek nesillere aktarmaktır. Bu amaç doğrultusunda alanda görevli tüm personel kültürel varlıklarının değerini bilmeli ve anlamalıdır. Akademisyenlere, profesyonellere ve sanatçılara planla verilecek sorumlulukla tarihsel, sanatsal ve bilimsel yeteneklerini etkin kullanmaları sağlanmalıdır.
- Tüm çalışmalar UNESCO'nun uluslararası tavsiyeleri ve Venedik Tüzüğü gibi rehberler doğrultusunda yapılmalıdır.
- Yönetim planı sürecinin en önemli aşaması alanda veya anı eserde yapılan müdahaleden önce, müdahale sırasında ve sonrasında sistematik belgeleme yapılmasıdır. Alandaki varlıkların tarihsel gelişimini de içeren geniş kapsamlı envanter çalışması yapılmalıdır.
- Merkezi ve yerel yönetim kararları doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama ve düzenlemelerin bir taslağı hazırlanmalıdır.
- Alanı etkileyen ulusal ve yerel planlar alan komisyonu tarafından dikkate alınmalı ve araştırma, yönetim, koruma, gelişim şeması içine entegre edilmelidir.
- Yönetim Planının hazırlama sürecinde ortaya çıkan sorunlar alanın önemini arttırmaya yönelik yaratıcı çözümler bulmak için uzmanlar arasında tartışılmalıdır.
- Yönetim planı alanın işletmesi ve bakımı için gerekli olan personeli ve personelin görevlerini tanımlamalıdır.
- Yönetim planı finansmana ilişkin önerileri ayrı bir başlık altında ele almalıdır.
- Planlama, programlama ve finansman devam eden süreçler olup periyodik olarak gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir.
- Konusunda uzman kişilerce periyodik kontroller yapılmalı ve aylık, üç aylık veya yıllık raporlar hazırlanmalıdır. Her projenin ilerleme durumu aylık ya da üç aylık raporlarla değerlendirilmeli, ayrıca her projenin ilerlemesine ilişkin finans ve kadro zaman maliyetlerini içeren yıllık raporlar hazırlanmalıdır.
- Belgeleme aşamasında elde edilen tüm bilgilerin yanı sıra alt projeleri düzenleyen bakım planları hazırlanarak yıllık eylem planları ile bütünleştirilmelidir.
- Yönetim planları en az beş yıllık süreleri içerecek şekilde hazırlanmalı ve beş yıl sonunda değerlendirme yapılmalıdır. (Böke, 2020)

Feilden ve Jokilehto'nun (1998) "Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi"ne göre yönetim planı hazırlama süreci;

- Alanın ilk incelemesi,
- Alanın tanımı ve sınırların belirlenmesi,
- Alandaki korunacak değerlerin saptanması,
- Kaynakların değerlendirilmesi,

- Kısıtlayıcıların dikkate alınarak hedeflerin oluşturulması,
- Eylemlerin ve projelerin açıklanması,
- Çalışma programı ve yıllık planların hazırlanması,
- Eylemlerin ve projelerin uygulanması,
- Belgelenme, raporlama, denetlenme ve gözden geçirme,
- Bilgi ve verilerin saklanması,
- Alan tanımının revizyonu ve yeniden değerlendirilmesi,
- Kısıtlayıcıların yeniden gözden geçirilmesi ve hedeflerin revizyonu,
- Yeni projelerin belirlenmesi,
- Yenilenmiş çalışma programı ve yıllık planların hazırlanması aşamalarından oluşmaktadır (Böke, 2020).

"Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi "ne göre, planlama sisteminin başarıya ulaşması; ayrıntılı bilginin kolay değerlendirilebilmesi, miras alanlarının gelişiminin izlenebilmesi için yönetim planının standart bir içeriğinin olmasına bağlıdır. Bu kapsamda yönetim planı içeriği genel irdeleme ve özetin yer aldığı önsöz bölümünden sonra; "Alanın Tanımlanması" başlıklı birinci bölümde; harita, grafik fotoğraflarla desteklenecek alana ilişkin genel bilgiler, alanın tarihsel gelişim sürecini içine alan kültürel bilgiler, alanın doğal yapısı, doğal yapısından kaynaklı tehlikeler ile insan kaynaklı tehlikeleri de içine alan çevresel bilgiler, sosyal ve ekonomik bilgileri yer almalıdır. (Böke, 2020). "Değerlendirme ve Hedefler" başlıklı ikinci bölümünde; alanın koruma durumunun tespiti, alanın özelliklerinin ve potansiyellerinin değerlendirilmesi yer almalıdır. (Böke, 2020). "Eylemler" başlıklı üçüncü bölümünde; politikalar belirlenerek projeler tanımlanmalı, sınıflandırma ve proje defterlerinin hazırlanması süreci yer almalıdır. Bu bölümde yıllık çalışma planı ve bu planla orta ve uzun dönemli planların ilişkisi, işlerin etaplanması ve maliyetler belirlenmelidir (Böke, 2020). "Bibliyografya" başlıklı son bölüm ile yönetim planı tamamlanmalı, planı içindeki her bölüm sonunda bölüm ekleri, kaynak listesi ve tadilat listesi eklenmelidir olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır (Böke, 2020) (Şekil 3.1.).

Önsöz
Alanın Tanımlanması
Değerlendirme ve Hedefler
Eylemler
Kaynakça

Şekil 3.1. Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi'ne göre yönetim planı (Böke, 2020)

Koruma alanları için yönetim planı rehberi (IUCN); IUCN önderliğinde, Thomos, Middleton ve Philips tarafından 2003 yılında "Guidelines for Management Planning of Protected Areas"- "Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi" hazırlanmıştır. Rehberde sırasıyla; tanımlar ve kavramsal çerçeve, yönetim planının başarılı bir şekilde hazırlanması ve uygulanması için gereklilikler, yönetim planlama süreci, katılım ve yönetim planlamasının uluslararası boyutu açıklanmıştır. (Böke, 2020) Thomos, Middleton ve Philips'e (2003) göre;

- Planlama disiplininin alt birimi olan alan yönetimi, 20'nci yüzyılın ortasından itibaren alan koruma için uygulanmaya başlanan bir süreç iken, bugün alanın nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer tüm paydaşlara rehberlik eden bir araçtır.
- Yönetim planının hazırlık aşamasında ilk olarak alanın önemi ve değeri tanımlanmalı, yönetim hedefleri belirlenmelidir. Bu aşama planlama sürecinin en önemli aşamasıdır.
- Yönetim planı beklenmedik olaylara karşı esnek olmalıdır.
- Tüm koruma alanını kapsayacak biçimde hazırlanmalıdır.
- Geleceğe yönelik olmalı, eylemlerin gelecekteki etkilerini araştırmalıdır.
- Sistemattir; tüm aşamalar önceden tanımlanmıştır.
- Döngüseldir; planın hazırlanmasıyla son bulmaz, uygulama, izleme ve gözden geçirme süreçleri ile devam eder. (Böke, 2020).

Rehbere göre yönetim planı hazırlama süreci;

- Hazırlık süreci; planı hazırlayacak ekibin belirlenmesi ve iş tanımlarının yapılması, paydaşların belirlenmesi ve sürecin tüm paydaşların yer aldığı katılımcı bir anlayışla yürütülmesi, yönetim amaç ve hedeflerinin belirlenerek tüm paydaşlar tarafından anlaşılmasının ve benimsenmesinin sağlanması, detaylı bir çalışma programı hazırlanması, yönetim planının ilgili alana ilişkin yapılmış olan ve yapılmakta olan diğer planlarla (ulaşım, alt yapı vb.) koordinasyonunun sağlanması,
- Verilerin toplanması ve alanın tanımlanması; alanı ilgilendiren uluslararası anlaşma ve tüzükler göz önünde bulundurularak konuların ve sorunların belirlenmesi, alanın konumu, yüzölçümü, ekolojik değerler ve mevcut durumları, peyzaj özellikleri gibi fiziki özelliklerinin yanı sıra alanla ilgili tarihsel bilgiler, kültürel ve estetik özellikler, alana ulaşım, sosyo-ekonomik durum, ziyaretçi profili ve alana etkileri, arazi kullanım ve imar durumları, mülkiyet durumları, alanla ilgili planlama ve kullanım kararları, alandaki zanaatlar, meslekler, sanat ve kültür sektörleri ve bunların alanla kurabileceği ilişkiler vb. verilerin toplanması, envanterlemenin yapılması ve raporlanması
- Değerlendirme; verilerin ve toplanan bilginin değerlendirilerek koruma alanının öneminin ortaya konulması,
- Fırsatlar, tehditler, güçlü ve zayıf yönlerin tespit edilmesi; yönetim hedefleri belirlemeden önce sınırlayıcıların ve sahip olduğu değerlerin tespit edilmesi,
- Yönetim vizyonu ve hedeflerinin belirlenmesi; yönetim planının etkili olabilmesi için hedeflerin doğru tespiti ve bu hedefe ulaşmak için farklı çözüm yollarının belirlenerek en etkili olanının seçilmesi (uygulanabilirliği, ekonomik olması, halk tarafından benimsenmesi),

- Taslak yönetim planının hazırlanması, taslak plan üzerinde alanda yaşayanlar ve diğer tüm paydaşlarla toplantılar yapılması, toplantı sonuçlarına göre taslak planın gözden geçirilerek nihayetlenmesi,
- Uygulama,
- İzleme ve değerlendirme; planın hedefler doğrultusunda etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, yönetim eylemlerinin doğru bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin kontrol edilmesi (İzleme sonucunda elde edilecek veriler yeni plan taslağına rehberlik eder. Bu nedenle izleme yönetim planı için en önemli aşamalardan biridir.)
- Gözden geçirme ve revizyon; gözden geçirme sürecinde yönetim planının güncellenmesine ilişkin kararlar alınır, etkin bir gözden geçirme süreci için yönetim planının uygulama adımlarının takibi için ölçülebilir göstergeler belirlenmeli ve bu göstergeler doğrultusunda raporlamalar yapılmalıdır. Planın gözden geçirme ve güncelleme kararı beş, yedi veya on yıllık yasal süreler gözetilerek alınmalıdır. Bu süreler tamamlanmadan, alanın durumuna göre bir ya da iki sene önceden gözden geçirme ve güncelleme çalışmaları için süreç başlatılmalıdır (Böke, 2020).

"Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi" ne göre yönetim planı içeriği;

1. Giriş; yönetim planının amacı ve kapsamının belirlenmesi
2. Alanın tanımlanması; alandaki değerler ve alanın kullanımının tanımlanması
3. Alanın değerlendirilmesi; alanın öneminin ortaya konulması
4. Konular ve sorunlar analizi; alandaki fırsatlar ve tehditler ile alanın güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesi
5. Vizyon ve hedeflerin belirlenmesi;
6. Bölgeleme planı hazırlanması; farklı yönetim alanları var ise sınırlarının belirlenmesi
7. Eylemlerin belirlenmesi; yönetim eylemleri, iş planı, kadro ve bütçe çalışmalarının yapılması
8. İzleme ve gözden geçirme olmak üzere sekiz başlık altında ele alınmıştır (Böke, 2020) (Şekil 3.2.).

Şekil 3.2. Koruma alanları için yönetim planı rehberine göre yönetim planı (Böke, 2020)

Tarihi çevrelerin yönetimi (ICOMOS, UK); ICOMOS, UK tarafından 2005 yılında "Management of the Historical Environment"- "Tarihi Çevrelerin Yönetimi" hazırlanmıştır. Rehberde, "İlkeler başlıklı" birinci bölümde, yeri doldurulmayacak değerler olarak tanımlan tarihi çevrelerin korunmasına yönelik temel ilkeler, yönetim stratejileri ve paydaşlar incelenmiştir. ICOMOS'un "Yönetim Stratejisi ve Planının Hazırlanması İçin Rehber" başlıklı ikinci bölümde ise yönetim planının hazırlama süreci tanımlanmıştır (Böke, 2020). Yönetim planı içeriği;

1. Tarihi çevrenin tanımı
2. Kültürel değerlerin ve öneminin belirlenmesi
3. Yönetim seçeneklerinin değerlendirilerek hedeflerin belirlenmesi
4. İş planlaması ve yönetim için öneriler
5. Uygulama
6. İzleme ve gözden geçirme olmak üzere altı başlık altında ele alınmaktadır (Böke, 2020) (Şekil 3.3.).

Şekil 3.3. Tarihi çevrelerin yönetimi rehberine göre yönetim planı (Böke, 2020)

3.2. Ulusal Alan Yönetimi Yaklaşımları

“Alan Yönetimi” ve “Yönetim Planı” kavramları, Türkiye’nin doğal ve kültürel değerlerini koruma konusundaki gündemine, 1993 yılında taraf olduğu “Ramsar Sözleşmesi; Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme)” (Ramsar Convention, 1971) ile girmiştir. Kültürel değerlerin korunması konusunda ise Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) 1972 yılında kabul ettiği ve Türkiye’nin de 1983 yılında taraf olduğu “Dünya Miras Sözleşmesi ve Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler Uygulama Rehberi

(Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention) ile gündeme gelmiştir.

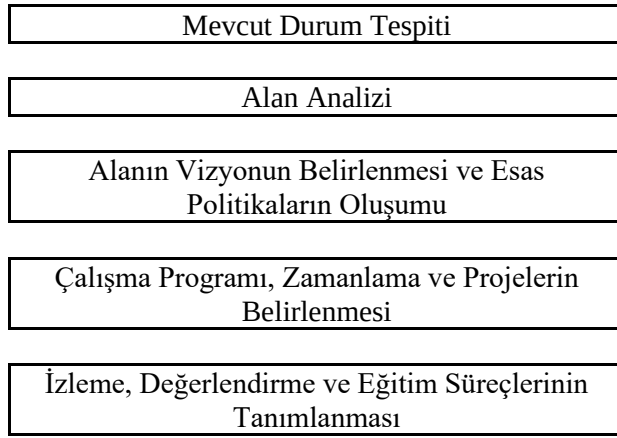
Türkiye’de bugün geçerli olan yasal düzenlemeler yapılmadan önce, Dünya Miras Alanları için yapılan ilk alan yönetimi ve yönetim planı, 2002 yılında hazırlanan “Pamukkale Alan Yönetimi ve Sunum Planı’dır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Dünya Bankası desteği ile hazırlanan “Pamukkale Alan Yönetimi ve Sunum Planı” uygulanamamıştır.

Türkiye’de doğal ve kültürel miras alanlarında yapılan ilk yönetim planı çalışmalarından bir diğeri de Akdeniz Havzasında Prehistorya Eğitim ve Yönetim Projesi- TEMPER (Training, Education, Management, Prehistory in the Mediterranean) sürecinde hazırlanan Çatalhöyük Yönetim Planıdır. 2004 yılında tamamlanan proje, Türkiye’de arkeolojik alan için geliştirilen ilk yönetim planı örneğidir ancak uygulanamamıştır.

“Alan Yönetimi” ve “Yönetim Planı” yaklaşımı Türkiye’nin yasal gündemine ise 2004 yılında 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda değişiklik öngören 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla girmiştir. Daha sonrasında 2005 yılında yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile konuya ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Yönetim alanına ilişkin hazırlanacak yönetim planının içeriği;

- Mevcut durum tespiti: Alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulması.
- Alan analizi: Alanın öneminin belirlenmesi, sorunlarının tespiti, alanın taşıma kapasitesinin tespiti, işlevsel ve yönetsel analizinin yapılması.
- Alanın vizyonunun belirlenmesi ve esas politikaların oluşumu: Yönetim planının, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerinin belirlenmesi.
- Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi: Alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılması ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programlarının, bütçe analizlerinin hazırlanması ile finans kaynaklarının, belirlenmesi, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulması ve proje tanımlarının yapılması.
- İzleme, değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması: Yönetim planının uygulamasının izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanması şeklinde beş ana bölümden oluşur” (Alan

Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2005) (Şekil 3.4.)

Şekil 3.4. Türkiye alan yönetimi ve yönetim alanı yaklaşımı (Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2005).

Türkiye’de yasaların tanımlanmasından sonra yapılan en önemli uygulama İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planıdır. İstanbul Dünya Miras Alanlarının UNESCO tarafından “Tehlike Altındaki Miras Listesi” ne alınması ile İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı çalışmalarına başlanmıştır. İlgili kanun ve yönetmelikler çerçevesinde İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Meclisi’nin 15.09.2006 tarih ve 1675 sayılı kararıyla kurulmuştur. 27.10.2006 tarihinde İstanbul Sit Alanları Alan Başkanı atanmış ve alan yönetiminde görev alacak danışma kurulu, eşgüdüm ve denetleme kurulu ve denetim birimi oluşturulmuştur. 2007 yılında T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından özel olarak doğal alanların korunmasına rehber olması için hazırlanan ancak tüm koruma alanları için hazırlanacak planlarda planlama sürecine ilişkin rehber niteliğinde olan “Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi” adlı rehber yayımlanmıştır.

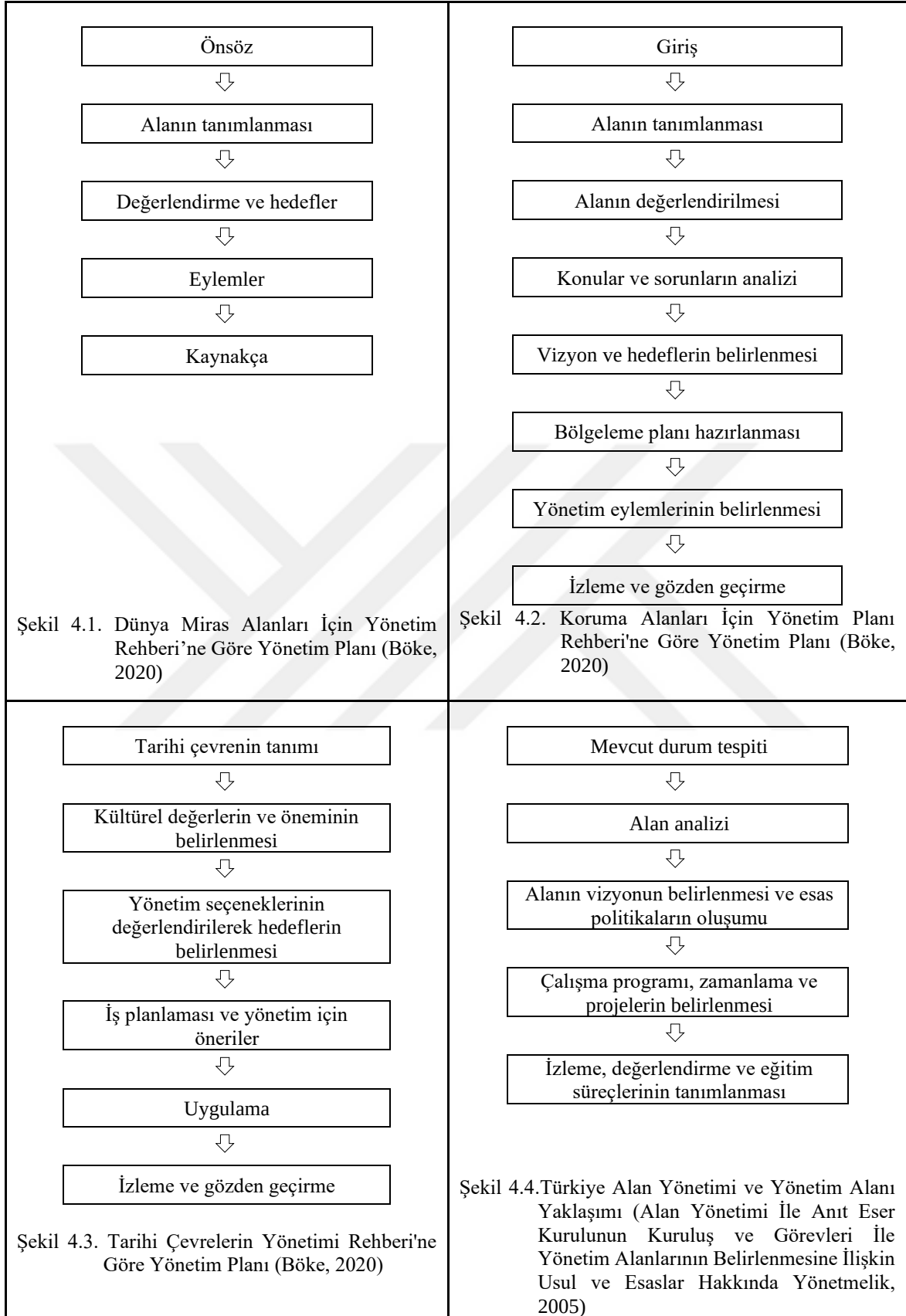
Diğer ulusal yönetim planları; Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı - (Strategic Conservation Master Plan for Ani), Aphrodisias Alan Yönetim Planı, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı – (Pergamon and Its Multi-Layered Landscape Management Plan), Bursa Yönetim Planı, Çatalhöyük Neolitik Kenti Yönetim Planı, Diyarbakır Yönetim Planı, Edirne Selimiye Camii Külliyesi Yönetim Planı, Efes Yönetim Planı, Göbekli Tepe Alan Yönetimi Planı, Harran Yönetim Planı - (Harran Site Management Plan), İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, Küçükyalı Arkeopark Alan Yönetim Planı, Mudurnu

Kültürel Miras Yönetim Planı (2014-2018), Nemrut Yönetim Planı, Savur Yönetim Planı - (Savur Site Management Plan), Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi Yönetim Planıdır. (KTB, 2021)

3.3. Kırsal Mirasın Korunması için Yönetim Planı Önerisi

Alan yönetimi konusunda hazırlanan rehberler karşılaştırılmış ve karşılaştırma sonucu öneri yönetim planlarında ortaklaşan ve farklılaşan aşamalar tespit edilmiştir (Şekil 3.5). Buna göre; öneri yönetim planlarında,

1. Alanın tanımlanması
2. Alanın analizi ve öneminin belirlenmesi
3. Hedeflerin belirlenmesi
4. Eylemlerin belirlenmesi
5. İzleme ve gözden geçirme olmak üzere ortak beş aşama tespit edilmiştir.

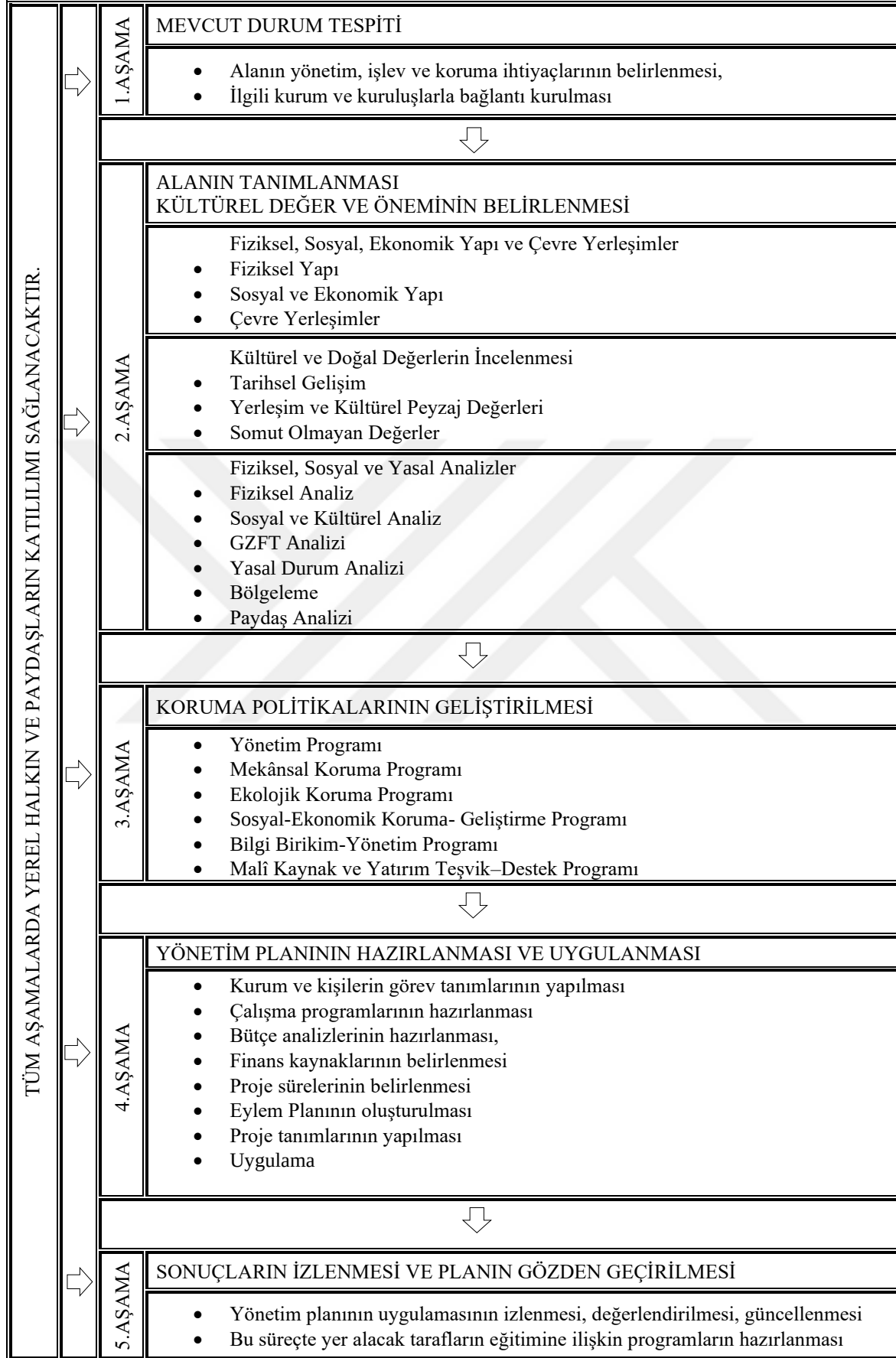
Şekil 3.5. Yönetim planları karşılaştırma tablosu

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te belirtilen yönetim planı yaklaşımı esas alınmış ve bu yaklaşım içerisindeki ana başlıklar ve içerikleri çalışmaya konu kırsal yerleşimlerin korunması kapsamında güncellenmiştir. Yönetmelik'te belirtilen yönetim planı aşamaları “siyah”, eklenen öneri yönetim planı yaklaşımı aşamaları “renkli” olarak Şekil 3.6'da verilmiştir. Buna göre, 1., 4. ve 5. aşamaların içerikleri aynı kalmakla birlikte başlıkları yeniden tanımlanmıştır. 2. aşamada alanın öneminin belirlenmesi, sorunların tespiti, alanın taşıma kapasitesinin tespiti ve işlevsel ve yönetsel analizinin yapılması aşamaları, fiziksel, sosyal ve yasal analizler bölümü içerisine dahil edilmiştir. 3. aşamada ise koruma politikalarının alt başlıkları tanımlanmıştır. Buna göre; Karaşar ve benzeri kırsal yerleşimlerin kamu kurum ve kuruluşları ile alanla ilgili tüm paydaşların koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla Şekil 3.7.'da verildiği gibi öneri yönetim planı hazırlanmıştır. Her bir kırsal yerleşim için yapılacak alan çözümlemelerden sonra, öneri yönetim planı taslağının, farklı alanlarda yapılacak çalışmalarda değişebileceği, geliştirilebileceği, detaylandırılabilmesi ve alana özgü özelleştirilebileceği öngörülmektedir. Öneri Yönetim Planına göre;

1. Aşamada, alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesini ve ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulmasını içermektedir.
2. Aşamada, kırsal yerleşimlerin tanımlanması, kültürel değer ve öneminin belirlenmesi amacıyla üç aşamalı bir çözümleme önerilmiştir; birinci aşama, yerleşimin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısı ile çevre yerleşimlerinin incelenmesini, ikinci aşama yerleşimin kültürel ve doğal değerlerinin belirlenmesini, üçüncü aşama koruma öncelikli konu ve alanların belirlenmesi amacıyla alan tespit ve analiz çalışmalarını içermektedir.
3. Aşama, bir önceki aşamada yapılan analizlere ve öncelikli konu ve alanlara göre, koruma politikalarının geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu politikalar, yönetim-koruma-geliştirme programlarının oluşturulmasını ve bu programlar kapsamında hedef, strateji ve eylemlerin planlanmasını içermektedir.
4. Aşama, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait eylem planlarının oluşturulmasını ve eylem planlarına göre uygulamaların yapılmasını amaçlamaktadır.
5. Aşama, yönetim planının uygulamasının izlenmesi, değerlendirilmesi, güncellenmesi ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanmasını kapsamaktadır.

Şekil 3.6. Türkiye alan yönetimi ve yönetim alanı yaklaşımı (Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2005) ve öneri yönetim planının çıkarılması

Şekil 3.7. Kırsal yerleşimler için model önerisi

4. KIRSAL YERLEŞİMLER İÇİN ÖNERİLEN KORUMA YÖNTEMİNİN ANKARA İLİ BEYPAZARI İLÇESİ KARAŞAR MAHALLESİ'NDE UYGULANMASI

Bu bölümde, öneri alan yönetimi modeli, tez kapsamında örneklem alan olarak seçilen Ankara İli, Beypazarı İlçesi, Karaşar Mahallesi'nde uygulanmıştır. Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, sosyal, ekonomik özellikleri ile çevre yerleşimler tanımlanmış ve yerleşimin kültürel ve sosyal değerleri ortaya konmuştur. Yerleşimin mevcut dokusunun belgelenmesi için fiziksel, sosyal ve kültürel analizler yapılmış, elde edilen veriler çizelgelere aktararak yorumlanmıştır. Analizlerden gelen bulgulara dayanarak yerleşimin mevcut dokusunun gelişimi ile mevcut dokuya katkı sunan geleneksel yapıların mimari değerleri tespit edilmiştir.

Geleneksel dokuya, geleneksel yapılara ve özgün çevresel öğelere yönelik değerler, sorunlar ve potansiyeller belirlenmiş, GZFT (Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) analizi yapılmış ve öncelikli korunacak alanların belirlenmesi için bölgeleme çalışması yapılmıştır. Ayrıca yerleşimin korunması kapsamında olası paydaşlar ve yasal durum incelenmiştir.

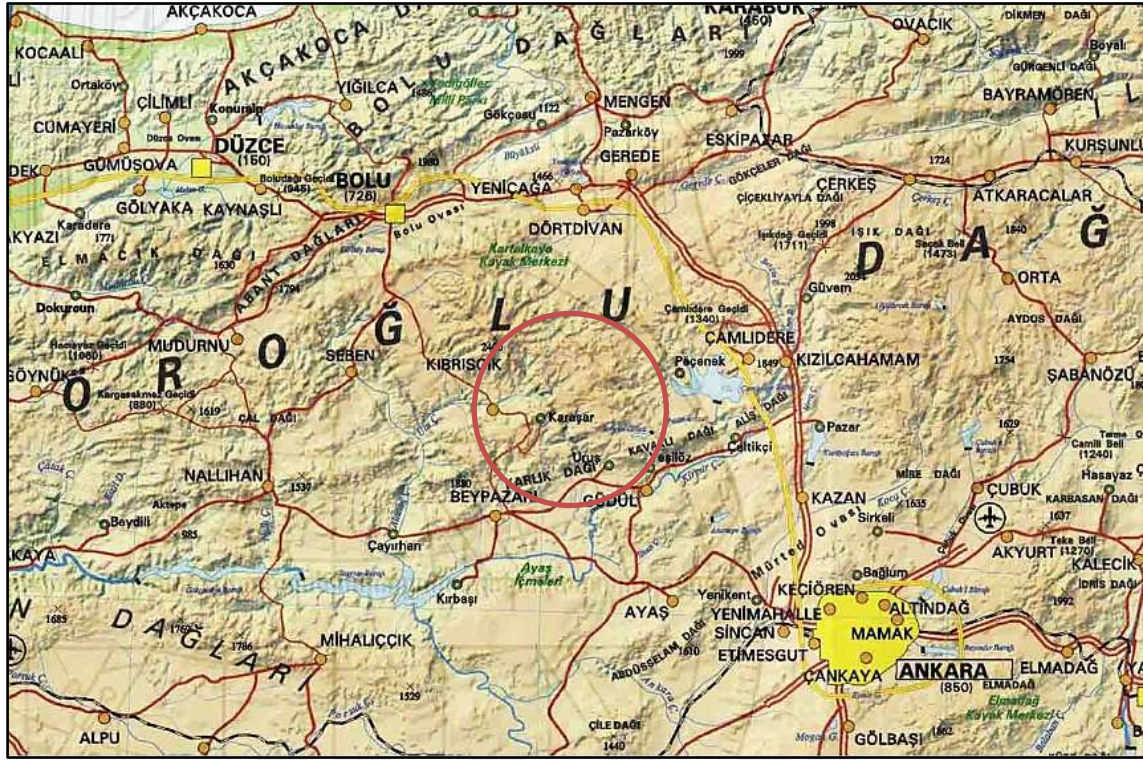
4.1. Fiziksel, Sosyal, Ekonomik Yapı ve Çevre Yerleşimler

Bu bölümde, Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, sosyal, ekonomik özellikleri incelenmiş ve olası bağlantıların tespit edilmesi için çevre yerleşimler tanımlanmıştır.

4.1.1. Fiziksel yapı

Karaşar, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümünde, Ankara İli Beypazarı İlçesi'ne bağlı bir mahalledir. Denizden yüksekliği 1300 m olup, yöre kara ikliminin bütün özelliklerini göstermektedir.

Karaşar Mahallesi, kuzeybatıda Kıbrısçık, güneybatıda Beypazarı, güneydoğuda Güdül, kuzeydoğuda Çamlıdere ile sınır komşudur. (Harita 4.1.)

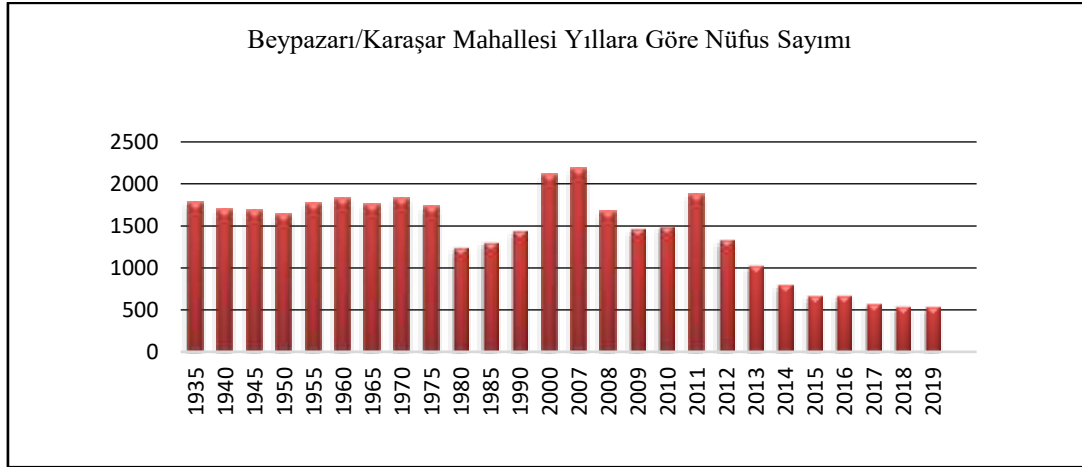
Harita 4.1.Karasir fiziki haritası (Deretepe.net, 2021)

4.1.2. Sosyal ve ekonomik yapı

Korunacak alan olarak önerilen Karasir Mahallesi'ne ait sosyal ve ekonomik veriler, demografik yapı ve ekonomik yapı başlıkları altında ayrı ayrı sunulmuştur.

Demografik Yapı:

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan 2020 yılında alınan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre; Karasir yerleşim alanında nüfus sayımı 2007 yılında 2187, 2008 yılında 1677, 2009 yılında 1468, 2010 yılında 1499, 2011 yılında 1881, 2012 yılında 1338, 2013 yılında 1033, 2014 yılında 801, 2015 yılında 669, 2016 yılında 678, 2017 yılında 578, 2018 yılında 548 ve 2019 yılında 539 olarak kaydedilmiştir. (Şekil 4.1) 2008 yılından 2019 yılına kadar olan süreçte nüfus %75 oranında azalmıştır. Nüfus yapısına göre, kadın ve erkek sayısı dengeli ve yaklaşık eşit yüzdelere sahiptir.

Şekil 4.1. Karaşar Mahallesi, yıllara göre nüfus sayımı

Ekonomik yapı

Bu çevredeki nüfusun başlıca ekonomik faaliyetleri yüksek platolarda yapılan (doğal koşulların elverdiği oranda) hayvancılık, ormancılık ve kısıtlı olarak tarımdır. Bunlardan, hayvancılık geçmişte yörenin başlıca geçim kaynağıdır. Özellikle de koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvancılık yapılarıdır (Kocakuşak, 2017).

Ormancılık ise ekonomik faaliyet olarak önemini giderek yitirmiştir. Köroğlu Dağı ve çevresi uzun yıllar iskân alanı olarak kullanılmış ve zengin ormanlara sahip olan yörenin bitki örtüsü çeşitli dönemlerde tahrip edilmiştir. Kereste satışı, yakacak temini, yapı malzemesi olarak ağaç kullanımı gibi faaliyetler ormanın geri çekilmesine yol açmıştır. Buna insanların orman içinde hayvan otlatmaları (özellikle keçi otlatmaları) ve orman alanlarını ekonomik faaliyet alanı olarak kullanmaları da eklenince, gür bitki örtüsü aşırı ölçüde tahrip olmuş ve ormanın alt sınırı giderek yükselmeye başlamıştır. (Kocakuşak, 2017) Doğanın aşırı tahribatı, doğal dengenin bozulması ve bitki örtüsünün kaldırılması ile erozyon artmış ve volkanik ana kaya yüzeye çıkmış, bu da tarım olanaklarını kısıtlamıştır (Kocakuşak, 2017).

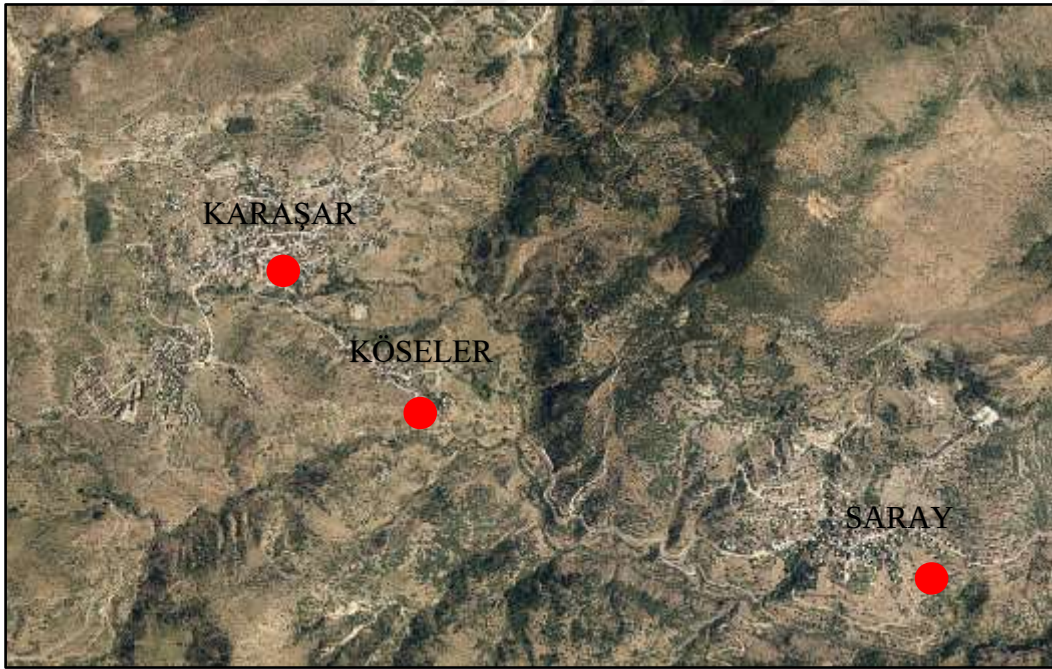
Beypazarı İlçe Tarım Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre; 1980'li yıllarda kasabada 13000 küçükbaş hayvan ve 5000 büyük baş hayvan varken günümüzde, 1500 küçükbaş hayvan ve 100 büyük baş hayvan vardır. 1980'li yıllarda 600 kovan arı bulunurken şu anda 60 kovan arı bulunmaktadır. Aynı şekilde 1980'li yıllarda 5000 adet kümes hayvanı bulunurken bu sayı 150 adete düşmüştür. Belli dönemlerde ORKÖY tarafından hayvancılık konusunda

sosyal ve ekonomik amaçlı projeler ve kredilendirmeler uygulansa da bu uygulamalar yetersiz kalmıştır (Özsan, 2011).

Karaşar'da arazi yapısındaki taşlılık ve eğimden dolayı geçmişten günümüze kadar geçen süreçte tarımsal faaliyet yapılamamış olsa da ormandaki ahlatlar armuda aşılanmıştır. Ormanda bulunan yabani meyvelerin çokluğundan dolayı yaban hayvanları açısından uygun bir yaşam ortamı sağlanmış olup bu yaşam halen de süregelmektedir (Özsan, 2011).

4.1.3. Çevre yerleşimler

Karaşar Mahallesi'nin uzak çevresinde Dereli, Doğançalı, Üreğil, Kabaca, Karacaören, Kerbanlar, Uşakgöl, Dibekören yerleşimleri vardır. Mahallenin yakın çevresinde ise Köşeler ve Sarayköy yerleşimleri bulunmaktadır. (Harita 4.2.)

Harita 4.2.Çevre yerleşimler (ÇŞB, 2021)

Yazılı ve sözlü kaynaklara göre, Karaşar hem Aleviliğin hem Bektaşiliğin yaşandığı bir Türkmen bölgesidir. Karaşar, Köşeler, Saray ve Dereli yerleşimleri aynı aşiretin parçalarıdır. Köşeler ve Sarayköy yerleşimleri, çalışma alanı olarak seçilen Karaşar yerleşimine fiziki, sosyal ve kültürel yakınlıklarından dolayı ayrıca anlatılmıştır (Şahhüseyinoğlu, 2015).

Köseler Köyü

Karaşar Beldesi'ne bitişik durumda bulunan Köseler köyü, Değirmen Deresi Çayı yamacındadır. İlçeye uzaklığı 30 km'dir. Orman bitişigi köylerdendir. Köyün genel alanı 14 km²'dir. Köyde 1 adet camii ve 1 adet köy konağı bulunmaktadır. (Resim 4.1.) (Resim 4.2.)

Resim 4.1. Köseler Köyü

Resim 4.2. Köseler Köyü

Saray Köyü

Süvari Çayı'nı besleyen dere yatağı yamacında bulunan Saray köyü, orman bitişigi köylerdendir. Saray köyü ilçe merkezine 33 km. uzaklıktadır. Karaşar Mahallesi-Saray Köyü arası 7 km'dir. Köyün alanı 35 km²'dir. (Resim 4.3.)

2006 yılında Beypazarı'na bağlı köyler arasında Saray Köyü son 10 yılda herhangi bir adli olay olmaması nedeniyle Jandarma Genel Komutanlığı teklifiyle Ankara Valiliği tarafından örnek köy olarak seçilmiştir. (Özsan, 2011)

Örnek köy kapsamında; İmam lojmanının alt katı sağlık evi, Köy Konağı'nın bir odası köy kütüphanesi, eski okul binasının bir bölümü marangoz atölyesi, eski ve âtil vaziyette duran köy okulu marangozhane olarak düzenlenmiştir. Köy girişine 300 adet aylantus ve köy okulunun bahçesine 564 adet bodur elma ağacı dikilmiştir. Köy girişinde bulunan fidanlığın yanına dinlenme parkı, futbol sahası ve köy meydanına çocuk parkı yapılmıştır. 150 adet ev (boyama, sıva, ahşap ve çatı tamiri vb) ile 10 çeşmenin tadilatı yapılmıştır. Ayrıca köye bir tane çamaşırhane yapılmıştır. (Özsan, 2011)

Resim 4.3. Saray Köyü

4.2. Kültürel ve Doğal Değerlerin İncelenmesi

Bu bölümde, yerleşimle ilgili kitaplar, tezler ve süreli yayınlar ve T.C. Devlet Arşivleri (Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi) yazılı belgeler ve haritalar incelenerek yerleşimin tarihsel gelişimi ile yapılı ve doğal çevrenin oluşturduğu kültürel peyzaj değerleri incelenmiştir. 11 kişi ile sözlü tarih çalışması yapılmış, konuya ilişkin yazılı belgeler araştırılmış ve somut olmayan kültürel mirasa konu yere özgü değerler ortaya konmuştur.

adını almıştır. (Bozkurt, 2004) Beypazarı – Kırbaşı karayolunun 18. km’sinde, Tahirler Köyü’ne 2 km. mesafede ve yolun sol tarafında yer alan iki kilise kalıntısının, bu döneme ait “Aya Yorgi” ve “Archangel” adlarında iki kiliseye ait olabileceği düşünülmektedir. Beypazarı ve çevresi, Anadolu’nun Selçuklu hakimiyetine girdiği tarihlere kadar, “Lagania Anastasiopolis” adıyla bilinen bir Bizans yerleşimidir (Bozkurt, 2004).

Malazgirt zaferinden sonra 1072-73’te Ankara, Selçuklu topraklarına katılmıştır. Anadolu Selçukluları, 1243 yılında Moğollara karşı yaptıkları Köseadağ Savaşı neticesinde Moğol yönetiminin baskısı altında kalmışlardır. Ankara bu dönemde, Moğol hükümdarlarının himayesindeki Ahi Reisleri ve bir süre de Germiyanogulları tarafından idare edilmiş, Beypazarı ve çevresi ise kısa bir süre Bizans hakimiyetine girmiştir. (Bozkurt, 2004) Ankara 1304 – 1343 yılları arasında Anadolu’yu istila eden İlhanlılara tabi olmuş ve Orhan Bey tarafından 1356’da Eretnaogulları idaresinden alınarak Osmanlı sınırlarına katılmıştır. İlçe merkezinin 18 km. batısındaki Hırkatepe köyünde, Ertuğrul Bey’in babası Gündüz Alp’e ait olduğu rivayet edilen ve üzeri sonradan basit ahşap çardakla kapatılmış bir ziyaretgâh yer almaktadır (Bozkurt, 2004).

1402’de Ankara’da yapılan savaşta, Bayezid’in Timur’a mağlup olması üzerine, Beypazarı, Karamanoğullarına verilmiş, sonrasında tekrar Osmanlı devleti tarafından alınmıştır. 13. – 15. yüzyıllar arasındaki kent içi yerleşimin, Alâeddin Camii çevresinde, bugünkü İstiklâl ve Beytepe Mahalleleri dolaylarında, Mundarcı dere yatağı etrafında yoğunlaştığı söylenebilir (Bozkurt, 2004). Ancak söz konusu eski yerleşim bölgesi, 20. yüzyılın ortalarına dek geçirdiği birçok yangın ve doğal afet sonrasında yeniden iskân edildiğinden, günümüze bu dönemlere ait hiçbir yapı kalıntısı ulaşamamıştır (Bozkurt, 2004).

Beypazarı’na 1648’de gelen Evliya Çelebi, 17. yüzyıl ortalarında Beypazarı’nı; tiftik pazarı, dere yatağının iki yanındaki kayalar üzerine kurulmuş kalesi, 20 mahallede toplam 41 cami ve mescidi, ikişer katlı 3060 evi, medresesi, darülhadişi, darülkurrası, 70 sıbyân mektebi, çarşı içinde yanık olan bir büyük han ile 7 hanı, hamamları ve 600 dükkânı bulunan, İstanbul Ankara güzergâhı arasında önemli ve büyük bir taşra kenti olarak tanımlar (Bozkurt, 2004). 16. yüzyıla ait Hüdavendigar Livası (Sancağı) tahrir defterlerine göre Beypazarı’nın bu tarihlerde 21 mahallesi, 120 köyü ve 26 mezrası mevcuttur. (Bozkurt, 2004).

Bu dönemde Karaşar Mahallesi'ne ait en erken tarihli arşiv belgesi ile karşılaşırız. 1530 tarihli Hüdavendigar, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın, Menteşe, Teke ve Alaiye Liva'larının sayım özetlerini içeren 166 numaralı icmal defterinde, Karaşar Mahallesi'nin adı, 'Korşar' olarak geçmektedir ve 'Korşar' içinde 6 Hane 7 Mücerred 1 Çift ve 4 Bennak olduğu kaydedilmiştir.¹ (Emen, 2008) (BOA, 937/1530) 1778 tarihli arşiv belgesi (H-27-06-1191), "Beypazarı kazasına tabi Karacaşaz (Karaşar) karyesinden Kel Hüseyin oğlu Hasan ve saire, Ali ve Hüseyin'in baba ve kardeşlerini katl ve koyunlarını ve nükudunu gasb ettiklerinden ihkak-ı hakk olunmaları" konulu belgede, Karaşar Köyü'nün ismi "Karacaşaz" olarak geçmektedir (BOA, Gömlek:147, Sıra:9924) (EK-1).

Beypazarı, 19. yüzyıl ortalarına kadar Ankara'nın tiftik ipliği ihtiyacının en büyük kısmını sağlayan iki-üç günlük uzaklıktaki bir merkez konumundadır. (Bozkurt, 2004) Ancak tiftik üretimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün iktisadi hayatını sarsan 1838 ticaret antlaşması ile yıkılmaya mahkûm kılınmıştır. Kent, 19. yüzyılda baş gösteren ekonomik darlığın yanı sıra, geçirdiği büyük yangınlarla da çok kez sarsılmıştır (Bozkurt, 2004).

Bu dönemde Beypazarı'nda yaşanan sıkıntıların Karaşar köyünde de yaşandığını aktaran bazı belgelerle karşılaşılır. 1890-1895 yılları arasında, köyle ilgili belgeler, köy ahalisinin göç etmesini önlemek, köyde asayişin sağlanması için müdürlük teşkil edilmesi ve sonrasında nahiyeye dönüştürülmesi hakkındadır. 1891 tarihli (H-07-05-1309) belgede, Ankara vilayetine bağlı Karaşar köyündeki Mustafa Dede'nin kışkırtması ile, köy ahalisinin başka yerlere göç etmemelerine dikkat edilmesi ve gerekirse köyün merkez kabul edilerek, köyde sürekli bir müdür ve zaptiye bulundurulması kaydedilmiştir (BOA, Gömlek:1256, Sıra: 98587). 1891 tarihli (H-20-09-1309) bir diğer belgede, Beypazarı kazasına bağlı Karaşar ve Köse köylerinde asayişin temini için Karaşar köyünün nahiyeye dönüştürülerek gerekli görülen memurların tayini ve masraflarının 1308 senesi Maliye ve Dahiliye bütçelerine ilaveten tesviyesi edilmesi kaydedilmiştir. (BOA, Gömlek:1941, Sıra: 85) 1892 tarihli (H-04-05-1310) belgede de "Beypazarı kazasına bağlı Karaşar ve Köse karyelerinin mevkilerinin sarplığı yüzünden ahalinin hükümete itaat etmemesi sebebiyle

¹ Osmanlılar'da vergiye esas olan üniteye "hâne" denirdi. Hâneyi ise evli olan aile reisi teşkil eder, eğer elinde çok az toprak varsa veya hiç toprağı yoksa bu gibi evli şahıslar bennâk kaydedilir ve belirli bir vergi öderlerdi. Tahrir defterlerinde "mücerred" olarak belirtilen bekârlar evlenince derhal bennâk olarak belirtilir, alınan vergi de bu yeni duruma göre ayarlanırdı. (İslam Ansiklopedisi, 2021)

orada bir müdürlük teşkiliyle yeterli miktarda zaptiye askeri ikamesi, kiralanacak bina, nahiye müdürü katib ve benzeri görevlilerin maaşlarının tahsis ve tesviyesi” kaydedilmiştir (BOA, Gömlek:2024, Sıra:106). 1892 tarihli (H-20-04-1310) belgede ise, “Ankara vilayeti Beypazarı kazasına tabi Karaşar ve Köşeler karyelerinde birer müdürlük teşkil” edilmesi söz konusu edilmiştir (BOA, Gömlek:1299, Sıra:28) (EK-1).

1890 ile 1900 yıllar arasında Karaşar Köyünde tütün kaçakçılığının önlenmesi ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Bu dönemde yörede tütün kaçakçılığının başlaması veya artması, Osmanlı ekonomisinde yaşanan değişimlerin yerel ölçekte yansımasıdır. Bu dönemde Düyun-ı Umumiye’ye bağlı yabancı sermayeli anonim bir şirket olan Memalik-i Mahrusa-i Şahane Duhanları Müsterekü’l-Menfaa Reji Şirketi kurulmuştur. (Yardımcı, 2020) 1883-1925 yılları arasında Reji Şirketi ambar yapımı, tütün ekim alanlarını sınırlandırma, tütüne fiyat belirleme ve benzeri faaliyetlerde bulunmuştur. Reji Şirketi’nin tütün üzerinde kurduğu tekelden en fazla etkilenen grup ise küçük ve orta ölçekli tütün üretimi yapan çiftçi ve köylüler başta olmak üzere kırsal kesimdeki üreticilerdir. (Yardımcı, 2020) Konu ile ilgili tartışmalarda, kırk iki yıl süren Reji Şirketi’nin tütün üzerinde kurduğu tekelin sonucu olarak tütün kaçakçılığının baskıya karşı direnme biçimi ve/veya bir çeşit milliyetçi/gerici tepki olduğu öne sürülmüştür. (Yardımcı, 2020) Reji’nin tütün üreticileri üzerinde kurduğu baskı ortamı Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde pek çok yörede gerilim ve çatışmalara yol açmıştır (Yardımcı, 2020).

Reji kolcuları ve kaçakçılar arasında yaşanan gerginlik, Karaşar köyü ile ilgili belgelere şu şekilde yansımıştır; 1896 tarihli (H-18-08-1314) belgede, “Karaşar’a tütün kaçırmakta iken tesadüf ettikleri reji kolcusunu öldüren ve Beypazarı cihetine firar eden Hendek nahiyesi on dokuz atının yakalanması için takibata devam olunması” kaydedilmiştir (BOA, Gömlek:26, Sıra: 78). 1902 tarihli (H-15-12-1319) belgede, “Tütün ve silah kaçakçılığının önlenmesi ve bu konuda yakalanan Beypazarı’nın Karaşar Karyesi ahalisinden olan şahıslar hakkında kanuni muamelenin yapılması” (BOA, Gömlek:456, Sıra:53) belirtilmiştir. 1902 tarihli (H-23-12-1319) belgede ise, Karaşarlı (Beypazarı) kaçaklardan reji kolcuları tarafından alınan tüfeklerin Ankara Fırka-i Askeriye Komutanlığı’na teslim olunduğu” kaydedilmiştir (BOA, Gömlek:467, Sıra: 13) (EK-1).

Alman coğrafyacı Richard Leonhard'ın 1910'ların başında Anadolu'da düzenlediği gezilere dair 1915 yılında yazdığı Paphlagonia adlı eserinin “Die Kyzylbasches in Galatien” adlı bölümünde, Galatya'daki Kızılbaşların bulundukları mevkileri haritada göstermiştir. (Harita 4.4.) Leonhard, Karaşar yöresinde bulunan Kızılbaşlar² hakkındaki gözlemlerini şu şekilde aktarmıştır;

Harita 4.4. Karaşar Mahallesi eski harita (Leonhard, Paphlagonia,368) (Çakmak, 2019)

Leonhard, yanındaki adamlarla, iki zaptiyei oraya harekete geçirmek için çok uğraştığını çünkü Karaşehir ahâlisi(nin) azılı insanlar olup etraflarını tedhiş ettiklerini (ürküttüklerini) ve diğer mahallerdeki Kızılbaşlara göre çok ma'rûf (bilinen, tanınan) bir hale gelmiş olduklarını belirtmiştir (Çakmak, 2019).

Karaşehir işlek yollardan uzakta, bir vadi hafresi (kazı, çıkur) içindedir ve andezit lav çölleri ortasındaki bu vadi yatağı, muhtelif derelerin tahribatıyla oluşmuştur. Bu gizli mevkide Kızılbaşlar, özelliklerini korumuşlardır. Yaklaşık 300 evden oluşan kasaba, nispeten müreffehdir. Ziraat, sadece küçük vadi ile sınırlıdır. Koyun ve Ankara keçileri çok

² Alevi sözcüğü ilk kez 19.yy. da kullanılmaya başlanmıştır. Daha önceleri bu kavramla kastedilen toplulukları ifade etmek için Kızılbaş, Rafizi gibi sözcükler kullanılıyordu. (Aydın & Emiroğlu, 2003)

miktardadır ve önemli bir servet kaynağıdır. Bu sürüler, Karaşehir'in 40 km kuzeyindeki Aladağ'da otlatılmaktadır (Çakmak, 2019).

Cür'et-kâr" Kızılbaşların "işgâl ettikleri" Karaşehir'in, en önemli geçim kaynağı tütün kaçakçılığıdır. Burası Kuzey Anadolu'nun kaçak tütün yatağıdır ve malum olduğu üzere tekel altındadır. Buna karşın, Karaşehir'den birçok kişi memur ve reji kolcusudur. (Garâibden olarak şunu da zikretmeden geçmeyelim ki sâriki polis yapmak destur/düstûr lûtfuna tevfiikân Karaşehir'in birçok adamları gerek memûri ve reji kolcusudur.) Civar köyler, Karaşehirlielerin elinde 400 adet martini tüfeği olmasından dolayı saygı duymaktadırlar. Kızılbaşlar, bu silahları kullanmasını bilirler ve bunları takip edecek olan jandarmaların silahları ise "eski müzelik hemen hemen kullanılmaz sistem" silahlarıdır.

Kızılbaşlar, Türklerden fiziksel görünüşleri ile ayrılırlar, "Avrupalı bir tip" sergilerler. Erkekleri epey endamlıdır ve "altı kademden" kısadırlar. Yüz çizgileri tamamen Güney Almanya, özellikle Rayn/Rain [Ren] halkına benzer. Kızılbaşların sakal kesim tarzları farklıdır, saçları kıvrıktır, bıyıkları Şimâlî Fransa ile Garbî Almanya'yı andırır. Saç ve sakalın rengi açıktır ve Türkler tarafından "hakîkî alâmet-i fârika" sayılır. Kızılbaşlar kumral anlamına gelen Türkçe kırmızı kelimesi ile anılırlar. Yüz hatları keskindir ve zekidirler. Neşeli mizaçları, "istihzâkâr" şakacılıkları ve Türklerin ekseriyâ bir maskeden ibâret vakârlarından büsbütün farklı olan his ve derûnîleriyle ayrılırlar (Çakmak, 2019).

Ankara Vilayeti Salmamesinde 1325 (1907) Beypazarı İlçesi hakkında detaylı bilgiler verilirken, Karaşar'ın bucak olduğu ve bucak müdrünün Mehmet Salih Efendi, katibinin ise Ali Rıza olduğu bildirilmektedir. (Şahhüseyinoğlu, 2015) Kurtuluş Savaşı'nda, Karaşar, Saray, Köşeler ve Dereli Köyü'nden 150 kişilik bir birlik gönüllü olarak Kuvayi Milliye birliklerine katılır. Belgelerde bu destek şu şekilde aktarılır;

Beypazarı Kaymakamlığı 17 Temmuz 1336 tarihli yazı ile, nahiyesi olan Karaşar'da teşkil edilen 'Karaşar Müfrezesi' hakkında, Ankara Valiliği'ne, valilik de Erkanı Harbiye-i Umumiye Reisliğine müracaat etmiş, orası da Garp cephesi Kumandanlığına 18.7.1336 tarihli şu yazıyı göndermiştir. '150 mevcudlu Karaşar Müfrezesi emrine Eskişehir'e sevk edilmiştir. Mahalli istihdamlarının işar buyurulmasına rica ederim (Şahhüseyinoğlu, 2015).

Karaşar Merkez Okulu sicil fişlerine göre, 1926 yılında Karaşar'da 5 sınıflı olarak ilköğretim başlamış, 1964 yılında ise okul binası yapılmıştır. (Resim 4.4., Resim 4.5.)

Resim 4.4. 1964-Karaşar Merkez İlkokulu (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Resim 4.5. 1958 -Karaşar Nahiyesi 23 Nisan kutlamaları (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Resim 4.6. Karaşar Nahiyesi-1940 (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

1928 yılında Karaşar'da Belediye teşkilatı kurulur. Ankara 1967 Yıllığı'nda; "Karaşar, Beypazarı İlçesine bağlı 2 mahalle, 510 hane ve 1751 nüfustan ibaret bir kasabadır. (Resim 4.6.-4.8) Kurulan Belediye Teşkilatında bir Başkan, bir muhasip, bir veznadar, bir tahsildar, bir zabıta memuru ve bir su ustası çalışmaktadır" denilmektedir (Şahhüseyinoğlu, 2015) (Resim 4.7.).

Resim 4.7. Karaşar Nahiyesi Belediyesi binası inşaatı-1940 (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

1935 nüfus sayımına göre, Karaşar (Bucak merkezi) 1778, Saray 910, Köşeler, 414, Dereli 431, Haydarlar 102, Dibekören 122, Karacaöören 97, Uşakgöl 180, Doğançalı (Zeyd) 122, Kabaca 173, Kerban 132, Karaören 133, Kemerez (Akçalı) 120, Mençerler 202, Yiyerler 258 kişiden olmak üzere Karaşar Nahiyesi'nin toplam nüfusu 5154'dür (Şahhüseyinoğlu, 2015).

Resim 4.8. 1967 -Karaşar Nahiyesi halkı (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Karaşar'da yaşayan Yağdanı Sultan'ın kızı Melek ile Kalender'in Sulucakarahöyük'te Hacı Bektaş tarafından nikahları kıyılır. Yağdanı Sultan, hediye olarak Kalender'e Karaşar, Saray, Dikmen, Köseler ve Dere köylerini verir. Daha sonra bu köyler Kalender Veli Ocağı'na bağlanmışlardır (Uzunoğlu, 2019). 1940'lı yıllara kadar Karaşar ve köylerine Şah Kalender Veli Ocaklı dedeler cem yürütmek için gelirler. Bu tarihten sonra Karaşarlı Aleviler ile dedenin arası hakkullah parası ve farklı nedenlerle açılır. Dede Karaşarlılardan Karaşarlılar da dededen uzaklaşırlar. On beş yıl kadar cemler yapılmaz. Bir süre sonra Hacı Bektaş Veli Dergâhı'ndan dedeliğe Lütfü Ulusoy gelmeye başlar. Bu dönemde Karaşar dedelik sisteminden babalık sistemine geçer. Karaşar'da yerleşik Şah Kalender Veli Ocağı taliplerinin bir kısmı Babagan Bektaşiliğine geçmişlerdir (Ersal, 2013) (Resim 4.10).

Resim 4.10. 1950 sonrası -Ali Evren Baba, Lütfü Dede, Hafız Baba, Duran Baba ve Karaşar Ali Efendi Baba Türbesi (Dağlı, ve diğerleri, 2021) (Ziya Babalı Bektaşilerin meydan evi) (Ersal, 2013)

4.2.2. Yerleşim ve kültürel peyzaj değerleri

Karaşar, 3 büyük tepenin arasına kurulmuştur ve dolayısıyla yerleşim alanı eğimlidir. (Resim 4.12.) Mahallenin kuzeybatı, batı ve güneybatı bölümü yeni yerleşim bölgesi, kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu bölümü geleneksel yerleşimin olduğu bölgedir. Heyelan Bölgesi, geleneksel ve yeni yerleşim arasında sınır oluşturur.

Geleneksel yerleşimin olduğu bölgede, parseller batıdan doğuya doğru küçülür ve yapılar birbirine daha yakın konumlanır. Geleneksel doku iki katlı evlerden oluşur. Konutlar eğimli araziye uyumlu olarak konumlandırılmıştır (Resim 4.11.-4.14).

Resim 4.11. Karaşar Mahallesi topografya

Resim 4.12. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi

Resim 4.13. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi

Resim 4.14. Karaşar Mahallesi evlerin arazide yerleşimi

Çoğu konutun kendi bahçesi mevcuttur. Bahçelerde, her bir konutun kendi gereksinimini sağlayacak şekilde sebze ve meyve ağaçları dikilmiştir. (Resim 4.15-4.17) Özgün dokuda bahçede genellikle ahır, depo, kiler gibi servis hacimleri veya kuyu, tandır gibi servis elemanları bulunmaz ancak yıllar içerisinde gereksinimler doğrultusunda bahçelere depo, samanlık gibi birimler eklenmiştir. Bahçeler, alçak çitlerle birbirinden ayrılmıştır. Bahçeler dışında, mahallenin girişinde ahlat ağaçları yer almaktadır.

Resim 4.15. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi

Resim 4.16. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi

Resim 4.17. Karaşar Evleri bahçe düzenlemesi

Yerleşimde 8 adet çamaşırhane bulunmaktadır. Bu yapılardan 2'si tescillidir; 259 Ada 1 Nolu Parselde bulunan Simit Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı 2014 yılında (Karar / No: 5.2.2015 / 2114), 291 Ada 2 Nolu Parselde bulunan Söğütçük Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı, 2014 yılında tescillenmiştir (Karar / No: 5.2.2015 / 2114). Yerleşimdeki özgün çeşmeler, çamaşırhanelerin giriş cephelerinde çözümlenmiştir. Günümüzde çamaşırhaneler kullanılsa bile çeşmeler sürekli olarak kullanılmaktadır. (Resim 4.18-4.21).

Resim 4.18. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler

Resim 4.19. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler

Resim 4.20. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler

Resim 4.21. Karaşar Mahallesi çamaşırhaneler

Parsellerin şekli ve konumlanışı yolların güzergahını belirler, organiktir, çıkmaz yol yoktur. Asfalt veya kilitli taş olan ana yollar dışında tali olan diğer yollar doğal taş kaplama veya topraktır (Resim 4.22-4.26).

Resim 4.22. Karaşar Mahallesi yollar

Resim 4.23. Karaşar Mahallesi yollar

Resim 4.24. Karaşar Mahallesi yollar

Resim 4.25. Karaşar Mahallesi yollar

Resim 4.26. Karaşar Mahallesi yollar

4.2.3. Somut olmayan değerler

UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) tarafından 2003 yılında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne ülkemiz 2006 yılında taraf olmuştur. Sözleşmede somut olmayan kültürel miras şu şekilde tanımlanmıştır;

Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur (UNESCO, 2003).

Yaylak -kışlak geleneği

Yaylak-kışlak kavramları küçük baş hayvancılıkla geçinen, yarı göçebe yaşam süren konar-göçer gruplarla ilişkili olarak kullanılan kavramlardır. Kışlak, kışın kalınan, görece daha sıcak ve alçak, yaylak ise yazın kalınan daha sıcak, serin ve yüksek yerleşme birimleridir. Karaşar 'da yapılan sözlü tarih çalışmalarında yaylak- kışlak yaşam kültürünün halen devam ettiği anlaşılmıştır.

Karaşar Mahallesi halkı tarafından kullanılan Eğrioğa yayla serisi, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından daha önce tabiat parkı olarak ayrılmıştır (Harita 4.5.) (Güneş, 2002). 562 ha.'lık bu alan yayla vasfıyla hazine adına orman sınırları dışına çıkartılmış ve 2924 Sayılı Orman Köylerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkındaki Kanunun 10. Maddesine göre, yaylak olarak hayvancılıkta kullanılmak üzere Orman Bakanlığı'nın 9.2.1995 tarih ve İY.2.BU/58 sayılı oluruyla Karaşar Beldesine tahsis edilmiştir. Böylelikle Eğrioğa Yayla serisinin tabiat parkı olarak ayrılmasından vazgeçilmiştir (Güneş, 2002). Eğrioğa Göleti çevresinde yer alan 11.5 ha.'lık alan, 1997 yılında Karaşar Belediyesi adına, orman içi dinlenme yeri olarak tescil edilmiştir. Bu bölgede, biri Çatalçörtten yaylasında, diğeri Eğrioğa yaylasında olmak üzere iki tane yapay gölet yer almaktadır. Eğrioğa göletine 5 km mesafede Karaşar Belediyesi ve Karaşar Derneği tarafından her yıl Karaşar Yayla Şenlikleri düzenlenmektedir (Güneş, 2002).

Karaşar Mahallesi sakinleri, yaylaya hava koşullarına bağlı olarak, 15 Nisan-15 Mayıs tarihleri arasında çıkmaktadır. Temmuz ortasından sonra arpa, buğday biçme, harmanlama zamanı başladığında bu işleri yapacaklar köye dönerken, hayvanlar, çocuklar ve yaşlılar yaylada kalırlar. Harman işleri bitince temmuz sonu veya ağustosun ilk haftasında köye kesin dönüş yapılır (Güneş, 2002).

Karaşar Mahallesi halkı tarafından kullanılan Eğrioğa yayla serisinde yerli halk tarafından kullanılan yayla evleri dışında Orman İşletme Şefliği'ne ait sınırlı sayıda misafirhane yer almaktadır. Yaylalardaki evler, dikdörtgen planlı taş yığma üstüne beşik çatılı veya ahşap yapılardır ve yörede “çatma” olarak isimlendirilirler. (Harita 4.5.) Genişçe tek odadan oluşan bu evlerin içinde ocak, sedirler ve yorganların saklandığı yüklük ile odanın arka kısmında yiyeceklerin saklandığı küçük bir bölüm bulunmaktadır. Yayla evlerinde, elektrik, su ve kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Çok az yayla evinde jeneratör ile elektrik sağlanmaktadır. Yayla evlerinde tuvalet ya dışarıdadır ya da yoktur. Su ihtiyacı evler arasında bulunan çeşmeler ile giderilmektedir. Yaylalarda halk tarafından yapılmış, Gönük Dibi Çeşmesi, Gökgöz Çeşmesi, Mehmet Tuncel Çeşmesi gibi çeşmeler bulunmaktadır.

Harita 4.5. Eğrioğa yayla serisi (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Türküler/ /halk oyunları

Osmanlı döneminde 1883-1925 yılları arasında, Reji'nin tütün ekimi-satımı üzerindeki hâkimiyeti, tütün üreticileri, kaçakçıları ile Reji güvenlik güçleri olan kolcular arasında pek çok çatışma/mücadelelere sebep olmuştur. Bu mücadeleler insanların yaşamlarını derinden etkilemiştir. “Ayingacı Türküleri”, bu mücadeleleri anlatan ezgilerdir (Yardımcı, 2020).

Karaşar’a ait “Ayingacı Türküleri” arasında en bilineni Karaşar Zeybeğidir (Resim 4.27). Karaşar'da kaçakçılık yapan ve halk tarafından sevilip sayılan beş kardeşin öldürülmesi üzerine Karaşar Zeybeği türküsü söylenmiştir. Türkünün hikayesi, saz eşliğinde halk oyunu şeklinde canlandırılmaktadır. Yörede yapılan sözlü tarih çalışmasında, kişiler, türkünün hikayesini farklı varyasyonlarla aktarmışlardır.

Ayingacı Türkü-Ağıdı
Zeybek misin zeybek donu giyecek
Katil misin tatlı canı kıyacak
Cahil misin el sözüne uyacak
Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz
Biz ahbap uğruna ölenlerdeniz
(Kaynak Genç Osman)

Döküldü mü maşrapamın kalayı
Bozuldu mu zeybeklerin alayı
Düşmanları öldürmenin kolayı
Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz
Biz ahbap uğruna ölenlerdeniz”

Resim 4.27. Karaşar Zeybeği (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Yörede ayrıca, misket, hüdayda, yandım şeker gibi yaygın olan oyunların yanı sıra düz oyun, tıktıkı, hoplama ve hakması gibi yalnızca Karaşar’a özgü oyunlar da bulunmaktadır (Güneş, 2002).

Geleneksel giyim

Kaçar’ a göre giyim, kuşam; “insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinde temel fizyolojik gereksinimleriyle beraber başlayan, temelinde korunma, ait olma, sevmeye ve sevilme ihtiyaçları başta olmak üzere, gelişim sürecinde geniş kültürel fonksiyonlar yüklenmiş bir olgudur. Toplumsal ve kişisel değer yargılarının, törelerin, kültürel ve ekonomik koşulların biçimlendirdiği önemli bir kültürel öge aynı zamanda kültürün hızlı bir taşıyıcısıdır.” (Kaçar, 2019).

Karaşar yöresinde geleneksel kadın kıyafeti; üçetek entari, üçetek entarinin altına şalvar, üçeteğin üzerine “fermene” adı verilen ceket tipinde bir üstlükten oluşmaktadır (Resim 4.28). Fermenenin üzerine “acem şalı” adı verilen bir kuşak bağlanmaktadır. Çorabın giyiminin zor olması sebebiyle çorap, acem şalından önce giyilmektedir. Başa “Takka” adı verilen fes biçiminde bir başlık giyilmekte ve üzerine “kırk ayaklı tepelik” denilen bir ziynet eşyası takılmaktadır. Daha sonra “çember” adı verilen bir örtü takkanın üzerinden örtülüp boynun altından dolandırılarak tekrar başın üzerinden bağlanmaktadır. Bu bağlama işlemine yörede “başa çeki vurmak” denilmektedir (Öztaş G. Y., 2005). Karaşar’da yapılan alan çalışmalarında yaşlı nüfusun geleneksel kıyafetlerini kullandıkları gözlemlenmiştir.

Resim 4.28. Karaşar geleneksel giysiler (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

Zanaatlar

Yörede yapılan sözlü tarih çalışmasında, kişiler, geleneksel evlerin, Karaşarlı ustalar veya Bolu (Dörtdivan, Gerde), ve Safranbolu’dan gelen ustalar tarafından yapıldığını söylemişlerdir. Nazım, Ali Özkan ve Kılıç İbrahim Usta, yörenin bilinen maharetli

ustalarıdır. Evlerin yapımında ahşap malzemeler ormandan temin edilmekte ve atlarla yöreye getirilmektedir. Karaşar'da eskiden önemli geçim kaynakları kunduracılık, dövencilik, hayvancılık, semercilik, marangozluk gibi zanaatlardır. Kundura tamamen kösele deriden yapılan, kışa dayanıklı, atlarına da "kadak" çakılan bir ayakkabı türüdür. Mes ise genç kızların çeyizlerine konulan, gelin olduktan sonra evin içinde giydikleri, gıcırtilı ses çıkartan, çivilisi olan, deri ve köseleden yapılan ev içi ayakkabısıdır. Karaşarlı ustalar tarafından çam ağacından buğday, arpa, nohut, mercimek tanelerinin ve samanının ayrışmasını sağlamak için yapılan döven, civar köylerde satılmaktadır. Ayrıca ahlat ağacından tahta kaşık, çam ağacından "Esan" (at arabalarının dingili) yapılmaktadır. Karaşar'da Sipahi Çayı içinde tek gözlü (taşlı) su değirmenleri yapılmıştır. Bu değirmenler yalnızca un öğütmektedir. (Karaşar Derneği, 2021) Sözlü tarih çalışması yapılan kişiler, bu zanaatların artık devam etmediğini belirtmişlerdir.

Ritüeller

Yörede yapılan sözlü tarih çalışmasında, kaynak kişiler, musahiplik, ölüm gibi ritüellerinin önceleri büyük evlerde, sonrasında Halkevinde yapıldığını söylemişlerdir. Bu kişiler, eskiden yapılan düğünlerin üç-dört gün sürdüğünü, gelinin kırmızı gelinlik giydiğini ancak bu geleneğin uzun zamandır devam etmediğini belirtmişlerdir (Resim 4.29.).

Resim 4.29. Karaşar düğün yemeği (Dağlı, ve diğerleri, 2021)

4.3. Fiziksel, Sosyal ve Yasal Analizler

Yerleşimin mevcut dokusunun belgelenmesi için yapılan fiziksel, sosyal ve yasal analizler ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Belgeleme çalışmalarının genel çerçevesi

Alanda yer alan yapıların, mevcut durumlarının belgelenmesi amacıyla; öncelikle geleneksel ve yeni tüm yapıların sistematik olarak fotoğrafları çekilmiştir. Alanda toplam 778 yapı (634 ana yapı+144 müştemilat) bulunmakta; 634 ana yapının 357'si geleneksel yapı, 277'si yeni yapıdır. 357 geleneksel yapının 334'ü konut, 1'i eğitim tesisi, 4'ü sosyo-kültürel tesis, 8'i çamaşırhane, 1'i su deposu ve 9'u haraptır. (EK-2)

Alanda bulunan tüm geleneksel yapılar için, 357 adet 'geleneksel yapı dış tespit fişi' uygulanmıştır. Geleneksel yapı dış tespit fişleri ile, geleneksel yapıların, tescil durumları, yapım tarihleri, özgün ve mevcut işlevleri, yapı yükseklikleri, yapım teknikleri, yapı konumları, özgün mimari cephe elemanları, çatı özellikleri, yapısal ve konfor durumları, değişmişlik dereceleri analiz edilmiştir.

Özgün yapı tipolojisine katkı sunabilecek, özgünlüğünü koruyan yapılardan örneklem olarak seçilen 23 adet geleneksel yapıda ise ayrıca, 'geleneksel yapı iç tespit fişi' uygulanmıştır. Geleneksel yapı iç tespit fişleri ile, kat planları, mekânsal birimler ve mimari elemanlar hakkında bilgiler toplanmıştır.

Tüm dokuyu temsilen seçilen 40 adet örneklem yapıda, 'sosyal tespit fişi' uygulanmıştır. Sosyal tespit fişleri ile, hane bireylerinin, eğitim, meslek, gelir durumları, yapılardaki fiziksel değişimler, mahalle ilgili değer ve sorunlar, tarihi çevrenin korunmasına ilişkin düşünceleri hakkında bilgiler toplanmıştır. Bu hanelerde, alanın sosyal, kültürel, fiziksel, siyasi tarihine tanıklık eden 11 kişi sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Sözlü tarih çalışması ile, somut olmayan değerler; geçmişten günümüze tanık oldukları sosyal, kültürel, fiziksel dönüşümler, unutulmuş veya varlığını sürdüren gelenekler hakkında bilgiler toplanmış ve kayda alınmıştır.

Karaşar'da bulunan 778 yapıda fotografik belgeleme yapılmış, bunlardan 357'sinde dış tespit, 23'ünde iç tespit, 40'ında anket, 11'inde sözlü tarih çalışması yapılmıştır. (Çizelge 4.1.) (EK-3)

Çizelge 4.1. Karaşar Mahallesi belgeleme çalışmaları

Karaşar Mahallesi Belgeleme Çalışmaları	
Belgeleme Durumu	Adet
Fotoğrafi çekilen yapılar	778
Dış tespit yapılan yapılar	357
Dış ve iç tespit yapılan yapılar	23
Dış ve anket çalışması yapılan yapılar	40
Sözlü tarih çalışması yapılan haneler	11

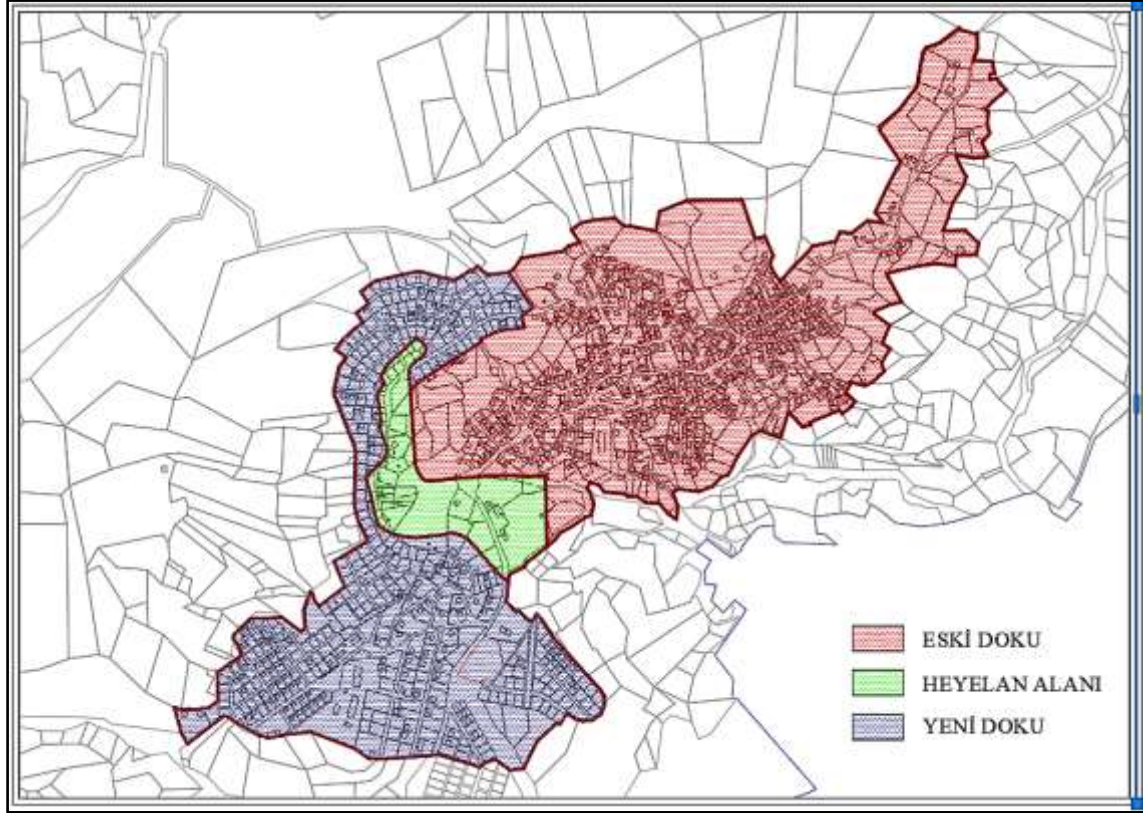
Mekânsal Gelişim

Dokunun tarihsel gelişimini, oluşumunu ve yeni yapılaşmanın eğilimini tespit etmek amacıyla, çalışma alanı sınırlarının tarihsel gelişim analizi yapılmıştır. 11.06.1968 tarihinde İmar ve İskân Vekaleti, Planlama ve İmar Umum Müdürlüğü tarafından onanan Karaşar İmar Planı, 13.09.1988 tarih 88/4 sayılı Belediye Meclis kararı ile onanan Karaşar İmar Planı ve alan analiz çalışmalarından elde edilen verilere göre, 19.yy. ve 20.yy. başlarından günümüze kadar süreçte fiziksel çevredeki değişim tespit edilmiş ve ilgili paftada gösterilmiştir. (Harita 4.7-4.8)

Harita 4.7. Karaşar Mahallesi hava fotoğrafı (Özsan, 2011)

Buna göre geleneksel dokunun Köyiçi, Doğanlar, Namazlanın, Göynük ve Karşıyaka Mevkilerinde oluştuğu, yeni yapılanmanın ise, geleneksel doku içi dahil olmak üzere, yoğunluklu olarak, mevcut dokunun güneybatısında konumlanan Kozbeli ve Karşıyaka mevkilerinde eklemlendiği gözlemlenmiştir. (Harita 4.8)

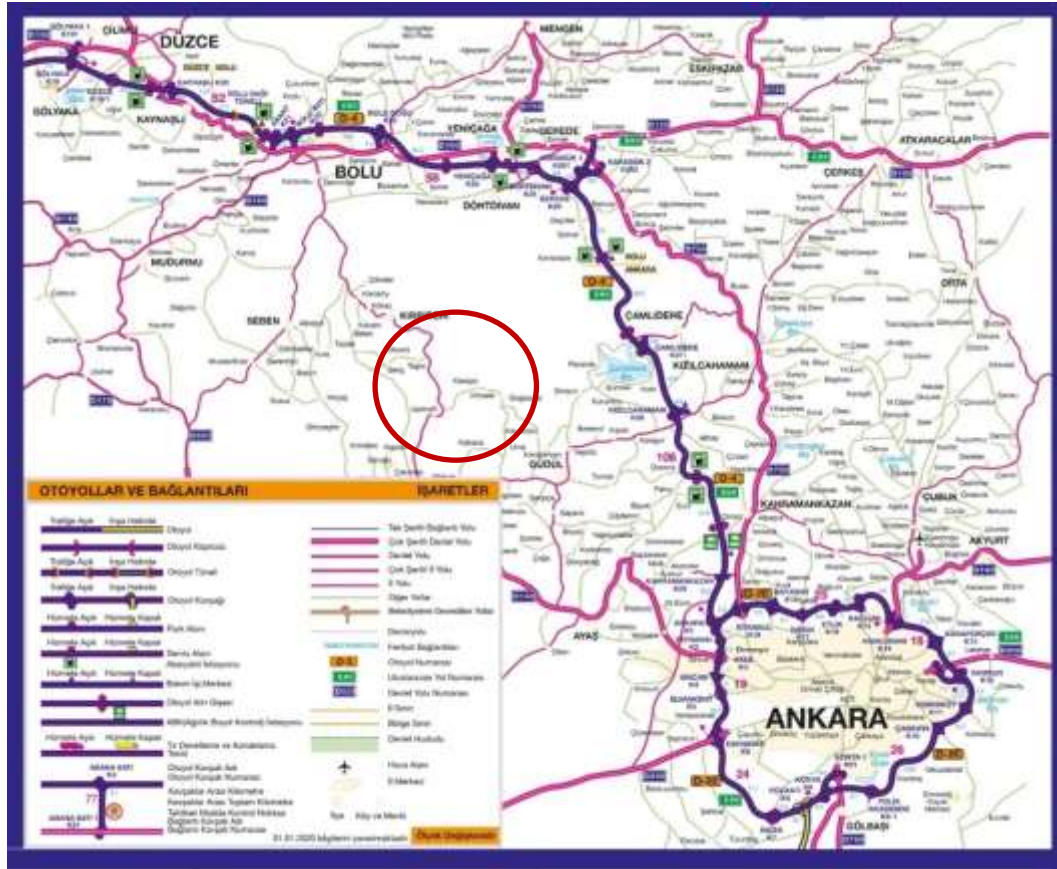

Harita 4.8. Karaşar Mahallesi eski ve yeni yerleşim

Ulaşım

Çalışma alanının bölge ulaşım ağı içerisindeki yerini tespit etmek ve yerleşim alanına ulaşan yolların kullanım yoğunluk ve derecelerini tespit etmek amacıyla ulaşım analizi yapılmıştır. Yerleşime ait ulaşım paftaları, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın Trafik ve Ulaşım Bilgileri sisteminden ve alan analizlerinden elde edilmiştir. (Harita 4.9)

Ankara-Karaşar arası 130 km'dir; Beypazarı'na kadar 100 km devlet yolu, Kırıbsıcık Kavşağı'na kadar 20 km il yolu, Karaşar'a kadar ise 10 km tek şeritli karayolu kullanılmaktadır. Karaşar'dan, Beypazarı'na veya Ankara'ya ulaşım sadece özel araçlarla sağlanabilmektedir. Yerleşim alanında taşınmalı eğitim sistemi uygulanmaktadır.

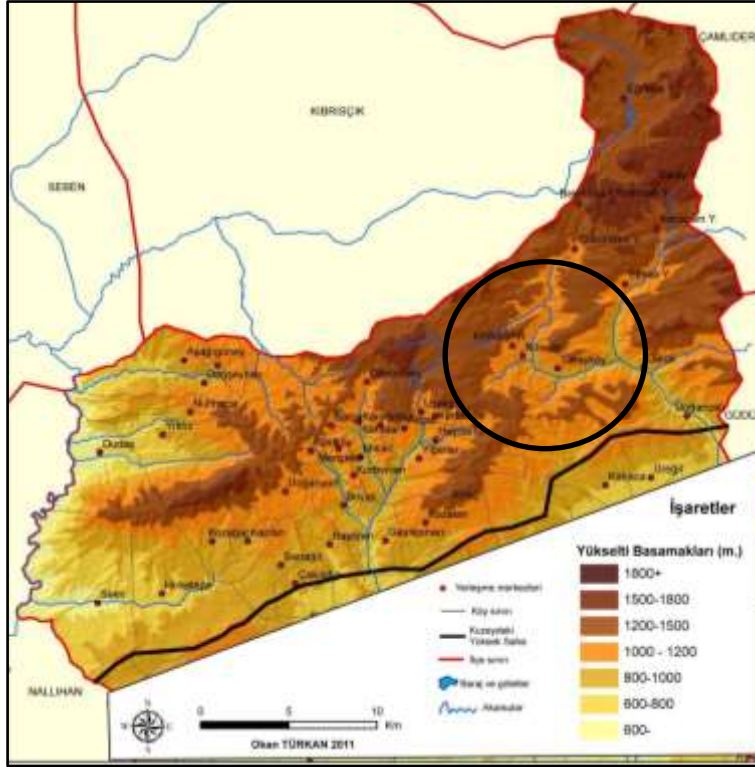

Harita 4.9. Karaşar Mahallesi ulaşım (KGM, 2021)

Topoğrafya

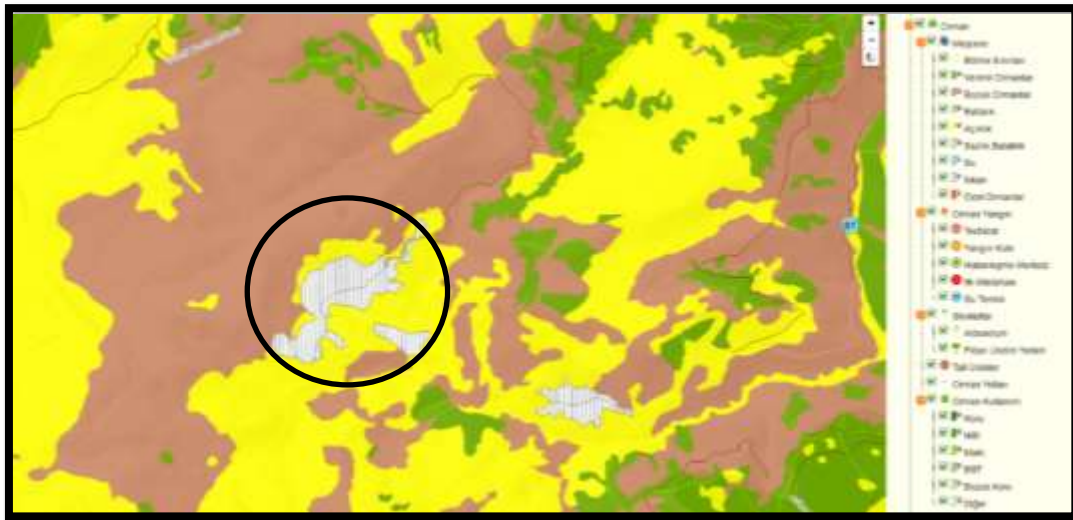
Bu bölümde, yerleşim alanının topoğrafyası, eşyükselti eğrileri ve ormanlık alanları tespit edilmiştir. Karaşar, Sakarya Havzası üzerine kurulmuştur. Havzanın bulunduğu alan, Orta Anadolu ile Batı Karadeniz Bölgelerini birbirinden ayıran Köroğlu Dağları silsilesinin bir bölümünü teşkil etmektedir. (Harita 4.10.)

Havzanın en yüksek noktası, 2056 m rakımlı Sakal Tepe ve en düşük noktası, havzanın güneydoğu köşesindeki Kavuşuk köprü mevkiidir (970 m). (Özsan, 2011) Havzadaki tepeler; Kelkaya (1734 m), Kel (1715,4 m), Efeler (1770 m), Mürsel (1893 m), Kartal (1735 m), Kavaklıburun (1788 m), Dedemezari (1709 m), Kahyaoğlu (1619 m), Güdökkaya (1564 m), Kıran (1532 m), Çobankuyu (1678 m), Türbe (1573 m) tepeleridir. (Özsan, 2011) Sırtlar ise; Yaylankaya, Bayraklar, Kuşkaya, Taşlıalan, Kuzoluk, Ortadağ, Kirazyanı, Karlık, Boyunkaya, Yapalak, Sarıkaya, Karakot, Kapaklı sırtlarıdır. (Özsan, 2011)

Harita 4.10. Karaşar platosu ve yüksek sahanın fiziki haritası (Türkan, 2012)

Havzadaki belli başlı sular ve dereler, Eğrioğa, Horhor, Suvari, Kirmir, Kökpınar, Veleboğazı, Aşağıçepişlik, Sarıalan, Kınık boğazı, Efeler, Isırganlı, Kınık, Makacan, Dumluca, Müftükonak ve Dedemezari dereleridir. (Özsan, 2011) Çalışma alanının Meşcere (Orman) Haritası analiz edildiğinde, iskân alanlarının açıklık ile bozuk orman alanlarıyla çevrelendiği ve yerleşim alanından orman yolu geçtiği tespit edilmiştir. (Harita 4.11.)

Harita 4.11. Karaşar Mahallesi orman haritası (Orman Genel Müdürlüğü, 2021)

Mülkiyet durumu

Çalışma alanındaki, yapıların, mevcut mülkiyet durumlarını tespit etmek amacıyla mülkiyet analizi yapılmıştır. Belediyeden alınan imar planları ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nden alınan veriler ve alan analiz çalışmalarından elde edilen bilgilere göre, yapıların, özel mülkiyet, kamusal mülkiyet ve özel-kamusal mülkiyet durumları tespit edilmiştir. (Çizelge 4.2.)

Mevcut dokuda 634 adet yapının mülkiyet analizi yapılmıştır. 144 yapı müstemilat olduğu için değerlendirilmemiştir. Yapılan tespitlere göre; 634 adet yapının, 598'i (%94,32) özel mülkiyet, 34'ü (%5.36) kamusal mülkiyet ve 2'si (%0.32) özel-kamusal mülkiyet altındadır. (Çizelge 4.2.) Özel mülkiyet olan yapılar konut olarak kullanılmaktadır ve tek hissedarlıdır. Kamusal mülkiyet olan yapılar; Eğitim, Sağlık, Altyapı, Sosyo-kültürel, İdari Hizmet, Belediye Hizmet işlevlerindeki yapılardır. (EK-4)

Çizelge 4.2. Karaşar Mahallesi mülkiyet durumu

Karaşar Mahallesi Mülkiyet Durumu		
Mülkiyet Durumu	Sayı	%
Özel Mülkiyet	598	94.32
Kamusal Mülkiyet	34	5.36
Özel- Kamusal Mülkiyet	2	0.32
Toplam	634	100

Arazi ve Yapı Kullanım

Çalışma alanında, yeni ve geleneksel yapıların özgün ve mevcut kullanımlarının tespit edilmesi amacıyla yapı kullanımı analizi yapılmıştır. Belediyeden alınan imar planları ve alan analiz çalışmalarından elde edilen bilgilere göre, birinci aşamada, geleneksel yapım tekniklerinin ve malzemelerinin kullanıldığı geleneksel yapılar ve yeni yapım tekniklerinin ve/veya malzemelerinin kullanıldığı yeni yapılar tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise, geleneksel ve yeni yapıların özgün ve mevcut işlevleri tespit edilmiş ve ilgili paftada gösterilmiştir. Elde edilen verilere göre mevcut dokudaki 634 adet yapının, 357'si (%56,31) geleneksel yapı, 277'si (%43,69) yeni yapıdır. (Çizelge 4.3.) Değerlendirmelere müstemilatlar dahil edilmiştir. (EK-5)

Çizelge 4.3. Karaşar Mahallesi arazi ve yapı kullanımı

Karaşar Mahallesi Yapım Dönemi		
Mülkiyet Durumu	Sayı	%
Geleneksel Yapı	357	56.31
Yeni Yapı	277	43.69
Toplam	634	100

Alanda bulunan 357 adet geleneksel yapının özgün kullanımı, 334'ü konut (%93,56), 1'i (%0.28) eğitim tesisi, 4'ü (%1.12) sosyo-kültürel tesis, 8'i (%2.24) çamaşırhane, 1'i (%0.28) su deposu ve 9'u (%2.52) haraplıdır. (Çizelge 4.4.) (EK-6)

Çizelge 4.4. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar işlev analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar işlev analizi					
Özgün Kullanım			Mevcut Kullanım		
İşlev	Sayı	%	İşlev	Sayı	%
Konut	334	93.56	Konut	320	89.64
			Konut -Boş	14	3.92
Eğitim Tesisi	1	0.28	Eğitim Tesisi	1	0.28
Sosyo-Kültürel Tesis	4	1.12	Sosyo-Kültürel Tesis	3	0.84
			Sosyo-Kültürel Tesis-Boş	1	0.28
Çamaşırhane	8	2.24	Çamaşırhane	8	2.24
Su Deposu	1	0.28	Su Deposu	1	0.28
Harap	9	2.52	Harap	9	2.52
Toplam	357	100	Toplam	357	100

Mevcut dokuda yer alan 357 adet geleneksel yapının 333'ü (%93,28) dolu kullanımda, 15'i (%4.20) boş, 9'u (%2.52) haraplıdır. (Çizelge 4.5.)

Çizelge 4.5. Karaşar Mahallesi geleneksel doluluk-boşluk analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar doluluk-boşluk analizi		
Kullanım durumu	Sayı	%
Dolu	333	93.28
Boş	15	4.20
Harap	9	2.52
Toplam	357	100

Mevcut dokuda yer alan 277 adet yeni yapının 262'si (%94,58) dolu kullanımda, 15'i (%5.42) boş durumdadır. (Çizelge 4.7.) Bu yapılardan genel olarak, Resmî Kurum, Sağlık Tesisi, Eğitim Tesisleri, Hizmet Yapıları işlevsiz kalmıştır. (Çizelge 4.6.) (EK-6)

Çizelge 4.6. Karaşar Mahallesi yeni yapılar- işlev analizi

Karaşar Mahallesi yeni yapılar- işlev analizi			
Özgün Kullanım	Adet	Mevcut Kullanım	Adet
Konut	254	Konut	251
		Konut -İnşaat	3
Ticaret	2	Ticaret	2
Eğitim Tesisi	3	Eğitim Tesisi Boş	3
Sağlık Tesis	3	Sağlık Tesis	1
		Sağlık Tesis Boş	2
Sosyo-Kültürel Tesis	1	Sosyo-Kültürel Tesis	1
Resmi Kurum	3	Resmi Kurum	2
		Resmi Kurum Boş	1
Resmi Kurum Hizmet Yapısı	3	Resmi Kurum Hizmet Yapısı-Boş	3
Belediye Hizmet Yapısı	1	Belediye Hizmet Yapısı-Boş	1
Askeri Hizmet Yapısı	2	Askeri Hizmet Yapısı-Boş	2
Dini Tesis	2	Dini Tesis	2
Altyapı Tesis	3	Altyapı Tesis	3
Toplam	277	Toplam	277

Çizelge 4.7. Karaşar Mahallesi/yeni doluluk-boşluk analizi

Karaşar Mahallesi yeni yapılar doluluk-boşluk analizi		
Kullanım durumu	Sayı	%
Dolu	262	94.58
Boş	15	5.42
Toplam	277	100

Parselasyon durumu

Çalışma alanındaki parsellerin ada içindeki konumlarının ve parsel büyüklerinin analiz edilerek, geleneksel dokunun karakteristik parselasyon özelliklerini tespit etmek amacıyla parselasyon durum analizi yapılmıştır. ASKİ Genel Müdürlüğü'nden elde edilen kadastr harita, 2018 ve 2019 yıllarında alanda yapılan analiz çalışmaları, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nden alınan veriler karşılaştırılarak parselasyon verileri elde edilmiştir.

Mevcut dokuda, 634 adet parselin 260'ı (%41.01) köşe parsel, 340'ı (%53,63) ara parsel, 34'ü (%5.36) blok parseldir. (Çizelge 4.8.)

Çizelge 4.8. Karaşar Mahallesi parsel konum

Karaşar Mahallesi parsel konum		
Parsel konum	Sayı	%
Köşe Parsel	260	41.01
Ara Parsel	340	53.63
Blok Parsel	34	5.36
Toplam	634	100

Mevcut dokuda, 634 adet parselin; 201'i (%31,70) 50-500 m2 büyüklüğünde, 70'i (%11.04) 500-1000 m2 büyüklüğünde, 150'si (%23,66) 1000-1500 m2 büyüklüğünde, 20'si (%3.15) 1500-2000 m2 büyüklüğünde ve 193'ü (%30,44) 2000-5000 m2 büyüklüğündedir. (Çizelge 4.9.)

Çizelge 4.9. Karaşar Mahallesi parsel büyüklük

Karaşar Mahallesi parsel büyüklük		
Parsel Büyüklük	Sayı	%
50-500m2	201	31.70
500-1000m2	70	11.04
1000-1500m2	150	23.66
1500-2000m2	20	3.15
2000-5000m2	193	30.44
Toplam	634	100

Kat sayıları

Çalışma alanındaki, yapıların yüksekliklerini, kat sayılarını ve alan içerisindeki dağılımını incelemek amacıyla, kat yükseklikleri analizi yapılmıştır. (Çizelge 4.10.) Çalışma alanındaki yapıların yüksekliği ve kat sayısı analizi, dış tespit fişlerinde tespit edilerek hazırlanmıştır. Geleneksel ve yeni yapılardaki kat yükseklikleri ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Mevcut dokuda yer alan 357 adet geleneksel yapının, 39'u (%10,92) bir katlı, 309'u (%86,55) iki katlı, 9'u (%2.52) haraptır. (Çizelge 4.10.) (EK-7)

Çizelge 4.10. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar kat sayıları

Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar kat sayıları		
Kat Sayısı	Sayı	%
1 Kat- Z	36	10.08
1 Kat- Z+ Kuşluk	1	0.28
1 Kat- Z+ Çatı Arası	2	0.56
2 Kat- Z-1	39	10.92
2 Kat- Z+1	261	73.11
2 Kat- Z+1+Kuşluk	9	2.52
Harap	9	2.52
Toplam	357	100

Mevcut dokuda yer alan 277 adet yeni yapının ise, 56'sı (%20,22) bir katlı, 333'ü (%65,35) iki katlı,39'u üç katlı (%14.07), 1'i (%0.36) dört katlıdır. (Çizelge 4.11.) (EK-7)

Çizelge 4.11. Karaşar Mahallesi yeni yapılar kat sayıları

Karaşar Mahallesi yeni yapılar kat sayıları		
Kat sayısı	Adet	%
1 Kat- Z	49	17.69
1 Kat- Z+ Çatı Arası	7	2.53
2 Kat- Z-1	25	9.03
2 Kat- Z-1-Bodrum	2	0.72
2 Kat- Z+1	125	45.13
2 Kat- Z-1+ Çatı Arası	7	2.53
2 Kat- Z+1+ Çatı Arası	22	7.94
3 Kat- Z+2	29	10.47
3 Kat- Z-1+1	2	0.72
3 Kat- Z-1+1+ Çatı Arası	1	0.36
3 Kat- Z-2	1	0.36
3 Kat- Z-2+ Çatı Arası	2	0.72
3 Kat- Z+2+ Çatı Arası	4	1.44
4 Kat- Z+3	1	0.36
Toplam	277	100

Taşıyıcı sistem ve malzeme kullanımı

Alanda yer alan yapılarda kullanılan tipik yapım sistemlerini ve yapı malzemelerini tespit etmek amacıyla yapıların taşıyıcı sistem ve malzeme kullanım analizi yapılmıştır. Yapıların, taşıyıcı sistem ve malzemeleri ile ilgili bilgiler, arazi çalışması kapsamında yapılan gözlem ve tespitlerin tespit fişlerine işlenmesi ve bu bilgilerin analizi neticesinde; geleneksel yapıların tümüyle sadece taş yığma ve zemin katları taş yığma, üst katları ahşap karkas olmak üzere iki sistemde inşa edildikleri belirlenmiştir. Zemin katlar taş yığma, üst katları ahşap karkas olan sistemde ise, karkas arası kerpiç, tuğla, taş dolgu olmak üzere üç tip dolgu malzemesi kullanılmıştır. Ahşap karkas arası dolgu malzemesinin görsel bir eleman olarak kullanıldığı örneklerde kaplama yapılmamıştır. Diğer örneklerde ise, sıva veya tahta kaplama yapılmıştır.

Alanda yer alan 357 geleneksel yapının, 7'sinin (%1,96) taş yığma sistemde, 341'inin (%95,52) zemin katları taş yığma, üst katları ahşap karkas sistemde yapıldığı, 9'unun (%2.52) ise harap olduğu tespit edilmiştir. (Çizelge 4.12.) Alanda yoğunluklu olarak konut yapılarının, zemin katları taş yığma sistem, üst katları ahşap karkas arası kerpiç dolgu üstü sıvalı veya tahta kaplamalı olduğu belirlenmiştir. (EK-8) Ayrıca geleneksel konutların bahçelerinde bulunan müstemilatların ise, ahşap karkas üstü saç veya tahta kaplamalı olduğu görülmüştür. Alanda bulunan çamaşırhaneler, moloz veya kesme taş yığma sistemde inşa edilmiştir.

Çizelge 4.12. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar yapım sistemi

Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar yapım sistemi			
Taşıyıcı Sistem	Kaplama Malzemesi	Sayı	%
Taş yığma Sistem	Sıvasız	7	1.96
Ahşap Karkas Arası Taş Dolgu	Sıvasız	18	5.04
Ahşap Karkas Arası Tuğla Dolgu	Sıvasız	41	11.48
Ahşap Karkas Arası Tuğla, Taş Dolgu	Sıvasız	1	0.28
Ahşap Karkas Arası Kerpiç Dolgu, Tuğla Dolgu	Sıvasız	1	0.28
Ahşap Karkas Arası Kerpiç Dolgu	Sıvasız	1	0.28
Ahşap Karkas Arası Kerpiç Dolgu	Sıvalı	164	45.94
Ahşap Karkas Arası Kerpiç Dolgu	Tahta Kaplama	115	32.21
Harap		9	2.52
Toplam		357	100

Alanda bulunan 277 yeni yapının, 3'ü (%1.08) ahşap karkas, 209'u(%75,45) betonarme, 1'i (%0.36) taş yığma, 6'sı (%2.17) prefabrik, 58'i (%20,94) yığma sistemle yapılmıştır. Alanda yeni yapılaşma, yapıların betonarme veya yığma sistemle yapılması eğilimindedir. (Çizelge 4.13.) (EK-8)

Çizelge 4.13. Karaşar Mahallesi yeni yapılar yapım sistemi

Karaşar Mahallesi yeni yapılar yapım sistemi		
Taşıyıcı Sistem	Sayı	%
Ahşap Karkas	3	1.08
Betonarme	209	75.45
Moloz Taş Yığma	1	0.36
Prefabrik	6	2.17
Yığma	58	20.94
Toplam	277	100

Çatı biçimi ve kaplama malzemesi

Alanda yer alan geleneksel ve yeni yapılardaki çatı tipleri ve malzemeleri analiz edilerek, dokuda yer alan geleneksel yapılardaki özgün çatı tip ve malzemeleri ile yenilenen tip ve malzemeler ve yeni yapılarda tercih edilen çatı tipi ve malzemelerinin genel sayısal ve yoğunluk bilgileri elde edilmiştir. (Çizelge 4.14.) Alan çalışmasından elde edilen verilere göre, geleneksel ve yeni yapıların çatı tipleri ve malzemeleri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. (Çizelge 4.14.)

Alanda yer alan 357 geleneksel yapının çatısının, 300'ünün (%84.03) kırma çatı, 47'sinin (%13.16) beşik çatı, 1'nin (%0.28) sundurma çatı sisteminde yapıldığı belirlenmiştir. 9 adet (%2.52) harap yapının ise çatı sistemi tespit edilememiştir. (Çizelge 4.14.) Alandaki geleneksel konutların çoğunlukla çatı sistemi kırma çatıdır. (EK-9)

Görsel belgelerden ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerden, geleneksel konutlarda çatı kaplama malzemesinin ahşap olduğu, ancak doğa şartlarından korunmak amacıyla çatıların çinko levhalarla kaplandığı belirlenmiştir. Müştemilat çatıları ise sundurma çatıdır ve çinko ile kaplanmıştır.

Çizelge 4.14. Karaşar Mahallesi geleneksel yapılar çatı sistemi malzeme

Karaşar Mahallesi Geleneksel Yapılar Çatı Sistemi Malzeme			
Çatı sistemi	Kaplama malzemesi	Sayı	%
Kırma	Çinko	288	80.67
	Karma	5	1.40
	Alaturka	1	0.28
	Marsilya	6	1.68
Beşik	Çinko	40	11.20
	Karma	2	0.56
	Marsilya	5	1.40
Sundurma	Çinko	1	0.28
Harap		9	2.52
Toplam		357	100

Geleneksel yapıların mimari analizi

Bu bölümde, alanda yer alan geleneksel yapıların mimari özelliklerini tespit etmek amacıyla yapıların koruma ve tescil durumları, yapı- parsel karakteri, yapısal sistem ve malzeme kullanımı ile plan özellikleri ayrı başlıklar altında analiz edilmiştir.

Koruma ve tescil durumu

Çalışma alanında, korunması gerekli tescil edilmiş, anıt ve sivil mimarlık örneği yapı ile parselleri tespit edilmiştir. Çalışma alanı içerisinde bir konut (273 Ada 2 Parsel) ve iki çeşme ile çamaşırhane yapıları tescillidir. (Karar /No: 286 4.11.2010 / 5512)

273 Ada 2 Parsel

273 Ada 2 Parseldeki 19. yüzyıla tarihlenen tescilli konak, 2. Derece sivil mimarlık örneği olarak 2010 yılında tescillenmiştir. Zemin+1 katlı yapının, zemin katı yığma taş, üst katı ahşap karkas sistemdedir ve tahta kaplamalıdır. Ön cephe ortasında yer alan çıkma, üçgen alınlıkla, beşik çatılı kuşluk olarak devam eder. Üçgen alınlığın üzerinde birbirine dönük iki ay yıldız bezeme vardır. Yapı, iç sofalı plan şemasına sahiptir. Yapıda esaslı onarım yapılmıştır ve kullanılmaktadır. (Resim 4.30-4.31) (KTB,2020)

Resim 4.30. Karaşar Mahallesi 273 Ada 2 Parsel tescilli ev

Resim 4.31. Karaşar Mahallesi 273 Ada 2 Parsel tescilli ev

259 Ada 1 Nolu Parsel Simit Pınarı çeşme ve çamaşırhane yapısı

259 Ada 1 Nolu Parselde bulunan Simit Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı, 2014 yılında tescillenmiştir. (Karar / No: 5.2.2015 / 2114) (Resim 4.32.) Günümüzde çeşme, sonradan inşa edilen, 5.50 m. x 7,80 m ölçülerindeki dikdörtgen plânlı ve beşik çatıyla örtülü kâgir çamaşırhane binasının güney cephesinde yer almaktadır. (Bozkurt, 2004) (Şekil 4.2.)

Çeşmenin yüksekliği 2.40 m., genişliği 4.00 m. ve derinliği 1.00 m. kadardır. Çeşme cephesinin bugün sadece ortada üç kademe halinde yükseltilerek, yuvarlak bir kemerle bitirilmiş olan piramidal formlu kısmı izlenebilirken, geri kalan yüzeyi sıvayla kapatılmıştır. Üstte bir niş teşkil eden yuvarlak kemer gözü geometrik, yazı ve bitkisel süslemelidir. Yuvarlak kemerli nişin hemen altında, 0,60 m x 0,66 m ebatlarında tek delikli bir ayna taşı yer alır. Ayna taşı bitkisel ve geometrik motiflerle süslenerek, üzerine H. 1247 (1831) yazılmıştır. (Bozkurt, 2004) (Şekil 4.2.) Su yalağı, “L” plânlı olup, cephe önünde 0,64 m genişliğinde ve yaklaşık 0.45 m. yüksekliğinde boydan boya uzatılmıştır. (Şekil 4.2.)

Çamaşırhane içerisinde, çeşme cephesinin arkasında boydan boya uzanan 0,75 m genişliğinde bir su yalağı ile buraya su sağlayan muhdes bir su tesisatı mevcuttur. Çamaşırhanenin kuzey duvarında iki adet bitişik ocak ile batı duvarına yakın yerleştirilmiş, üzerinde cenaze de yıkanan, beton bir seki yer almaktadır. (Şekil 4.2.) (Resim 4.32) (Bozkurt, 2004)

Şekil 4.2. Karaşar Mahallesi 259 Ada1 1 Nolu Parsel Simit Pınarı çeşme ve çamaşırhane (Bozkurt, 2004)

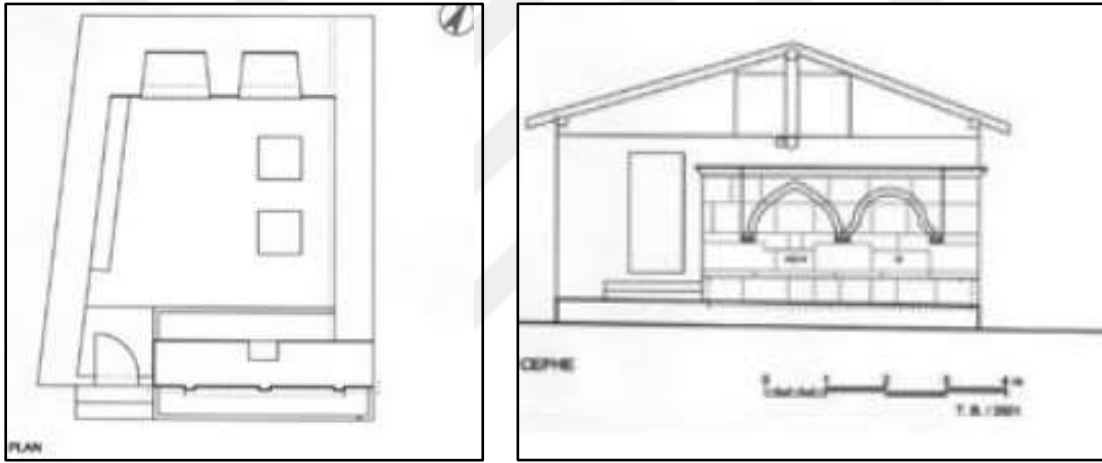

Resim 4.32. Karaşar Mahallesi 259 Ada1 1 Nolu Parsel Simit Pınarı çeşme ve çamaşırhane

291 Ada 2 Nolu Parsel Söğütçük Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı

291 Ada 2 Nolu Parseldeki Söğütçük Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı, 2014 yılında tescillenmiştir. (Karar / No: 5.2.2015 / 2114) (Resim 4.33) Tarihi çeşmeyle birlikte çamaşırhane; dıştan yaklaşık 7.00 m. x 7,80 m ölçülerinde, yamuk dörtgen plânlı ve üzeri kırma beşik çatıyla örtülü, kâgir bir yapıdır. (Bozkurt, 2004) (Şekil 4.3.)

Çeşmenin yüksekliği 2.23 m., genişliği 4.57 m. ve derinliği yaklaşık 1.10 m. ölçülerindedir. Çeşme cephesi iki farklı tipte kemer gözüyle düzenlenmiştir. Her iki kemer gözünün içerisine, çevresi bitkisel bordürlü birer kitabe panosu yerleştirilmiştir. Çeşme, mevcut inşa kitabesine göre H.1244 / 1828 yılında, İbrahim oğlu Hasan tarafından yaptırılmıştır. Doğudaki kemer gözünün altında tek delikli, batıdaki kemer gözünün altında ise üç delikli olan ayna taşları süslemesizdir. (Bozkurt, 2004) (Şekil 4.3.) Su yalağı cephe önünde, 0,70 m genişliğinde ve 0.40 m. yüksekliğinde boydan boya uzatılmıştır. (Bozkurt, Tolga,2004) (Şekil 4.3.) (Resim 4.33) Çamaşırhane içerisinde, kuzeyde iki bitişik ocak ile doğu duvarına yakın yerleştirilmiş, üzerinde çamaşır yıkanan iki adet beton seki bulunmaktadır. (Bozkurt, Tolga,2004) (Şekil 4.3.) (Resim 4.33)

Şekil 4.3. Karaşar Mahallesi 291 Ada 2 Nolu Parsel Söğütçük Pınarı çeşme ve çamaşırhane (Bozkurt, 2004)

Resim 4.33. Karaşar Mahallesi 291 Ada 2 Nolu Parsel Söğütçük Pınarı çeşme ve çamaşırhane

Yapı- parsel karakteri

Beypazarı Belediyesi'nden alınan imar planlarına ve kadastral haritaya göre, geleneksel yapıların olduğu parsellerde, yapı-parsellerin konumları analiz edilerek, geleneksel dokunun karakteristik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapı-parsel karakteri analizi yapılmıştır. (Çizelge 4.15.)

Alanda bulunan geleneksel yapı parsellerinin konumu, yapıların parsel içindeki konumları, yapı-parsel-sokak ilişkisini tanımlayan bahçe ve yapı girişleri ayrı paftalarda analiz edilmiştir. Özgün parsel ve yapı sınırlarının belirlenmesi için mevcut kadastral harita ve 1968 yılında yapılan imar planı verileri karşılaştırılmıştır.

Alanda bulunan 357 adet geleneksel yapının 334'ü geleneksel konuttur. Buna göre 334 adet geleneksel konutun, 136'sının (%40,72) köşe parsel, 179'unun (%53,59) ara parsel, 19'unun (%5,69) blok parsel şeklinde konumlandığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.15.) Değerlendirmelere müstemilatlar ve harap yapılar dahil edilmemiştir.

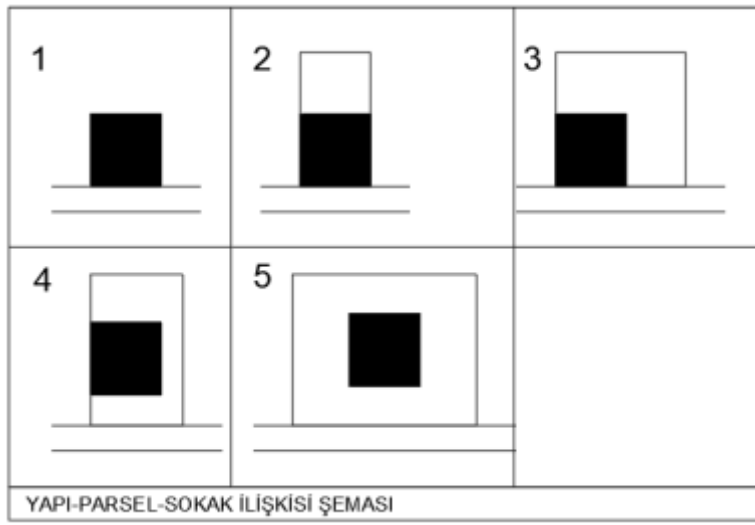
Çizelge 4.15. Karaşar Mahallesi geleneksel konutların parsel konum analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel konutların parsel konum analizi		
Parsel konum	Sayı	%
Köşe parsel	136	40.72
Ara parsel	179	53.59
Blok parsel	19	5.69
Toplam	334	100

Alanda yer alan geleneksel konutların, parsel- bahçe- sokak ilişkisine göre konumlarına bakıldığında, 334 adet geleneksel konutun, 320'si bahçeli (%95,81), 14'ü (%4.19) bahçesiz olup, konutların 14'ünün (%4.19) sokağa cepheli bahçesiz, 54'ünün (%16.17) sokağa cepheli, arkada bahçeli, 171'inin (%51,20) bahçe ile sokağa cepheli, 63'ünün (%18,86) geride, bahçe sokağa cepheli, 32'sinin (%9.58) bahçe ortasında konumlandığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.16.) (EK-10)

Çizelge 4.16. Karaşar Mahallesi geleneksel konutların konum analizi

Karaşar Mahallesi Geleneksel Konutların Konum Analizi			
Yapı Konum	Kod	Sayı	%
Yapı sokağa cepheli, bahçesiz	1	14	4.19
Yapı sokağa cepheli, bahçe arkada	2	54	16.17
Yapı ve bahçe sokağa cepheli	3	171	51.20
Yapı geride, bahçe sokağa cepheli	4	63	18.86
Yapı bahçe ortasında	5	32	9.58
Toplam		334	100

Şekil 4.4. Karaşar Mahallesi yapı- parsel- sokak ilişkisine göre konum tipolojisi

Alanda yer alan 334 geleneksel konutun, 108'inin (%32,34) girişinin sokaktan, 210'unun (%62,87) bahçe içerisinden, 16'sının (%4,79) ise bahçe ve sokaktan sağlandığı tespit edilmiştir. (Çizelge 4.17.) (EK-11)

Çizelge 4.17. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapı giriş analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapı giriş analizi			
Yapı Giriş	Kod	Sayı	%
Yapı Girişi Sokaktan	1	108	32.34
Yapı Girişi Bahçe İçinden	2	210	62.87
Yapı Girişi Sokak ve Bahçeden	3	16	4.79
Toplam		334	100

Bahçe

Alanda yer alan geleneksel konutlarda bahçe kullanımının, bahçedeki özgün servis birimlerinin ve elemanlarının tespit edilmesi amacıyla bahçe kullanım analizi yapılmıştır. (Çizelge 4.18.) Karaşar İmar Planı, alan çalışması kapsamında yapılan dış tespit fişleri ile yazılı ve sözlü kaynaklardan gelen bilgiler ilgili paftalarda belgelenmiştir.

Çizelge 4.18. Karaşar Mahallesi bahçe kullanım analizi

Karaşar Mahallesi bahçe kullanım analizi		
Bahçe kullanımı	Sayı	%
Bahçeli yapılar	320	95.81
Bahçesiz yapılar	14	4.19
Toplam	334	100

Sözlü tarih çalışmasında görüşülen kişiler, geleneksel yapılarda, bahçe içerisinde müştemilat olmadığını ve ahır, depo, samanlık dahil tüm servis hacimlerinin ana yapıda çözümlendiğini ve bahçelerdeki müştemilatların, değişen kullanım ihtiyaçlarına göre sonradan eklendiklerini bildirmiştir. Bahçeler, ahşap çitlerle çevrelenmiş, her hanenin kendi ihtiyacını karşılayacak şekilde ekildiği, az da olsa arıcılığın yapıldığı alanlardır.

Alanda yer alan 334 geleneksel konutun, 47'sinin (%14.07) bahçesinde, ana yapıdan bağımsız müştemilat olduğu, 5'inin (%1.50) bahçesinde, ana yapıya bitişik ek yapı olduğu, 282'sinin (%84,43) bahçesinde müştemilat veya ek yapının olmadığı tespit edilmiştir. Ana yapıdan bağımsız veya ana yapıya bitişik konumlanan ek yapılar, samanlık, depo vb. olarak işlevlendirilmişlerdir. (Çizelge 4.19.)

Çizelge 4.19. Karaşar Mahallesi geleneksel evler bahçe servis elemanları analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel evler bahçe servis elemanları analizi			
Bahçe Servis Elemanları	Kod	Sayı	%
Müştemilat (Ana yapıdan bağımsız, bahçe içerisinde)	1	47	14.07
Ek-yapı (Ana yapıya bitişik)	2	5	1.50
Müştemilat ya da ek-yapı olmayan	3	282	84.43
Toplam		334	100

Yapısal Sistem ve Malzeme Kullanımı

Alanda yer alan geleneksel konutların yapısal sistemlerinin ve malzeme kullanımlarının tespit edilmesi amacıyla geleneksel yapıların tümünde yapısal sistem ve malzeme kullanım analizi yapılmıştır ve alan çalışması kapsamında yapılan dış tespit fişleri, yazılı ve sözlü kaynaklardan gelen bilgilerle, analiz edilerek elde edilen bilgiler ilgili paftalarda gösterilmiştir.

Alandaki konut yapılarının tamamının (%100), zemin katları taş yığma sistem, üst katlarının ahşap karkas (taş ve/veya tuğla ve/veya kerpiç dolgulu) sistemde inşa edilmiş olduğu, bunların 157'sinin (%47.01) sıvalı, 64'ünün (%19.17) sıvasız, 113'ünün ise (%33,83) tahta kaplama olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.20.) (EK-8)

Çizelge 4.20. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapım sistemi

Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapım sistemi				
Taşıyıcı Sistem	Kaplama Malzemesi	Sayı	Toplam	%
Ahşap Karkas Taş Dolgulu	Sıvasız	16	64	4.79
Ahşap Karkas Tuğla Dolgulu	Sıvasız	41		12.28
Ahşap Karkas Tuğla, Taş Dolgulu	Sıvasız	1		0.30
Ahşap Karkas Kerpiç Dolgu, Tuğla Dolgulu	Sıvasız	1		0.30
Ahşap Karkas Kerpiç Dolgulu	Sıvasız	5		1.50
	Sıvalı	157	157	47.01
	Tahta Kaplama	113	113	33.83
Toplam		334	334	100

Plan özellikleri

Alanda yer alan geleneksel konutların plan özelliklerinin belirlenebilmesi amacıyla plan özelliklerini tanımlayan, kat yükseklikleri, plan tipleri, plan elemanları ve mimari elemanlar ile ilgili bilgiler analiz edilmiştir. Bu bilgiler, alan çalışması kapsamında yapılan iç ve dış tespit fişleri, yazılı ve sözlü kaynaklardan gelen bilgilerle toplanmış ve analiz sonuçları ilgili paftalarda gösterilmiştir.

Kat Sayıları

Alanda yer alan geleneksel konutların kat sayılarının tespit edilmesi amacıyla dış tespit fişlerinde kayıt altına alınan bilgilerle ilgili paftalarda kat sayılarının dökümü yapılmış ve kat sayıları tipleri ve yoğunlukları belirlenmiştir. (Çizelge 4.21.) Alanda yer alan 334 geleneksel konutun, 28'inin (%8.38) bir katlı, 306'sının (%91,62) iki katlı olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.21.) (EK-7)

Çizelge 4.21. Karaşar mahallesi geleneksel evler kat yükseklikleri analizi

Karaşar Mahallesi geleneksel evler kat yükseklikleri analizi		
Kat Sayısı	Sayı	%
1 Kat- Z	25	7.49
1 Kat- Z+ Kuşluk	1	0.30
1 Kat- Z+ Çatı arası	2	0.60
2 Kat- Z-1	39	11.68
2 Kat- Z+1	258	77.25
2 Kat- Z+1+Kuşluk	9	2.69
Toplam	334	100

İki katlı olan yapıların, birinci katlarında (zemin/bodrum), ahır, samanlık, odunluk gibi servis mekanları, ikinci katlarında ise, sofa, oda, gusülhane, ocaklık gibi yaşam mekanlarının yer aldığı belirlenmiştir. Tek katlı yapılarda ise, sofa, oda, gusülhane, ocaklık gibi yaşam mekanları tek katta çözümlenmektedir. H. Nedim Şahhüseyinoğlu, Tarihten Günümüze Karaşar adlı çalışmasında, yörede yaşayan İsmail Özdemir'in Karaşar evleri hakkındaki bilgilerini şu şekilde aktarır;

Alt katta, girişte avlu, küçükbaş ve büyükbaş hayvan ağırları, yukarı kata çıkan merdiven boşluğu, bazı evlerde kiler olarak kullanılan bir oda bulunur. Giriş katında ya sadece büyükbaş hayvanların girip çıkabileceği genişlikte avlu kapısı bulunur. Ya da bu avlu kapısından ayrı olarak insanların doğrudan üst kata çıktıkları ikinci daha küçük kapı da bulunabilir. Çok az evde, dıştan merdivenle birinci kata çıkılmaktadır.

Üst katlar ahşap karkas yapılıdır. Dış duvarları, içten silinmiş, süslenmiş ahşapla dıştan düz ahşap tahtalar veya aralıklı çıtalarla kaplanır. 10 cm ara boşluk ısı izolasyonu sağlamak için toprak (kil) saman karışımı harçla doldurulmuştur. Oda tavanları da rendelenmiş (silinmiş) tahta ile kaplıdır. En az bir oda tavanında ahşap oymacılığının en güzel örneğini teşkil eden çeşitli şekillerde, çeşitli renklerle boyanmış tavan göbeği bulunur. Üst kat, yeteri kadar oda; duvarları en 6 cm kalınlıkla birbirine geçmeli kalaslardan yapılmış, hiçbir hayvan ve böceğin içeriye giremeyeceği şekilde inşa edilmiş ambar; çardak bina

dışına konsol olarak inşa edilmiş abdestlik ve hela hacimlerinden ibarettir. Odalarda en az iki tane gömme dolabı, sergen çiçeklik denilen süslemeli açık raf, yüklük denilen yatakların saklandığı büyük dolap yeri, sedirler ve ocak yeri bulunur. Avlunun üstünde çardak bulunur. Çardağa bağlı çıkmalı gömme balkon bulunur. Bazı evlerde çatı katında ‘kuş konağı’ denilen küçük bir oda bulunur. Üst kat iç bölme duvarları da tamamen ahşaptır. Eski evlerde camın kullanımı yaygınlaşmadan önce adına ‘temek’ denilen 25x40 cm boyutlarında ahşap sürgülü havalandırma veya aydınlatma delikleri yapılmıştır. Sobanın yaygın olmadığı ve sadece odunla ısıtma ve çıra ile aydınlatma yapılan odada sedir veya yüklük altı çıralık olarak kullanılırdı. Bu evlerde çatılar ahşap kaplamaydı. 1980li yıllarda çatısı ahşap kaplamalı ev kalmamıştır. Çatılar, çinko veya kiremit kaplama yapılmaktadır (Şahhüseyinoğlu, 2015).

Plan tipi

Geleneksel konutlarda plan tipolojisini oluşturan bilgiler, alan çalışması kapsamında yapılan iç tespit fişleri, yazılı ve sözlü kaynaklardan gelen bilgilerle elde edilmiştir. Geleneksel Karaşar Evlerinde plan tiplerini belirlerken, yaşama mekanlarının yer aldığı esas kat dikkate alınmıştır. Sedat Hakkı Eldem, Türk Evi Plan Tipleri adlı çalışmasında, zemin katın, bölmesiz veya az bölmeli, ara katın da bütün alanı işgal etmemesinden dolayı, evin planından bahsedildiğinde esas katın anlaşıldığını, planın bu kata göre yapıldığını, diğer katların bilhassa bu katı taşımak için lazım olan kısımlardan ibaret olduğunu ifade etmiştir. (Eldem, 1954:13-14)

Plan Elemanları

Karaşar Geleneksel Evlerinde plan elemanları, yaşam mekanları ve servis mekanları olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Yaşam mekanları

Karaşar Geleneksel Evleri’nde sofalar, odalar ve kuşluklar yaşam mekanlarıdır.

Sofalar

Sedat Hakkı Eldem, Türk Evi Plan Tipleri çalışmasında, oda veya haneleri ayrı evlere benzetirken, sofayı sokak veya meydanlarla ilişkilendirir;

Odalar, evler gibi sofa üzerine açılır, sofa da bir veya iki tarafı kapalı sokak durumunda olabildiği gibi, ortada, yani bir meydan vaziyetinde de bulunabilir. Plan içinde işgal ettiği saha ve oynadığı mühim rolden dolayı, sofayı, planı vücuda getiren amillerin başlıcası olarak saymak icab eder. Sofanın şekli doğrudan doğruya ev tipini tayin eder. Sofa, oda sırasının önünde, arasında veya odaların ortasında olduğuna göre üç esaslı plan tipi meydana gelir...Sofa, muhtelif mıntikalarda başka isimlerle anılır. Sergi, sergah, sayvan, çardak, divanhane, hayat gibi (Eldem, 1954:13-14).

Sözlü tarih çalışmasında ve sosyal anketlerden elde edilen bilgilere göre, yörede sofa, ‘çardak’ olarak isimlendirilmiştir. Çardak, odalara göre, ikinci derecede mahrem, tüm ev halkının toplandığı orta mekandır. (Resim 4.34.) Odalar, gusülhane, ambar, depo, mutfak, plan tipine bağlı olarak (iç, dış, orta sofalı) sofa etrafında konumlanmıştır. Dış sofalı ve iç sofalı tiplerde, açık çıkma veya kapalı çıkma yer almaktadır.

Resim 4.34. Karaşar Mahallesi 156 Ada 7 Parselde yer alan geleneksel konut yapısı

Odalar

Orhan Cezmi Tuncer’e göre oda; “Oturma, yatma, yemek yeme gibi işleri üstlenen, diğer bölümlerle bağlantılı kapalı bir alan olup, yaşamın özelini, gizemini ve etik değerlerini içerir. Bu nedenle oda, “Hane” nin özüyle özelliğiyle ve dahası özerkliğiyle özdeşleşir. Odasız ev olmaz. Buna karşılık tek odalı ev olur (megaron) “ (Tuncer, 2002:63-87).

Orhan Cezmi Tuncer’in yaptığı tanıma uygun şekilde, geleneksel Karaşar evlerinde de odalar, “yaşamın özelini, gizemini ve etik değerlerini” içerecek şekilde kapalı alan olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda da tasarımı, gereksinimleri karşılayacak şekilde

fonksiyoneldir. Odalar çok amaçlı kullanılmıştır; oturma, yemek yeme, yatma, ibadet gibi eylemlerin tümünü karşılayacak şekildedir. (Resim 4.35.) Karaşar evlerinde odalar genelde dikdörtgen planlıdır ve odaya köşeden girilir. Oda zemininde, seki altı veya seki üstü gibi bir ayırım yoktur. Gece uyumak için kullanılan ve yatak odası işlevini yüklenen odalar, gündüzleri oturma işlevini üstlenir. (Resim 4.36.) Dolayısıyla odalarda tek ve sabit eşya olan ahşap sedirler (tahta divan), oturma ve dinlenme için kullanılırken, orta boşluğa serilen yatak ve yorganlar yüklüklere kaldırılır. (Resim 4.37.)

Odalarda en az iki tane gömme dolap, sergen (açık raf), yüklük ve bir yüklük içinde hamamlık (gusülhane, yummalık) yer alır. Odalardan bir tanesinde yemek pişirmek için ocak bulunur ve hamamlık sıcak olması için ocağa yakın konumlandırılmıştır. Ocağın bulunduğu oda, yemek hazırlamaya ek olarak diğer odaların üstlendiği tüm işlevleri üstlenir.

Resim 4.35. Karaşar Mahallesi 293/ 4 ve 157 /2 geleneksel konut, oda birimi

Resim 4.36. Karaşar Mahallesi 156/9 ve 156/7 geleneksel konut, oda birimi

Resim 4.37. Karaşar Mahallesi 156/9 geleneksel konut, oda birimi

Kuşluk (Cihannüma)

Kuşluk, Geleneksel Karaşar evlerinde, yaşam katından sonra çatı arasına, plan şemasının genelde orta aksını kapsayan bir oda şeklinde konumlandırılmıştır. Tuncer, bu mekanlara kuşluk (cihannüma) denilmesinin sebebinin, biraz daha yükseldiği ve çevreyi geniş açıyla görebilmesinden kaynaklandığını belirtir.

Cihannümalar, kışın daha soğuk, yazın ise daha sıcak olduğu için oturmaya uygun değildir. Bu mekanlar, konutun ikinci kileridir ve sarımsak, soğan, bal kabağı, kiş kavunu, sucuk, pastırma, üzüm salkımları gibi asılarak korunabilecek yiyecekler burada muhafaza edilir. (Tuncer, 2002:63-87) “Cihannüma her evde yoktur. Zemin katta yeteri kadar alan olmayınca buna gereksinim duyulmuş olabilir... Bir bakıma evin görsel ve mal sahibinin toplumdaki düzeyiyle de ilgili olabilir. Cumba odanın vitrini ise, bu da evin gösterişi diye düşünülebilir.” (Tuncer, 2002:63-87)

Alanda yer alan 334 adet geleneksel konutun, 10’unda (%2,99) ‘kuşluk’ bulunmaktadır, bu konutların 9’u zemin +birinci kat + kuşluk katlı, 1’i ise zemin + kuşluk katlı yapılardır. Mevcut durumda kuşluk birimleri oda olarak kullanılmaktadır. (Resim 4.38-4.41)

Resim 4.38. Karaşar Mahallesi 243 / 3 ve 215/117 geleneksel konut kuşluk

Resim 4.39. Karaşar Mahallesi 273 / 2 ve 306 / 8 geleneksel konut kuşluk

Resim 4.40. Karaşar Mahallesi 290/ 10 ve 294/5 geleneksel konut kuşluk

Resim 4.41. Karaşar Mahallesi 310 / 25 geleneksel konut kuşluk

Servis mekanları

Karaşar evlerinde servis mekanları, avlu, ambar, ahır, samanlık ve mutfaktır.

Avlu

Geleneksel Karaşar evlerinde, avluya giriş, hayvanların girebileceği yükseklik ve genişlikte olan, yörede ‘cümle kapısı’ olarak adlandırılan, iki kanatlı, ahşap kapıdan sağlanır. Avlu etrafında yörede ‘dam’ olarak adlandırılan ahır, samanlık, odunluk, ayakkabılık, üst kata çıkan merdiven, en sade ve işlevsel biçimde konumlanmıştır. İkinci katında ambar bulunmayan evlerin avlusunda, yörede ‘sarpın’ olarak adlandırılan, 3-4 metre uzunluğunda, 0.7- 0,8 m genişliğinde, 1.20-1.30 m. yüksekliğinde, yiyeceklerin depolandığı, kiler dolapları yer almaktadır. Avlu zemini sıkıştırılmış topraktır, ancak üst kata çıkan merdivenin olduğu bölüm, zeminden 20-30 cm yükseltilmiş ve tahta kaplanmıştır. Bu bölümde genelde ayakkabılığın yerleştirildiği ve mekânsal mahrem ile hijyen sınırlarının başladığı görülmektedir. (Resim 4.42)

Resim 4.42. Karaşar Mahallesi 156 /9, 157 /2 ve 293/4 geleneksel konut avlu

Ambar

Geleneksel Karaşar evlerinde ambar, ayrı bir birim olarak yaşam katında yer alır. (Resim 5.56.) Ancak, avlu bölümünde de bahsedildiği gibi, yaşam katında ambarın yer almadığı durumda, yörede ‘sarpın’ olarak adlandırılan, 3-4 metre uzunluğunda, 0.7-0,8 m genişliğinde, 1.20-1.30 m. yüksekliğinde, yiyeceklerin depolandığı kiler dolapları ambar

olarak kullanılmaktadır. Ambar duvarları hiçbir hayvan ve böceğin içeriye giremeyeceği şekilde, en az 6 cm kalınlıkta, birbirine geçmeli kalaslardan yapılmıştır. Ambarın içinde, yiyeceklerin saklanma koşullarına göre, 1,20 m yüksekliğinde ve 60 cm eninde kapaklı dolaplar yapılmıştır. Un ve peynir keçi tulumunda saklanır. (Resim 4.43.)

Resim 4.43. Karaşar Mahallesi 156 /7 ve 157/2 geleneksel konut ambar

Hela

Geleneksel Karaşar evlerinde hela, sofanın bir köşesinde ve çıkma şeklinde bulunmaktadır. (Resim 5.44) Alan çalışmasında, ıslak hacimlerin günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlendiği tespit edilmiştir. (Resim 4.44)

Resim 4.44. Karaşar Mahallesi 156 / 7 ve 156 / 9 geleneksel konut hela

Ahır, Samanlık

Geleneksel Karaşar evlerinde ahır, yapıya ek olarak veya bahçenin bir köşesinde değildir, aksine yaşam mekanlarının altında, giriş katında avlu etrafında konumlanmıştır. (Resim 4.45) Sözlü olarak görüşülen yöre sakinleri, eskiden hayvanların ısılarından faydalandıklarını belirtmiştir. Ahırlar, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların ayrı kalabileceği şekilde düzenlenmiştir. Bir konutta, üst katta yer alan deponun zemin döşemesinde, hayvanları kontrol etmek amacıyla boşluk bırakıldığı görülmüştür. Ahır kapısının yapı girişinden ayrı olduğu konutlarda, hayvanları beslemek için üst kattan alt kata inen merdiven bulunmaktadır.

Resim 4.45. Karaşar Mahallesi 156/ 7 ve 293/ 4 geleneksel konut ahır

Mimari elemanlar

Geleneksel Karaşar evlerinde, mimari elemanlar iç ve dış mimari elemanlar olarak iki grupta incelenmiştir.

İç mimari elemanlar

Geleneksel Karaşar Evleri'nde merdiven, kapı, sedir/seki, aynalık, yüklük, dolap, gusülhane, tavan kaplaması ve döşeme kaplaması iç mimari elemanlardır.

Merdivenler

Geleneksel Karaşar evlerinde, merdiven zemin katta avluda yer alır ve üst kattaki sofaya bağlanır. Merdivenler, ana giriş kapısını karşılayacak şekilde genellikle tek kolludur. Merdivenlerin basamakları, rıhtları, korkulukları ve küpeşterleri ahşap malzemeden yapılmıştır ve sadedir. (Resim 4.46)

Resim 4.46. Karaşar Mahallesi 156 /7, 156 /9,157/2 ve 293/4 geleneksel konut merdiven

İç kapılar

Geleneksel Karaşar evlerinde, iç kapılar tek kanatlıdır. Konutlarda tespit edilen tüm özgün iç kapılar ahşaptır ve aynalı veya çakma kapı sisteminde yapılmışlardır. Kapıların etrafı ahşap pervazlıdır ve ahşap eşiklidir. (Resim 4.47.)

Resim 4.47. Karaşar Mahallesi 156/ 7, 156/ 9, 157/ 2 ve 293/ 4 geleneksel konut iç kapı

Kapı genişlikleri 80-90 cm, yükseklikleri ise 1.70-2.00 cm'dir. İç kapılarda süsleme yoktur, yalındır ve cam kullanılmamıştır. (Resim 5.63.) Oda kapılarından farklı olarak ambar kapıları, 60-70 cm genişliğinde 90-100 cm yüksekliğinde, üstü yuvarlak formudur. (Resim 4.47.)

Tavan kaplaması

Geleneksel Karaşar evlerinde, zemin katlarda tavanlar ahşap kirişlidir, birinci katlarda ise çıtalı ahşap tavadır. Üst katlardaki tavanlar süslemesiz ve sadedir.

Döşeme kaplaması

Geleneksel Karaşar evlerinde, zemin kattaki mekân döşemeleri, taş veya sıkıştırılmış topraktır. Üst katlarda ise ahşap kirişleme üstü ahşap kaplamalıdır.

Sedirler/sekiler

Geleneksel Karaşar evlerinde, sedirler, odaların formuna, duvarlardaki dolap ve yüklüklerin düzenine ve pencerelerin konumuna göre yerleştirilmiştir. Sedirler, 60-100 cm genişliğinde, 30-40 cm yüksekliğinde ahşap olarak yapılmıştır. (Resim 4.48.)

Resim 4.48. Karaşar Mahallesi 156/ 7, 156/ 9, 157/ 2 ve 293/ 4 geleneksel konut sedir

Yüklük, dolap, aynalık ve gusülhaneler

Geleneksel Karaşar evlerinde odalar, sade biçimde yapılmıştır. Odalarda genellikle dolap, aynalık, gusülhane bir duvarda bulunur. (Resim 4.49.) Dolapların eni, odaya açılan kapı genişliğinde ise, giriş kısmen gizlenmektedir. Kapı giriş alanının yanında sırasıyla gömme dolap veya yüklük, açık dolap ve en son gusülhane yer alır.

Dolap ve yüklükler, zemin kotundan veya pencere parapet kotundan başlayıp, pencere ve kapı pervazları hizasında biter. Gusülhane girişine parapet yapılmıştır ve diğer mekân elemanları ile aynı yüksekliktedir. Gusülhaneler atık suyu atmak için, dış köşede konumlanmaktadır. (Resim 4.50) Dolaplar ve gusülhaneler tek veya iki kapaklıdır, yüklükler açık bırakılmış, perde ile kapatılmıştır. (Resim 4.49) Ocağın bulunduğu odalarda, mutfak birimi olarak mutfak dolapları da vardır ve bunlar mutfak işlevini yerine getirmektedir. (Resim 4.51.-4.52)

Resim 4.49. Karaşar Mahallesi 156 / 9, 157 / 2 geleneksel konut yüklük, dolap, gusülhane

Resim 4.50. Karaşar Mahallesi 157/7 geleneksel konut yüklük, dolap, gusülhane

Ocaklar

Resim 4.51. Karaşar Mahallesi 156 / 9 ve 156 / 7 geleneksel konut ocak

Resim 4.52. Karaşar Mahallesi 157 / 2 ve 293 / 4 geleneksel konut ocak

Cephe Özellikleri

Karaşar Geleneksel Evleri'nin cephe özelliklerini belirleyen faktörler, plan şeması, çıkmalar, balkonlar, dış kapılar, pencereler, çatılar, saçaklar, süslemeler, strüktür ve cephe kaplamalarıdır.

Karaşar evleri çoğunlukla zemin+1 katlıdır. Tek katlı, zemin + kuşluk katı veya zemin +1+ kuşluk katı olan konutlar da bulunmaktadır. Geleneksel yapıların zemin katları taş yığma, üst katları ise ahşap karkas arası kerpiç, tuğla, taş dolgulu olarak yapılmıştır. (Çizelge 4.20.)

Alanda, ahşap karkas arası dolgu malzemesinin görsel bir eleman olarak kullanıldığı örneklerde kaplama yapılmamıştır. Diğer örneklerde ise, sıva uygulaması veya tahta kaplama yapılmıştır. (Çizelge 4.20.)

Geleneksel konutlarda, ahır, samanlık, avlu gibi mekanların yer aldığı zemin katlarda pencere yerine havalandırma boşlukları yapılmıştır, üst katlarda ise simetrik olarak konumlandırılmış kanatlı ya da giyotin pencereler yer almıştır.

Geleneksel konutlarda çıkmaların konumu, açık veya kapalı oluşu plan düzenine göre değişiklik göstermektedir. Bazı konutlarda, çıkmaların alınlıklarında veya giriş kapısının üst panolarında süsleme öğelerine veya inanç öğelerine rastlanmaktadır.

Cephe elemanları

Karaşar Geleneksel Evleri'nde pencere, çıkma, balkon, dış kapı, çatı, saçak ve süsleme cephe elemanlarıdır.

Pencereler

Karaşar Geleneksel Evleri'nde zemin katta ahır, samanlık, depo gibi mekanlar bulunduğu için bu mekanlarda havalandırma amaçlı küçük ve sade pencereler kullanılmıştır. Birinci kat ve/veya kuşluk katlarında ise aydınlatma ve havalandırma amaçlı daha büyük açılır kanatlı ve/veya giyotin pencereler kullanılmıştır. (Resim 4.53.-4.56.)

Oda pencereleri yaklaşık olarak 70-130 cm eninde, 120-150 cm yüksekliğinde, dikdörtgen veya kareye yakın ve 10 cm'lik pervazlarla çevrilmiştir. Bazı evlerde pencereler ahşap kepenkli ve/veya pervazlar süslemelidir. Alanda yapılan tespitlerde, 334 adet geleneksel konutun, 53'ünde giyotin pencere, 281'inde tek veya daha fazla kanatlı pencere kullanılmıştır.

Resim 4.53. Karaşar Mahallesi 39 ve 50 envanter nolu ev pencereler

Resim 4.54. Karaşar Mahallesi 88 ve 97 envanter nolu ev pencereler

Resim 4.55. Karaşar Mahallesi 100 ve 268 envanter nolu ev pencereler

Resim 4.56. Karaşar Mahallesi 309 ve 475 envanter nolu ev pencereler

Dış Kapılar

Karaşar Geleneksel Evleri'nde dış kapılar ahşaptır, tek ve çift kanatlı olarak 2 tiptedir. Çift kanatlı kapılar 160-180 cm genişliğinde, 180-200 cm yüksekliğindedir. Tek kanatlı kapılar 70-90 cm genişliğinde, 180-200 cm yüksekliğindedir. Kapılar süslemesizdir, sadedir. Bazı kapılarda tepe pencereleri ve/veya ahşap panolar kullanılmıştır. Ahşap kapı kanatları basit, aynalı, kuşaklı olarak çeşitli şekillerde yapılmıştır. (Resim 4.57.- 4.58)

Alanda yapılan tespitlerde, 334 geleneksel evin, 212'sinde ahır ve giriş kapısı olmak üzere iki dış kapı, 123'ünde ise sadece giriş kapısı vardır. Tek veya iki kanatlı olan kapıların 35'inde tepe penceresi, 10'nunda ise ahşap kapının üstünde ise motifli pano bulunmaktadır.

Resim 4.57. Karaşar Mahallesi dış kapılar

Resim 4.58. Karaşar Mahallesi dış kapılar

Çıkmalar

Karaşar geleneksel evlerinde, çıkma genelde sofa, oda ve helada yer almıştır. Alanda yapılan analizlerde, 334 adet geleneksel konutun, 154'ünde çıkma bulunmakta, 180'ninde bulunmamaktadır. Çıkma bulunan 154 yapının, 94'ünde açık çıkma, 46'sında kapalı çıkma, 14'ünde ise yarı kapalı çıkma yapılmıştır. Karaşar geleneksel evlerinde bulunan çıkmalar, yapıdaki konumuna, yönüne, açık veya kapalı oluşuna, taşıyıcı sistemine ve biçimine göre farklı tipolojik özellikler göstermektedir. (Şekil 4.5.) Alanda yapılan analizlerde, çıkma bulunan 154 yapının, 143'ü tek yönde çıkmalı, 10'u iki yönde çıkmalı, 1'i üç yönde çıkmalıdır. Çıkmalar, konsol, payanda veya kolonlarla desteklenmiştir. 154 yapının, 6'sında tekrar eden çıkma, 1'inde bileşik çıkma, 1'inde gönye çıkma olduğu tespit edilmiştir. (Resim 4.59-4.64)

Süslemeler

Alanda yapılan tespitlerde, cephede yer alan çıkmanın alınlığında, 2 yapıda geyik boynuzu asıldığı, 3 yapıda ise Ayyıldız, daire veya beşgen şeklinde motifli süslemeler yapıldığı tespit edilmiştir.

Resim 4.59. Karaşar Mahallesi 50 ve 227 envanter nolu ev çıkma

Resim 4.60. Karaşar Mahallesi 97 ve 142 envanter nolu ev çıkma

Resim 4.61. Karaşar Mahallesi 312 ve 406 envanter nolu ev çıkma

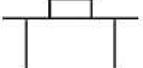
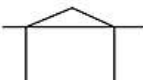
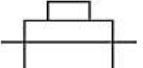
Resim 4.62. Karaşar Mahallesi 25 ve 37 envanter nolu ev çıkma

Resim 4.63. Karaşar Mahallesi 110 ve 133 envanter nolu ev çıkma

Resim 4.64. Karaşar Mahallesi 155 ve 130 envanter nolu ev çıkma

GELENEKSEL KARAŞAR EVLERİ CEPHE TİPOLOJİSİ				
ÇIKMALI	KONUMUNA GÖRE	ÇIKMASIZ		ENVANTER NO:164
		TÜM CEPHE ÇIKMALI		ENVANTER NO:142
		ORTADA ÇIKMALI		ENVANTER NO:198
		GÖNYE ÇIKMALI		ENVANTER NO:119
		TÜM CEPHE VE ORTADA ÇIKMALI		ENVANTER NO:224
	YÖNÜNE GÖRE	TEKRARLAYAN ÇIKMALI		ENVANTER NO:112
		TEK YÖNDE ÇIKMALI		ENVANTER NO:142
		İKİ YÖNDE ÇIKMALI		ENVANTER NO:97
	TAŞIYICI SİSTEMİNE GÖRE	ÜÇ YÖNDE ÇIKMALI		ENVANTER NO:164
		PAYANDALI ÇIKMALI		ENVANTER NO:164
		KONSOL ÇIKMALI		ENVANTER NO:214
		KONSOL KIRIŞLI ÇIKMALI		ENVANTER NO:227

Şekil 4.5. Geleneksel Karaşar evleri cephe tipolojisi

Yapılarda Değişmişlik Analizi

Geleneksel yapılarda zamanla oluşan değişimleri belirlemek amacıyla değişmişlik analizi yapılmıştır. Ülkemizde yaşanan pandemi sürecinden kaynaklı olarak çok az sayıda geleneksel yapının iç tespiti yapılabilmiş olduğundan iç değişmişlikleri değerlendirmeye alınamamış, geleneksel yapıların değişmişlik değerlendirmesi dış tespit fişlerine işlenen verilerin değerlendirilmesi neticesinde belirlenmiştir.

Dış değişmişlik

Yerinde yapılan tespitler sırasında hazırlanan dış tespit fişlerindeki bilgilerin cephe düzeyinde değerlendirilmesi ile dış değişmişlik derecelendirmesi;

- Değişmemiş; Özgün cephe organizasyonu ve mimari elemanları, malzeme vb. özellikleri değişmemiş cepheler,
- Az değişmiş;
 - a. Kütle ve özgün cephe düzeni korunmuş, cephedeki mimari elemanlar biçim, boyut, malzeme ve konum olarak özgüne uygun şekilde onarılmış veya yenilenmiş cepheler,
 - b. Kütle ve özgün cephe düzeni korunmuş, cephedeki mimari elemanlar biçim, boyut, malzeme olarak özgününden farklı şekilde değiştirilmiş cepheler
- Çok Değişmiş;
 - a. Kütle korunmuş, cephedeki mimari elemanlar biçim, boyut, malzeme, konum olarak özgününden farklı şekilde değiştirilmiş/eklenmiş/kaldırılmış, özgün cephe düzeni okunamayan cepheler
 - b. Kütle ve özgün cephe düzeni okunamayan cepheler
 - c. Ana yapı, kısmen veya tamamen yıkılmış cepheler şeklinde belirlenerek dış değişmişlik değerlendirmesi yapılmıştır.

Alanda incelenen 334 yapının, 150'si (%44,91) değişmemiş, 37'si (%11,08) az değişmiş (a), 87'si (%26,04) az değişmiş (b), 26'sı (%7,78) çok değişmiş (a), 25'i (%7,49) çok değişmiş (b), 9'u (%2,70) çok değişmiş (c) olarak belirlenmiştir. (Çizelge 4.22.) (EK-12)

Çizelge 4.22. Karaşar Mahallesi geleneksel evler dış değişmişlik

KARAŞAR MAHALLESİ GELENEKSEL EVLER DIŞ DEĞİŞMİŞLİK		
Kod	Sayı	%
Değişmemiş	150	44.91
Az Değişmiş (a)	37	11.08
Az Değişmiş (b)	87	26.04
Çok Değişmiş (a)	26	7.78
Çok Değişmiş (b)	25	7.49
Çok Değişmiş (c)	9	2.70
Toplam	334	100

Yapısal durum analizi

Geleneksel Karaşar Evleri'ndeki malzeme ve yapısal sorunların analiz edilmesi amacı ile dış gözlemle analiz yapılmıştır. Buna göre, geleneksel yapıların yapısal durumları;

- İyi; Yapısal ve malzeme durumunun iyi olduğu veya malzemede az oranda bozulma olan,
- Orta; Yapısal durumu iyi, malzemede bozulma ve yer yer kayıplar olan,
- Kötü; Yapısal sorunlar (sehim, çatlak) ve malzemede bozulma olan,
- Harap; Kısmi veya tamamen çökme olan evler olmak üzere dört grupta değerlendirilmiştir.

Alanda incelenen 334 adet yapının, 37'si (%11.08) iyi, 212'si (%63,47) orta, 85'i (%25,45) kötü durumdadır. (Çizelge 4.23) (EK-13)

Çizelge 4.23. Karaşar Mahallesi geleneksel evler yapısal durum analizi

KARAŞAR MAHALLESİ GELENEKSEL EVLER YAPISAL DURUM ANALİZİ		
Kat Sayısı	Sayı	%
İyi	37	11.08
Orta	212	63.47
Kötü	85	25.45
Toplam	334	100

Konfor Durumu Analizi

Alanda yer alan 334 geleneksel evin yapılan iç tespitlere göre, servis mekanlarının, elektrik ve mekanik tesisatlarının yeterliliklerine göre konfor durum analizi yapılmıştır. İç tespit fişlerindeki bilgiler değerlendirilerek evlerin konfor durumu;

- İyi; Mutfak, banyo, hela gibi servis mekanlarının yapıda bulunması ve su, kanalizasyon ve elektrik tesisatının olması,
- Orta; Mutfak, banyo, hela gibi servis mekanlarından birinin yapıda bulunmaması ve su, kanalizasyon ve elektrik tesisatının olması,
- Kötü; Mutfak, banyo, hela gibi servis mekanlarından iki veya üç tanesinin yapıda bulunmaması ve su, kanalizasyon ve elektrik tesisatının olmaması,

Alanda incelenen 23 adet yapının, 92'si (%39,13) iyi, 10'u (%43,48) orta, 4'ü (%17,39) kötü durumdadır. (Çizelge 4.24.)

Çizelge 4.24. Karaşar Mahallesi geleneksel evler konfor durum analizi

KARASAR MAHALLESİ GELENEKSEL EVLER KONFOR DURUM ANALİZİ		
KAT SAYISI	SAYI	%
İyi	9	39.13
Orta	10	43.48
Kötü	4	17.39
Toplam	23	100

4.3.2.Sosyal ve kültürel analiz

Yörenin sosyo- ekonomik ve kültürel dokusunu belirlemek amacı ile alanda yapılan sosyal tespit fişleri ve sözlü tarih çalışmasından elde edilen bilgilerle sosyo- ekonomik ve kültürel analiz yapılmıştır. Özgün ve yeni dokuyu temsilen örneklem olarak seçilen hanelerde, sosyal tespit fişi uygulanmış ve hane bireylerinin, eğitim, meslek, gelir durumları, yapılardaki fiziksel değişimler, mahalle ile ilgili değer ve sorunlar, tarihi çevrenin korunmasına ilişkin düşünceleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. (EK-14)

Alanda 40 adet hanede sosyal tespit analizi yapılmış, hane sakinlerinden 11 kişi ile de sözlü tarih çalışması yapılmıştır Sosyal tespit fişlerinin analiz sonuçlarının, sayısal ve istatistiki sonuçları çizelgeler halinde elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 28'inin evi Köyiçi'nde, 6'sının Göynük'te, 6'sının Doğanlar Mahallesi'ndedir. Buna göre anket çalışması yapılan evlerin %65'i Köyiçi'nde, %17,5'i Göynük'te, %17,5'i Doğanlar Mahallesi'ndedir. (Çizelge 4.25.)

Karaşar Mahallesi-hanelerin oturduğu mahalleler

Çizelge 4.25. Karaşar Mahallesi-hanelerin oturduğu mahalleler

MAHALLE	KÖYİÇİ	GÖYNÜK	DOĞANLAR	TOPLAM
Sayı	26	7	7	40
Oran %	70.0	17.5	17.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 28'inin evi geleneksel, 12'sinin evi geleneksel değildir. Buna göre anket çalışması yapılan evlerin %65'i geleneksel, %35'i yenidir. (Çizelge 4.26.)

Karaşar Mahallesi-oturulan konutun türü

Çizelge 4.26. Karaşar Mahallesi-oturulan konutun türü

KONUTUN TÜRÜ	GELENEKSEL/TARİHİ KONUT	TARİHİ/ GELENEKSEL OLMAYAN MÜSTAKİL EV	TOPLAM
SAYI	26	14	40
ORAN %	65.00	35.00	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 34'ü yapıda 1 hane, 4'ü yapıda 2 hane, 1'i yapıda 3 hane, 1'i yapıda 4 hane olduğunu belirtmiştir. (Çizelge 4.27) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin %69,4'ü tek haneden, %16,3'ü 2 haneden, %6,1'i 3 haneden, %8,2'ü 4 haneden oluşmaktadır.

Karaşar Mahallesi-yapıdaki hane sayısı

Çizelge 4.27. Karaşar Mahallesi-yapıdaki hane sayısı

HANE	1 HANE	2 HANE	3 HANE	4 HANE	TOPLAM HANE
YAPI X HANE	34x1=34	4X2=8	1X3=3	1X4=4	49
ORAN %	69.4	16.3	6.1	8.2	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 11'i hanenin 1 kişiden oluştuğunu, 20'si 2 kişiden oluştuğunu, 4'ü 2-5 arası kişiden oluştuğunu, 5'i 5-10 arası kişiden oluştuğunu belirtmiştir. (Çizelge 4.28) Buna göre anket çalışması yapılan hanelerin %11,2'si 1 kişiden, %40,8'i 2 kişiden, %12,2'si 5-10 kişiden, %35,7'si 5-10 kişiden oluşmaktadır.

Karaşar Mahallesi- Karaşar Mahallesi-hanedeki kişi sayısı

Çizelge 4.28. Karaşar Mahallesi-hanedeki kişi sayısı

KİŞİ	1 KİŞİ	2 KİŞİ	2-5 KİŞİ	5-10 KİŞİ	TOPLAM KİŞİ
HANE X KİŞİ	11X1=11	20X2=40	4X3=12	5X7=35	98
ORAN %	11.2	40.8	12.2	35.7	100

Hanede yaşayan kişilerin yaş dağılımı hakkında verilen bilgilere göre, hanede yaşayan kişilerin yaklaşık %90'nın 50-90 yaşları arasında olduğu anlaşılmıştır. (Çizelge 4.29)

Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda yaşayan kişilerin yaşa göre dağılımı

Çizelge 4.29. Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda yaşayan kişilerin yaşa göre dağılımı

YAŞ	10-20	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	TOPLAM
KİŞİ SAYISI	3	2	1	5	20	21	6	1	59
ORAN %	5.1	3.4	1.7	8.5	33.9	35.6	10.2	1.7	100

Anket çalışması yapılan 40 evde yaşayan kişilerin; 14'ü okuma- yazma bilmiyor, 17'si okuma-yazma biliyor, 2'si öğrenci, 15'i ilköğretim ve/veya ortaokul mezunu, 5'i lise mezunu, 5'i üniversite mezunudur. (Çizelge 4.30.) Buna göre anket çalışması yapılan

evlerde yaşayan kişilerin %24,4'ü okuma- yazma bilmiyor, %29,31'i okuma-yazma biliyor, %3,45'i öğrenci, %25,86'sı ilköğretim ve/veya ortaokul mezunu, %8,62'si lise mezunu, %8,62'si üniversite mezunudur.

Karaşar Mahallesi-Anket yapılan evlerde yaşayanların eğitim durumu

Çizelge 4.30. Karaşar Mahallesi- Anket yapılan yapılarda yaşayanların eğitim durumu

EĞİTİMİ	KİŞİ SAYISI	ORAN %
OKUMA/YAZMA BİLMİYOR	14	24.14
OKUMA/YAZMA BİLİYOR	17	29.31
ÖĞRENCİ	2	3.45
İLKÖĞRETİM-ORTAOKUL	15	25.86
LİSE	5	8.62
YÜKSEKOKUL/ÜNİVERSİTE	5	8.62
TOPLAM	58	100

Anket çalışması yapılan evlerde yaşayan kişilerin; 23'ü emekli, 27'si ev hanımı, 4'ü ücretli çalışıyor, 1'i engelli bireydir. (Çizelge 4.31.) Buna göre anket çalışması yapılan evlerde yaşayan kişilerin %41,8'i emekli, %7,3'ü çalışıyor, %50,9'u çalışmamaktadır.

Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda oturanların işgücü durumu

Çizelge 4.31. Karaşar Mahallesi-Anket yapılan yapılarda oturanların işgücü durumu

ÇALIŞMA DURUMU	EMEKLİ	EV-HANIMI	ÜCRETLİ	ENGELLİ	TOPLAM
KİŞİ SAYISI	23	27	4	1	55
ORAN %	41.8	49.1	7.3	1.8	100

Konutun özellikleri; Anket çalışması yapılan 40 evden; 1'inin 1930-1939 yılları arasında, 5'inin 1940-1949 yılları arasında, 6'sının 1950-1959 yılları arasında, 5'inin 1960-1969 yılları arasında, 5'inin 1970-1979 yılları arasında, 4'ünün 1980-1989 yılları arasında, 4'ünün 1990-1999 yılları arasında, 10'unun 2000-2009 yılları arasında yapıldığını belirtmiştir. (Çizelge 4.32) Buna göre anket çalışması yapılan yapıların %42,5'inin, 1930-1969 yılları diliminde, %57,5'inin, 1970-2009 yılları diliminde yapıldığı belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutun yapıldığı yıl?

Çizelge 4.32. Karaşar Mahallesi-Konutun yapıldığı yıl?

KONUTUN YAPILDIĞI YIL	1930 1939	1940 1949	1950 1959	1960 1969	1970 1979	1980 1989	1990 1999	2000 2009	TOPLAM
SAYI	1	5	6	5	5	4	4	10	40
ORAN %	2.5	12.5	15.0	12.5	12.5	10.0	10.0	25.0	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 17'sinin baba-kayınpeder tarafından, 6'sının dede tarafından, 10'unun şu an yapıda oturan aile tarafından, afet, yangın vs. nedeniyle 2'sinin devlet tarafından, 2'sinin halk tarafından, 3'ünün kooperatif tarafından yapıldığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.33) Buna göre anket çalışması yapılan yapıların %82,5'inin yapıyı kullanan 1., 2. veya 3. kuşak aile bireyleri, %17,5'inin ise devlet, halk veya kooperatif tarafından yapıldığı belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutu yaptıran kişi?

Çizelge 4.33. Karaşar Mahallesi-Konutu yaptıran kişi?

KONUTU YAPTIRAN KİŞİ?	BABAM- KAYINPEDER	DEDEM	KENDİSİ VEYA AİLESİ	DEVLET	HALK	KOOPERATİF	TOPLAM
SAYI	17	6	10	2	2	3	40
ORAN %	42.5	15.0	25.0	5.0	5.0	7.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 38'i ev sahibi, 1'i kiracı olduğunu belirtmiş, 1'ise konutta bedelsiz oturduğunu ifade etmiştir. (Çizelge 4.34) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %95'inde ev sahibi, %5'inde ise kiracı oturduğu belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutun mülkiyet durumu; Ev sahibi, kiracı, bedelsiz?

Çizelge 4.34. Karaşar Mahallesi-Konutun mülkiyet durumu; Ev sahibi, kiracı, bedelsiz?

MÜLKİYET DURUMU	EV SAHİBİ	KİRACI	BEDELSİZ	TOPLAM
SAYI	38	1	1	40
ORAN %	95.0	2.5	2.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 39'u konutlarının tapusu olduğunu, %1'i ise konutunun tapusu olmadığını belirtmiştir. (Çizelge 4.35) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %97,5'inin tapusunun olduğu belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Ev sahibi iseniz konutun tapusu var mı?

Çizelge 4.35. Karaşar Mahallesi-Ev sahibi iseniz konutun tapusu var mı?

KONTUN TAPUSU VAR MI?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	39	1	40
ORAN %	97.5	2.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 1'i 10 yıldan az, 7'si 10-19 yıl arasında, 7'si 20-29 yıl arasında, 8'i 30-39 yıl arasında, 7'si 50-59 yıl arasında, 6'sı 60-69 yıl arasında, 4'ü 70-79 yıl arasında konutlarında oturduklarını belirtmişlerdir. (Çizelge 4.36) Buna göre anket çalışması yapılan kişilerin, %42,5'inin 50-90 yıl arasında, %57,5'inin 1-39 yıl arasında konutlarında oturmakta oldukları belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Kaç yıldır bu konutta oturuyorsunuz?

Çizelge 4.36. Karaşar Mahallesi-Kaç yıldır bu konutta oturuyorsunuz?

KONUTUN KULLANIM SÜRESİ	1-9	10-19	20-29	30-39	50-59	60-69	70-90	TOPLAM
SAYI	1	7	7	8	7	6	4	40
ORAN %	2.5	17.5	17.5	20.0	17.5	15.0	10.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 29'u konutlarını, mevsimlik (sadece yazları) 11'i ise sürekli kullandıklarını ifade etmişlerdir. (Çizelge 4.37) Buna göre konutların %72,5'inin sadece yazları, %27,5'inin ise sürekli kullanıldığı belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutunuzu ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

Çizelge 4.37. Karaşar Mahallesi-Konutunuzu ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

KULLANIM	MEVSİMLİK	SÜREKLİ	TOPLAM
SAYI	29	11	40
ORAN %	72.5	27.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 27'si, başka mülkleri olduğunu, %13'ü ise başka mülkleri olmadığını belirtmiştir. (Çizelge 4.38) Buna göre anket çalışması yapılan konut sahiplerinin, %67'5'inin bu ev dışında başka mülkleri olduğu, %32'5'inin ise bu evden başka mülkleri olmadığını belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konut sahibine ve/veya kiracılara ait başka ev, arazi var mı?

Çizelge 4.38. Karaşar Mahallesi-Konut sahibine ve/veya kiracılara ait başka ev, arazi var mı?

BAŞKA EV, ARAZİ VAR MI?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	27	13	40
ORAN %	67.5	32.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evin; 16'sında sofa, 16'sında avlu, 16'sında balkon/çardak, 18'inde ambar, 13'ünde dam (ahır), 1'inde kuşluk (cihannüma), 39'unda hela olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.39) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %40'ında, sofa, avlu ve çardak, %45'inde ambar, %32,5'inde dam, 97,5'inde hela ve %2,5'inde kuşluk bulunduğu belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutunuzda bulunan mekân birimleri nelerdir?

Çizelge 4.39. Karaşar Mahallesi-Konutunuzda bulunan mekân birimleri nelerdir?

MEKÂN	SAYI	ORAN %
SOFA	16	40.0
AVLU	16	40.0
BALKON/ÇARDAK	16	40.0
AMBAR	18	45.0
DAM	13	32.5
KUŞLUK	1	2.5
HELA	39	97.5

Anket çalışması yapılan 40 evden; 7'sinde 1 oda, 18'inde 2 oda, 11'inde 3 oda, 4'ünde 4 oda olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.40) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %62'5'inde 1-2 oda, %37,5'inde 3-4 oda bulunduğu anlaşılmıştır.

Karaşar Mahallesi-Konutunuzdaki oda sayısı?

Çizelge 4.40. Karaşar Mahallesi-Konutunuzdaki oda sayısı?

ODA SAYISI	1	2	3	4	TOPLAM
SAYI	7	18	11	4	40
ORAN %	17.5	45.0	27.5	10.0	100

Anket çalışması yapılan 40 evin; 35'inde mutfak, 36'sında banyo, 39'unda hela, 38'inde su tesisatı, 38'inde elektrik tesisatı, 11'inde telefon, 1'inde internet olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.41) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %85-95 arası oranlarda mutfak, banyo, hela, su ve elektrik tesisatına sahip olduğu, %27,5'inde telefon ve sadece %2,5'inde internet bağlantısı bulunduğu belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutun konfor durumu

Çizelge 4.41. Karaşar Mahallesi-Konutun konfor durumu

MEKÂN	SAYI	ORAN %
MUTFAK	35	87.5
BANYO	36	90.0
HELA	39	97.5
SU	38	95.0
ELEKTRİK	38	95.0
TELEFON	11	27.5
İNTERNET	1	2.5

Anket çalışması yapılan 40 evden; 29'unda ısıtmanın soba ve gerekli hallerde ek olarak elektrik ocağı ile sağlandığı, 11'inde soba ve güneş enerjisi kullanarak sağlandığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.42) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, tümünde ısıtma sistemi olarak soba kullanıldığı ve %27,5'inde ayrıca güneş enerjisi kullanıldığı belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Konutunuzun ısıtma sistemi nedir?

Çizelge 4.42. Karaşar Mahallesi-Konutunuzun ısıtma sistemi nedir?

ISITMA SİSTEMİ	SOBA (İLAVE ELEKTRİK OCAĞI)	SOBA VE GÜNEŞ ENERJİSİ	TOPLAM
SAYI	29	11	40
ORAN %	72.5	27.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 1'inde mutfak, 1'inde banyo-helânın, 4'ünde balkonun, 2'sinde odanın, 6'sında müstemilatın yapıya sonradan eklendiği, 26'sında ise değişiklik yapılmadığı belirlenmiştir. Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %35'inde yapıya sonradan ek birimler yapıldığı, %65'inde ise değişiklik yapılmadığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.43)

Karaşar Mahallesi-Konuta sonradan eklenen birimler nelerdir?

Çizelge 4.43. Karaşar Mahallesi-Konuta sonradan eklenen birimler nelerdir?

EKLENEN BİRİMLER	SAYI	ORAN %
MUTFAK	1	2.5
BANYO-WC	1	2.5
BALKON	4	10.0
ODA	2	5.0
MÜŞTEMİLAT	6	15.0
DEĞİŞLİK YAPILMAMIŞ	26	65.0
TOPLAM	40	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 35'i evlerini işlevsel ve büyüklük olarak yeterli bulduklarını, 5'i ise yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir. (Çizelge 4.44) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin, %87,5'inin, kullanıcılar için yeterli, %12,5'inin yeterli bulunmadığı anlaşılmıştır.

Karaşar Mahallesi-Konutunuz işlevsel ve büyüklük olarak yeterli mi?

Çizelge 4.44. Karaşar Mahallesi- Konutunuz işlevsel ve büyüklük olarak yeterli mi?

YETERLİ Mİ?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	35	5	40
ORAN %	87.5	12.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 9'u baktıkları hayvanları olduğunu, 31'i ise olmadığını belirtmiştir. (Çizelge 4.45) Buna göre anket çalışması yapılan evlerin %22,5'inde hayvan beslendiği belirlenmiştir. Bu hayvanlar, kedi, köpek ve koyundur.

Karaşar Mahallesi- Baktığınız hayvanlar var mı?

Çizelge 4.45. Karaşar Mahallesi- Baktığınız hayvanlar var mı?

HAYVAN BAKIMI	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	9	31	40
ORAN %	22.5	77.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 26'sı geleneksel konutta yaşamaktan memnun olduklarını, 14'ü ise yeni evde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. (Çizelge 4.46) Buna göre anket çalışması yapılan kişilerin %65'inin geleneksel konutta yaşamayı tercih ettiği belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Geleneksel konutta yaşamaktan memnun musunuz yoksa yeni evde mi yaşamak istersiniz?

Çizelge 4.46. Karaşar Mahallesi-Geleneksel konutta yaşamaktan memnun musunuz yoksa yeni evde mi yaşamak istersiniz?

EV TERCİHİ	GELENEKSEL	YENİ	TOPLAM
SAYI	26	14	40
ORAN %	65.0	35.0	100

Anket çalışması yapılan 40 evden; 3'ü evlerinde çatı izolasyonu, 2'si güneş paneli, 4'ü temiz su tesisatı, 4'ü pis su tesisatı, 2'si ek oda, 3'ü banyo, 2'si mutfak, 6'sı önünde yola ihtiyaçları olduğunu, 14'ü ise herhangi bir eksiklik bulunmadığını belirtmişlerdir. (Çizelge 4.47) Buna göre anket çalışması yapılan kişilerin %65'i evlerinde çatı izolasyonu, güneş paneli, temiz ve pis su tesisatı, ek oda, banyo ve mutfak gibi eksikleri olduğunu belirtirken, %35'i evlerine dair herhangi bir eksiklik dile getirmemiştir.

Karaşar Mahallesi-Evinizle ilgili ihtiyaç duyduğunuz eksiklikleriniz nelerdir?

Çizelge 4.47. Karaşar Mahallesi-Evinizle ilgili ihtiyaç duyduğunuz eksiklikleriniz nelerdir?

EVLE İLGİLİ EKSİKLİKLER	SAYI	ORAN %
ÇATI İZOLASYONU	3	7.5
GÜNEŞ PANELİ	2	5.0
TEMİZ SU TESİSATI	4	10.0
PİS SU TESİSATI	4	10.0
EK ODA	2	5.0
BANYO	3	7.5
MUTFAK	2	5.0
YOL	6	15.0
EKSİK YOK	14	35.0

Anket çalışması yapılan 40 evden; 26'sının yaylada evleri olduğu, 14'ünün ise yaylada evleri olmadığı belirlenmiştir. (Çizelge 4.48) Buna göre anket çalışması yapılan yapılarda oturan kişilerin, %65'inin yaylada evi olduğu belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Yaylada eviniz var mı?

Çizelge 4.48. Karaşar Mahallesi-Yaylada eviniz var mı?

YAYLA EVİ VAR MI?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	26	14	40
ORAN %	65.0	35.0	100

Çevre özellikleri:

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 36'sı sağlık tesis ve hizmeti, 26'sı eğitim tesis ve hizmeti, 28'i spor tesis ve hizmeti, 22'si kültürel tesis ve hizmeti, 38'i ulaşım tesis ve hizmeti, 35'i güvenlik tesis ve hizmeti, 38'i temizlik hizmetleri, 28'i sosyal tesis ve hizmeti, 26'sı turizm tesis ve hizmeti, 16'sı ticari tesis ve hizmetinin yaşadıkları bölgede öncelikli ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. (Çizelge 4.49)

Buna göre anket çalışması yapılan kişilerin, %50'sinden fazlası, öncelikli olarak sağlık ve ulaşım tesis ve hizmetleri olmak üzere, tabloda sayılı tüm hizmetlere bölgede ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Karaşar Mahallesi-Yaşadığınız bölgede öncelikli ihtiyaçlarınız nelerdir?

Çizelge 4.49. Karaşar Mahallesi-Yaşadığınız bölgede öncelikli ihtiyaçlarınız nelerdir?

ÖNCELİKLİ İHTİYAÇLAR	SAYI	ORAN %
Sağlık tesis ve hizmetleri; sağlık ocağı, vs.	36	90.0
Eğitim tesis ve hizmetleri, okul vs.	26	65.0
Spor tesis ve hizmetleri; spor alanları	28	70.0
Kültürel tesis ve hizmetleri; sinema, tiyatro, müze	22	55.0
Ulaşım tesis ve hizmetleri, otobüs, vs.	38	95.0
Güvenlik hizmetleri	35	87.5
Temizlik hizmetleri	38	95.0
Sosyal tesis ve hizmetleri; lokal, vs.	28	70.0
Turizm tesis ve hizmetleri; otel, pansiyon, vs.	26	65.0
Ticari tesis ve hizmetler; market, pazar	16	40.0

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 13'ü temel gıda ihtiyaçlarını, köy içinden, 22'si Beypazarı'ndan, 5'i ise Ankara'dan sağladıklarını belirtmişlerdir. (Çizelge 4.50) Buna göre anket çalışması yapılan kişilerin, %67,5'inin temel gıda ihtiyaçlarını kasaba olanakları ile sağlayamadığı, Beypazarı ve Ankara'dan sağladıkları ve sadece %32,5'inin köy içi olanaklarını kullandığı belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Temel gıda ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorsunuz?

Çizelge 4.50. Karaşar Mahallesi-Temel gıda ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorsunuz?

TEMEL GIDA İHTİYAÇLARININ KARŞILANDIĞI YER	KÖYİÇİ-MARKET- PAZAR	BEYPAZARI	ANKARA	TOPLAM
SAYI	13	22	5	40
ORAN %	32.5	55.0	12.5	100

Anket çalışması yapılan 40 evin; 35'i çocuklarının eğitimini tamamladıklarını, 1'i çocuğunun Ankara'da eğitim gördüğünü, 4'ü ise çocuklarının taşınalı sistemle Beypazarı'nda eğitim gördüğünü belirtmiştir. (Çizelge 4.51) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %10'unun taşınalı sistemle çocuklarının eğitimlerini ilçede devam ettirdiği belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Çocukların eğitim ve öğretimini nasıl karşılıyorsunuz?

Çizelge 4.51. Karaşar Mahallesi-Çocukların eğitim ve öğretimini nasıl karşılıyorsunuz?

ÇOCUKLARIN EĞİTİM DURUMU	EĞİTİMİNİ TAMAMLAMIŞ	ANKARA'DA EĞİTİM ALIYOR	(BEYPAZARI) TAŞIMALI SİSTEM	TOPLAM
SAYI	35	1	4	40
ORAN %	87.5	2.5	10.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 3'ü, sağlık hizmetleri için mahalleye 15 günde bir görevli olarak gelen hemşireyi beklediklerini, 25'i Beypazarı'na gitmek zorunda kaldıklarını, 7'si ilçeden ambulans çağırdıklarını, 5'i ise Ankara'da olan çocuklarını çağırdıklarını belirtmişlerdir. (Çizelge 4.52)

Buna göre, sağlık sorunlarının çözümü için anket çalışması yapılan kişilerin %7,5'inin 15 günde bir görevli olarak gelen hemşireyi beklediği, %82,5'inin ise varsa kendi imkanları, yoksa komşularının, çocuklarının yardımı veya ambulans hizmetini kullanarak ilçeye gittiği belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Sağlık hizmetlerini nasıl karşılıyorsunuz?

Çizelge 4.52. Karaşar Mahallesi-Sağlık hizmetlerini nasıl karşılıyorsunuz?

SAĞLIK HİZMETLERİNİN KARŞILANMA TÜRÜ	HEMŞİRE	BEYPAZARI	AMBULANS	ÇOCUKLARINI ÇAĞIRIYOR	TOPLAM
SAYI	3	25	7	5	40
ORAN %	7.5	62.5	17.5	12.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 21'i kendi imkanlarıyla, 1'i ilçeden taksi çağırarak, 7'si çocuklarının imkanlarıyla, 11'i komşularının imkânlarıyla il ve ilçelere ulaşım sağladıklarını belirtmişlerdir. (Çizelge 4.53.) Buna göre, anket çalışması yapılanların %52,5'i çevre il ve ilçelere kendi imkanları ile ulaşım sağlarken, %47,5'i diğer kişilerin yardımı ile ulaşım sağlamaktadır.

Karaşar Mahallesi-Çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?

Çizelge 4.53. Karaşar Mahallesi-Çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?

ULAŞIM OLANAKLARI	KENDİ İMKANLARIYLA	TAKSİ	ÇONUKLARININ İMKANLARIYLA	KOMŞULARININ İMKANLARIYLA	TOPLAM
SAYI	21	1	7	11	40
ORAN %	52.5	2.5	17.5	27.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 22'si bölgede ticaretin artmasının desteklenmesi gerektiğini onaylarken, 18'i ise onaylamamıştır. (Çizelge 4.54) Buna göre, anket çalışması yapılanların, %55'i bölgede ticaretin artmasının desteklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ticaretin artması desteklenmeli midir?

Çizelge 4.54. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ticaretin artması desteklenmeli midir?

TİCARETİN ARTMASI DESTEKLENMELİ MİDİR?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	22	18	40
ORAN %	55.0	45.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 26'sı, bölgede sanayinin gelişmesinin desteklenmesi gerektiğini onaylarken, 14'ü onaylamamıştır. (Çizelge 4.55) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %65'i bölgede sanayinin gelişmesinin desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Karaşar Mahallesi-Bu bölgede sanayinin gelişmesi desteklenmeli midir?

Çizelge 4.55. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede sanayinin gelişmesi desteklenmeli midir?

SANAYİNİN GELİŞMESİ DESTEKLENMELİ Mİ?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	26	14	40
ORAN %	65.0	35.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 9'u bu bölgede turizmin, 8'i hayvancılığın, 7'si marangozluğun, 7'si ormancılığın, 6'sı meyveciliğin, 3'ü arıcılığın geliştirilmesini talep etmektedir. (Çizelge 4.56) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, en çok turizm, en az arıcılık olmakla birlikte yukarıda sayılan faaliyetleri yakın oranda geliştirmek istedikleri belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ne gibi faaliyetlerin geliştirilmesini istersiniz?

Çizelge 4.56. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede ne gibi faaliyetlerin geliştirilmesini istersiniz?

GELİŞTİRİLMESİ İSTENEN FAALİYETLER	SAYI	ORAN
TURİZM	9	22.5
HAYVANCILIK	8	20.0
MARANGOZLUK	7	17.5
ORMANCILIK	7	17.5
MEYVECİLİK	6	15.0
ARICILIK	3	7.5

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 36'sı bölgede yapılacak koruma çalışmalarını desteklerken, 4'ü desteklememektedir. (Çizelge 4.57) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %90'ının bölgede yapılacak olan koruma çalışmalarına destek verdiği belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Bu bölgede koruma çalışmalarını destekliyor musunuz?

Çizelge 4.57. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede koruma çalışmalarını destekliyor musunuz?

KORUMA ÇALIŞMALARI DESTEKLENMELİ Mİ?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	36	4	40
ORAN %	90.0	10.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 7'si koruma çalışmalarından, maddi teşvik, 14'ü mahallenin sit alanı olmasını, 5'i ormanların korunmasını, denetimini, 8'i evlerinde koruma-onarım çalışmaları yapılmasını, 6'sı ise herhangi bir beklentileri olmadığını ifade etmiştir. Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, oransal olarak en fazla bölgenin sit alanı olmasına yönelik beklentileri bulunduğu anlaşılmıştır. (Çizelge 4.58)

Karaşar Mahallesi-Bu bölgedeki koruma çalışmalarından beklentileriniz?

Çizelge 4.58. Karaşar Mahallesi-Bu bölgedeki koruma çalışmalarından beklentileriniz?

KORUMA ÇALIŞMALARINDAN BEKLENTİLER	MADDİ TEŞVİK	SİT ALANI OLMASI	ORMANLARIN DENETİMİ	KORUMA-ONARIM	YOK	TOPLAM
SAYI	7	14	5	8	6	40
ORAN %	17.5	35.0	12.5	20.0	15.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 26'sı bölgede oturanların koruma konusunda duyarlı olduklarını, 14'ü ise duyarlılık göstermediklerini belirtmişlerdir. (Çizelge 4.59) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %65'inin yörenin doğal ve kültürel varlıklarını korumaya duyarlı oldukları belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi-Bu bölgede oturanlar, yörenin doğal ve kültürel varlıklarını koruma konusunda duyarlılık gösteriyor mu?

Çizelge 4.59. Karaşar Mahallesi-Bu bölgede oturanlar, yörenin doğal ve kültürel varlıklarını koruma konusunda duyarlılık gösteriyor mu?

BÖLGE HALKI KORUMA KONUSUNDA DUYARLI MI?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	26	14	40
ORAN %	65.0	35.0	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 15'i çevreye zarar verenleri, ilgili kurumlara şikâyet edeceklerini, 20'si çevreyi koruma konusunda ikaz edeceklerini, 5'i ise tepki vermeyeceklerini ifade etmişlerdir. (Çizelge 4.60) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %87,5'inin çevreye zarar veren kişilere karşı tepkili olduğu ve çevre koruma konusunda duyarlı oldukları anlaşılmıştır.

Karaşar Mahallesi-Koruma kurallarını ihlal edenlerle (çevreye zarar verenlerle) karşılaştığınızda ne yaparsınız?

Çizelge 4.60. Karaşar Mahallesi-Koruma kurallarını ihlal edenlerle (çevreye zarar verenlerle) karşılaştığınızda ne yaparsınız?

ÇEVREYE ZARAR VERENLERE KARŞI GÖSTERİLEN TUTUM	ŞİKÂyet EDERİM	UYARIRIM	BİRŞEY YAPMAM	TOPLAM
SAYI	15	20	5	40
ORAN %	37.5	50.0	12.5	100

Anket çalışması yapılan 40 kişiden; 35'i bölgeden göç olduğunu belirtirken, 5'i bu düşünceye katılmamışlardır. (Çizelge 4.61) Buna göre, anket çalışması yapılan kişilerin, %87,5'i eğitim, işsizlik, yaşama koşulları nedeniyle bölgeden göç olduğunu belirtmişlerdir.

Karaşar Mahallesi-Bölgeden başka yerlere göç var mı?

Çizelge 4.61. Karaşar Mahallesi-Bölgeden başka yerlere göç var mı?

DIŞ GÖÇ VAR MI?	EVET	HAYIR	TOPLAM
SAYI	35	5	40
ORAN %	87.5	12.5	100

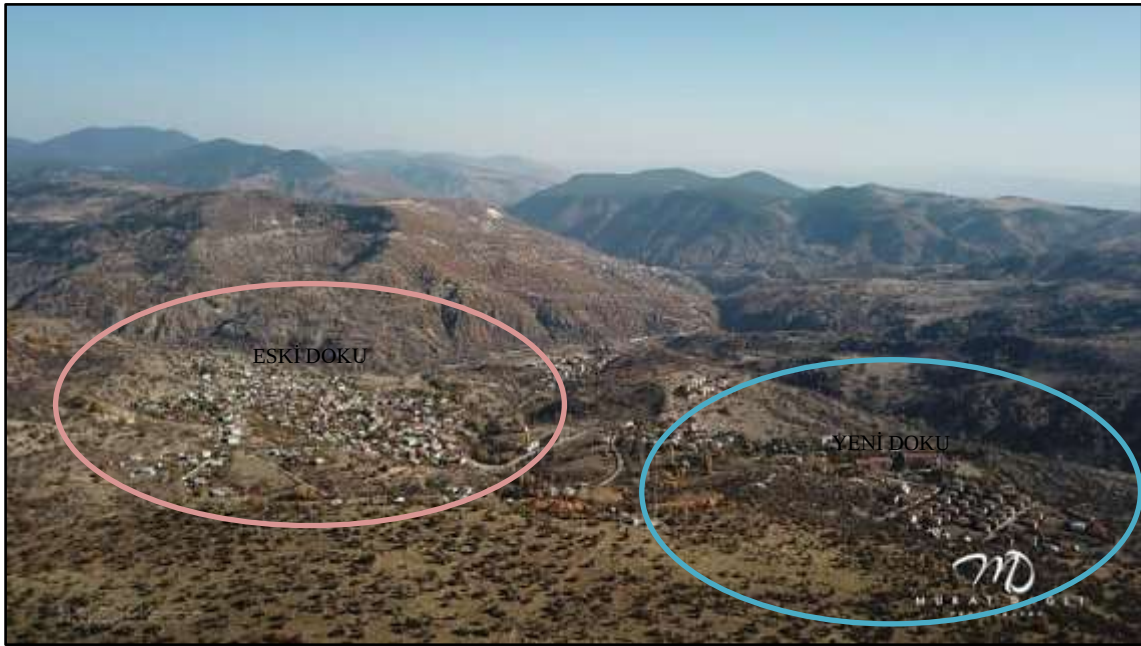
Değerlendirme

Kadastral Dokunun Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın amacı, mevcut olan kadastral dokunun gelişimini ve değişimini gözlemlemektir.

Yapılı ve Açık Alanlar

Tarihsel süreç içerisinde yapıların ve açık alanların değişimini tespit etmek amacı ile en erken tarihli 1968 yılında yapılmış olan imar planı ile, 2020 yılında elde edilmiş olan kadastral plan karşılaştırılmış, değişimler ilgili paftada gösterilmiştir. (Harita 4.12.) Buna göre, eski yerleşimin güneybatı yönünde yeni yerleşim dokusunun eklemelendiği görülmektedir. (Resim 4.65) Alanda yapılan tespitler sonucu müştemilatlar hariç 634 yapının 357'si (%56,31) geleneksel yapı, 277'si (%43,69) yeni yapıdır.

Resim 4.65 Karaşar Mahallesi eski ve yerleşim dokusu, 2019

Yapım Tekniği

Tarihsel süreçte yapıların yapım tekniğindeki değişimi tespit etmek için en erken tarihli 1968 yılında yapılmış olan imar planı ile, 2019 tarihli uydu fotoğraflarından oluşturulan paftalar karşılaştırılmıştır. Ayrıca Tapu ve Kadastro Müdürlüğünden alınan parsel ve taşınmaz bilgileri ile mevcut haritalar karşılaştırılmıştır.

Alanda bulunan 277 yeni yapının, 3'ü (%1.08) ahşap karkas, 209'u (%75,45) betonarme, 1'i (%0.36) taş yığma, 6'sı (%2.17) prefabrik, 58'i (%20,94) tuğla yığma sistemle yapılmıştır. Alanda yeni yapılaşmada eğilim betonarme veya yığma sistemle yapılması yönündedir.

Çalışma Alanındaki Geleneksel Yapıların Mimari Değerlendirmesi

Çalışma alanındaki geleneksel yapıların mimari değerleri; plan, cephe ve mimari elemanların geleneksel dokuya katkıları ve değişmişlik durumları bağlamında belirlenmiştir. Ülkemizde yaşanan pandemi sürecinden kaynaklı olarak çok az sayıda geleneksel evin iç tespiti yapılabilmiş olduğu için geleneksel yapıların iç mimari özellikleri değerlendirmeye alınamamış ve geleneksel yapıların mimari değerlendirmesi dış özellikleri bağlamında yapılabilmektedir. Yapıların, dış mimari özellikleri, yerinde yapılan dış tespit fişlerinden elde edilen bilgilere göre tablolara aktarılmıştır. Yapının karakteristik ve enderlik öğelerine puan verilerek değerlendirme yapılmış, karakteristik ve enderlik toplam puanları hesaplanmıştır. (EK-15) Buna göre;

- Ender Değerdeki Yapılar; Özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını koruyan, bu özelliklerden bir veya birkaçı ile nadir değeri bulunan, tipolojiye ve çevreye katkı sunan yapılardır.
- Karakteristik Değerdeki Yapılar; Özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını kısmen koruyan, özgün mimari özellikleri yansıtan, tipolojiye ve çevreye katkı sunan yapılardır.
- Çevresel Değerdeki Yapılar; Özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını çoğunlukla yitirmiş, ancak geleneksel dokunun bir parçası olarak değer taşıyan ve geleneksel çevreye uyumlu yapılardır.
- Niteliksiz Yapılar; Geleneksel değer ögesi bulunmayan ve özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını yitirmiş, geleneksel dokuya uyumsuz yapılardır.

Çalışma alanında yer alan 334 geleneksel ev, ender ve karakteristik durumlarına göre konumları, kat sayıları, taşıyıcı sistem ve cephe kaplamaları, nitelikleri, cephe tipleri, cephe elemanları ve değişmişliklerine göre değerlendirilmiştir. (EK-15)

Konum

Çalışma alanı içerisinde yapı-bahçe-sokak ilişkisine göre yapıların konumları belirlenmiştir. Buna göre yapılarının karakteristik/enderlik durumlarına göre konumlarının çevreyle olan ilişkisi değerlendirilmiş, çevreye olan katkıları derecesinde puan verilmiştir. Alanda yer alan

geleneksel konutların, yapı-bahçe-sokak ilişkisine göre konumlarının çevreye katkısı değerlendirildiğinde, 334 adet geleneksel konutun, 10'unun sokağa cepheli bahçesiz, 4'ünün blok parselde sokağa cepheli bahçesiz, 54'ünün sokağa cepheli, arkada bahçeli, 156'sının bahçe ile sokağa cepheli, 15'inin blok parselde bahçe ile sokağa cepheli, 63'ünün geride, bahçe sokağa cepheli, 32'sinin bahçe ortasında konumlandığı belirlenmiştir. Buna göre, yapıların karakteristik ve enderlik değer puanları Çizelge 4.62'de verilmiştir.

Çizelge 4.62. Konum-çevreye katkı değerlendirmesi

YAPI KONUMU	K/E	DEĞER
Yapı sokağa cepheli, bahçesiz	K	2
Yapı sokağa cepheli, bahçesiz, blok parsel	K	4
Yapı sokağa cepheli, bahçe arkada	K	4
Yapı ve bahçe sokağa cepheli	K	6
Yapı ve bahçe sokağa cepheli, blok parsel	K	6
Yapı geride, bahçe sokağa cepheli	K	4
Yapı bahçe ortasında	K	4

Kat Sayısı

Alanda yapılan çalışmalarda 334 geleneksel evin 28'i tek katlı, 306'sı iki katlıdır. İki katlı evler, geleneksel çevrenin karakterini yansıttıkları için karakteristik özellik gösteren yapılardır. Bununla birlikte, evlerden 1'i zemin + kuşluk katlı, 9'u zemin + 1 + kuşluk katlıdır. Kuşluk katlı evler nadir olduğu için ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların karakteristik ve enderlik değerleri ile kat sayıları incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.63'te verilmiştir.

Çizelge 4.63. Kat sayılarına göre değerlendirme

KAT SAYISI	K/E	DEĞER
1 Kat- Z	K	2
1 Kat- Z+ Kuşluk	E	6
1 Kat- Z+ Çatı arası	K	2
2 Kat- Z-1	K	4
2 Kat- Z+1	K	4
2 Kat- Z+1+Kuşluk	E	6

Taşıyıcı Sistem

Alanda yapılan çalışmalarda geleneksel evlerin tamamının, zemin katları taş yığma sistem, üst katlarının ahşap karkas (taş ve/veya tuğla ve/veya kerpiç dolgulu) sistemde inşa edilmiştir. Bu evlerin 157'si sıvalı, 64'ü sıvasız, 113'ü ise tahta kaplamalıdır. Geleneksel evler taşıyıcı sistemlerine göre değerlendirildiğinde, tüm evler karakteristik özelliktedir. Buna göre, yapıların karakteristik ve enderlik değerleri ile taşıyıcı sistemleri incelendiğinde değerlendirme ve puanlamaları Çizelge 4.64'te görüldüğü gibi yapılmıştır.

Çizelge 4.64. Taşıyıcı sistem ve cephe kaplamalarına göre değerlendirme

TAŞIYICI SİSTEM	KAPLAMA MALZEMESİ	K/E	DEĞER
Ahşap Karkas kerpiç, taş, tuğla dolgulu	Sıvalı	K	2
	Sıvasız	K	4
	Tahta kaplamalı	K	4

Cephenin çevreye katkısı

Alanda yapılan çalışmalarda, 87 ev bahçesi ile sokağa cephe vermektedir, 146 evin cephesi, cephe tipi, malzemesi, boyutu ve mimari elemanları ile sokağa katkı vermektedir, 11 ev ise çıkma tipi ve/veya kuşluk katları ile gösterişli spot yapıdır. Cephesi ile sokağa katkı veren evler karakteristik, spot yapılar ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların karakteristik ve enderlik değerleri ile cephe nitelikleri incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.65'te verildiği şekilde değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.65. Cephenin çevreye katkı değerlendirmesi

CEPHENİN ÇEVREYE KATKISI	K/E	DEĞER
Yapı ve/veya bahçe sokağa cepheli	K	2
Sokağa katkılı cephesi olan	K	4
Spot Yapı	E	6

Cephe Tipi

Alanda yapılan çalışmalarda 334 geleneksel evin 180'i çıkmasız, 154'ü çıkmalıdır. Çıkmalı olan evler, geleneksel çevrenin karakterini yansıttıkları için karakteristik özellik gösteren evlerdir. Bu evlerden 7'si çok katlı ve/veya bileşik çıkmalıdır. Çok katlı ve/veya bileşik çıkmalı evler, nadir olduğu için ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların karakteristik ve enderlik değerleri ile cephe tipleri incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.66'da verildiği şekilde değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.66. Cephe tipine göre değerlendirme

CEPHE TİPİ	K/E	DEĞER
Çıkmasız	K	2
Tek yönde çıkmalı	K	4
2-3 yönde çıkmalı	K	6
Çok katlı, bileşik çıkmalı	E	8

Pencereler

Alanda yapılan tespitlerde, 334 adet geleneksel evin, 53'ünde giyotin pencere 281'inde tek veya daha fazla kanatlı pencere kullanılmıştır. Geleneksel evler pencere tiplerine göre değerlendirildiğinde, tüm evler karakteristik özelliktedir. Bununla birlikte sövesi motifli olan kanatlı veya giyotin pencereli evler nadir olduğu için ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların değer ve puanlamaları Çizelge 4.67'de verildiği gibi değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.67. Pencere tipine göre değerlendirme

PENCERE TİPİ	K/E	DEĞER
Bir veya daha fazla kanatlı	K	2
Giyotin	K	4
Motifli kanatlı veya giyotin	E	6

Pencere Elemanları

Alanda yapılan tespitlerde, 334 adet geleneksel evin, 300'ünün pencereleri kepenksiz, 32'sinin kepenkli, 2'sinin ise kafesli olduğu belirlenmiştir. Geleneksel evler pencere elemanlarına göre değerlendirildiğinde, tüm evler karakteristik özelliktedir. Bununla birlikte kafesli pencereleri olan ev nadir olduğu için ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların pencere elemanları incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.68'de verildiği şekildedir.

Çizelge 4.68. Pencere elemanlarına göre değerlendirme

PENCERE ELEMAN	K/E	DEĞER
Kepenksiz	K	2
Kepenkli	K	4
Kafesli	E	6

Kapılar

Alanda yapılan tespitlerde, 334 adet geleneksel evin dış kapısının, 189'u tek kanatlı (14'ü saç, demir veya çelik kapı olarak değiştirilmiş), 6'sı tek kanatlı, tepe pencereli, 100'ü çift kanatlı, 39'u çift kanatlı, tepe pencereli veya panoludur. Geleneksel kapı tiplerine göre değerlendirildiğinde, tüm evler karakteristik özelliktedir. Buna göre, yapıların kapı tipleri incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.69'da verildiği şekildedir.

Çizelge 4.69. Kapı tiplerine göre değerlendirme

KAPI TİPİ	K/E	DEĞER
Tek kanatlı	K	2
Tek kanatlı, tepe pencereli	K	4
Çift kanatlı	K	4
Çift kanatlı, tepe pencereli veya panolu	K	6

Cephe Bezeme

Alanda yapılan tespitlerde, cephede yer alan çıkmanın alınlığında, 2 yapıda geyik boynuzu asıldığı, 3 yapıda ayyıldız, daire veya beşgen şeklinde motifli bezeme yapıldığı, 3 yapıda ise saçak, alınlık eteklerinin bezemeli olduğu belirlenmiştir. Geleneksel evler karakteristik olarak bezemesizdir. Bununla birlikte cephe çıkmalarında bezemeler ve inanç öğeleri olan evler nadir olduğu için ender olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, yapıların cephe bezemeleri incelendiğinde değer ve puanlamaları Çizelge 4.70’te verildiği şekildedir.

Çizelge 4.70. Cephe bezeme değerlendirmesi

CEPHE BEZEME	K/E	DEĞER
Çıkma alınlık beşgen, yuvarlak bezeme, inanç öğeleri	E	4

Değişmişlik

Yapılarda dış gözlemle yapılmış olan değişmişlik analizi kriterleri 4.3.1.3. bölümünde anlatılmıştır. Buna göre, alanda dış değişmişliklerine göre değerlendirilen 334 yapının, 150’si değişmemiş, 37’si az değişmiş (a), 87’si az değişmiş (b), 26’sı çok değişmiş (a), 25’i çok değişmiş (b), 9’u çok değişmiş (c) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda yapıların değişmişliklerine göre değer ve puanlamaları Çizelge 4.71’de verildiği şekildedir.

Çizelge 4.71. Değişmişlik değerlendirmesi

DIŞ DEĞİŞMİŞLİK	K/E	DEĞER
Değişmemiş	K	6
Az Değişmiş (a)	K	4
Az Değişmiş (b)	K	4
Çok Değişmiş (a)	K	2
Çok Değişmiş (b)	K	2
Çok Değişmiş (c)	K	2

Elde edilen bilgiler sonucunda, konum, kat sayıları, taşıyıcı sistem ve cephe kaplamaları nitelik, cephe tipi, cephe elemanları ve değişmişlik değerleri toplanarak her yapı için mimari değerlendirme yapılmıştır. Mimari değerlendirme puan toplamaları incelendiğinde, alan

içinde tespit edilen en yüksek puan 40, en düşük puan ise 16 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu sayısal verilerin, aşağıda açıklanan kriterlere göre mimari değer eşikleri belirlenmiştir:

1. Konum, kat sayıları, taşıyıcı sistem ve cephe kaplamaları, nitelik, cephe tipi, cephe elemanları ve değişmişlik değerlerinden bir veya birkaçı içerisinde ender öge taşıyan yapılar, ender olarak kabul edilmiştir.
2. Enderlik puan toplamı, karakteristik puan toplamından fazla olan yapılar ender, karakteristik puan toplamı ender puan toplamından fazla olan yapılar karakteristik olarak kabul edilmiştir.
3. Cephe tipi, cephenin çevreye katkısı ve değişmişlik değerleri esas alınarak; 0-20 arasında puan alan yapılar çevresel değerde yapı olarak kabul edilmiştir.

Buna göre toplam 334 geleneksel yapıdan 27'si ender, 290'ı karakteristik, 17'si çevresel değerde olarak belirlenmiştir. Niteliksiz yapı tespit edilmemiştir. (Çizelge 4.72) (EK-16)

Çizelge 4.72. Dış Değişmişlik

MİMARİ DEĞERLENDİRME	PUAN	SAYI
Ender	K<E veya ender ögesi bulunan	27
Karakteristik	K>E	290
Çevresel	0-20	17

Çevresel Değerler, Sorunlar, Potansiyeller

Çevresel Değerler

Geleneksel dokuya, geleneksel yapılara ve özgün çevresel öğelere yönelik değerler, çevresel değerler olarak belirlenmiştir. Alanda doku, yapı ve çevresel öğelere yönelik değerler ayrı ayrı incelenmiş ve ilgili paftada gösterilmiş ve aşağıda ayrıntılı olarak sunulmuştur. (EK-17)

Alana Yönelik

Boş Alan: Çalışma alanı içerisinde, 1146 adet parselin, 534'ü (%47) boş, 612'si dolu parseldir. Bu kapsamda yapılı çevre-doğal çevre oranı ve bütünlüğü, yerleşimin kırsal kimliğine referans vermekte ve alanın kültürel peyzaj değerini oluşturmaktadır.

Meydan: Karaşar Mahalle'sinde meydan, yerleşimin merkez noktasıdır. Meydan, cami, halk kütüphanesi, kooperatif binası, kahvehane ve marketin bulunduğu eski okul yapısı ile çevrelenmiştir. Haftanın bir günü burada yöresel ürünlerin satıldığı pazar kurulmaktadır.

Yeşil Alan: Alan çalışmasına göre 334 adet geleneksel konutun, 320'si (%95,81) bahçelidir ve özgün yerleşim özelliklerini korumaktadır. Ayrıca mahallede 1 tane çocuk parkı mevcuttur.

Yapıya Yönelik

Alan çalışmasına göre 334 adet geleneksel konutun 150'si değişmemiş (%45), 124'ü az değişmiş (%37), 60'ı çok değişmiş (%18) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, 334 geleneksel yapıdan 27'si ender, 290'ı karakteristik, 17'si çevreseldir. Niteliksiz yapı tespit edilmemiştir.

Özgün Çamaşırhaneler: Alanda 8 adet çamaşırhane bulunmaktadır ve 2'si tescillenmiştir. Ayrıca yerleşimde 1 adet geleneksel su deposu bulunmaktadır.

Ender Değerdeki Konutlar: Mevcut dokudaki 334 geleneksel evin, 3'ü (%0,90), özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını koruduğu, bu özelliklerden bir veya birkaçı ile nadir değeri taşıdığı, tipolojiye ve çevreye katkı sunduğu için ender değerdedir.

Karakteristik Değerdeki Konutlar: Mevcut dokudaki 334 geleneksel evden 175'i (%52,40), özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını kısmen koruduğu, özgün mimari özellikleri yansıttığı, tipolojiye ve çevreye katkı sunduğu için karakteristik değerdedir.

Çevresel Değerdeki Yapılar; Mevcut dokudaki 334 geleneksel evden 156'sı (%47) özgünlüğünü, kütlesini, cephe düzenini, yapı programını, plan özelliklerini ve mimari elemanlarını çoğunlukla yitirmiş, ancak geleneksel dokunun bir parçası olarak değer taşıdıkları ve geleneksel çevreye uyumlu oldukları için çevresel değerdedir.

Geleneksel doku hakkında bilgi veren yapı kalıntıları: Mevcut dokudaki 9 evin ana yapısında tamamen veya kısmen çökme olduğu için haraptır. Bu yapılar geleneksel doku hakkında bilgi veren yapı kalıntıları olarak çevresel değerlere katkı sunmaktadır.

Sokağa katkı veren cepheler: Mevcut dokudaki 334 geleneksel evden 245'i (%73,35) özgün cephe özellikleri ile sokağa katkı sunmaktadırlar. Yerleşimde özgün sokak dokusunu oluşturan bu evler, yapı-sokak ilişkisi bağlamında çevresel değerlere katkı sunmaktadır.

Çevresel Ögelere Yönelik

Özgün Bahçeler: Mevcut dokuda 334 adet geleneksel evin, 320'si bahçelidir. Evlerin bahçeleri, yapı- bahçe- sokak ilişkisi bağlamında yerleşimleri, düzenleri, özgün servis birimleri ve elemanları ile geleneksel yerleşim dokusunu oluşturan çevresel değerlerdir. Mevcut dokuda geleneksel evlerin çitle çevrelenmiş bahçeleri, dokuyu tanımlayan çevresel değerlerdir.

Özgün Müştemilat: Geleneksel yapılarda, ahır, depo, samanlık dahil tüm servis hacimleri ana yapıda çözümlenmektedir. Bahçelerde tespit edilen müştemilatlar, değişen kullanım ihtiyaçlarına göre sonradan eklenmişlerdir. Müştemilatların, yapı programına dahil edilmesi, yerleşimin kültürel bağları hakkında bilgi veren çevresel değerdir.

Özgün Çeşme: Yerleşimdeki özgün çeşmeler, çamaşırhanelerin giriş cephelerinde çözümlenmiştir. Günümüzde çamaşırhaneler kullanılsa bile çeşmeler sürekli olarak kullanılmaktadır.

Özgün Tandır: Yerleşimde bir adet özgün tandır ender bir çevresel değerdir.

Alanın içinden/dışından özel manzara sunan bakı noktaları: Eğimli topografya ve organik yerleşim dokusundan dolayı, alanın içinden ve dışından pek çok çevresel değer sunan bakı noktası yer almaktadır.

Çevresel Sorunlar

Geleneksel doku, geleneksel yapılar, yollar ve özgün çevresel öğeler bakımından sorun oluşturan öğeler çevresel sorunlar olarak belirlenmiştir. Alanda geleneksel dokuya, geleneksel yapılara, yollara ve özgün çevresel öğelere yönelik olarak sorunlar, ayrı ayrı incelenmiş ve ilgili paftada gösterilmiş ve aşağıda ayrıntıları ile sunulmuştur. (EK-18)

Alana yönelik sorunlar

Jeolojik Sakıncalı alan: Geleneksel yerleşim dokusu ile yeni yerleşim dokusu arasında kalan bölge jeolojik sakıncalı alandır. Bu alanda az sayıda da olsa yerleşim olduğu belirlenmiştir. (Harita 4.8)

Boş yapılar: Karaşar Mahallesi, 2012 yılına kadar belde belediyesi iken, 2012 yılından sonra 6360 sayılı yasa gereği mahalleye dönüşerek, ilçe belediyesine katılmıştır. Buna bağlı olarak 12 yeni eğitim tesisi, askeri hizmet, resmi kurum, belediye hizmet ve sağlık tesisi yapısı işlevsiz kalmıştır. Bu süreçte mahalleye sağlanan alt yapı ve üst yapı hizmetlerinin verilmemesinden dolayı nüfusun azaldığı kaydedilmiştir. 2011 yılında nüfus 1881 kişi iken 2019 yılında 539 kişi olarak kaydedilmiştir; nüfus 8 yılda %71,34 azalmıştır. Bu göçlerden sonra, 14 geleneksel konut ve 1 sosyal kültürel yapı terkedilmiştir.

Yapısal durumu kötü olan yapılar: Geleneksel Karaşar Evleri'nde yapılan malzeme ve yapısal sorunların tespiti neticesinde; 334 geleneksel evin, 85'inde sehim, çatlak gibi yapısal sorunlar bulunduğu, 9 geleneksel evde ise, kısmi veya tamamen çökme olduğu belirlenmiştir. Bu yapılar acil önlem gerektiren yapılar olarak sorun teşkil etmektedir.

Konfor durumu kötü olan yapılar: Alanda yer alan 334 geleneksel evin 23'ünde yapılan iç tespitlere göre; 23 yapının 4'ünde (%17.39) mutfak, banyo, hela gibi servis mekanlarından iki veya üç tanesi ve su, kanalizasyon ve elektrik tesisatı bulunmadığı belirlenmiştir. Bu yapılar konfor problemi çözülmesi gereken yapılar olarak sorun teşkil etmektedir.

Dış değerlendirme sonucu çok değişmiş yapılar:_Alanda yer alan 334 geleneksel evde yapılan değişmişlik derecelendirmesine göre; 334 yapının 124'ünün az değişmiş, 60'nın çok değişmiş olduğu ve değişmiş olan bu yapılar restorasyon projeleri yapılması gereken yapılar olarak belirlenmiştir.

Genel değerlendirme sonucu, geleneksel dokuya aykırı niteliksiz geleneksel yapı tespit edilmemiştir. Ancak inşaat halinde bırakılmış, geleneksel dokuyla uyumsuz 3 ve 4 katlı yeni yapılar niteliksiz olarak değerlendirilmektedir. Bu yapılar çevreye uyumlu hale getirilmesi gereken sorunlardandır.

Çöp alanları: Alanda yapılan tespitlerde, alt yapı hizmetlerindeki eksiklikten dolayı çevrede görsel ve sağlıksal problem oluşturan çöp alanları çözülmesi gereken sorun olarak belirlenmiştir.

Çevresel Potansiyeller

Çevresel potansiyeller, bölge, yakın çevre ve alan ölçeğinde değerlendirilmiştir. (EK-19)

Bölge ve yakın çevre ölçeğinde potansiyeller

Karaşar Mahallesi'nin bağlı bulunduğu Beypazarı İlçesi farklı turizm olanakları (yayla turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, kırsal turizm gibi) sunan bir ilçedir. İlçe, bireylerin günlük yaşamdan uzaklaşarak tarihi kent dokusu içinde rekreasyon amaçlı ihtiyaçlarının karşılandığı bir merkez konumundadır. Beypazarı'na gelen ziyaretçilere ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlenme, alışveriş gibi çeşitli imkanlar sunulmaktadır. Karaşar'a yakın konumda olan Beypazarı, üretilen ürünlerin pazarlanacağı bir zemin oluşturmaktadır. Ayrıca Karaşar Mahallesi, kültür turizmi rotası içerisinde Beypazarı'na eklemlenebilir. (Türkan, 2013)

Resim 4.66. Eğrioia Yaylası (Beypazarı Belediyesi, 2021)

Karaşar'ın kuzeyinde yer alan Eğrioia yaylalar serisi yedi yayladan oluşmaktadır. Bu yaylalarda, kışlak-yaylak geleneği kısmen devam etmektedir. Mevcut geleneksel yayla evleri bakımsız durumdadır ve doğal dokuya aykırı kaçak yapılar yapılmıştır. Yarı- göçerlik kültürünün gereksinimleri ile biçimlenmiş olan geleneksel yayla evleri kültürel miras olarak değerlendirilmeli ve koruma altına alınmalıdır. Geçmişten günümüze devam eden yaylacılık faaliyetlerinin ise sürekliliği sağlanmalıdır.

Eğrioia yayla eko-sistemi, yaban-yaşamı gözleme, ornitoloji (kuş gözleme) ve botanik inceleme gibi doğa inceleme ve eğitim çalışmaları için oldukça zengin bir bölgedir. Ayrıca bölge, doğa inceleme ve eğitim çalışmalarına ek olarak kontrollü piknik, fotoğraf çekme, göletlerde olta balıkçılığı, bisiklet, trekking, kampçılık gibi doğa sporlarına olanak tanımaktadır. (Güneş, 2002)

Resim 4.67. Eğrioia Yaylası (Beypazarı)

Beypazarı İlçesi'nin kuzeybatısında, Karaşar yolu üzerinde bulunan İnözü Vadisi, doğal bitki örtüsü ve kültürel özellikleriyle turizm açısından önemli bir bölgedir. İnözü Vadisinin tabanı derin ve korunaklı olduğundan mikroklima alanı özelliği göstermektedir. Vadinin doğu ve batı yamaçlarındaki mağaraların eski çağlarda yapıldığına ve bir dönem mesken olarak kullanıldığına dair bulgular olduğu belirtilmektedir. (Türkan, 2013) İçlerinde kaya mezarları ile kaya kiliselerinin olduğu düşünülen bu mağaralar, henüz arkeolojik olarak incelenmemiştir. (Türkan, 2013) Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 30/10/1990 tarih ve 1721 sayılı kararla I. Derece Arkeolojik Sit ve II. Derece Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır. (Resim 4.70). (Beypazarı Belediyesi) Vadi çevresi, turizm faaliyetlerine bağlı olarak mesire alanı haline dönüşmüş ve vadiye birçok tesis kurulmuştur. 2009 yılında İnözü Vadisi için Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmıştır. (Plato Proje, 2021)

Resim 4.68. Beypazarı İnözü Vadisi (Beypazarı Belediyesi, 2021)

Bolu İlindeki Karagöl Tabiat Parkı sahip olduğu orman ve göl peyzajları ile ziyaretçiler için eşsiz manzara güzellikleri ve rekreasyon amaçlı olanaklar sunmaktadır. Tabiat Parkı; doğa yürüyüşü, bisiklete binme, olta balıkçılığı, piknik, spor vb. aktiviteler için son derece uygun alanlar içermektedir.

Karaşar Mahallesi çevresinde ziyaret edilen pek çok türbe bulunmaktadır. Bunlar; Ali Efendi Baba Türbesi, Arap Baba Türbesi, Garip Erenler Türbesi, Mursal Baba Türbesi ve Mahya Baba Türbesidir.

Resim 4.69. Ali Efendi Baba Türbesi (Ersal, 2013)

Alan ölçeğinde potansiyeller

Yerleşim, sahip olduğu tüm somut ve somut olmayan değerleri ile özgün kimliğini halen sürdürmektedir. Her geçen gün kentleşen, kırsal kimliğini kaybeden kırsal yerleşimlere karşı, korunması gerekli kırsal miras örneklerinden biridir. Yerleşime kimlik kazandıran ve unutulmaya yüz tutmuş yaylak- kışlak geleneği, türküler, halk oyunları, eski zanaatlar ve ritüellerden oluşan değerleri ise, somut olmayan miras örneği olarak kayıt altına alınmalıdır.

4.3.3. Güçlü, zayıf yönler, fırsatlar, tehditler analizi (GZFT)

Karaşar Mahallesiine ilişkin sosyal ve fiziksel analizler sonrası, yerleşimin yapısından kaynaklanan güçlü ve zayıf yanları ve çevreden kaynaklı fırsatların ve tehditlerin belirlenmesi için GZFT Analizi yapılmıştır (Çizelge 4.73.). Yerleşimden ve çevresinden kaynaklı güçlü, zayıf yanların, fırsatların ve tehditlerin belirlenmesi koruma politikalarının oluşturulmasında belirleyici faktörlerdir.

Çizelge 4.73. GZFT Analizi

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
-Yerleşimin özgünlük değerlerinin yarı yarıya korunmuş olması -Yerleşimin, doğa ve insan birlikteliğinin yaratımı sonucu örnek kültürel peyzaj değeri taşıması -Yaylak- Kışlak geleneğine örnek oluşturmaları -Yerleşimin, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine eklenen Beypazarı'na yakın olması -Koruma konusunda yöre halkının farkındalığının olması -Genç nüfusun çalışma ve eğitim gibi nedenlerle Ankara'da olması, yazın yöreye gelmesi ve bağlarını devam ettirmesi	-Yerleşiminde yeni yapılaşma yönünde eğilim olması -Yerleşimde kullanılmayan/terk edilen yapıların her geçen gün yıpranma derecelerinin artması - Yerleşimde, üst yapı hizmet birimlerinin (okul, sağlık ocağı vs.) işlevsizleştirilmesi, kamu hizmetlerinin yetersizliği -Toplu ulaşım olmaması -Geleneksel konutların çağdaş gereksinimlere uygun olmaması -Yerleşimin işgücü olanaklarının kısıtlı olması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
-Dünyada ve Türkiye'de kırsal alanlara ilginin artması -Yerleşimin çevresinde doğa sporlarının yapılabileceği orman dokusunun bulunması - Eğriova yayla eko-sisteminin bio-çeşitliliği -Yerleşimde tespit edilen yapıların, tescile önerilmesi ve korunmasının sağlanması - Ankara Kalkınma Ajansı'nın "Yeni Nesil Kırsal Kalkınma Eksen" başlığı altında eğitim, proje hazırlanmasına katkı, danışmanlık gibi desteklerinin olması - Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti eş finansmanından oluşturulan IPARD Programı Fonu kapsamında bitkisel üretimin, arıcılığın üretimin, zanaatkarlık gibi sektörlerde finansal destek sağlaması - Tarım ve Orman Bakanlığı'nın köyden kente göçü önlemek adına sunduğu sosyal destek projesi -KOSGEB Hibelerinin değerlendirilmesi -Karaşar Derneği vasıtasıyla, ekonomik durumu iyi kişilerle dayanışmalı kaynak yaratma fırsatının yaratılması - Korunması gerekli yapıların tescillenmesi durumunda "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" uyarınca yapıların korunması, bakımı ve onarımı için nakdi ve teknik destek alınması	-Yerleşimde geleneksel ender ve karakteristik yapıların tescillenmemiş olması -Yerleşimin geleneksel dokusunun korunmasına yönelik genç nüfusun farkındalığının düşük olması -Yerleşimde sürekli kalan yaşlı nüfus, geleneksel kültürü taşıyan son kuşak olması -Çevresel ölçekte koruma kararlarının olmaması

4.3.4. Yasal durum analizi

Ülkemizde planlama sistemi içinde yer alan plan türleri üst ölçekten başlayarak, mekânsal strateji planları, bölge planları, çevre düzeni planları, nazım imar planları ve uygulama imar planlarıdır. Bu kademe içinde kırsal yerleşmelerle ilgili bir plan kademesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 442 sayılı Köy Kanunu ve Köy Yerleşme Planı Uygulama Yönetmeliği'ne göre yapılan planların kapsamı, parseller oluşturularak ihtiyaç sahiplerine satılması ve donatılar getirilmesi şeklindedir. Belediye sınırları içindeki köylerde ya da Büyükşehir Belediyesi içinde mahalle statüsü almış köylerde 3194 sayılı İmar Kanunu ve yönetmelikleri geçerlidir. (Olgun, Cantimur, Hasgöl, Turgut, & Ergün, 2017)

Beypazarı İlçesi ve Karaşar Mahallesi ölçeğinde yapılmış olan imar planlarından, Ankara Karaşar Belediyesi Uygulama İmar Planı (1968-1988) ve Ankara Karaşar Belediyesi Hâlihazır Projesi'ne (2012) ulaşılabilmektedir.

- Beypazarı İlçesi ve Karaşar Mahallesi ölçeğinde yapılmış olan imar planları;
- Ankara Beypazarı Belediyesi Mevzi Uygulama İmar Planı (2005)
- Ankara Beypazarı Belediyesi Turizm Nazım İmar Planı (2006)
- Ankara Beypazarı Belediyesi Turizm Uygulama İmar Planı (2006)
- Beypazarı (Ankara) İnönü Vadisi I.Derece Arkeolojik Ve II.Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı I.Etap (2009)
- Ankara Beypazarı Hâlihazır Projesi (2009)
- Ankara Karaşar Belediyesi Uygulama İmar Planı (1968-1988)
- Ankara Karaşar Belediyesi Hâlihazır Projesi (1999)
- Ankara Karaşar Belediyesi Hâlihazır Projesi (2012)
- Karaşar Mahallesi Kirazyanı Mevkine ait 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı (2017)
- Karaşar Mahallesi 136 ada 62 parselde Enerji Üretim Alanı (GES) yapılmasına ilişkin 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği (2017)

Çalışma alanında, 273 Ada 2 Parseldeki 19. yüzyıla tarihlenen tescilli konak, 2. Derece sivil mimarlık örneği olarak 2010 yılında tescillenmiştir. (Karar /No: 286 4.11.2010 / 5512)

259 Ada 1 Nolu Parselde bulunan Simit Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı 2014 yılında (Karar / No: 5.2.2015 / 2114), 291 Ada 2 Nolu Parselde bulunan Söğütçük Pınarı Çeşme ve Çamaşırhane yapısı, 2014 yılında tescillenmiştir. (Karar / No: 5.2.2015 / 2114)

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'te "Sit";

Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır. (28232 Sayılı Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik)

Ancak kırsal sit tanımı yapılmamakta ve bu kapsamda kırsal yerleşimleri oluşturan dokunun bütünlüğü içerisinde korunması gerekliliği açıklık kazanmamaktadır.

2013 tarihli ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde, kırsal sit; "Yerleşim düzeni, yapım tekniği ve tasarımıyla yerelin ürünü olan yapıların, yol, meydan, tarım alanı vb. öğelerle birleşerek oluşturduğu, korunacak değerler taşıyan kırsal alanlar" olarak tanımlanmış ve koruma değerleri belirtilmiştir. (ICOMOS, 2013)

Bu kapsamda tez çalışmasında; korumaya ilişkin yasa ve yönetmeliklerde gerekli değişikliklerin yapılması gerekliliğinin kabulüyle, Karaşar Mahallesi'nin fiziksel ve doğal değerleri ile tüm dokusunun "kırsal sit" kapsamında korunması önerilmiş ve bu bağlamda Karaşar Mahalle'sinde koruma ve geçiş alanı belirlenmiştir. Tanımlanan koruma ve geçiş alanında ise yapı tescilleri önerilmiştir.

4.3.5. Mimari değer, sorun ve potansiyellere göre bölgeleme

Karaşar Mahallesi için yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda yerleşimdeki mimari değer, sorun ve potansiyellere göre farklılaşan 3 bölge tespit edilmiştir. (EK-20)

1.Bölge

- *Değer / Potansiyel:* Ender, karakteristik ve çevresel değerdeki geleneksel evlerin yoğun olarak bulunduğu eski yerleşim bölgesidir. Bölgede, geleneksel konutlar, çamaşırhaneler, sosyal- kültürel yapılar (Cem evi, köy odası), fırın, cami, halk kütüphanesi, meydan ve yeşil alanlar organik yerleşim dokusunu oluşturmaktadır. Yerleşimde sürekli kalan yaşlı nüfus, geleneksel kültürü taşıyan son kuşaktır. Genç nüfus ise çalışma ve eğitim gibi nedenlerle Ankara’da yaşamaktadır, yazın yöreye gelerek bağlarını devam ettirmektedirler. Yerleşimin çevresinde bulunan Eğriova yayla serisinin doğal orman dokusu korunmuştur. Yaylak- kışlak geleneği halen sürdürülmektedir.
- *Sorun: 1.* Yerleşimde kullanılmayan/ terkedilen yapıların her geçen gün yıpranma dereceleri artmaktadır. Mevcut durumda kullanılan yapılarda ise özgün yapı programı ve cephe düzeni ile uyumsuz birimler eklenmiştir.
- *Sorun: 2:* Bölgede yeni yapılaşma yönünde eğilim bulunmaktadır ancak yerleşim özgün dokusunu halen korumaktadır.
- *Sorun: 3:* Yerleşimde, üst yapı hizmet birimleri (okul, sağlık ocağı vs.) işlevsizleştirilmiştir. Ulaşım, sağlık, eğitim ve altyapı hizmetleri yetersizdir.
- *Sorun: 4:* Yerleşimde işgücü olanakları kısıtlıdır, hayvancılık, ormancılık ve tarım gibi ekonomik faaliyetler önemini yitirmiştir.

2.Bölge

- *Değer / Potansiyel:* Geleneksel yerleşim dokusu ile yeni yerleşim dokusu arasında kalan jeolojik sakıncalı alan olarak tespit edilmiş bölgedir. İmar planına uygun olarak bölgenin ağaçlandırılması doğal altyapıyı güçlendirecektir.
- *Sorun 1:* Yapılan tespitlere göre az sayıda da olsa alan üzerinde ve çevresinde yerleşim olduğu belirlenmiştir.

3.Bölge

- *Değer / Potansiyel:* Yeni yapıların oluşturduğu yerleşim bölgesidir. Yeni yapılarda kırsal yaşam kültürü devam ettirilmektedir.
- *Sorun:* Geleneksel dokunun karakteri ile uyumsuz yapılaşma bulunmaktadır.

4.3.6. Paydaş analizi

Karaşar Mahallesi'nin kültürel ve doğal mirasının korunmasına yönelik paydaş ve ortakları

- Yörede yaşayan ve yöreye belirli zamanlarda gelen yerli halk
- Ankara Büyükşehir ve Beypazarı İlçe Belediyesi
- Kültür ve Turizm, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, Orman ve Su İşleri, Çevre ve Şehircilik, Kalkınma, Milli Eğitim, Ulaştırma, vd. Bakanlıklar ile bu bakanlıklara bağlı Ankara Valiliği, Beypazarı Kaymakamlığı, Ankara I-II No'lu KVKBK Müdürlüğü ve ilgili müdürlükler
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi, ŞPO Ankara Şubesi gibi Meslek Odaları
- İlgili üniversiteler
- ICOMOS Türkiye Milli Komitesi
- İlgili vakıf ve dernekler

4.4. Koruma Politikalarının Geliştirilmesi

Karaşar ve benzeri kırsal yerleşimlerin kamu kurum ve kuruluşları ile alanla ilgili tüm paydaşların koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla bir alan yönetim modeli önerilmiştir. Yönetim modeli ve modelin belirlenmesi ile ilgili detaylı bilgi tezin üçüncü bölümünde verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise öneri alan yönetimi modeli, tez kapsamında örneklem alan olarak seçilen Ankara İli, Beypazarı İlçesi, Karaşar Mahallesi'nde uygulanmıştır. Buna göre, öneri yönetim planının aşamaları izlenerek; 1.aşamada alanın tanımlanması, kültürel değer ve öneminin belirlenmesi amacıyla, 4.1. bölümünde, alanın fiziksel, sosyal, ekonomik yapısı ve çevre yerleşimler incelenmiştir. 2. aşamada alan analizinin (çözümleme) yapılabilmesi için 4.2. bölümünde alana dair fiziksel, sosyal ve yasal analizler yapılmış, koruma öncelikli konu ve alanlar belirlenmiştir. 3. aşamada ise bu bölümün konusu olan, yerleşimin sürdürülebilir korunmasına yönelik koruma politikaları belirlenmiştir.

Karaşar Mahallesi yönetim planı kapsamında koruma politikalarının belirlenmesi için örnek çalışmalar incelendiğinde; kültürel mirasa konu yerleşimlerin karakterine, sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaşan yöntemler görülmüştür.

Bu örnek çalışmalar içinde, Özcan ve San'ın, Birgi Bütünleşik Sit Alanları için önerdikleri kültürel miras yönetim modeli incelendiğinde; model, “Yönetişim Programı”, “Mekânsal Koruma–Geliştirme Programı”, “Sosyal–Ekonomik Restorasyon Programı”, “Bilişim Programı” ve “Malî Kaynak ve Yatırım Teşvik–Destek Programı” olmak üzere beş programdan oluşmaktadır. (Özcan & San, 2011) Bu yönetim modelinde;

1. Yönetişim Programı, geniş katılım sağlanması ve ortak irade oluşturulması amacı ile katılım gruplarının belirlendiği aşamadır.
2. Mekansal Koruma- Geliştirme Programı, çözümleme (analitik araştırma) ve tasarım–planlama olmak üzere birbirini izleyen iki aşamalı süreç olarak tanımlanmıştır.
3. Sosyal–ekonomik restorasyon programı, sosyal-mekansal ve sosyal-ekonomik içerikli stratejilerin belirlendiği süreç olarak tanımlanmıştır.
4. Bilişim (bilgi birikim–yönetim) programı, “Kent Tarihi Arşivi” ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) destekli “envanter–izleme” programlarından oluşmaktadır.
5. Malî kaynak ve yatırım teşvik–destek programı, ulusal, uluslararası kaynakları ile planlama-uygulama araçlarının araştırılmasına ilişkin destek programıdır (Özcan & San, 2011).

Karaşar yönetim planı kapsamında koruma politikalarının çerçevesinin oluşturulması için Özcan ve San'ın, Birgi Bütünleşik Sit Alanları için önerdikleri modelden yararlanılmış ve Karaşar Mahallesi'ne özgü tekrar kurgulanmıştır. Karaşar Mahallesi kırsal yerleşime örnek olduğu için, önerilen şema içeriğine Birgi için önerilen modelden farklı olarak Ekolojik Koruma Programı eklenmiştir. Ayrıca diğer bütün programların içeriği Karaşar Mahallesi'ne ilişkin yapılan değer, sorun, potansiyel analizlerine ve bölgeleme çalışmalarına göre özelleştirilmiştir.

Buna göre, Karaşar Mahallesi'ne ilişkin yapılan değer, sorun, potansiyel analizlerine ve bölgeleme çalışmalarına göre kırsal mirasın sürdürülebilir korunmasına yönelik koruma politikaları altı program çerçevesinde geliştirilmiştir;

1. Yönetim Programı; kültürel miras yönetimi kapsamında, koruma programlarının planlama–uygulama ve denetim–izleme süreçlerinde geniş katılım, şeffaflık ve iş birliği ilkeleri temelinde ortak irade oluşmasına yönelik örgütlenme modelini ifade etmektedir. Bu örgütlenme modelinin aktörleri;

- Yerel halk temsilcileri
- Üniversite ve Enstitüler bünyesinde, ilgili bilim dallarından akademisyenler
- Vakıf–dernek ve meslek odaları ile yerel kooperatif– birlik temsilcilerinden oluşan sivil toplum örgütleri
- Özel girişim– yatırım gruplarından oluşan sermaye temsilcileri
- Kültür ve Turizm, Çevre ve Şehircilik, Tarım ve Orman Bakanlığı ve ilgili Bakanlıklar,
- İlçe Belediyesi ve mahalle muhtarından oluşan merkezi–yerel yönetim temsilcileridir.

2. Mekânsal Koruma Programı, planlama, tasarım, uygulama ve denetim–izleme olmak üzere dört aşamalı bir sürece dayandırılmıştır. Bu süreçler;

- Planlama: Fiziksel, sosyal, kültürel ve yasal analizlere göre öncelikli müdahale konu ve alanların planlama çalışmalarının ve hazırlama süreçlerinin belirlenmesi, programlanması,
- Tasarım: Fiziksel, sosyal, kültürel ve yasal analizlere göre mekânsal ve işlevsel altyapının sürdürülebilir korunmasına-geliştirilmesine yönelik planlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
- Uygulama: Koruma planlarına ve kararlarına göre yapı- alan bazında koruma-onarım çalışmalarının yapılması,
- Denetim-izleme: Planlama-tasarım-uygulama süreçlerinin belirli ve tanımlı zaman aralıkları içerisinde denetimi, izlenmesi ve güncellenmesidir.

3. Ekolojik Koruma Programı, Karaşar Mahallesi'nin çevresindeki endemik bitki ve hayvan varlığından oluşan doğal yaşam alanlarının–ekosistemlerin korunması için belirlenen strateji ve eylemleri içermektedir.

4. Sosyal-Ekonomik Koruma- Geliştirme Programı, alanda yapılan analiz çalışmalarına göre belirlenen fiziksel ve ekonomik sorunlara bağlı olarak;

- Yaşam koşullarının iyileştirilmesi,

- Yerleşimin yeniden nüfus kazanması-iskân edilebilmesi şeklinde iki aşamalı bir süreçte dayandırılmıştır.
5. Bilgi Birikim-Yönetim Programı, Yerleşmenin tarihsel gelişim sürecini belgeleyen yazılı, sözel ve görsel kültürel değerlerin kültürel miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması için bu değerlerin birikim ve yönetim altyapısının oluşturulmasına yönelik strateji ve eylemleri içermektedir.
 6. Malî Kaynak ve Yatırım Teşvik-Destek Programı, kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir korunması için malî kaynak-destek sağlanmasına yönelik alternatiflerin araştırılmasıdır.

Karaşar Mahallesi'nin sürdürülebilir korunması amacı ve hedefi doğrultusunda oluşturulan yönetim, mekânsal, ekolojik, sosyal-ekonomik, bilgi birikim-yönetim ve finansal içerikli programlardan oluşan kültürel miras yönetim modeli Çizelge 4.74-4.79'da detaylandırılmıştır. Çizelgede alanda yapılan analizlere göre belirlenen sorunlar, kırsal mirasın korunmasına yönelik hedefler, hedeflerin gerçekleştirilmesi için kullanılacak stratejiler ve eylemler tanımlanmıştır.

Çizelge 4.74. Koruma politikaları yönetim programı

YÖNETİM PROGRAMI	SORUN	HEDEF	STRATEJİ	EYLEM
	Kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik yasal altyapının oluşturulması İlgili paydaşlar arası koordinasyon olmaması	Karaşar Mahallesi'nin doğal ve kültürel miras değerlerinin korunması kapsamında oluşturulacak alan yönetiminin sürdürülebilir olması	Alan yönetiminde yer alacak ilgili ve yetkili paydaşlar arası koordinasyonun ve paydaş yönetiminin sağlanması	Paydaş analizinin yapılması; paydaşların, belirlenmesi, önceliklendirilmesi, değerlendirilmesi Paydaş gruplarıyla ayrı ayrı yerle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı ve gelecek beklentilerinin öğrenildiği odak grup çalışmalarının yapılması Tüm paydaşların bir araya geldiği stratejik planlama toplantılarının yapılması Katılımlı stratejik planlama toplantılarında, hedef, strateji ve eylemlerin önceliklerine göre değerlendirilmesi Denetim ve İzleme Biriminin kurulması

Çizelge 4.75. Koruma politikaları mekânsal koruma programı

MEKÂNSAL KORUMA PROGRAMI	SORUN	HEDEF	STRATEJİ	EYLEM
	Yerleşime ait imar planının ve hali hazır haritaların güncel olmaması			Yerleşimin hali hazır haritalarının güncellenmesi
	Jeolojik sakıncalı alan olarak işaretlenmiş bölgede yerleşim olması			Jeolojik sakıncalı alan olarak işaretlenmiş bölgede planlamaya esas mevcut veya yapılacak olan jeolojik/jeoteknik etütlere göre yapılaşma eşiklerinin imar planında güncellenmesi
	Alandaki kültür varlığı değeri taşıyan geleneksel yapıların tescillenmemiş olması	Karaşar Mahallesi'nin mekânsal ve işlevsel altyapısının sürdürülebilir korunması-geliştirilmesi	PLANLAMA	Alandaki kültür varlığı değeri taşıyan geleneksel yapıların tescile öneri olarak sunulması
	Yaşanan göçlerden ötürü terk edilmiş geleneksel evlerin bulunması		Fiziksel, sosyal, kültürel ve yasal analizlere göre öncelikli müdahale konu ve alanların planlama çalışmalarının ve hazırlama süreçlerinin belirlenmesi, programlanması	Eylem planlarının hazırlanması
	Alanda yapısal durumu kötü geleneksel evlerin bulunması			
	Alanda konfor durumu kötü geleneksel evlerin bulunması		TASARIM	Koruma ve onarım projelerinin hazırlanması
	Alandaki kültür varlığı değeri taşıyan geleneksel yapılara niteliksiz ve uyumsuz ekler yapılması		Fiziksel, sosyal, kültürel ve yasal analizlere göre mekânsal ve işlevsel altyapının sürdürülebilir korunmasına-geliştirilmesine yönelik planlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi	Yeni yapılara örnek teşkil edecek köy tasarım rehberinin hazırlanması
	Somut olmayan kültürel mirasın unutulması		UYGULAMA	Koruma planlarına ve kararlarına göre yapı- alan bazında koruma-onarım çalışmalarının yapılması
	Yasal düzenlemelerden dolayı mevcut kamu hizmet birimlerinin işlevsiz kalması		DENETİM-İZLEME	Planlama-tasarım-ve uygulama süreçlerinin belirli ve tanımlı zaman aralıkları içerisinde denetimi, izlenmesi ve güncellenmesi
	Geleneksel doku ile uyumsuz yeni yapılaşma eğiliminin olması			

Çizelge 4.76. Koruma politikaları ekolojik koruma programı

EKOLOJİK KORUMA PROGRAMI	SORUN	HEDEF	STRATEJİ	EYLEM
	Hazineye ait ormanlık alanlarda kaçak yapılaşma olması	Karaşar Mahallesi'nin çevresindeki endemik bitki ve hayvan varlığından oluşan doğal yaşam alanlarının ekosistemlerinin korunması	Hazineye ait ormanlık alanlarda yapılaşmanın engellenmesi	Devlet ormanları ile özel mülk sınırlarının kesinleştirilmesi Hazine arazilerinde kaçak yapılaşmanın önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması
	Havza sınırları içindeki veya civarındaki usulsüz ve kontrolsüz hayvan otlatılması sonucu ormanlara zarar verilmesi		Orman ve köy ilişkilerinin ormanların koruma-kullanma dengesini gözetecek şekilde oluşturulması	Mera ve otlak alanlarının yeniden düzenlenmesi Köylülerin ekonomik faaliyetlerinin ormanların sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde çeşitlendirilmesi
	Mera ve otlak alanlarının kullanım dışı kalması			Ormanlık alanlarda düzenlenen toplu faaliyetlerin kontrollü düzenlenmesi
	Eğriova Yayla serisinde düzenlenen şenliklerin kontrolsüz yapılması		Eko-turizm faaliyetlerinin ormanların koruma-kullanma dengesini gözetecek şekilde oluşturulması	Köyde eko-turizm rehberliği eğitimleri verilerek, rehberlik hizmetlerinin orman köylüsünden sağlanması Yöreye özgü biyolojik çeşitliliğe, flora ve fauna zenginliğine dair genetik kaynakların korunması ve izlenmesi için araştırma birimi kurulması

Çizelge 4.77. Koruma politikaları sosyal- ekonomik koruma geliştirme programı

SOSYAL-EKONOMİK KORUMA- GELİŞTİRME PROGRAMI	SORUN	HEDEF	STRATEJİ	EYLEM
	FİZİKSEL SORUNLAR	Yaşam koşullarının İyileştirilmesi	Ulaşım, sağlık, eğitim hizmetlerinin sağlanması için altyapı çalışmalarının yapılması	İl, ilçeye ulaşım hizmetlerinin sağlanması için olanakların araştırılması Yerleşimde bulunan yaşlılara yönelik koruyucu sağlık hizmetleri, dış sağlığı ve evde bakım hizmetlerinin program bazlı sunulması Tüm eğitim kademelerinde örgün eğitim hizmetinin sağlanması veya eğitimi destekleyici kurumlarla, derneklerle bağlantı kurulması Yerleşimde katı atıklar için özel bir atık yönetim sistemi oluşturulması, atık su için biyolojik arıtmanın teşvik edilmesi Kamu kurum ve kuruluşlarının, yörenin ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun şekilde hizmet sunumunu istikrarlı ve nitelikli bir şekilde yürütmesinin sağlanması
SOSYAL-EKONOMİK KORUMA- GELİŞTİRME PROGRAMI	EKONOMİK SORUNLAR	Yerleşimin yeniden nüfus kazanması-iskân edilebilmesi	Yerinde istihdam olanaklarının araştırılması-geliştirilmesi	Yeşil Kuşak, çiftçi pazarı gibi alternatif gıda ağlarının oluşturulması Kooperatifçiliğin desteklenmesi Orman ürünlerine yönelik gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi Meyveciliğin güçlendirilmesi Köy içi âtil arazilerin meyve ağaçlarının yetiştirilmesi için kullanılması Çevredeki ahlat ağaçlarının değerlendirilmesi Fenni arıcılığın yeniden canlandırılması El sanatlarının (örgü, ağaç işlemeciliği) desteklenmesi Yöreye özgü mesleki eğitim programlarının düzenlenmesi Geleneksel mimarinin aktarımı konusunda usta yetiştirme programlarının düzenleneceği ahşap atölyelerinin desteklenmesi
	Yerleşime ulaşımın olmaması Sağlık hizmetlerinin kısıtlı olması Örgün eğitim olanaklarının kısıtlı olması Alt yapı (elektrik, su, telefon ve kanalizasyon) sorunları			
	Tarımsal arazinin az ve yeterli verimde olmaması Yöreye özgü ekonomik faaliyetlerin azalması Havzada uygulanmış ORKÖY aile işletmeciliği kredilendirme uygulamalarının kısıtlı olması			

4.5. Yönetim Planının Hazırlanması ve Uygulanması

Önceki bölümlerde, Ankara İli Beypazarı İlçesi Karaşar Mahallesi ve benzer kırsal alanların sürdürülebilir korunması için bir yönetim planı modeli önerilmiş ve bu model kapsamında koruma politikaları oluşturulmuştur. Bu koruma politikaları doğrultusunda belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için ise, konular, faaliyetler, sorumlu kuruluşlar, finansman kaynakları ve zamanlama faktörleri belirlendiği eylem planlarının oluşturulması gereklidir. Bu bağlamda, kırsal yerleşimlerin korunması için önerilen alan yönetimi modelinde belirlenen hedefler doğrultusunda yapılacak eylemler planlanmış ve aşağıda altı hedef ana başlığı altında sunulmuştur.

- Hedef 1: Karaşar Mahallesinin doğal ve kültürel miras değerlerinin korunması kapsamında oluşturulacak alan yönetiminin sürdürülebilir olması
 - Proje 1: Paydaş analizinin yapılması; paydaşların, belirlenmesi, önceliklendirilmesi, değerlendirilmesi.
 - Proje 2: Paydaş gruplarıyla ayrı ayrı yerle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı ve gelecek beklentilerinin öğrenildiği odak grup çalışmalarının yapılması.
 - Proje 3: Tüm paydaşların bir araya geldiği stratejik planlama toplantılarının yapılması.
 - Proje 4: Denetim ve İzleme Biriminin kurulması.
- Hedef 2: Karaşar Mahallesi'nin mekânsal ve işlevsel altyapısının sürdürülebilir korunması-geliştirilmesi
 - Proje 1: Yerleşimin hali hazır haritalarının güncellenmesi.
 - Proje 2: Jeolojik sakıncalı alan olarak işaretlenmiş bölgede planlamaya esas mevcut veya yapılacak olan jeolojik/jeoteknik etütlere göre yapılaşma eşiklerinin imar planında güncellenmesi.
 - Proje 3: Alandaki kültür varlığı değeri taşıyan geleneksel yapıların tescile öneri olarak KVKBK'na sunulması için raporlama çalışmalarının yapılması.
 - Proje 4: Çevresel değer, sorun ve potansiyellere göre yapılan bölgeleme çalışmaları doğrultusunda koruma ve onarım projelerinin etaplar şeklinde hazırlanması.

Koruma ve onarım projelerinde uyulması gereken ilkeler, bölgelerin öncelik sırasına göre verilmiş ve ilgili paftada gösterilmiştir. (EK-21)

1.Bölge: Ender, karakteristik ve çevresel yapıların bulunduğu geleneksel yerleşim alanıdır.

Ortak kamusal mekânlar; Köy Meydanında, kullanım konforunu artıracak müdahalelerin (pazar yeri, oturma birimleri gibi), doğal çevre ile uyumlu ve doğal malzemelerle yapılması gereklidir. Köy odaları, toplantıların yapıldığı, köye gelen konukların ağırlandığı halkın ortak kullandığı mekanlardır. Karaşar Mahallesi'nde köy odaları halen işlevselliğini sürdürmektedir. Köy odalarına ilişkin hazırlanacak koruma-onarım projelerinde, özgün işlevine uygun mekânsal çözümlerin yapılması gereklidir.

Boş kamusal yapılar; Geleneksel yerleşim alanında bulunan ve işlevsiz durumda olan belediye hizmet yapısı, ilkokul, PTT, resmi kurum gibi yeni yapıların, bu yerleşim için yapılacak altyapı ve üstyapı hizmet birimleri ihtiyaç analizine göre işlevlendirilmeleri gerekmektedir. Bu yapılar için yapılacak olan tadilat ve/veya güçlendirme projelerinin kırsal mimari ile uyumluluğu göz ardı edilmemelidir.

Geleneksel yapılar;

Ender yapılar; Ender değerdeki tüm geleneksel yapılar, rölöveleri çıkartılarak belgelenmelidir. Bunlardan;

- Özgün mimari değerini koruyan, yapısal durumu ve konfor durumu iyi olanlara bakım yapılmalıdır.
- Özgün mimari değerini koruyan, yapısal durumu ve konfor durumu orta olanlara basit onarım yapılmalı ve konfor koşulları iyileştirilmelidir.
- Özgün mimari değerini kaybetmeye başlamış, yapısal durumu ve konfor durumu iyi ve orta olan yapılar için restorasyon projesi hazırlanmalıdır. Cephe ve mimari elemanlarda değişen malzemeler özgününe uygun olarak değiştirilmeli, cephe ve plan düzenini bozan niteliksiz ekler kaldırılmalıdır.
- Özgün mimari değerini koruyan yapısal durumu ve konfor durumu kötü olanlara restorasyon projesi doğrultusunda esaslı onarım yapılmalıdır.

Karakteristik yapılar; Karakteristik değerdeki tüm geleneksel yapılar, rölöveleri çıkartılarak belgelenmelidir. Bunlardan;

- Özgün mimari değerini koruyan, yapısal durumu ve konfor durumu iyi olanlara bakım yapılmalıdır.
- Özgün mimari değerini koruyan, yapısal durumu ve konfor durumu orta olanlara basit onarım yapılmalı ve konfor koşulları iyileştirilmelidir.
- Özgün mimari değerini kaybetmeye başlamış, yapısal durumu ve konfor durumu iyi ve orta olan yapılar için restorasyon projesi hazırlanmalıdır. Cephe ve mimari elemanlarda değişen malzemeler özgününe uygun olarak değiştirilmeli, cephe ve plan düzenini bozan niteliksiz ekler kaldırılmalıdır.
- Özgün mimari değerini kaybetmiş, yapısal durumu ve konfor durumu kötü olan yapılarda restorasyon projesi doğrultusunda esaslı onarım yapılmalıdır.

Çevresel yapılar; Çevresel değerdeki tüm geleneksel yapıların restorasyon projeleri hazırlanmalıdır. Cephe ve plan düzenini bozan eklerden arındırılarak doku ile uyumlu hale getirilmelidir.

Kalıntı yapılar; Kalıntı yapıların var olan kısımlarının rölöveleri çizilerek belgelenmelidir. Restitüsyon analizleri doğrultusunda bilgi kaynaklarının yeterliliğine göre koruma tekniklerine karar verilmelidir.

Yeni yapılaşma koşulları;

- İfraz ve tevhitlerde, oluşturulacak yeni parsel büyüklükleri, mahalledeki ortalama parsel büyüklükleri ile uyumlu olmalıdır.
- Yeni yapılarda TAKS ve KAKS değerleri, geleneksel yapıların ortalama değerleri ile uyumlu olmalıdır.
- Yeni yapıların parsel içindeki konumlanışları ve yapı girişleri geleneksel doku ile uyumlu olmalıdır.
- Yeni yapılarda kat adedi en fazla 2 kat olmalıdır. Ancak saçak altı kotu yan parsellerde yer alan geleneksel yapıların yüksekliğine göre belirlenecektir. Yan parsellerde yer alan geleneksel yapıların arazi eğimine yerleşimlerine saygılı ve uyumlu olmalıdır.
- Mevcut dokudaki dolu-boş oranlarına uyulmalıdır.
- Yapılarda cephe tipolojisine uygun olarak tek yönlü, iki yönlü çıkma yapılabilir.
- Yapılarda örtü sistemi kırma veya beşik çatı olarak yapılmalıdır. Alaturka kiremit örtüsü veya saç kaplama kullanılmalıdır.

- Pencere oranları ve düzenleri geleneksel yapılarla uyumlu olmalıdır.1/2 ve 1/1 oranlarında ahşap kasalı pencereler yapılmalıdır.

Kırsal peyzaj;

- Yerleşimde mevcut doğal-yapılı alan dengesi korunmalıdır.
- Mevcut yol ve patikaların konumu ve karakteri korunmalıdır.
- Yöre peyzajına uyumsuz yol kaplama malzemesi, yöre peyzajına uygun doğal malzemeler ile yenilenmelidir.
- Yerleşimde bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları (sokak, türbe, yayla) konulmalıdır.
- Yerleşimde sokak aydınlatmaları yetersizdir. Yerleşimin mimari karakterine uygun aydınlatmalar yapılmalıdır.

2.Bölge: Geleneksel yerleşim dokusu ile yeni yerleşim dokusu arasında kalan jeolojik sakıncalı alandır. Planlamaya esas mevcut veya yapılacak olan jeolojik/jeoteknik etütlere göre yapılaşma eşiklerinin imar planında güncellenmesi önerilmektedir. İmar planına göre bölge ağaçlandırılarak doğal altyapı güçlendirilmelidir.

3.Bölge: Yeni yapıların oluşturduğu yerleşim bölgesidir. Yeni yapılarda kırsal yaşam kültürü devam ettirilmektedir. Geleneksel dokunun karakteri ile uyumsuz yapılaşma bulunmaktadır.

- Yeni yapılaşma mahallenin mevcut yayılma şekline göre devam ettirilmelidir.
- Mevcut imar planındaki yeni yapılaşma koşullarına uyulmalıdır. (Ayrık nizam, 2 katlı, ön bahçe mesafesi 5m, yan bahçe mesafesi 3m, TAKS/KAKS:0.30/0.60)
- Proje 5: Yeni yapılara örnek teşkil edecek köy tasarım rehberi hazırlanmalıdır.
- Proje 6: Koruma planlarına ve kararlarına göre yapı-alan bazında koruma-onarım çalışmaları yapılmalıdır.
- Proje 7: Planlama, tasarım ve uygulama süreçleri belirli ve tanımlı zaman aralıkları içerisinde denetlenmeli ve güncellenmelidir.

➤ Hedef 3: Karaşar Mahallesi'nin çevresindeki endemik bitki ve hayvan varlığından oluşan doğal yaşam alanlarının ekosistemlerinin korunması

- Proje 1: Üst ölçekli planlarda Devlet ormanları ile özel mülk sınırlarının kesinleştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması

- Proje 2: Mera ve otlak alanlarının yeniden düzenlenmesi için gerekli çalışmaların yapılması
 - Proje 3: Köyde eko-turizm rehberliği eğitimlerinin verilmesi
 - Proje 4: Yöreye özgü biyolojik çeşitliliğe, flora ve fauna zenginliğine dair genetik kaynakların korunması ve izlenmesi için araştırma birimi kurulması
- Hedef 4: Karaşar Mahallesi'nde yaşam koşullarının iyileştirilmesi, yerleşimin yeniden nüfus kazanması-iskân edilebilmesi
- Proje 1: İl, ilçeye ulaşım hizmetlerinin sağlanması için olanakların araştırılması
 - Proje 2: Yerleşimde bulunan yaşlılara yönelik koruyucu sağlık hizmetleri, diş sağlığı ve evde bakım hizmetlerinin program bazlı sunulması
 - Proje 3: Tüm eğitim kademelerinde örgün eğitim hizmetinin sağlanması veya eğitimi destekleyici kurumlarla, derneklerle bağlantı kurulması
 - Proje 4: Yerleşimde katı atıklar için özel bir atık yönetim sistemi oluşturulması, atık su için biyolojik arıtmanın teşvik edilmesi
 - Proje 5: Yeşil kuşak/ tarım tampon bölgeleri uygulama olasılıklarının araştırılması; önerilen yeşil geçiş bölgelerinin kentsel tarım uygulamaları, çiftçi pazarları ve rekreasyon alanlarını da içinde barındıran bir yapıda olması.
 - Proje 6: Kooperatifçiliğin desteklenmesi için gerekli çalışmaların yapılması
 - Proje 7: Orman ürünlerine yönelik gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi, meyveciliğin güçlendirilmesi, fenni arıcılığın yeniden canlandırılması için gerekli çalışmaların yapılması
 - Proje 8: El sanatlarının (örgü, ağaç işlemeciliği) desteklenmesi için gerekli çalışmaların yapılması
 - Proje 9: Yöreye özgü mesleki eğitim programlarının düzenlenmesi için gerekli çalışmaların yapılması
 - Proje 10: Geleneksel mimarinin aktarımı konusunda usta yetiştirme programlarının düzenleneceği ahşap atölyelerinin desteklenmesi için gerekli çalışmaların yapılması
- Hedef 5: Yerleşmenin tarihsel gelişim sürecini belgeleyen yazılı, sözel ve görsel kültürel değerlerin kültürel miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması
- Proje 1: Yerleşime ait kültürel miras arşiv sisteminin oluşturulması için gerekli çalışmaların yapılması

- Proje 2: Yapı-parsel ölçeğindeki envanter bilgilerinin işlendiği, değişikliklerin izlendiği CBS destekli envanter izleme sisteminin kurulması
- Hedef 6: Kültürel miras değerlerinin sürdürülebilir korunması–geliştirilmesi kapsamında belirlenen projelerin gerçekleştirilebilmesi için malî kaynak–destek yaratılması
- Proje 1: Dışsal Kaynakların Yaratılması
 - Devlet destekli hibe, kredi ve teşvik olanaklarının araştırılması; Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, KOSGEB, Kalkınma Ajansları
 - Üniversitelerden teknik ve proje desteği sağlanması
 - Ulusal ya da uluslararası kuruluşların korumaya ayırdıkları kaynakların araştırılması
 - Teknik destek
 - Mali destek
 - Alanın Dünya Kültürel Miras listesine girebilmesi için, alanın değer/potansiyel ve sorunlarını da içerecek müracaat dosyasının dünya miras komitesine sunulması
 - Ulusal ve uluslararası koruma örgütlerinden yardım alınması
 - Alanın tanıtımı için halkla ilişkiler çalışması yapılması
 - Yerli halktan varlıklı kişilerin olası katkılarının değerlendirilmesi
- Proje 2: İçsel Kaynakların Yaratılması
 - Yere ait tarım ve hayvan ürünlerinin yetiştirilerek satılması
 - El sanatlarının geliştirilmesi ile ürünlerin satılması
 - Yaylalar kapsamında eko-turizm faaliyetlerinin getireceği kaynakların analiz edilmesi
 - Havzada kırsal miras rotasının oluşturulması ve günübirlik ziyaretçilerin ekonomik katkısının analiz edilmesi

4.6. İzleme, Denetleme ve Değerlendirme Süreci

Yönetim planının uygulanması sürecinde, koruma sürecinin sürdürülebilir olması için çalışmaların sürekli ve düzenli olarak izlenmesi, gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir. Yönetim Planının onaylanmasının ardından, 26006 sayılı “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereğince uygulama ve denetleme süreci başlamış olacaktır.

Aynı yönetmelikte “Yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma, sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmeleri ve bir sonraki yılın çalışma programı ile bütçe taslağı yapılır. Bu değerlendirmeler sonucunda hazırlanacak raporlar eşgüdüm ve denetleme kurulunca değerlendirilir ve bir yıl sonraki çalışma programı ve bütçesi onaylanır. Yıllık incelemenin dışında denetim birimince beş yılda bir vizyon, amaçlar ve politikalar gözden geçirilerek eşgüdüm ve denetleme kurulunun değerlendirmesine sunulur.” hükmü yer almaktadır. Buna göre yönetim planının uygulama sürecinde, o yıla ait faaliyet raporu ile bir sonraki yılın çalışma programı ile bütçe taslağı hazırlanmakta ve eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanmaktadır. Ayrıca beş yılda bir vizyon, amaçlar ve politikaların tekrar değerlendirilmesi ile planlama-uygulama-izleme- güncelleme döngüsü kurulmuş olacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal miras kavramını; yapılı ve doğal çevrenin oluşturduğu kültürel peyzaj, kırsal yaşama ilişkin sosyal ve ekonomik faaliyetler ile somut ve somut olmayan kültürel mirasın oluşturduğu yere özgü değerler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Günümüzde kırsal mirasa konu yerleşimler; sanayi, turizm, tarım-toprak-su politikaları, nüfus hareketleri, çağdaş olanakların yoksunluğu, kültürel çözünme gibi etkenlerden dolayı kırsal kimliklerini kaybetmektedir.

Kırsal alanların karşı karşıya kaldığı bu sorunlardan dolayı, bu yerleşimlerin çevresel, yaşamsal, mekânsal değerlerinin korunması meselesi uluslararası alanda daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Dünyadaki tartışmalarla paralel olarak kırsal yerleşimlerin korunması ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde; kırsal yerleşimlerin korunması meselesinin her disiplin tarafından farklı bakış açısı ile ele alındığı görülmüştür. Mimarlık disiplini içerisinde ise, yapılan çalışmaların kapsamına bağlı olarak bu yerleşimlerin korunması için bir model önerilmiş ve bu model belirli bir alanda denenmiştir. (Bölüm 1) (Bkz. Çizelge 1.1.) Yapılan çalışmalar, her yerleşimin kendine özgü sorunları, potansiyelleri bulunduğunu, geleneksel kırsal yerleşimlerin karakteristiklerinin değişkenlik gösterdiğini, dolayısıyla korumaya ilişkin yöntemlerin değiştiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu çalışmaya konu olan kırsal yerleşimlerin genel çerçevesinin belirlenmesi bir gereklilik oluşturmıştır.

Bu bağlamda bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak il, ilçe merkezine görece yakın konumda olan, eğitim, ulaşım vb. olanakların yoksunluğu nedeniyle göç vermiş, buna karşın ikincil konut kullanımının yaygın olduğu ve kültürel değişimin arttığı kırsal yerleşimler ele alınmıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde mahalle olarak tanımlanmış ancak kırsal miras niteliği taşıyan bu yerleşimlerin sürdürülebilir korunması için bütüncül bir koruma modelinin oluşturulması öngörülmüştür.

Çalışmada; düşünsel, kavramsal çerçevenin oluşturulması için kırsala ilişkin; kırsal alan, kırsal yerleşme, kırsal kalkınma, kırsal mimari kavramları tanımlanmıştır. (Bkz. Bölüm 2.1.) Geçmişteki yaklaşımlarda kırsal yerleşim kavramını tanımlamak için genellikle kır-kent ayrımı yapılmış ve kırsal yerleşimlerin belirlenmesi için, başta nüfus özellikleri olmak üzere,

idari fonksiyonlar ve iktisadi fonksiyonlar gibi kriterler ölçü olarak alınmıştır. (Bkz. Bölüm 2.1.1) Güncel yaklaşımlarda ise kırsal alanlar, tarımsal desen, arazi kullanımı, kentlere yakınlık gibi arazi özellikleri ve/veya ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik, nüfus azalması ve göç olgusu gibi sosyo-ekonomik özelliklerine göre tanımlanmaktadır. (Bkz. Bölüm 2.1.2) Ülkemizde, nüfus eşiği temel kriter olarak alınmakta ve nüfusu 20.000'nin altında olan bölgeler, kırsal yerleşim olarak kabul edilmektedir. Ancak, 6360 sayılı 14 ilde Büyükşehir Belediyesi ve 27 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile, Büyükşehir Belediyesi bulunan illerde, tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülen köyler ve beldeler nedeniyle kırsal yerleşimlerin kapsamının mevcut tanımlar üzerinden tespit edilmesi oldukça güçleşmiştir. (Bkz. Bölüm 2.1.)

Kırsal yerleşimlere ilişkin yapılan tanımlamaların kabulü ile, kırsal ve kentsel alanların zaman içinde değişen dinamik bir yapıya sahip oldukları, her ikisinin de gelişme dinamiklerinin birbirine bağımlı fakat aynı zamanda birbirinden farklı olduğu, bu nedenle kır ve kent ayrımını netleştiren nüfus eşiği, sosyo-ekonomik özellikler gibi değişken kriterlerin kırsal-kentsel kavramlarını temsil etmekte yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Buna örnek olarak, bu çalışma kapsamında ele alınan; il, ilçe merkezine görece yakın konumda olan, eğitim, ulaşım vb. olanakların yoksunluğu nedeniyle göç vermiş, buna karşın ikincil konut kullanımının yaygın olduğu, kültürel değişimin arttığı kırsal yerleşimler verilebilir. Bu çalışma kapsamında koruma disiplini içerisinde kırsal yerleşimleri tanımlamanın olasılıkları araştırılmış ve yerli-yabancı literatürde kırsal mimari kavramı ile ilgili yapılan tanımlar incelenmiştir. (Bkz. Bölüm 2.1.3.)

Günümüzde kırsal kalkınma kavramını, küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi süreci olarak tanımlanmak mümkündür. (Bkz. Bölüm 2.1.4) Bu sürecin nasıl planlanacağını ve yönetileceğini açıklayan farklı kırsal kalkınma yaklaşımları geliştirilmiş ve bu yaklaşımlar zaman içinde ortaya çıkan teknolojik ve sosyo-ekonomik değişimlere bağlı olarak farklılaşmıştır. (Bkz. Çizelge 2.1.) AB (Avrupa Birliği), BM (Birleşmiş Milletler) gibi uluslararası kuruluşlar, bu yaklaşımların hem üretiminde hem de eylem planlarının hazırlanıp uygulanmasında etkin olmuşlardır. Bu kuruluşların benimsedikleri stratejiler, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde finanse edilen kırsal kalkınma proje ve programlarıyla, tanımlı bir kırsal yöredeki kalkınma sorunlarının

bütüncül, çok yönlü, çok aktörlü bir yaklaşımla ele alınması ve çözümlenmesi yönündedir. (Bkz. Bölüm 2.2.1.)

Türkiye’de kırsal kalkınma politikaları, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında başlamış ve uzun vadede tarım sektöründe önemli gelişmeler sağlanmıştır. 1960’lı yılların başında, göç ve hızlı kentleşmenin yarattığı sorunlardan dolayı, kırsal kalkınma çalışmalarında planlı dönem başlamıştır. 1960 yılı sonrasında kırsal yerleşmelere yeterli hizmetlerin sağlanması amacıyla pilot bölgelerde, Toplum Kalkınması, Örnek Köy, Çok Yönlü Kırsal Alan Planlaması, Merkez Köy ve Köykent Modelleri uygulanmıştır. 1970’li yıllardan sonra ise bir kısmı dış kaynaklardan finanse edilen Kırsal Kalkınma Projeleri uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’nin AB’ye üyelik kapsamında, AB ile kırsal kalkınma alanında uyumun sağlanması için 2007-2020 yılları arasında, Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Raporları hazırlanmıştır. (Bkz. Bölüm 2.2.2.) Görüldüğü üzere, uzun yıllardır kırsal yerleşimlerin sorunlarına, kalkınma modelleri, kalkınma planları, ulusal kırsal kalkınma stratejileri gibi farklı araçlarla müdahale edilmiştir. Ancak bölgesel ve yerel koşulların dikkate alınmaması, halk katılımını dışlayan yukarıdan- aşağıya bir anlayışın benimsenmesi, sosyal, ekonomik ve fiziksel sorunların bir bütün olarak ele alınmaması, üretici örgütlenmelerine yeteri kadar önem verilmemesi gibi nedenlerden dolayı, bu kalkınma çabalarının başarısı sınırlı kalmıştır.

Üst ölçekli planlamalardan bağımsız olarak sadece koruma disiplini çerçevesinde kırsal yerleşimleri değerlendirmek ve bu yerleşimlerin sorunlarına ilişkin değerlendirmeler yapmak, bu yerleşimlerin var olan ve birbiri ile bağıntılı sorunlarından sadece bir kısmının çözülmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla kırsal kalkınma planlarının incelenmesinin ardından koruma disiplini çerçevesinde, uluslararası ve ulusal düzeyde kırsal mimarinin korunmasına ilişkin süreç değerlendirilmiştir.

18.yy. Endüstri Devrimi sonrası sanayileşme ile kırsal ve kentsel alanlarda yaşanan köklü değişimlere paralel olarak 19.yy. sonlarından itibaren, kırsal mimari “korunması gerekli kültür varlığı” olarak değerlendirilmiş ve uluslararası çerçevede kırsal mirasın korunmasına ilişkin tüzükler, sözleşmeler, tavsiye kararları oluşturulmuştur (Bkz. Bölüm 2.3.1.). Ülkemizde ise, eski eserlerin korunması hakkında yürürlüğe giren yasal düzenlemelerin içeriği, anıtsal yapılar, kentler ve ören yerlerinin korunması hakkındadır. Bu yasal düzenlemelerde kırsal yerleşimlere atıflarda bulunulmuş ancak kırsal yerleşimler ayrıca tanımlanmamıştır (Bkz. Bölüm 2.3.2.).

Kırsal mirasın korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası ölçekteki yasal mevzuata paralel olarak kırsal mirasın korunmasına ve yeniden değerlendirilmesine ilişkin farklı kırsal miras koruma yaklaşımları geliştirilmiştir (Bkz. Bölüm 2.4.1.). Bu yaklaşımlar çalışmaya konu kırsal yerleşimler için değerlendirildiğinde; yeniden yabanileştirme-ormanlaştırma yaklaşımı ile insan ve doğanın ortaklaşa gerçekleştirdiği ve tekrar üretilmesi mümkün olmayan kültürel peyzaj ortamının geri dönülmez biçimde bozulacağı varsayılmaktadır. Müzeleştirme yaklaşımı ile yapıların yerinde veya açık hava müzelerinde bağlamından kopuk sadece biçimsel olarak korunmaları, bu çalışma kapsamına alınan kırsal yerleşimlerin yapısal özellikleri ile örtüşmediği düşünülmektedir. Söz konusu kırsal yerleşimler, eğitim, ulaşım vb. olanakların yoksunluğu nedeniyle göç vermiş olsa da iskân edilmeye devam etmektedir. Dolayısıyla, nüfusunu kısmen kaybetmiş bu yerleşimlerin, yaşam koşullarının iyileştirilerek, yeniden iskân edilmesinin olasılıkları araştırılmıştır. Ayrıca, köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi, dağ turizmi, eko-turizm veya yayla turizmi gibi kırsal alana özgü turizm faaliyetleri, kültürel değerlerin kaybolması, doğal kaynakların tahribatı, rant baskısı gibi olasılıklara karşı kontrollü olarak desteklenmelidir. Örneklem olarak seçilen Karaşar Mahallesi'ne özgü olarak, çevresinde yer alan ormanların koruma-kullanma dengesi gözetilerek, bölge düzeyinde yayla turizmi gibi faaliyetler kontrollü olarak desteklenebilir. Alanın korunmasına ilişkin bu öneriler, alana ilişkin yapılacak çok yönlü analizlerden elde edilen verilere ile tekrar değerlendirilmelidir.

Dünyada kırsal miras koruma proje ve uygulamaları incelendiğinde, kentin kırsal alan üzerindeki baskısı ve kentsel saçaklanma sorunlarının çözümü olarak, kasaba ve şehirler etrafında veya kırsal alanların çeperinde yeşil kuşak uygulamalarının yapıldığını, tarım alanları üzerinde bölgeleme ya da korumaya yönelik planlama kararları alındığını veya kırsal ve kentsel alanların fiziksel olarak iç içe geçtiği, bütünleştiği, güçlü bir kır-kent ilişkisinin bulunduğu yapılar kurulduğunu görmekteyiz (Bkz. Bölüm 2.4.2.). Ülkemizde ise, kırsal yerleşimlerin korunması amacıyla yöresel dokunun korunmasına yönelik kriterler ve yeni yapılacak yapılar için örnek yapı projeleri belirlenmiş, rehber kitaplar hazırlanmış ve kent atölyeleri gerçekleştirilmiştir (Bkz. Bölüm 2.4.3.).

Kırsal yerleşimlerin korunmasına ilişkin üretilen kararlara ve uygulamalara ilişkin yapılan araştırmalar sonucunda kırsal yerleşmelerin sürdürülebilir korunması için bütünsel, disiplinler-arası, tüm paydaşların etkin katılımının sağlandığı, planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsünün kurulduğu bir yönetim-örgütlenme modelinin

oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu yönetim-örgütlenme modelinin altyapısının oluşturulması için ulusal ve uluslararası ölçekte hazırlanmış koruma alanlarının yönetimine ve yönetim planlarının hazırlanmasına yönelik rehberler incelenmiştir. Bu rehberler karşılaştırılmış ve karşılaştırma sonucu öneri yönetim planlarının ortaklaştığı ve farklılaştığı aşamalar tespit edilmiştir (Bkz. Bölüm 3.1.). Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te belirtilen alan yönetimi ve yönetim alanı yaklaşımı esas alınmış ve çalışmaya konu kırsal yerleşimlerin korunması için ön taslak olabilecek yönetim planı hazırlanmıştır (Bkz. Bölüm 3.2.). Her bir kırsal yerleşim için yapılacak çözümlemelerden sonra, öneri yönetim planı taslağının değişebileceği, geliştirebileceği, detaylandırılabilceği ve alana özgü özelleştirilebileceği düşünülmektedir.

Öneri alan yönetimi modeli, tez kapsamında örneklem alan olarak seçilen Ankara İli, Beypazarı İlçesi, Karaşar Mahallesi'nde uygulanmıştır. Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, sosyal, ekonomik özellikleri ile çevre yerleşimler tanımlanmış ve yerleşimin kültürel ve doğal değerleri ortaya konmuştur (Bkz. Bölüm 4.1.-4.2.). Bu bölümde, yerleşimle ilgili kitaplar, tezler ve süreli yayınlar araştırılmış, ayrıca T.C. Devlet Arşivleri (Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi) yazılı belgeler ve haritalar incelenmiştir. Kırsal yerleşime ait somut olmayan değerlerin belgelenmesi amacıyla 11 kişi ile sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Alan analizi çalışmalarında, yerleşim dokusunun mevcut durumunun belgelenmesi için 778 yapıda fotografik belgeleme yapılmış, bunlardan 359'u için dış tespit, 23'ü için iç tespit fişi oluşturulmuş ve 40'ında anket çalışması yapılmıştır (Bkz. Bölüm 4.3.). Yapılan belgeleme çalışmalarından elde edilen tüm verilerin yönetimi (toplanması, analiz edilmesi ve güncellenmesi) için Arcmap (Coğrafi Bilgi Sistemleri geliştirme ve düzenleme uygulaması) programı kullanılmıştır. Elde edilen verilere dayanarak geleneksel yapıların kırsal dokuya katkıları ve değişmişlik durumları bağlamında mimari değerleri saptanmıştır (Bkz. Bölüm 4.3.). Bir sonraki aşamada, geleneksel dokuya, geleneksel yapılara ve özgün çevresel öğelere yönelik değerler, sorunlar ve potansiyeller tespit edilmiş ve GZFT (Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler Analizi) analizi yapılmıştır. Tespit edilen değer, sorun ve potansiyellere göre öncelikli korunacak alanların belirlenmesi için bölgeleme yapılmıştır (Bkz. Bölüm 4.3.3-4.3.5.). Bölgeleme çalışması sonucunda Karaşar Mahallesi'nde önceliklerine göre; ender, karakteristik ve çevresel değerdeki geleneksel evlerin yoğun olarak bulunduğu eski yerleşim, geleneksel yerleşim dokusu ile yeni yerleşim dokusu arasında kalan jeolojik

sakıncalı alan ve yeni yapıların oluşturduğu yeni yerleşim olmak üzere üç bölge tespit edilmiş ve bu bölgelerdeki değerler ve sorunlar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Yapılan analizlerden ve bölgeleme çalışmasından elde edilen verilere göre Karaşar kırsal yerleşiminin sürdürülebilir korunmasına yönelik koruma politikaları geliştirilmiştir. Koruma politikaları; yönetim, mekânsal koruma, ekolojik koruma, sosyal-ekonomik koruma-geliştirme, bilgi birikim- yönetim ve mali kaynak teşvik-destek programları olmak üzere 6 program çerçevesinde tanımlanmıştır. Her bir program altında belirlenen sorunlara yönelik hedefler, hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için araçlar ve eylemler tanımlanmıştır (Bkz. Bölüm 4.).

Karaşar Mahallesi'nin sürdürülebilir korunmasına yönelik oluşturulan koruma politikaları doğrultusunda altı hedef belirlenmiştir ve bu hedefler doğrultusunda projeler tanımlanmıştır;

Projeler kapsamında; Karaşar Mahallesi'nin kırsal miras değerlerinin korunması kapsamında oluşturulacak alan yönetiminin sürdürülebilir olması için öncelikle paydaş analizi yapılmalıdır. Yerleşimin mekânsal ve işlevsel altyapısının korunması-geliştirilmesi için yerleşime ait hali hazır haritalar ve imar planları güncellenmeli, planlamaya esas jeolojik etütler yapılmalı ve bölgelerin önceliğine göre koruma ve onarım projeleri etaplar şeklinde hazırlanmalıdır. Her bölge için koruma- onarım projelerinde uyulması önerilen ilkeler detaylı olarak çalışmada verilmiştir. Ayrıca yeni yapılaşmanın yörenin dokusuna uygun şekilde gelişmesi için yöreye özgü köy tasarım rehberinin oluşturulması önerilmiştir (Bkz. Bölüm 4.). Karaşar Mahallesi'nin fiziksel, kültürel ve doğal değerlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi ve koruma yönteminin buna göre geliştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, yerleşimin çevresindeki endemik bitki ve hayvan varlığından oluşan doğal yaşam alanlarının ekosistemlerinin korunması için gerekli çalışmaların yapılması ve ekoturizm faaliyetlerinin ormanların koruma-kullanma dengesini gözeterek şekilde oluşturulması önerilmiştir. Yerleşimin sürdürülebilir korunmasının, öncelikle bölgede yaşam koşullarının iyileştirilmesine sonrasında da yerleşimin yeniden nüfus kazanmasına-iskân edilebilmesine bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, sağlık, eğitim, ulaşım hizmetlerinin sağlanmasına yönelik altyapı sistemlerinin iyileştirilmesi, yöreye özgü ekonomik faaliyetlerin canlandırılması ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yurtdışı örneklerde olduğu gibi kırsal alanların çevresinde oluşturulan yeşil kuşak/ tarım tampon bölge uygulama olasılıklarının araştırılması gerekmektedir. Yeşil kuşak bölgeleri kentsel

tarım uygulamalarını ve çiftçi pazarlarını içinde barındıran kır-kent ilişkisinin dengelendiği alanlar olarak düşünülebilir. Yerleşmenin tarihsel gelişim sürecini belgeleyen yazılı, sözel ve görsel kültürel değerlerin kültürel miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması için kültürel miras arşiv sisteminin oluşturulması ve envanter izleme teknik altyapısının kurulması önerilmektedir. Ayrıca koruma programları kapsamında önerilen projelerin hazırlanması ve uygulanması için malî kaynak–destek araştırma, yaratma ve yönlendirme süreçlerinin programlı olarak yürütülmesi gerektiği öngörülmektedir (Bkz. Bölüm 4.).

Çalışmaya ilişkin değerlendirmeler ve öneriler;

Karaşar kırsal yerleşimi ile ilgili yapılan araştırmalar göstermiştir ki; alt yapı hizmetlerinin eksikliği, işsizlik, eğitim vb. nedenlerden dolayı yerli nüfus son on yılda dikkate değer bir şekilde azalmıştır (Bkz. Bölüm 4.1.2.-Şekil 4.1.). Köyde sürekli kalan nüfus yaşlanmıştır. Genç nüfus sık aralıklarla ve kısa süreli olarak ziyaret ve tatil amaçlı olarak köye gelmektedir. Genç nüfusun beklentileri doğrultusunda, yerleşimde ikincil konut yapımı artmaya başlamıştır. İkincil konutların bulunduğu yeni yerleşim dokusu, mevcut geleneksel dokuya eklenmiştir (Bkz. Harita 4.12.). Bu süreçte yere özgü fiziksel, doğal ve kültürel doku bozulmaya başlamıştır.

Buna karşın, kırsal alanlara yönelik mevcut yasal düzenlemeler, kalkınma modelleri veya planları, benzer kırsal alanlarda olduğu gibi bu yerleşimde de geleneksel dokunun bozulma sürecini önleyememiştir. Dolayısıyla geçmiş yıllarda uygulanan yöntemlerden farklı olarak yeni bir kırsal koruma modelinin oluşturulması gereklilik oluşturmıştır. Bu bağlamda, çalışmada Karaşar örneğinde benzer kırsal alanlara örnek teşkil edecek, yere özgü, bütüncül ve çok paydaşlı bir koruma modelinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Karaşar Mahallesi'nin sürdürülebilir korunması için önerilen alan yönetim modelinin, çalışmanın devamı niteliğindeki araştırmalara ve uygulamalara altlık oluşturmaya ve yön vermesi hedeflenmiştir. Yapılan çalışmalar sonrasında elde edilen sonuçlar ve öneriler şunlardır;

Sosyo-kültürel ve ekonomik sorunların çözümüne yönelik öneriler;

1. Alanda yapılan çalışmalara göre, yerleşimin karakteristiğine ve iç dinamiklerine en uygun koruma yaklaşımının, yerleşimin nüfus kazanması olduğu düşünülmektedir. Bu varsayıma dayanak oluşturan düşünceler;

- Alt yapı hizmetlerinin eksikliği, işsizlik, eğitim vb. nedenlerden dolayı yerleşim göç vermiş olsa da halen yaşamaya devam etmektedir (Bkz. Şekil 4.1.).
 - Yeni ve eski yerleşimde yaşayan kişilerin tamamı ev sahibidir (Bkz. Çizelge 4.2.). Evlerin %90-95'i dolu durumdadır (Bkz. Çizelge 4.5-4.7.). Yerleşimde sürekli veya geçici kalan kişilerin tamamı yerlidir, yabancı olanların ise akrabalık bağları vardır.
 - Eski yerleşimde yaşayan yaşlı nüfusun çoğu emeklidir. Yeni nesil, Ankara veya başka illerde çalışmaktadır (Bkz. Çizelge 4.3.1.). Ankete katılanların yarısından fazlasının başka mülkleri bulunmaktadır (Bkz. Çizelge 4.38).
 - Köyün kente yakınlığından dolayı, yeni neslin (kentlilerin) köyle bağlantısı oldukça güçlüdür. Kentten uzaklaşma-doğayla yakınlaşma beklentisi içinde olan bu grup, sık sık ve kısa süreli olarak köyde kalmaktadır (Bkz. Çizelge 4.37).
 - Bölgenin sosyo- kültürel yapısının turizme ve ekonomik temelli dışarıdan gelen ziyaretlere kapalı olduğu düşünülmektedir. Ankete katılanların çoğu yerel ekonomik faaliyetlerin canlandırılmasını, geliştirilmesini talep ederken, çok azı turizmi desteklemektedir (Bkz. Çizelge 4.56).
 - Köyün kente yakınlığına ve çevresinde sahip olduğu doğal mirasın varlığına rağmen, bölge keşfedilmemiştir ve turizm olgusu ile halen karşılaşmamıştır (Bkz. Bölüm 4.- Bölge ve yakın çevre potansiyeller).
2. Yerleşimin nüfus kazanması için öncelikli olarak yerel genç nüfusun teşvik edilmesi önerilmektedir. Bu grubun köyle bağlantıları oldukça güçlüdür. Ayrıca yerleşimde sürekli kalan nüfus yaşlanmıştır ve geleneksel kültürü taşıyan son kuşaktır.
 3. Yerleşimin nüfus kazanması için öncelikle nüfus kaybına neden olan eğitim, ulaşım vb. olanakların yeniden sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Karaşar Mahallesi, 2014 yılına kadar belde belediyesi iken, 6360 Sayılı Kanun ile belediyenin tüzel kişiliği kaldırılmış, mahalle olarak ilçe belediyesine katılmıştır. Ankete katılanlar, mevcutta ilçe belediyesi tarafından mahalleye sağlanan hizmetlerin (eğitim, sağlık, ulaşım vs.) yetersiz olduğunu belirtmişlerdir (Bkz. Çizelge 4.49). Bu hizmetlerin kamu tarafından sağlanması için kamu olanaklarının değerlendirilmesi, mümkün olmadığı durumlarda ise alternatif çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Buna ilişkin olarak çalışmada; öncelikle yerleşimde bulunan yaşlılara yönelik koruyucu sağlık, diş sağlığı ve evde bakım hizmetlerinin program bazlı sunulması, tüm eğitim kademelerinde kamu destekli örgün eğitim hizmetinin sağlanması veya eğitimi destekleyici kurumlarla, derneklerle bağlantı kurulması ve yerleşimde katı atıklar için özel bir atık yönetim sistemi

oluşturulması önerilmiştir (Bkz. Çizelge 4.77.). İlgili disiplinler tarafından yapılacak analizlerden sonra uygulamaya dönük kararlar üretilmelidir.

4. Yerleşimin nüfus kazanması için yerinde istihdam olanaklarının artırılması önerilmektedir. Ankete katılanların çoğu yerel ekonomik faaliyetlerin canlandırılmasını talep etmektedir. (Bkz. Çizelge 4.56) Orman ürünlerine yönelik gelir getirici faaliyetlerin geliştirilmesi, meyveciliğin güçlendirilmesi, fenni arıcılığın yeniden canlandırılması gibi yerel ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi önerilmektedir. Bunun için yerinde meslek eğitim programlarının düzenlenmesi destekleyici olacaktır (Bkz. Çizelge 4.77.). Ayrıca yerel ekonomik faaliyetlerin canlandırılması için proje bazında BM ve AB gibi uluslararası kuruluşlar ile TKDK, KOSGEB ve Kalkınma Ajansları gibi ulusal kuruluşlardan destek sağlanabilmektedir.
5. Yerli halkın eğitim, sağlık, kültür-sanat ve spor hizmetlerine erişimlerinin sağlanması için altyapı faaliyetlerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda yerleşimde âtil durumda bulunan kamu yapılarının, restorasyonu yapılarak bu ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir.
6. Ankete katılanların bir kısmı geleneksel yapılarda yaşamak istemediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.46.). Katılımcıların bir kısmı ise ihtiyaçlarına göre evlerinde niteliksiz ekler/onarımlar yapmışlardır (Çizelge 4.43.). Bu konuda konut sakinlerine kısa vadede korumanın yasal süreci, projelendirme, basit ya da esaslı onarım vb. konularda danışmalık hizmetlerinin verilmesi önerilmektedir.
7. Bölgede yaşayan yerel halkın doğal ve kültürel varlıkları koruma konusunda farkındalığı yüksektir. Buna rağmen ankete katılanlar, yörede yaşayanların bir kısmının bu konuda duyarlı olduğunu ve koruma öncelikli davrandığını belirtmiştir. Bu konuda bilinçlendirme programlarının düzenlenmesi faydalı olacaktır.

Fiziksel sorunların çözümüne yönelik öneriler;

1. Kısa vadede alandaki kültür varlığı değeri taşıyan geleneksel yapıların tescile öneri olarak KVKBK'na sunulması için raporlama çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Çalışmada, alanda bulunan geleneksel yapıların, ender, karakteristik ve çevresel durumlarına göre koruma ve onarım projelerinde uyulması gereken ilkeler detaylı olarak verilmiştir (Bölüm 4).
2. Ankete katılanların birçoğu, geleneksel evlerinde, çatı izolasyonu, güneş paneli, temiz ve pis su tesisatı, ek oda, banyo ve mutfak gibi eksikleri olduğunu belirtmiştir.

Geleneksel evlerde, gereksinim duyulan donatıların ve mekanların, çağdaş koruma ilkeleri gözetilerek, restorasyon projeleri doğrultusunda yapılara eklenmesi gerekmektedir. Çok büyük müdahaleler, geleneksel yapıların karakterini ve özgünlüğünü zedeleyecektir.

3. Geleneksel doku, eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Yeni ve eski yerleşim alanı arasında jeolojik sınırlı alan bulunmaktadır (Bkz. Harita 4.12). Bu nedenle doğal afet risklerine karşı ivedilikle geleneksel dokuyla uyumlu önlemlerin alınması ve altyapı eksikliklerinin tamamlanması önerilmektedir.
4. Karaşar geleneksel yerleşim dokusu organikdir. Buna karşın geleneksel yerleşim dokusuna eklenen yeni yerleşim alanı kısmen planlanmış gözükmemektedir. Dolayısıyla yerleşim planı, yapı boyutları, formları, sokak düzeni, yeşil alanlar olmak üzere geleneksel yerleşim dokusunun tüm unsurlarını içeren yere özgü kırsal morfolojinin analiz edilmesi, yeni doku- eski doku ilişkisinin çözümlenmesi ve alana yönelik gelişim stratejilerinin oluşturulmasının gerektiği düşünülmektedir.
5. İkincil konutların yapımında, çevresel koşullar, yerel mimari değerler ve yere özgü malzeme kullanımı gibi temel unsurlar göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla, yere özgü köy tasarım rehberinin oluşturulması önerilmektedir. Köy tasarım rehberi oluşturulana kadarki süreçte yeni yapılanma koşulları çalışmada verilmiştir. (Bkz. Bölüm 4.5).

Öneri alan yönetimi modeline ilişkin öneriler,

1. Belgeleme çalışmalarından elde edilen tüm verilerin yönetimi (toplanması, analiz edilmesi ve güncellenmesi) için Arcmap (Coğrafi Bilgi Sistemleri geliştirme ve düzenleme sayısal programı) kullanılmıştır. Arazi çalışmaları, haritalar, uydu görüntüleri ve diğer sayısal ortamlardan elde edilen tüm bilgiler, CBS programı ile sayısal ortamda tek bir veri tabanı sistemi içinde bütünleştirilmiştir. Çalışmada, farklı verilerin çakıştırılması ile çeşitli analizler yapılmış ve bu analizlerin sonuçları, haritalar, tablolar şeklinde görüntülenmiştir. CBS programı kullanılmasıdaki amaç, üst ölçekli planlama sistemi içerisinde yerleşme özelinde veri tabanı sunulması ve sonrasında yapılacak analizler için altlık oluşturmaktır. Alan yönetimi sürecinde, tüm planlama ve projelendirme çalışmaları arasında eşgüdümün sağlanması için kurumlar arası ortak bir veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda CBS programının kullanılması buna olanak sağlayacaktır.

2. Ülkemizde kırsal kalkınma deneyimleri göstermiştir ki; yerel halkın katılımını dışlayan ve merkezi karar organları tarafından belirlenen politika, plan ve uygulamalarda hedeflenen sonuçlara ulaşamamıştır. Dolayısıyla öneri alan yönetimi modelinin her aşamasında yerel halkın ve diğer paydaşların katılımını sağlayacak bir yöntem izlenmelidir.
3. Çalışmaya konu kırsal yerleşimler için önerilen model, Karaşar örnekleminde uygulanmıştır. Ancak, her yerleşimin kendine özgü sorunları, potansiyelleri bulunmaktadır. Buna göre, başlangıç ve taslak olarak önerilen alan yönetimi modelinin, her bir kırsal yerleşim için yapılacak analizlere göre değişebileceği öngörülmelidir. Ayrıca alan yönetimi deneyimi bir sonuç olarak değil bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Her bir kırsal yerleşim için oluşturulan alan yönetimi modeli, geri bildirimlerle güncellenmelidir.
4. Öneri alan yönetimi modelinde, çözümleme, planlama, uygulama, denetim, izleme süreçlerini eşgüdüm içinde yürütecek yönetsel örgütlenmenin kurumsal içeriği, bu çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak bu çalışma dahil tüm öneri alan yönetimi modellerinin uygulanabilir, sürdürülebilir olması için tüm paydaş grupların, proje ile ilişkilerinin, güçlerinin ve etkilerinin, katılım stratejilerinin belirlendiği paydaş analizinin yapılmasının öncelikli olması gerektiği düşünülmektedir.
5. Öneri alan yönetiminin yetki ve sorumluluğunun kapsam ve sınırları, ulusal ve uluslararası alanda yapılan uygulamalardan elde edilen deneyimlere göre analiz edilmelidir. Alan yönetiminin, mevcut yasa ve yönetmelikler ile merkezi–yerel yönetimlere bağlı ya da yere özgü yasal düzenlemeler içeren özerk statülü bir birim mi olması gerektiği ayrı bir çalışma konusu olarak değerlendirilmelidir.
6. Öneri alan yönetimi modelinde, örneklem olarak seçilen Karaşar yerleşiminin koruma disiplini içinde detaylı mimari analizleri yapılmış, bu analizlerden gelen verilere göre müdahale edilecek öncelikli konu ve alanlar belirlenmiş, koruma politikaları oluşturulmuş ve bu politikalar doğrultusunda sadece eylemler tanımlanmıştır. Kısa, orta ve uzun vadede eylem planlarının hazırlanabilmesi için ise alana ilişkin ayrıntılı sosyal, ekonomik vb. analizlerin yapılması gerekmektedir.
7. Öneri alan yönetimi modeli çalışma kapsamında sadece Karaşar Mahallesi’nde denenmiştir. Ancak, köy, ilçe, şehir, bölge düzeyindeki tüm yerleşim birimlerinin, organik olarak birbirlerine bağımlı oldukları dikkate alındığında, havza bazında alan yönetim modeli oluşturulmasının fayda-zararları değerlendirilmelidir.

8. Bu çalışma kapsamında örneklem olarak belirlenen Karaşar Yerleşiminin pilot uygulama alanı olarak seçilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda, proje, tasarım, uygulama, denetleme, izleme döngüsü içinde elde edilen deneyimler benzer kırsal alanlarla ilgili yeni çalışmalara aktarılabilir, yeni projeler geliştirilebilir.
9. Karaşar Yerleşiminin sürdürülebilir korunmasına yönelik oluşturulan öneri alan yönetimi sürecine bağlı olarak, yerleşimin Yavaş Şehir (Cittaslow) ağına katılabilmesi için uygunluğu değerlendirmelidir. Yavaş şehir hareketi, sürdürülebilir yerel kalkınmayı ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla yerel halkın, maddi kısıtlılıklardan dolayı pazarlama faaliyetlerinde yaşadıkları güçlüklerin uluslararası bir ağ içerisinde kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Yavaş şehir ağına katılan küçük yerleşimler mevcut kaynaklarına bağlı olarak konumlandırılmayla marka yaratmakta ve pazarlamalarını bu yönde yapmaktadırlar. Karaşar yerleşiminin sürdürülebilir korunması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla yönelik olarak yavaş şehir ağına katılmanın getireceği kazanımlar veya olumsuzluklar ayrıntılı olarak değerlendirilmelidir.
10. Ülkemizde bugüne kadar olan yönetim planı çalışmaları çoğunlukla Dünya Miras Listesi ile bağlantılı bir şekilde yürütülmüştür. Karaşar Mahallesi alan yönetimi çalışmaları ile, yerleşimin Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesi, diğer geleneksel kırsal yerleşimler için örnek teşkil edecektir. Ayrıca, Dünya Miras Sözleşmesi'nin Uygulanmasına Dair Rehber'de (Operational Guidelines for the Implementation of World Heritage Convention) Dünya Miras Listesine aday gösterilen varlıkların onaylı yönetim planlarının olması gerekmektedir. Dünya Miras Listesi'ne kaydedilme hedefi planın kısa süre içinde tamamlanabilmesi için önemli bir teşvik sebebi olacaktır.
11. Öneri alan yönetimi kapsamında, Malî Kaynak ve Yatırım Teşvik–Destek Programı kapsamında, köyün kültürel ve doğal mirasının tanıtımının yapılması için;
 - Yerel ve ulusal medyada, köyün kültürel ve doğal mirasının tanıtımına yönelik bilgilendirme yazılarının yer almasının sağlanması,
 - Köyün bulunduğu bölgede çeşitli temalarda kültürel rotaların hazırlanması veya köyün yakın ölçekte hazırlanan rotalara dahil edilmesi,
 - Köyde üretilen organik ürünlerin tanıtımına ve satışına yönelik çalışmaların yapılması gibi faaliyetler önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A., Enlil, Z., Ünsal, D., Pulhan, G., Dinçer, İ., Gülersoy, N. Z., Ahunbay, Z. Köksal, G. (2012). *Kültürel Miras Yönetimi*. Eskişehir: T.C. Anadolu üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Aydın, S., & Emiroğlu, K. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bakırcı, M. (2007). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 5-31
- Bektaş, C. (2001). *Halk Yapı Sanatı*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Belediyesi, Bursa Büyükşehir; Birliği, Tarihi Kentler; ÇEKÜL. (2012). *Kırsal Mimari Sempozyumu*.
- Beyazlı, D. Ş. (2013). *Planlamada Kırsal Alanı Tanımlamak*. Trabzon: TMMOB Şehir Plancıları Odası, 35-53
- Bozkurt, T. (2004). *Beypazarı'ndaki Türk Devri Yapıları*. Ankara: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Böke, F. (2020). *Dünya Miras Alanları ve Alan Yönetimi: Dünya Miras Kenti Safranbolu İçin Bir Yönetim Planı Önerisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Clarke, J. I. (1972). *Population Geography*. Oxford: Pergamon Press Ltd., 46-47
- Çakmak, Y. (2019). Richard Leonhard'ın "Galatya'da Kızılbaşlar" Başlıklı Gözlem-Değerlendirmelerinin Analizi ve Osmanlıca Transkripsiyonu. *Kebikeç*(48), 57-81.
- Çelik, Z. (2005). Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Planlama*(2), 61-71.
- Çelik, Z. (2006). *Türkiye'de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir.
- Duygulu, F. (2015). Kırsal Alanlarda Kurumların Mekansal Yetkileri. *Güney Mimarlık*, 19.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: Pulhan Matbaası, 13-14
- Ellis, F., & Biggs, S. (2001). Evolving Themes in Ryal Development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 437-448.
- Emen, H. (2008). *166 vE 68 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Beypazarı Kazası*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Afyon.

- Eres, Z. (2013). *Türkiye'de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Ersal, M. (2013). *Alevi-Bektaşî İnanç Sisteminde Hiyerarşik Yapı: Çubuk Havzası Aleviliği Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Blimi.
- Geray, C. (1968). Toplum kalkınmasının ekonomik ve sosyal yönleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(19), 155-166.
- Giray, F. H., Akın, A., & Gün, S. (2004). Kırsal Kalkınmada Yeni Perspektifler. *Türkiye VI.Tarım Ekonomisi Kongresi*. Tokat.
- Güler, K. (2016). *Türkiye'de Nüfusunu Yitiren Kırsal Yerleşimlerin Korunması İçin Bir Yöntem Önerisi:Ödemiş- Lübbey Köyü Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gülümser, A. A., Beycan Levent, T., & Nijkamp, P. (2010). Türkiye'nin kırsal yapısı: AB düzeyinde bir karşılaştırma. *İTÜ Dergisi*, 9(2), 133-144.
- Güneş, S. G. (2002). *Beypazarı- Eğriova Yayla Ekosisteminin Bütüncül Yönetimi Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- ICOMOS-IFLA. (2017). Kırsal Peyzaj Kültür Mirası ile İlgili ICOMOS-IFLA İlkeleri. Eskişehir Teknik Üniversitesi.
- İnternet: 3194 sayılı İmar Kanunu. (1985). Resmi Gazete, 18749, 09.05.1985. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- İnternet: 442 Sayılı Köy Kanunu. (1924). Resmî Gazete, 68, 07.04.1924. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=442&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- İnternet: 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). Resmi Gazete, 25531, 23.07.2004. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- İnternet: 5226 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2004). Resmi Gazete, 25535, 27.07.2004. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- İnternet: 5393 sayılı Belediye Kanunu. (2005). Resmi Gazete, 25874,13.07.2005. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: 6360 Sayılı Ondört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012). Resmi Gazete, 28489 ,06.12.2012. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Alan Yönetimi İle Anırt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2005). Resmi Gazete, 26006, 27.11.2005. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9637&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BCA, Gömlek:120, Sıra:857. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Beypazarı Belediyesi. (2021). Beypazarı. URL: <http://www.beypazari.gov.tr/foto-galeri>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Beypazarı Belediyesi. (2021). Doğal Alanlar. URL: <http://www.beypazari.gov.tr/dogal-alanlar>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Beypazarı Belediyesi. (tarih yok). Ankara Beypazarı İnözü Vadisi Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı. URL: <http://www.envanter.gov.tr/sit/index/detay/38062>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Beypazarı Eğriova Yaylası. URL: <http://www.beypazari.gov.tr/beypazari-egriova-yaylasi>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:2024, Sıra:106. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:26, Sıra: 78. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. (937/1530). 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri . 106. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:1256, Sıra: 98587. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:1299, Sıra:28. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:147, Sıra:9924. URL: <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:1941, Sıra: 85. URL:
URL:<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi:
19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:456, Sıra:53.
URL:<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi:
19.05.2021

İnternet: BOA. Gömlek:467, Sıra: 13. URL:
<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Default.aspx>, Son Erişim Tarihi:
19.05.2021

İnternet: COE. (1964). Köy ve Kent Arasındaki Dengede Kırsal Canlandırma Politikalarına
İlişkin İlke Kararı. URL:
<https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/Resolution-on-rural-revival-policies-in-the-balance-between-town-and-country.pdf>, Son Erişim Tarihi:
19.05.2021

İnternet: COE. (1989). Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Artırılması Hakkında
Tavsiye No:R (89). URL: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1989-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1-89-6.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: COE. (1977). Granada Talebi: Bölgesel Planlamada Kırsal Mimari, Avrupa Pilot
Projeler Programı Sempozyumu No: 5. URL:
<http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Granada-Talebi,-COE,-1977.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: COE. (1979). Kırsal Mimari Mirasa İlişkin 881 (1979) No'lu Tavsiye Kararı. URL:
<http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1979-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1-881.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: COE. (1985). Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi. URL:
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263664/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi-sozlesmesi.html>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ÇEKÜL. (2021). Kent Atölyeleri. URL: <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kent-atolyeleri>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ÇŞB. (2008-2010). Kırsal Alanda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklerin
Belirlenmesi Projesi. URL: <https://mpgm.csb.gov.tr/kirsal-alanda-yoresel-doku-ve-mimari-ozelliklerin-belirlenmesi-projesi-i-89064>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ÇŞB. (2018). Kırsal Alan Planlama Projesi (KODAKAP). URL:
<https://mpgm.csb.gov.tr/kirsal-alan-planlama-projesi-kodakap-i-87459>, Son Erişim
Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ÇŞB. (2021). URL: https://basic.atlas.gov.tr/?_appToken=&metadataId=, Son
Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ÇŞB. (2021). Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerine Uygun Konut Projeleri. URL: <https://yapiisleri.csb.gov.tr/kirsal-alanda-yoresel-mimari-ozelliklerine-uygun-konut-projeleri-i-4605>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Dağlı, M., Aydoğan, B., Baysan, H., Tuncer, Y., Kara, H., Uysal, A., & Evren, H. (2021). Karaslar Eski Fotoğraflar. URL: <https://www.facebook.com/groups/muratkaraslar/media>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Deretepe.net. (2021). Türkiye Fiziki Haritası,2021. URL: <http://www.deretepe.net/faydali-bilgiler/gezginler-icin-turkiye-haritalari/attachment/turkiye-fiziki-haritasi-buyuk-boy/>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (1963-1976). Kalkınma Planı. URL: https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1962-1967.pdf, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (1968-1972). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara. URL: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2007-2013). Dokuzuncu Kalkınma Planı. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı. URL: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2007-2013). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. URL: <https://kkp.tarim.gov.tr/Ukks2007-2013.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2010-2013). Kırsal Kalkınma Planı. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. URL: <https://kkp.tarim.gov.tr/KKP20102013.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2014-2020). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. URL: [https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf), Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2015-2018). Kırsal Kalkınma Eylem Planı. URL: <https://kkp.tarim.gov.tr/KKEP2015-2018.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2019-2023). On Birinci Kalkınma Planı. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı. URL: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: DPT. (2019-2023). On Birinci Kalkınma Planı. T.C. Kalkınma Bakanlığı. URL: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Eski Eserler Kanunu. (1973). Resmi Gazete, 14527,25.04.1973. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14527.pdf>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ICOMOS. (1964). Venedik Tüzüğü. URL: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ICOMOS. (1999). Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü. URL: <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=tr>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ICOMOS. (2013). ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. ICOMOS. URL: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: ICOMOS. (2013). Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. URL: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: İslam Ansiklopedisi. (2021). İslam Ansiklopedisi. URL: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bennak>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Karaşar Derneği. (2021). Karaşar El Sanatları. URL: <http://karasar.blogspot.com/search/label/El%20Sanatlar%C4%B1>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: KGM. (2021). Otoyollar, Ankara, 2021. URL: <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMImages/Otoyollar/ankara.jpg>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: KTB. (2021). Ulusal Yönetim Planları. URL: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-204384/ulusal-yonetim-planlari.html>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983). Resmi Gazete, 18113, 23.07.1983. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Orman Genel Müdürlüğü. (2021). Karaşar Mahallesi Orman Haritası. URL: <https://cbs.ogm.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: Plato Proje. (2021). İnözü Vadisi I.Derece Arkeolojik ve II.Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı I.Etap. URL: <http://www.platoproje.com/> <http://www.platoproje.com/page12.html>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: UNESCO. (1972). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme. URL: <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

İnternet: UNESCO. (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. URL: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263676/somut-olmayan-kulturen-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021

- İnternet: UNESCO,WHC. (2017). Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi. URL: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/document-57-11.pdf> , Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- İnternet: Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik (2012), Resmi gazete, 28232 , 13/03/2012, URL: Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik (ktb.gov.tr), Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- UNESCO. (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. URL: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263676/somut-olmayan-kulturen-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2021
- Kaçar, N. (2019). Denizli İli Çal İlçe ve Yöresi Geleneksel Kadın Giysi Özelliklerinin Giyim Kültürü Açısından İncelenmesi. *9. Miletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 223-242
- Karafaki, F. Ç., & Yazgan, M. E. (2012). Kırsal Turizme Kavramsal Yaklaşım, Kırsal Turizmin Önemi ve Etkileri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), 55-58.
- Kaya, M. E. (2019). Kırsal Peyzaj ve Tasarımı Üzerine. *XXI. XXI*.
- Kayın, E. (2012). Bir “Kültürel Manzara-Kültürel Peyzaj” Ögesi Olarak Kırsal Yerleşimlerin Korunmasına Yönelik Kavramsal ve Yasal İrdelemeler. *Mimarlık Dergisi*(367).
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(14 (22)).
- Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları,76-82
- Keleş, R. (1993). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kocakuşak, S. (2017). Köroğlu Dağı Güneyinde Nüfus ve Yerleşme Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 33, 1-2.
- Nizamoğlu, Serdar Malkoç Alpaslan; Bektaş, Bilge Nur. Geneyik Kırsal Mahallesi Mekansal Gelişme Stratejileri. *Tasarım ve Kuram, MSÜ, Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 16(31), 172-193.
- Ocak, A. Y. (1981). *Bazı Menakıbnamelere göre XIII-XV. Yüzyıllardaki İhtidarlarda Hetrodoks Şeyh ve Dervişlerin Rolü*. İstanbul.
- Olgun, İ., Cantimur, B. B., Hasgöl, E., Turgut, E., & Ergün, M. (2017). *Kastamonu- Küre Kırsal Yerleşimden Yeni Yapıya*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1991). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınevi, 285

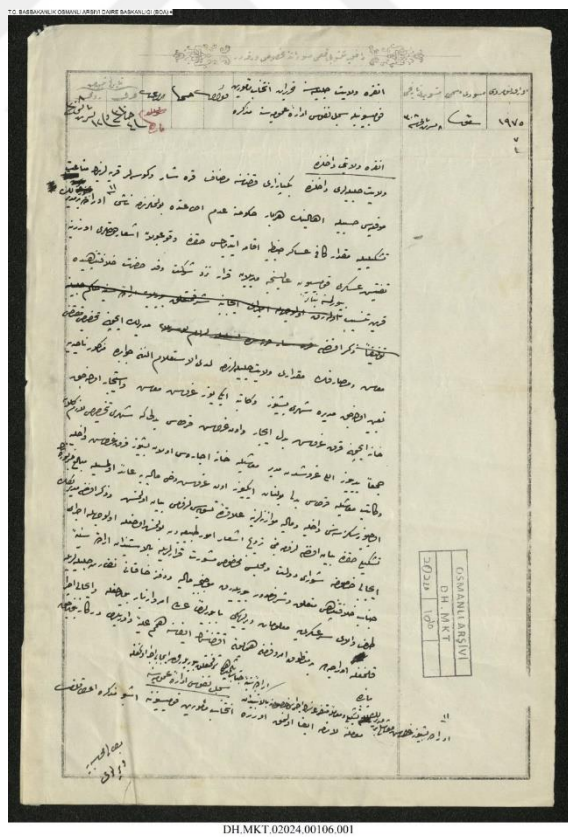
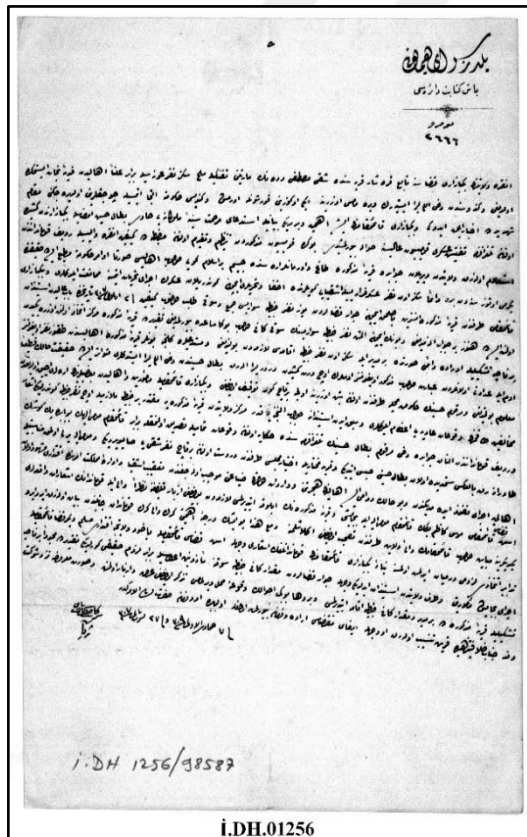
- Özcan, K., & San, D. K. (2011). Kültürel Miras Yönetimi: Birgi Bütünleşik Sit Alanları için Bir Model Önerisi. *Dergipak*, 13(2), 97-111.
- Özsan, M. (2011). *Beypazarı Orman Köylerinde Kırsal Kalkınma Araştırmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş .
- Öztaş, Ç. Ç., & Karaaslan, Ş. (2017). Türkiye’de Kırsal Planlama ve Farklı Ülkelere Ait Kırsal Planlama Örnekleri. *Dergipak*, 10(32), 432-465.
- Öztaş, G. Y. (2005). *Beypazarı İlçesi Karaşar Beldesi Kadın Giysileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Saran, N. (2011). Antropolji ve Köy Toplumlari. *Journal of Sociological Studies*.
- Sezgin, H. (1984). Vernaküler Mimari ve Günümüz Koşullarındaki Durumu. *Mimarlık*, 84 (3-4), 44-47.
- Şahhüseyinoğlu, H. (2015). *Tarihten Günümüze Karaşar*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL. (2013). *Güney Marmara Kırsal Miras Strateji Planı*.
- Tekeli, İ. (201). *Dünya’da ve Türkiye’de Kent-Kır Karşılığı Yok Olurken Yerleşmeler İçin Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri*. Ankara: İdealkent Yayınları, 124-134
- Tuncer, O. C. (2002). *Ankara Evleri*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Kültür ve Sanat Yayınları, 63-87
- Türkan, O. (2012). *Beypazarı İlçesinde Arazi Varlığının Tespiti ve Arazi Kullanım Planlamasına Yönelik Öneriler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkan, O. (2013). Beypazarı İlçesinin Turizm Potansiyeli ve Turizm Faaliyetlerine Yönelik Öneriler. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*(32), 12-25.
- Tütengil, C. O. (1975). *100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 12-13
- Uzunoğlu, B. (2019). *Karaşar Bölgesi Alevi Bektaşilerinde Ölümle İlgili İnanç Ritüel ve Ağıtlar*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı.
- Yardımcı, E. (2020). Reji Dönemi Tütün Kaçakçılığının Toplumsal Anlamı ve Temsilleri. *Kebikeç*, 103-121.
- Yenigül, S. B. (2017). Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi. *Planlama*(27(1)), 16–25.

EK-1. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri

Belge Özeti: Ankara vilayetinin Beypazarı kazasına tabi Karaşar karyesindeki şaki Mustafa Dede'nin te'dibi ile bunların tazyikinden karye ahalisinin mahall-i ahara hicret etmemelerine itina olunması ve lüzum görüldüğü takdirde adı geçen karye merkez ittihaz edilerek orada daimi suretde bir müdür ile کافی miktarda zabtiye ikamet etdirilmesi. Yer Bilgisi: 1256-98587/ Belge tarihi: H-07-05-1309

Belge Özeti: Beypazarı kazasına bağlı Karaşar ve Köşeler karyelerinin mevkilerinin sarplığı yüzünden ahalinin hükümete itaat etmemesi sebebiyle orada bir müdürlük teşkiliyle yeterli miktarda zabtiye askeri ikamesi, kiralananacak bina, nahiye müdürü katib ve benzeri görevlilerin maaşlarının tahsis ve tesviyesi. Yer Bilgisi: 2024-106 Belge Tarihi: H-04-05-1310

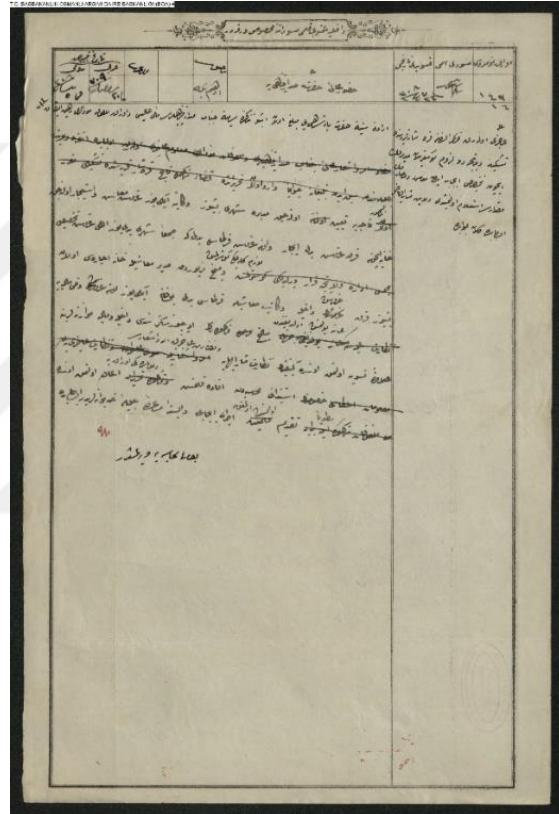

EK-1. (devam) Başbakanlık Osmanlı Arşivleri

Belge Özeti: Beypazarı kazasına bağlı Karasar ve Köse köylerinde asayişin temini için Karasar köyünün nahiyeye dönüştürülerek gerekli görülen memurların tayini ve masraflarının 1308 senesi Maliye ve Dahiliye bütçelerine ilaveten tesviyesi. Yer Bilgisi: 1941-85 Belge Tarihi: H-20-09-1309

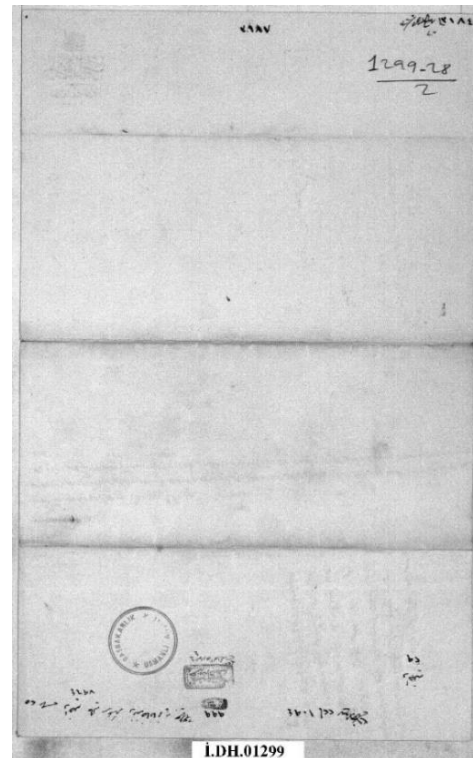
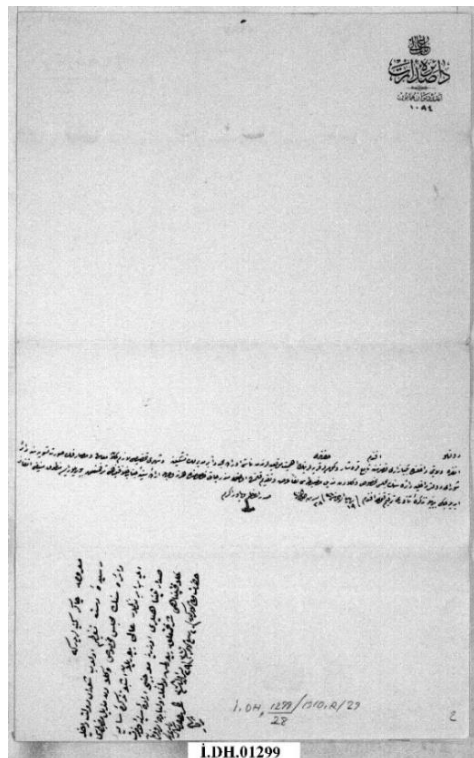
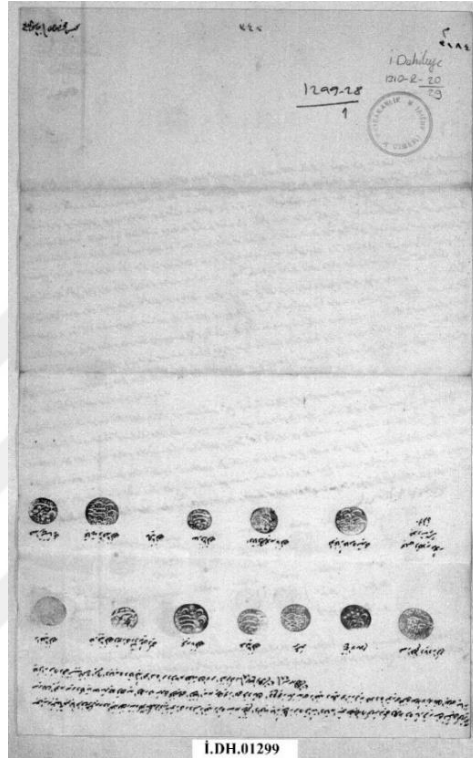
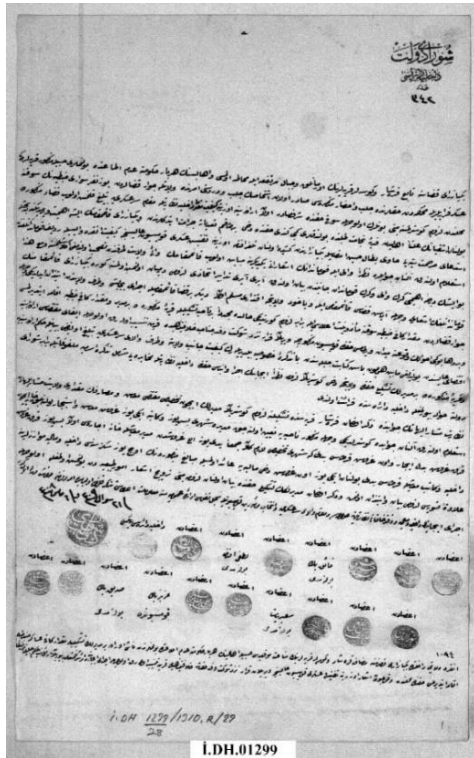
DH.MKT.01941.00085.001

DH.MKT.01941.00085.001

EK-1. (devam) Başbakanlık Osmanlı Arşivleri

Belge Özeti: Ankara vilayeti Beypazarı kazasına tabi Karaşar ve Köşeler karyelerinde birer müdürlük teşkili. (1310R-29) Yer Bilgisi: 1299-28 Belge tarihi: H-20-04-1310

EK-1. (devam) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri

Belge Özeti: Beypazarı'nın Karaşar nahiyesinde kasten çıkarılan yangında hasar meydana

geldiği. Yer Bilgisi: 120- 857 – 6 Dosya Ek: 99C Belge Tarihi : 07.08.1940-00.00.0000

T. C. Dahiliye Vekâleti
Emniyet Umum Müdürlüğü

630/ 99C
188

7. VIII. 1940

Şube	Dosya	Numara
S.C. (62413)	3	37098

Özü: Karaşar nahiyesinde vukubulan yangın hadisesi Hk.

İlişği : Başvekalet Yüksek Makamına

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

1 - 22/7/940 Tarihinde Beypazarı kazasına bağlı Karaşar nahiyesinde vukubulan yangında 33 ev 5 dükkan ve hükümet ve belediyenin müştereken oturmakta olduğu belediyeye ait binanın tamamen yandığına dair Ankara Valiliğinden alınan 27-29/7/940 tarih ve Em. 20317, 20471 sayılı yazıların örneği ilişik olarak sunulmuştur.

Hadisenin; 17 yaşlarında Mürteze tarafıdan bir kız meselesinden arsasının açık bulunduğu Hüseyin Öztürk'ün samanlığına ateş vermek suretiyle kasten vukua getirildiği anlaşılmış ve suçlu tutularak adliyeye tevdi edilmiştir.

Kayıtlarıyla saygılarımla arz ederim.

8.8.1940

BAŞVEKALET EVRAKI

7.8.40. 7485 e

Karşılıklarda : Dosya sayı ve numara ve tarihin zikri rica olunur.

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara Valiliğinin 27/7/940 gün ve 4499/20471 sayılı yazısı örneğidir.

22/7/940 Günü saat 1 raddelerinde Beypazarı kazasına bağlı Karaşar nahiye merkezinde Cumhuriyet mahallesinde oturan Hüseyin Öztürk'ün evinde çıkan yangın; köylülerin yav münasebetiyle yaylada bulunmaları yüzünden önlenemeyip etrafa sırayet etmek suretiyle 33 ev, 5 dükkan hükümet ve belediyenin müştereken oturdukları belediyeye ait binanın yandığı, karaşar'da bulunan Beypazarı kaymakamının 23/7/940 gün ve 257 sayılı telefon yazısından anlaşılmıştır. Açıkta kalan hariksedeler katan yayla evlerine ve kırsal da on dakika mesafede bulunan Kışe'ler köyüne yarıldırılmışlardır.

Yangın çıkan evin yakınlarında bulunan 5 ev yaylada olanlardan 13 evin aya ve yiyecekler: kurtarılmış insan ve hayvanca sayıltı olmayıp aya ve yiyecek zayıfları tahminen 3000, yanan evlerin bedeli 30,000 lirası ki cema'n 36,000 lira zarar tahmin edilmiştir.

Azami 20 hanede 40-50 mürustan ibaret yiyeceğe muhtec ehasasın intiyuqları karaşar ve yakın köylerde tahmin edilecektir.

Yangında kasit olduğu zannı mevcut olup tahkikat ehemmiyeti devam edilmekte olduğuna ve neticesinin ayrıca bildirileceğini arz ederim.

-:-:-

Aslı gibidir.

3

030 10 170 857 6

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara Valiliğinin 29/7/940 gün ve 4499/20471 sayılı yazısı örneğidir.

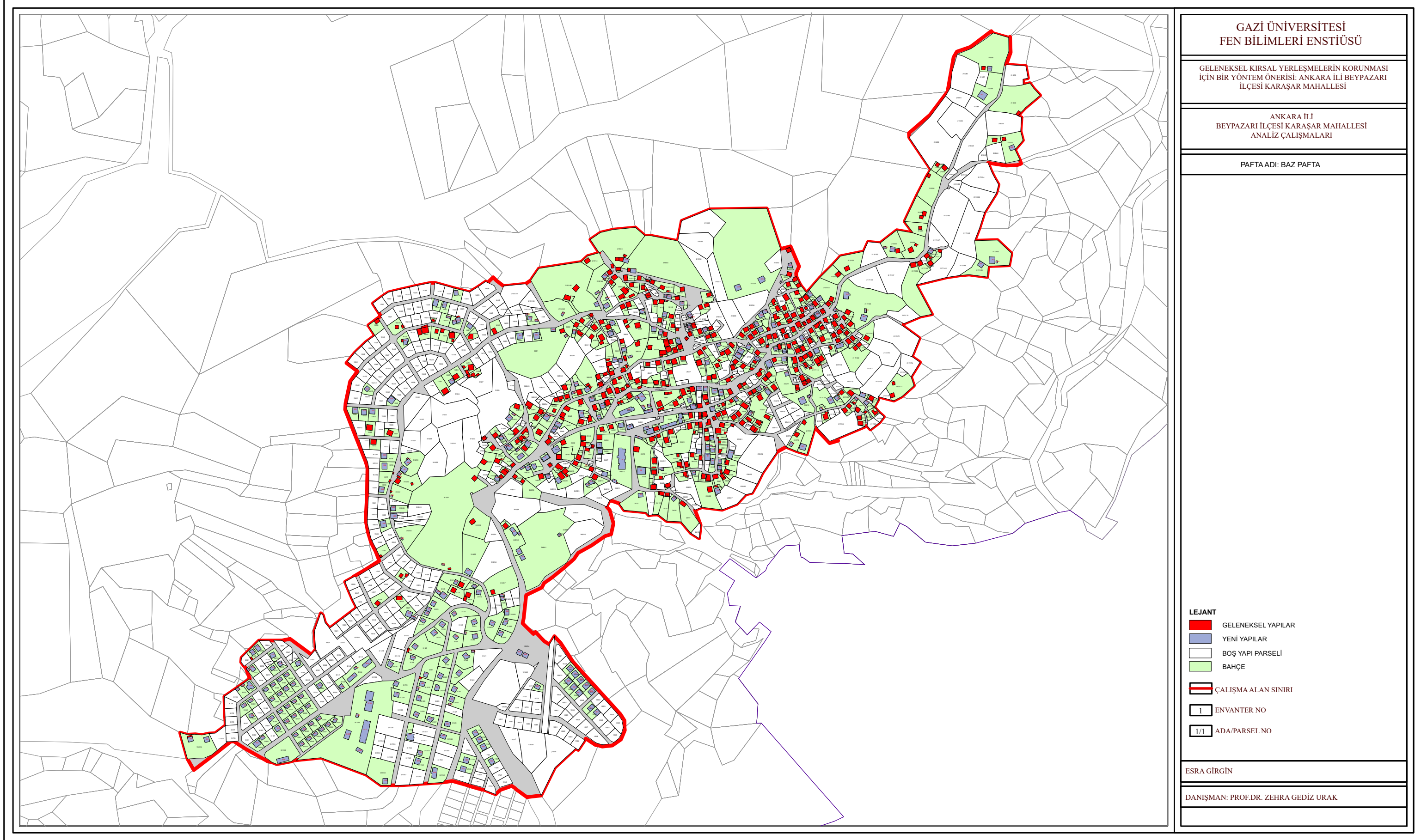
27/7/940 Tarih ve Em.Ş.2. B.1. 12535/4437 sayılı yazıya eki 22/7/940 tarihinde Karaşar nahiyesinde vukua gelen yangın hadisesinin; aynı köyden Durmuş oğlu 17 yaşlarında Mürteze'nin bir kız meselesinden ötürü muğber olduğu Hüseyin'in evinin arka kısmındaki samanlığa ateş vermek suretiyle meydana geldiği ve suçlunun yakalanarak hakkında tutulan hazırılık evrakıyla birlikte C.M.U.liğine tevdi edilmiş olduğu Beypazarı kaymakamının 23/7/940 tarih ve 9962 telefon sayılı yazısından anlaşılmıştır. Arz ederim

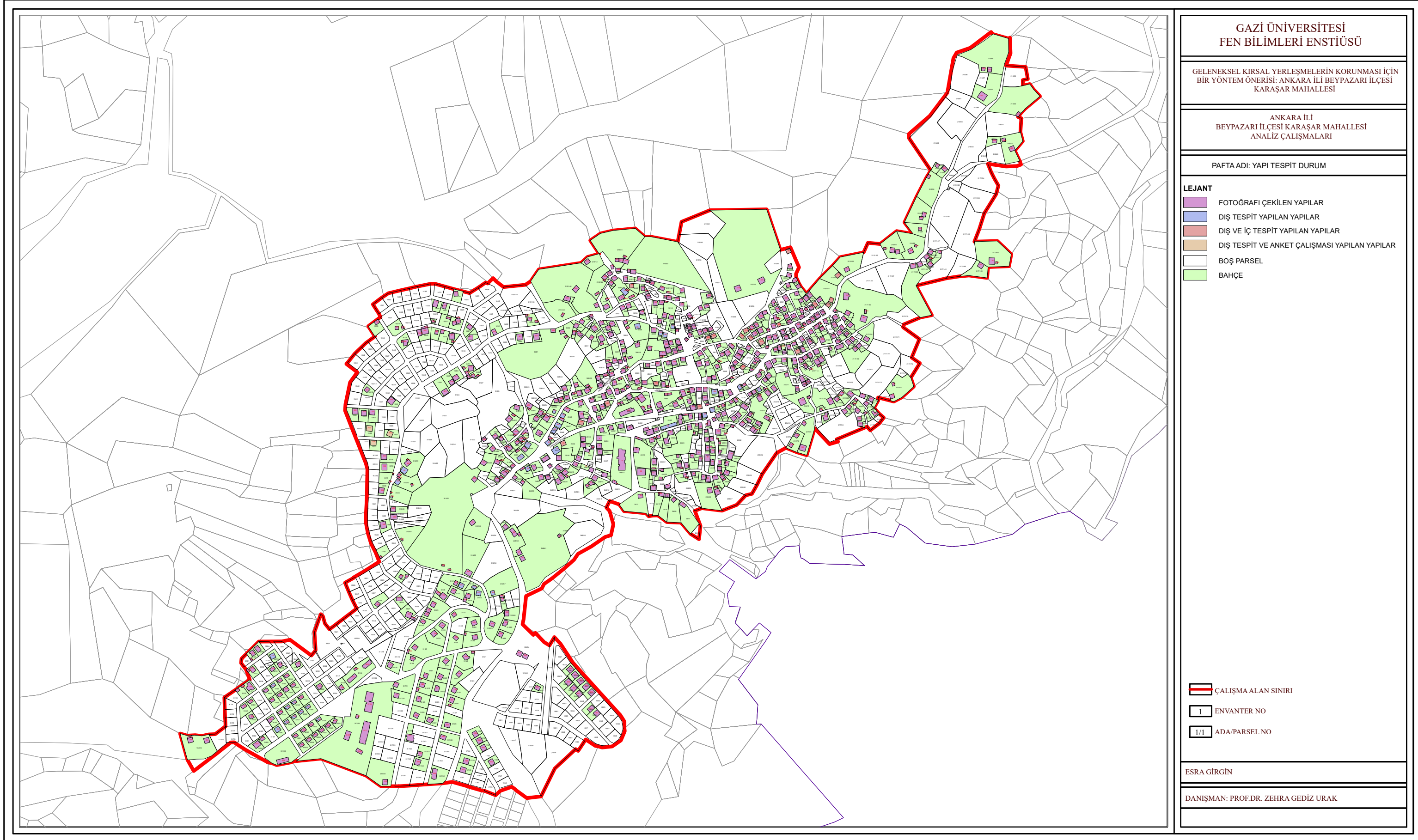
-:-:-

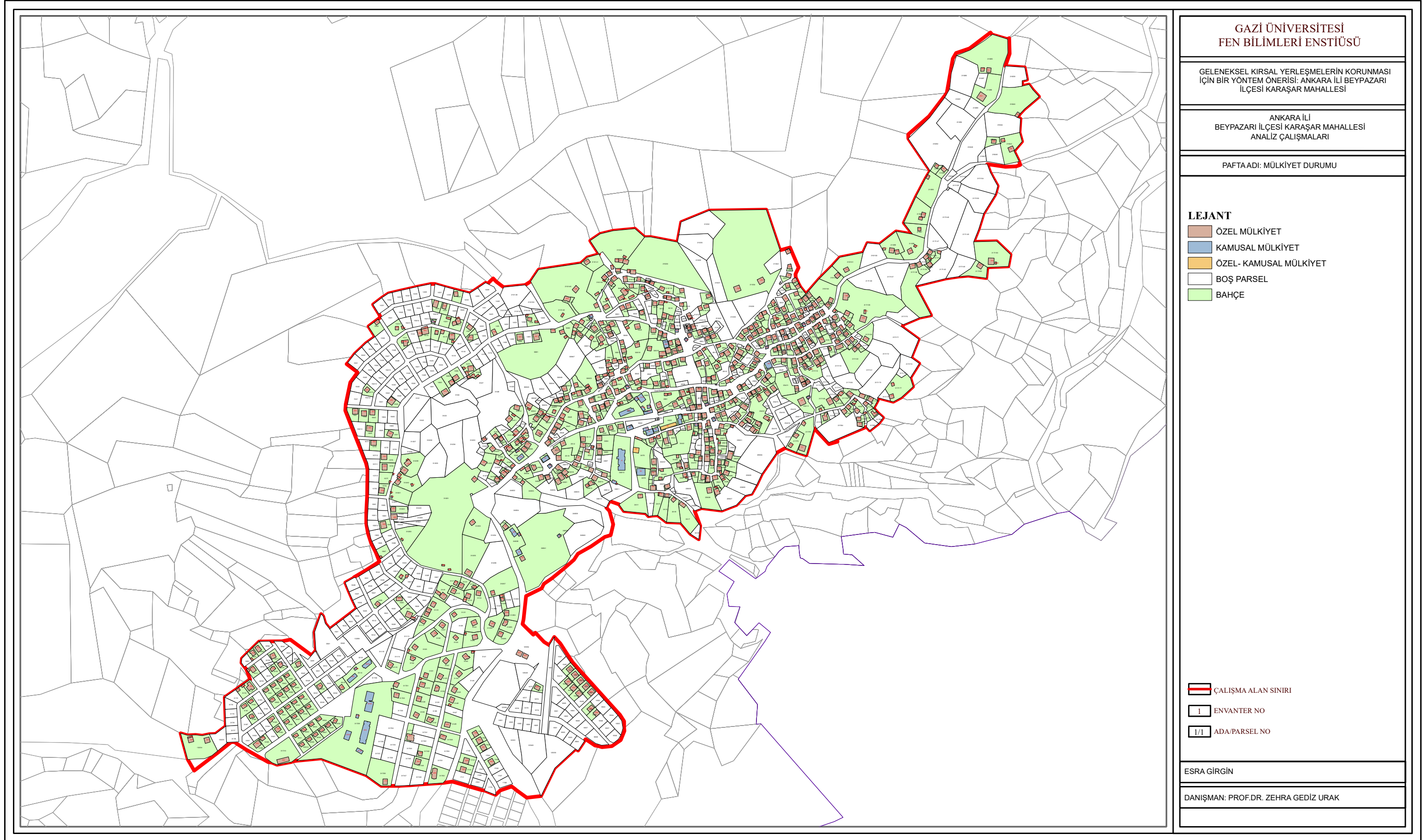
Aslı gibidir.

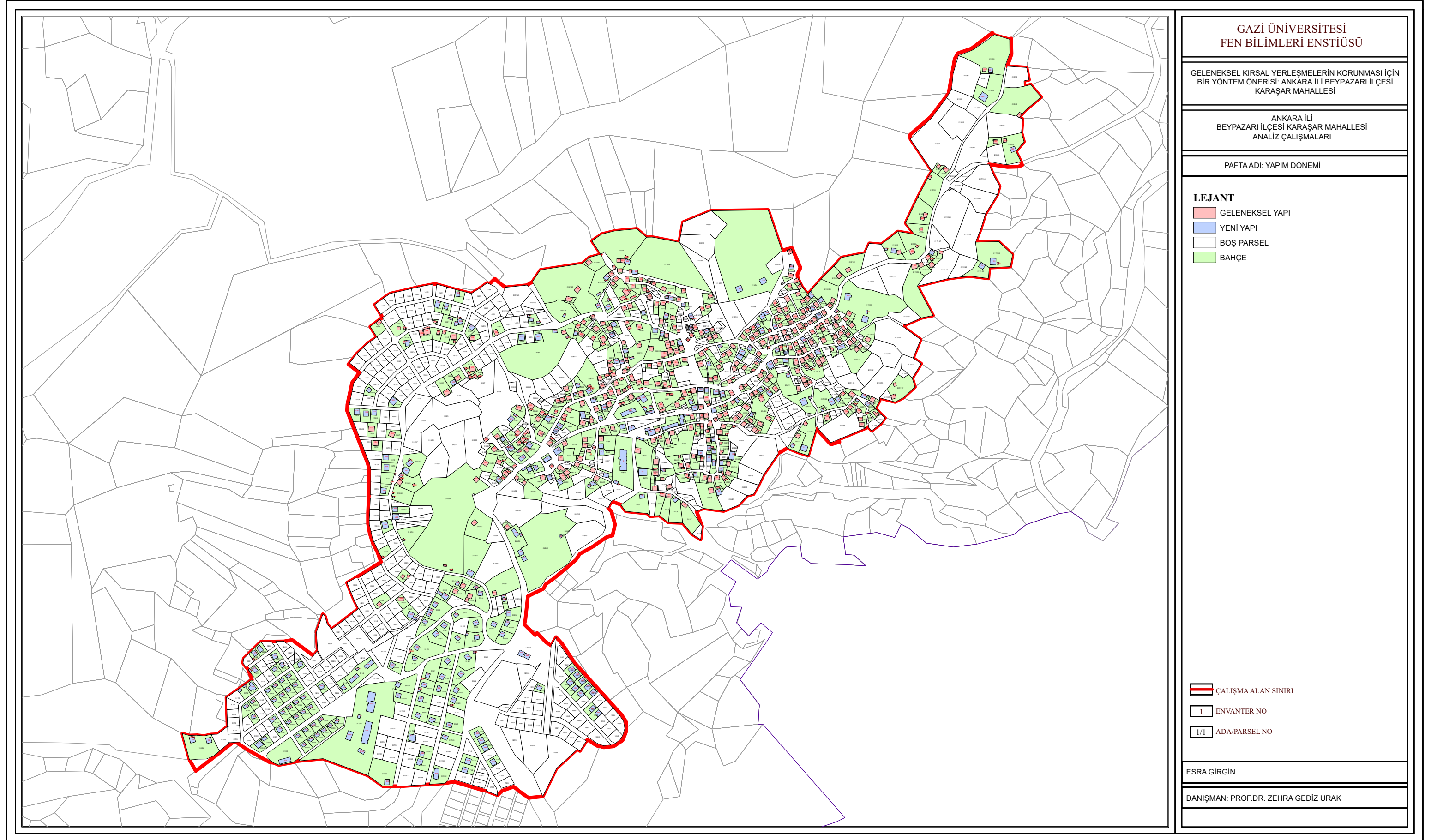
2

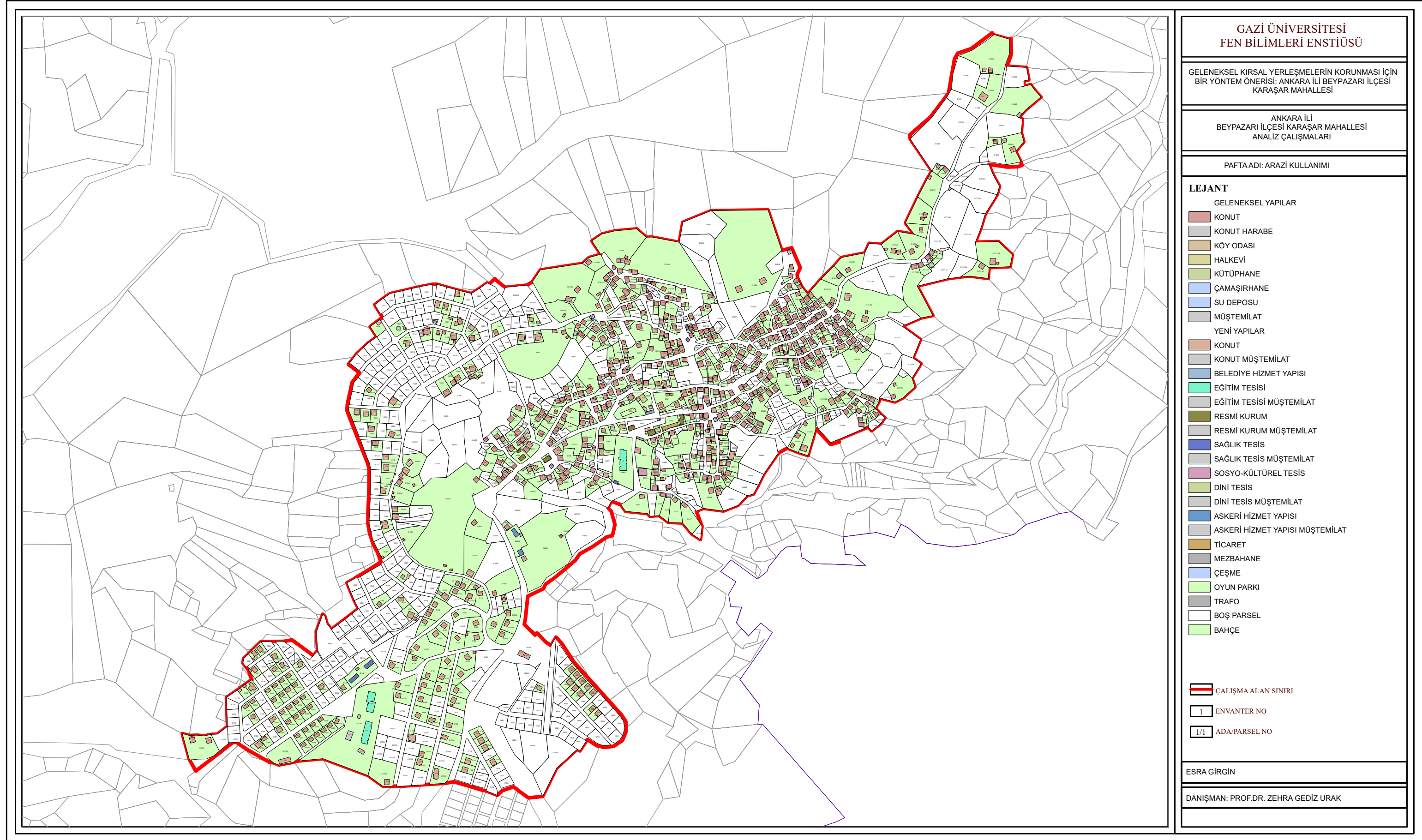
030 10 170 857 6

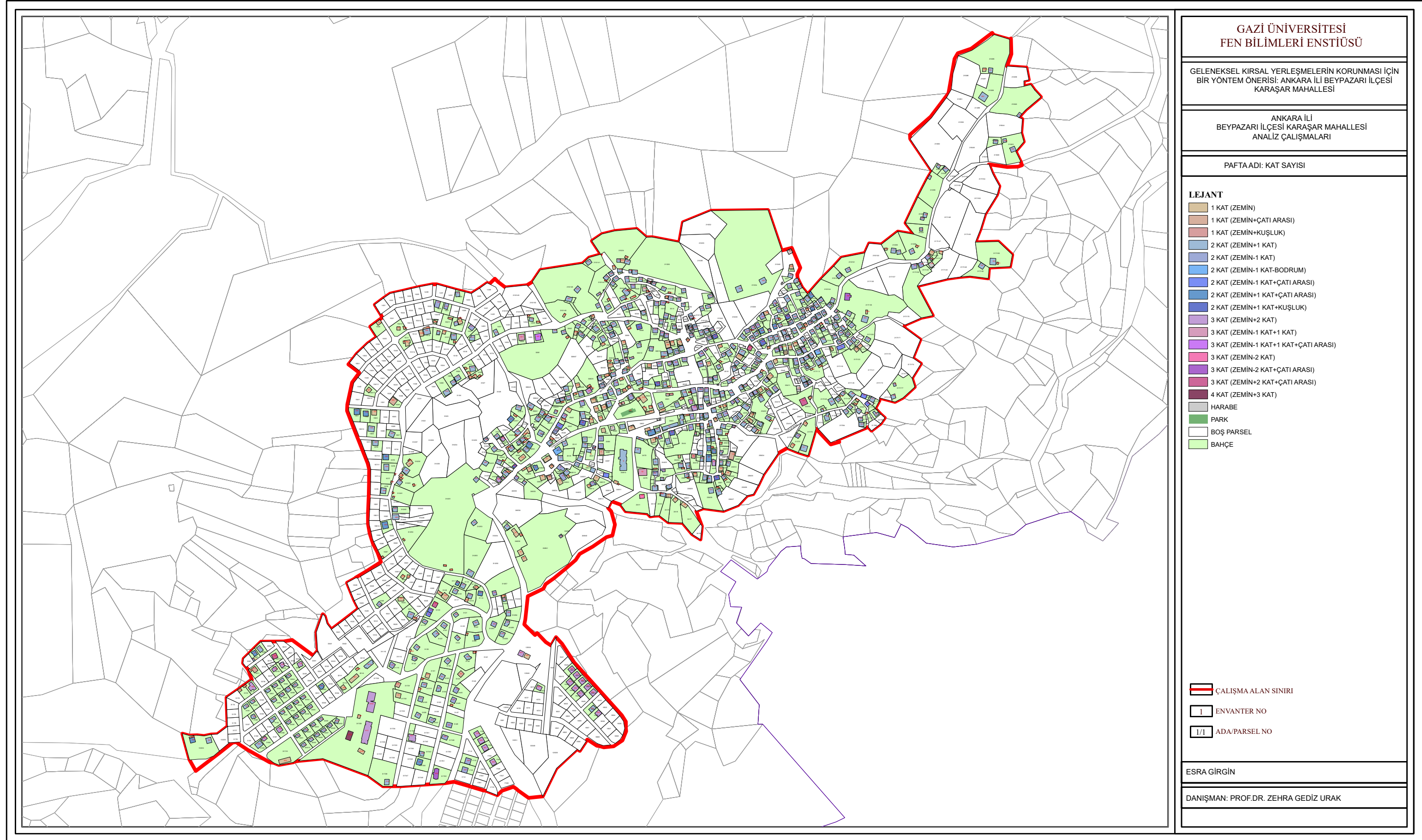

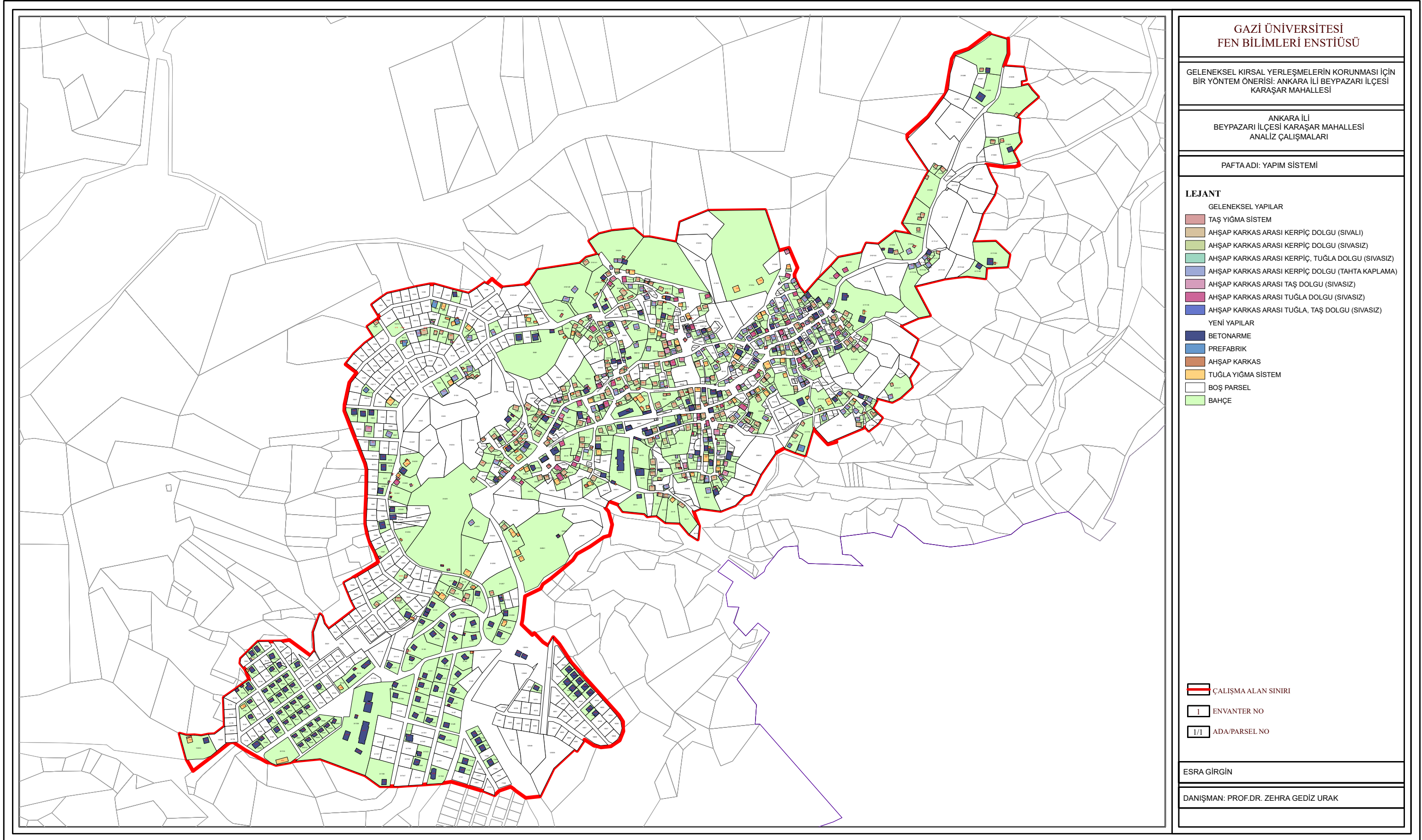

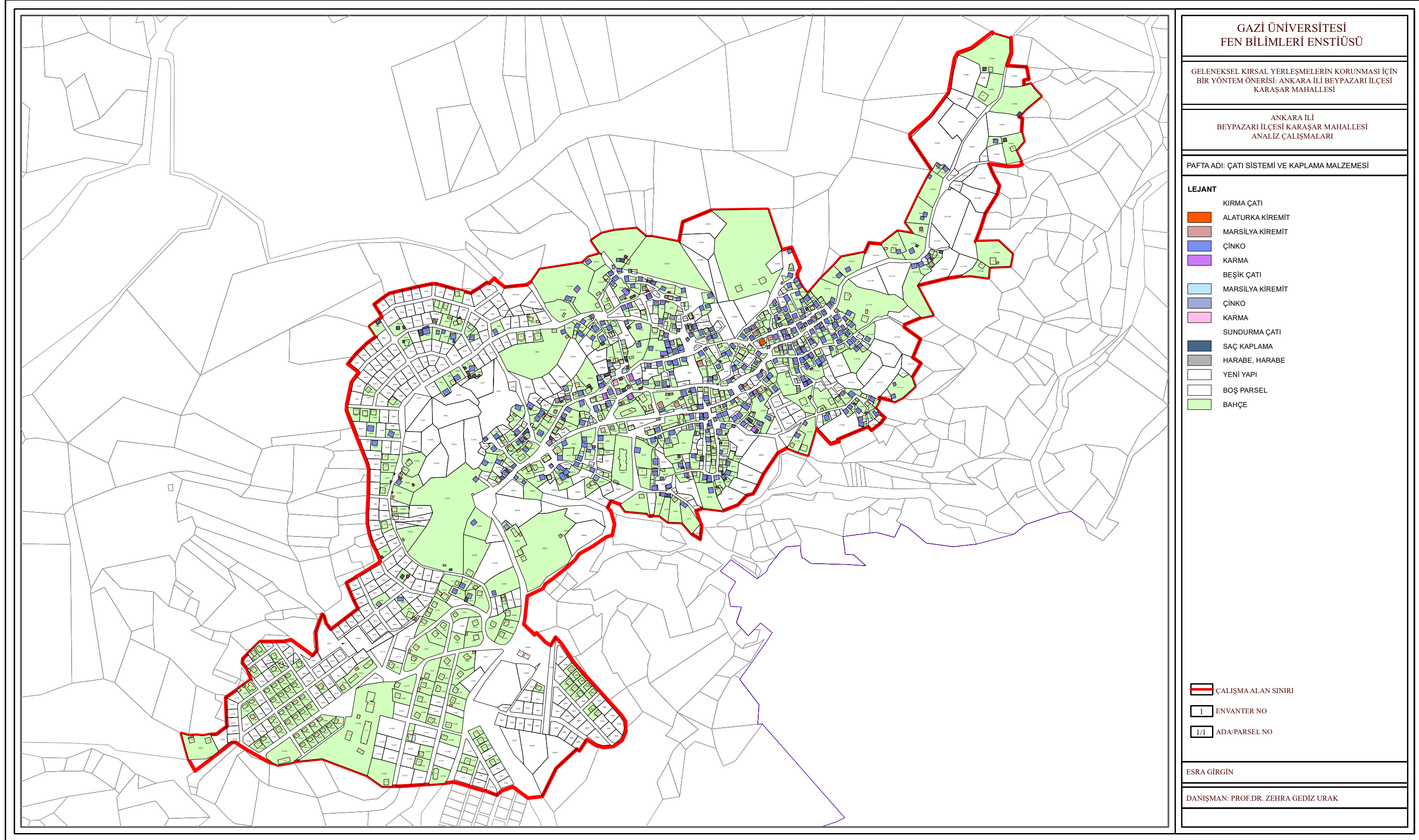

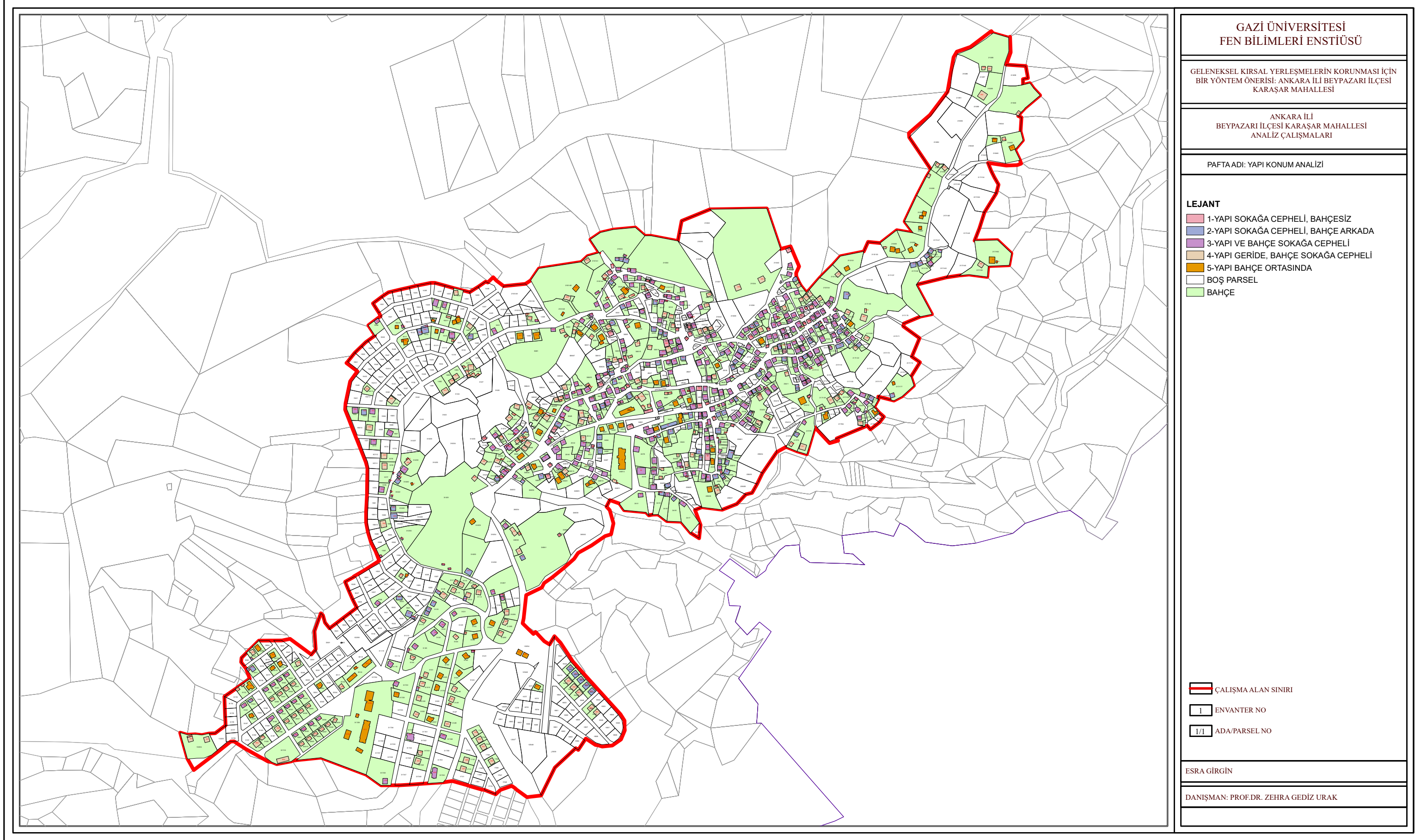

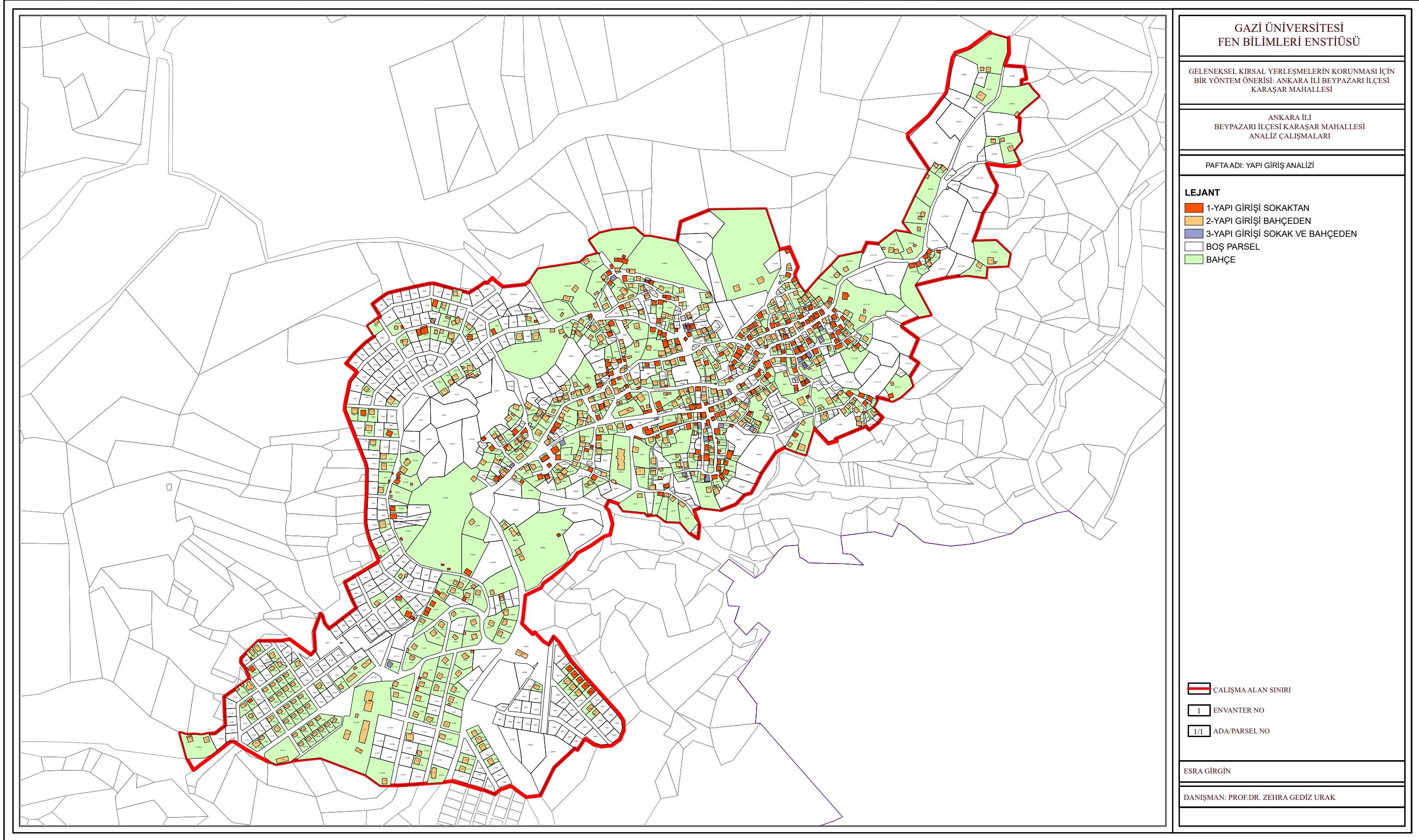

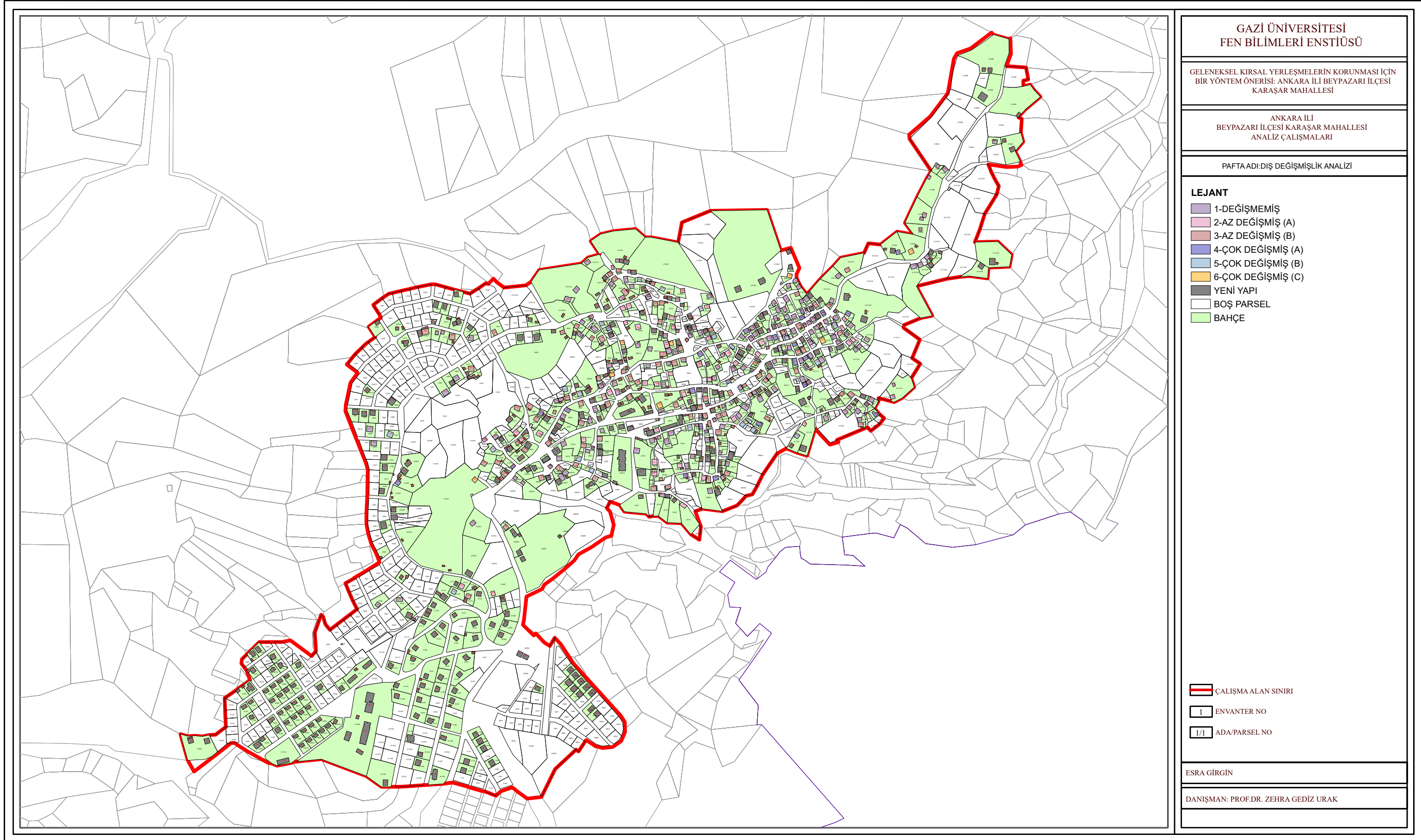

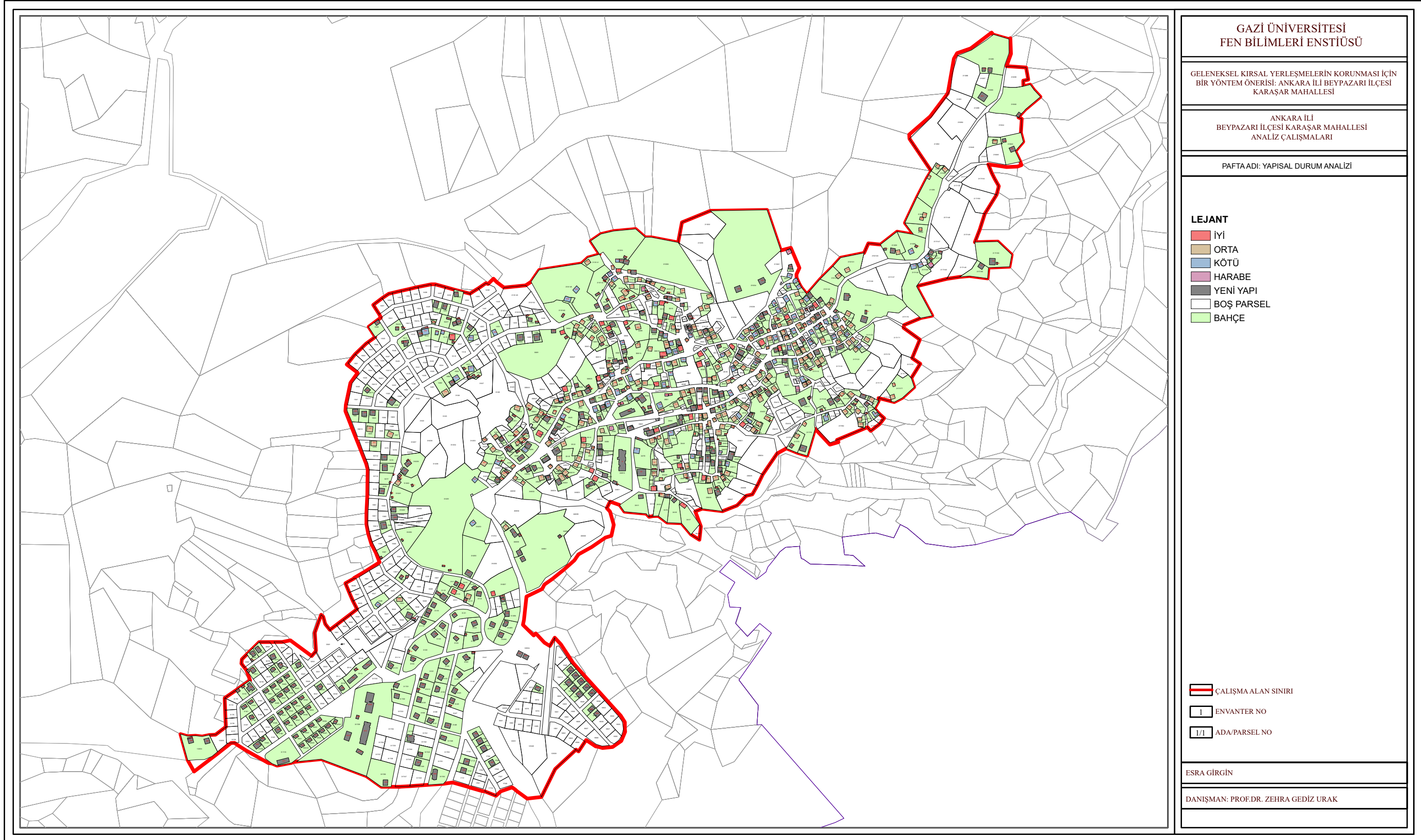

EK-14. Sosyal anket çalışması

ANKARA İLİ BEYPAZARI İLÇESİ KARAŞAR MAHALLESİ AİLE ANKETİ															
(1) Mahallesi															
(2) Sokağı															
(3) No															
(4) Yapıda kaç hane var?															
-Yapıda bulunan hanede yaşayanlar akraba mı?															
-Yapıda bulunan hanede yaşayanlar yabancı mı?															
(5) Hanedeki aile sayısı															
(6) Hanedeki kişi sayısı															
(7) Hanedeki çalışan sayısı															
(8) Hanede oturanların															
Aile Bireyleri	E/K	Yaşı	Doğum yeri	Eğitim Durumu				Meslek	Nerede çalışıyor; Özel, Kamu	İşindeki mevki					Aylık Gelir
				Öğrenci	Okur yazar	Okur yazar değil	İlkokul, Ortaokul Lise,			Ücretli	İşveren	Kendi hesabına	Rantiye	Aile	
Konutun özellikleri;															
(9) Konutun yapıldığı yıl?															
(10) Konutu yaptıran kişi?															
(11) Konutun mülkiyet durumu; Ev sahibi, kiracı, bedelsiz															
(12) Ev sahibi iseniz konutun tapusu var mı?															
(13) Kiracı iseniz aylık kiranız ne kadar?															
(14) Kaç yıldır bu konutta oturuyorsunuz?															
(15) Konutu ne sıklıkta kullanıyorsunuz?															
(16) Konut sahibine ait başka ev, arazi var mı?															
(17) Konutun konfor durumu?															
					Var			Yok							
	Mutfak														
	Banyo														
	Hela														
	Su														
	Elektrik														
	Telefon														
	İnternet														
	Isınma Sistemi														
	Oda sayısı														
(18) Konuta sonradan eklenen birimler nelerdir?															
(19) Konuta sonradan eklenen tesisat sistemleri nelerdir?															
(20) Konutunuzda basit onarım veya esaslı onarım yaptınız mı?															
(21) Konutunuz işlevsel ve büyüklük olarak yeterli mi?															
(22) Bahçeniz var mı?															
(23) Baktığınız hayvanlar var mı? Nerde besliyorsunuz?															
(24) Geleneksel konutta yaşamaktan memnun musunuz yoksa yeni evde mi yaşamak istersiniz?															

EK-14. (devam) Sosyal anket çalışması

(25) Evinizle ilgili ihtiyaç duyduğunuz eksikleriniz nelerdir?
(26) Yaylada eviniz var mı?
(27) Yayla evine ne zaman gidiyorsunuz, nasıl gidiyorsunuz, ne kadar kalıyorsunuz?
Çevre özellikleri;
(28) Yaşadığınız bölgede öncelikli ihtiyaçlar nelerdir?
☐ Sağlık tesis ve hizmetleri; sağlık ocağı, vs.
☐ Eğitim tesis ve hizmetleri, okul vs.
☐ Spor tesis ve hizmetleri; spor alanları
☐ Kültürel tesis ve hizmetleri; sinema, tiyatro, müze
☐ Ulaşım tesis ve hizmetleri, otobüs, vs.
☐ Alt yapı tesis ve hizmetleri
☐ Güvenlik hizmetleri
☐ Temizlik hizmetleri
☐ Sosyal tesis ve hizmetleri; lokal, vs.
☐ Turizm tesis ve hizmetleri; otel, pansiyon, vs.
☐ Ticari tesis ve hizmetler; market, pazar
(29) Temel gıda ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorsunuz?
(30) Sağlıkla ilgili sorunlarınızda nereye gidiyorsunuz?
(31) Çocuklarınızın eğitim ve öğretimini nasıl sağlıyorsunuz?
(32) Çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?
(33) Bu bölgede ticaretin artması desteklenmeli midir?
(34) Bu bölgede sanayinin gelişmesi desteklenmeli midir?
(35) Bu bölgede kırsal turizmin gelişmesi desteklenmeli midir?
(36) Bu bölgede sosyal ormancılığın gelişmesi desteklenmeli midir?
(37) Beldenizde ne gibi faaliyetlerin geliştirilmesini istersiniz?
(38) Çevrenizle ilgili ihtiyaç duyduğunuz eksikleriniz nelerdir?
(39) Bu bölgede koruma çalışmalarını destekliyor musunuz?
(40) Bu bölgedeki koruma çalışmalarından beklentileriniz?
(41) Bu bölgede oturanlar, yörenin doğal ve kültürel varlıklarını koruma konusunda duyarlılık gösteriyor mu?
(42) Koruma kurallarını ihlal edenlerle (çevreye zarar verenlerle) karşılaştığınızda ne yaparsınız?
(43) Bölgeden başka yerlere göç var mı? Nedenleri?
(44) Bölgede yazın ve kışın nüfus değişmekte midir?
SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI SORULARI
(45) Bölgenin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?
(46) Bölgede eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?
(47) Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?
(48) Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?
(49) Cem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?
(50) Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?
(51) Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?
(52) Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?
(53) Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.
(54) Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?
(55) Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?
(56) Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

A. N.

Bölgenin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Horasan'dan Konya'ya, Karaman'a. Ordan da Karaslar'a aileler gelmiş. Herkesin lakabı varmış, Söğütöğulları gibi. Karaslar adı aslı Karasallıların, Karasara çevrilmiş. Karaslar bele sarılan kuşakmış.

Bölgede eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Yangın olmuş. Tarihini bilmiyorum. Komple mahalle yanmış. Menderes yaptırmış evleri. Evler çok yakınmış. Elektrik yokmuş. Çıra yakıyorlarmış. Damına, ağıra onla gidiyormuş. Evler bitişik.

Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Kesimcilik, kaçakçılık, düvencilik.

Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Hiçbir şey devam etmiyor... 3 gün düğün yaparlarmış.3 gün davul. Rakı koyarlarmış. Ölü evinde yas edilirmiş.

Cem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Bir evde üç aile yaşayabiliyordu. Şimdi bir evde bir aile yaşıyor. Cem evinde kardaşlık olurdu. Kardaşlık olayı bitti. Geleneklerimizden uzaklaşıyoruz. Şimdi Cem evinde cenazelerde dikir yapılıyor.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

Atla.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

Ne tedavisi.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

Safranbolu'dan ustalar gelirmiş. Malzemeler nerden geliyor bilmiyorum.

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

İlk kalktıklarında dama taşla bakılırmış. Ondan sonra ineklerin zahrasına bakarlarmış. Tarhana çorbası pişirirlermiş. Tahta kaşıkla tarhanayı içerdik. Okula, işe giderdik.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Güğüm, su güğümü, teken ekmeği. Ekmeği kendi mayalarıyla yaparlarmış. O ekmeğe 15-20 gün bayatlamazmış.

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Ocaktan kömür mangala konurmuş. Hergün bir kütük.

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

Her mahallede pınar vardı.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

A. U.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

750 sene önce Orta Asya 'dan Konya tarafına gelmişler. Bir grup Ankara 'ya gelmiş.4 hane bu civara yerleşmiş.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

1950-51 de ev yangınları olmuş.35 hane yanmış. O günlerin şartlarında herkesin elinde bir çıra, otlara kıvılcım düşmüş alev almış. Çok eskiden dört efe varmış.700 sene içinde. Karaşarlılar öldürmüş. Adlarına türkü yakılmış. Efeleri sarı alanda bastılar, cepkenini çam dalına astılar. Dört kardeşi...

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

50 -60 sene evvel davarcılık, hayvancılık vardı. En büyük geçim kaynağı inek ve koyun. 1950 'den sonra ormancılık, ormandan kereste kesip nakliyatçılık başladı.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Eskiden gelinleri atla alırlardı. Kız evine giderler, davul çalarlar, kıza kına yakarlardı. Cem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Eski ev vardı, misafir deriz. Bir aşağı ki eve de yetti deriz. Cem evinde toplantılar herkesin ineği davarı olduğu için 21:00'den gece 03.00 kadar olurdu. 3'te pilav verilirdi. O günkü kış şartlarına göre toparlanırdı. Şimdi cumartesi-pazar toplanılıyor. Cenaze için dernek binasında tevhid çekilir.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

Yaya 30 km git. At ve eşekle.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

Hasta olunca sal yapıp götürülürdü, şimdi yollar yapıldı.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

1953'te ahşap evi babam yaptırdı. Karaşar'dan Nazım, Ali Özkan ile Kılıç İbrahim ustalar vardı. Malzemeleri atlarla ormandan getirirlermiş.

Eski gün lük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

Annem inekleri saçar, tarhana çorbası yapar, ineklerle uğraşırdı.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Güğü, ibrik, maşraba, küçük bakır kaplar, leğen. Şimdi kullanmıyoruz.

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Ocak karşısında.

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

Pınardan güğümlerle.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

E. B.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ot biçer, ekin ekerdik.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Biri para alacağım diye ateş koymuş. Yukardan aşağıya yanıp gittiler. Hükümet bir tarafını yaptı, bir tarafını yapmadı. Zenginleri yapmadı, fakirleri yaptı. Zelzele oldu. Biz dışarda yattık.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Babam düvenci imiş. Yapar satar imiş. O zaman bir saygı vardı.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Çın evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Halkevi yoktu. Büyük evlerde yapılırdı cemler. Babamız olurdu. Anlatır, anlatır biz dinlerdik. Onların sözüne bakardık. Şimdi öyle şeyler yok. Ortalık allak bullak oldu.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

Hayvanla giderdik.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz? (Cevap yok)

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş? (Cevap yok)

Eski gün lük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

Burada oturuyoruz. Burası anamın evi. Oğlu yoktu. İki kızı vardı. Şu mahalleye gelin gittim. At üzerinde gelin gittim. Kırmızı giydim. 3 gün davul çalındı. Çeyiz astılar. Aldılar gittiler. Ondan sonra burnumdan geldi. Ben ufak gelindim. Annem evi siler süpürür, döşeğe otururdu. Akşama kadar biçerdik. Akşam gelirdik. Harman sürerdik. Samanlığı doldururduk. Oduna giderdik.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Süt makinası vardı. Sütü çalar, yağ yapardık.

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Odun yakardık. Her şeyimizi ocakta pişirirdik.

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

Pınardan taşırdık. Güğüm, helke kullanırdık. Pınarda kazan kaynatır çamaşır yıkardık. Gümüş gibi ak pak olurdu. Şimdi o kokular var mı?

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

F. E.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ne bileyim ben tarihini. Okumuşluğum yok.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Evveli. Bizim buraya gelmedi. Ettiler (yardım) .

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Atın üzerinde gelin gelinirdi. Üç gün (düğün) . Çeyizim vardı. Olmaz olur mu.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir? (Cevap yok)

Çın evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Halkevi. Oturum. Nefes çalarım (Ali 'yi söyledi)

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz? (Cevap yok)

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz? (Cevap yok)

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

Memnunum (Ahşap evde yaşamaktan) . Odalar var.

Eski gün lük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Güğüüm

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz? (Cevap yok)

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

Çeşme bögürümüzde idi.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

H. T.

Bölgenin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yaklaşık 700-750 yıllık geçmişe sahip olduğunu biliyoruz. Başlangıç, İran Horasan üzerinden bir göç, Anadolu'ya yayılıyor, ara bölmeler Konya, benim bildiğim Konya dışında Anadolu'nun bazı şehirleri ama çoğunlukla Ankara ve Ankara'nın çevreleri, özellikle Çubuk, Kalecik gibi. Buralarda ağırlıklı konaklamakla beraber, Ege'ye doğru uzanıyor. Trakya ve ötesine Makedonya'ya taşıdığı söyleniyor. Araştırmalar halen devam ediyor.

Bölgede eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı? Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Bölgede yaşanmış büyük bir yangın var. Depremle ilgili bulgu yok. Halkın genel yapısı sosyal-demokrat. Karaşar'dan Ankara, İstanbul, İzmir' e ticari girişimlerin başladığı, birçoğunun başarılı olduğu tabiri caizse zenginleştiği hakkında bilgilerimiz var. Yöre insanı ormancılık dışında hayvancılığı tam olarak yapamıyor. İklim, arazi yapısı müsait değil. İlk yerleşenlerin, ikinci, üçüncü kuşakları büyük şehirlere göç ediyorlar. Bu göçler sonucunda kurdukları ticari faaliyetlerin birçoğu başarılı bir oranda büyüyor ve gelişiyor. Okur-yazarlık son dönemde çok ilerlemiş durumda. 70 sonrası, son üç kuşağın çoğunun ilkokul ve ortaokul mezuniyeti var.

Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Her yörede olduğu gibi Karaşar'ın kendine has bazı imalatları üretimleri var. Örneğin içi katkılı veya köye has sert peynirden ve soğandan oluşan kavurma (gözleme), dağma (börek). Ama köye özel bir şey yok.

Cem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Cem evi, kültürel yapımızın değişmez bir parçası. İnsanların anmalarda bir araya geldiği yer. Zamanla gerekli değişimlere uğruyor. Kuşaktan kuşağa bu adetler azalıyor. Aileler manevi olarak olmasa da fiziki olarak uzaklaşıyor ve yeni nesil bu adetlere çok sıcak bakmıyor ama devam ediyor. Köyümüzde köklü bir dernek var. Köyün çoğu derneğe üyedir.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

(Cevap yok)

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

Her yerde olduğu gibi burda da geleneksel tedavi yöntemleri var.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş? (Cevap yok)

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs. (Cevap yok)

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı? (Cevap yok)

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz? (Cevap yok)

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz? (Cevap yok)

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

H. D.

Bölgenin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? (Cevap yok)

Bölgede eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

8 yaşındaydım. Pazar önünde bir eve ateş koymuşlar. O zaman sigorta yapmışlar o evleri. Sigortadan para almak için. Kapıya kadar gelmiş yangın. Bu evler hep yandı. Gelinlere inci takarlardı. Çocuk değil miyim yangında incim kaldı diye gitmişim. Burayı devlet yapmadı. Şu mahalleyi yaptı. Burda herkes kendi yaptı.

Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir? (Cevap yok)

Günümüzde devam etmeyen bölgeye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Yastık astarı yaparlardı. Şimdi bir düğün koyacağız ya. Benim bir oğlan var. Bütün mahalleye yoka yaparlardı. Ertesi gün yastık astarı günü kız evine giderlerdi. O yokanın arasına aş pişirirlerdi. Bulgurla pirinç altına nohut koyarlardı. Nohudun üstüne yoka. Onun üstüne de bi kepçe aş. Bi yoka daha. Sen parayı götürürsen parayı götürürsün. Bulguru götürürsen bulguru. Onu alıp gelirsın. Devrısı gün de çeyiz asarlardı kız evinde. Bi katırımız olurdu. Hayvanlara kızın çeyizini, bi yanada döşek sararlardı. Ortasına bir çocuk oturturlardı. Doğru kız evine yollarlardı. Çeyizi bitirirdik. Gelinin başına kına yakardık. 'Gelin kınan kutlu olsun. Vardığın yerde ağzın tatlı olsun söyledik. Çeyizi indirirdik. Çeyiz aşını yapardık. Yerdik, dağılırdık.

Cem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Bayram namazından çıkarlardı. Buraya gelirlerdi. Herkes bir tepsi düzer, odaya götürürlerdi. Toplanırlardı, köyün büyükleri yerlerdi. Orda doyururlardı karınlarını. Bi gün evvel et kesebilen et keserdi. Götürürdük, yenirdi.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

Atlarla.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz? (Cevap yok)

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

Amcamın oğlu yapardı. Şurda Nazım derler bi usta vardı. Çok güzel yapardı. Sonradan Gerede'den ustalar getirdiler.

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs. (Cevap yok)

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı? (Cevap yok)

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Bi ocak başımız vardı. Ocağa odun koyardık. Bi döşek atardık. Babalar otururdu, biz de kenarlarda. Birkaç sene sonra soba oldu. Sobalar moderen geldi. Daha iyi oldu çünkü. Herkes ısındı.

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz? (Cevap yok)

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

K. Ş

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Kimler geldi, Kimler gitti. Neler geldi neler gitti bilmem.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Yangın sırasında ufâğıydım. Alt melle (mahalle) yanmış. İşte öyle. Başka bildiğim yok.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir? (Cevap yok)

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Düğün ederlerdi. Davul çalarlardı. Atlara gelinleri bindirirlerdi. Üç gün. Bi gün yoka yazılırdı. Ertesi günde aş pişirirler. Üçüncü gün gelin ederlerdi.

Çm evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Halkevi. Eskiden yukarıdaydı. Aşağıya indi. Toplanılır, dua edilir. Cumartesi günleri toplanılır.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

Beypazarı'na hayvanla giderlerdi. Doktor mu kaldıydı o zamanlar.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

Burada ettikleri. Ölürsen ölürdü, kalırsa kalırdı.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

Hayvanlar evin altındaydı. Dam denirdi. Odalarda oturuyorduk. Hamamlıklar vardı evde. Mutfak yoktu. Ocağın yanında pişirir. Meydanda yenir. Çardak, sohbet edilen yer. Bu ahşap ev yapıldı 100 sene oldu. Karaşar'da doğduk. Gerede'nin ustaları. Malzemeler dağlardan. Hayvanla. Ormancılık kötüydü. Kaçak keserlerdi. Ormancılar yakalarsa, alır giderlerdi.

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

İş tutarlardı. Ota giderlerdi. Öyleydi.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Çömlek, tencere vardı. Onlarla pişirirlerdi.

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Soba vardı, ocak vardı.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

K. Y.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Onu bilemem hiç.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Çok. Bu kaldırım mahallesi yanmış. Yeniden yapmışlar. Şu mahalle yanmış. Söğütçük mahallesi deriz. Orada yandı. Oraya da devlet yardım etti. Kendi katkılarıyla yaptılar evleri. Zelzelede oldu bizim çocukluğumuzda. O zaman göçen oldu evlerden. Herkes kendi yaptı. Bozuğunu göçüğünü kendi düzeltti. Yaralanan olmuş. Galiba bi adamın iki çocuğu öldü.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Babam davar güderdi. Çoban idi. Atlar vardı. Merkep vardı. Yaylaya giderdik. Pek zanaat yoktu. Davar güderlerdi. Sığır ile mal ile uğraşırdık. Yaylaya giderdik. Yayladan gelirdik merkep ile. Hayvan vardı.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

Dört beş gün düğün. Yoka, gelip gitme günü. Gelin günü, dördüncü gün. Takka (özel bir giysi mi giydin) . Çember, şalvar, kumaş, takı. Davar keserlerdi. Sığır keserlerdi. Davul çalarlardı. Paça, et, sebze ne varsa ziyinti yaparlardı. (Atatürk'ü gördün mü) Ata binmişler, gitmişler. Bizim atamızın eşleri, emsalleri gitmişler. Giyimlerini giymişler. Geleneksel, gitmişler. Zeybek oyunu vardı. Davulun önünde oynarlardı. Zamak dönerlerdi. Beş tane kız, kadın dönerlerdi.

Çm evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Pek içine dalmadım. Bilemiyeceğim. Şimdi de aynı cemevleri. Buyruk (Haber) söylerler. Kurban keserler. Pilav yaparlar, otururlar, muhabbet ederler. Vakti gelince dağılırlar.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz? Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz? (Cevap yok)

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

Bu ev ahşap. Kendimiz yaptık. Ustalar burdan geldi. Malzemeler Beypazarı'ndan, yayladan geldi. Keresteler yayladan, arabayla. Şehre götürdüler, dildirdiler. Buraya getirdiler.

Eski gün lük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

Annem kalkardı sabahleyin. Yaylada koyun sağardı. Köyde inek sağardı Sütlerini çalardı. Peynir yapardı. Yağ yapardı. Yerdik. Sabahları tarhana çorbası, akşamları bulgur pilavı. Okula gitmedim. Karacahilim.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı?

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Ocak. Yemekte ocakta olurdu. Baca derdik. Ateş yakarlardı üstünde pişirirlerdi. Çömlek derlerdi.

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

Pınardan Helke ile. Bakırların kıyılarınsa sap vardı. Güğüm oldu sonradan. Bakır kullandık. Çömlek vardı.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

M. S.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Horasandan gelmişler.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı?

Köy yandı. 40 hane yandı. Hükümet yaptırmış. Deprem olmuş.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir?

Hayvancılık vardı. Ormanda çalışılırdı. Odun getirilirdi. Ormanda çalışıyordum. Kesim.

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir?

HANIMI: Kırmızı gelinlik. 3 gün düğün yapardık. Bi gün yoka yapardık. Bi gün yastık. Atla.

Çm evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

HANIMI: Yemek verilirdi.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

HANIMI: Eskiden bizim çocukluğumuzda araba mı vardı. Atla gidiyorduk.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

Atla iki sal yapıyorduk.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nereden gelmiş, yapım malzemeleri nereden temin edilmiş?

KIZI: Babam aşağıdaki evdeymiş. Yangın olmuş. 79 sene oldu. Bu ahşap ev babamın çocukluğunda yapılmış.

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs. (Cevap yok)

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı? (Cevap yok)

Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz? (Cevap yok)

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz? (Cevap yok)

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

M. A.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı? *Yangın olmuş. Ankara'dan geldiler.3 ay içinde evlerinizi yaptıracağım demişler.*

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir? *Haymana 'ya düven satmaya giderlerdi. Babam semer yapardı.*

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir? *HANIMI: görücü usulü evlenme. At ile davul zurna ile. Gelinleri at ile getirirlerdi.*

Çın evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Ankara'dan cenaze buraya gelir. Bizim bir dernek var. Cem evinde, burada vazifeli adamlar kurbanı alırlar, pirincini alırlar, yağını alırlar. Pişirirler. Halk bütün gelir. Camiden çıkınca mezarlığa götürürler. Geldikten sonra kadınlar üst katta. HANIMI; Kardaşlık geçme var. İki kişi kardaş oluyolar. Cem evinde babalar var. Kurban alıyolar bir tane, iki tane, pirinç alıyolar, yağını falan alıyolar, bütün köye okuyorsun. Yani davet ediyorsun. Herkes geliyor. Ondan sonra orda nefes söylüyorlar. Semah dönüyorlar. Onlar ikisini şey yapıyorlar. Yani kızını bile alamazsın. Birbirleriyle yardımlaşırlar. Kardaşlık geçmede ve cenazede toplanılıyor. Ölü sahibine 15 -20 gün yemek yaptırmazlar.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz?

HANIM: Gidecekleri yerlere hep hayvanla. Atları vardı. Herkesin evinde ikişer-üçer hayvanı vardı.

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz?

HANIMI: Hastalanınca sal ile götürüyorlarmış. Araba yok, tekerlek yok, gelen yok. Eskiden zatürre olmuş. Bilmiyorlar ki. İyi olursa olur. İyi olmazsa ölür.

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş?

HANIMI: Ustalar Dörtdivan mı denir ordan. Bilmiyorlar burda, usta az. Bir ev yandı mı hepsi yanar. Tahta her tarafı. İtfaiye yok. Helke ile su getirip döküyoruz. Dörtdivan, Bolu. Eski evler, hep direk üstünde. Kaynananın eski ev var. Kuşkondusu var. Samanlık orda bir yangın çıktı mı evler yanarmış. Betonarme evde yaşamak daha iyi.

Eski gün lük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

HANIMI: Sabah kalkıyor, tarhana çorbası içiyor. Eskiden ekin ekmeğe, düvenle, el ile kazma ile. Kadınlar sabah kalktığı zaman ağula iner, ineğini sağlar. Sütünü alır gelir, peynir yapar. Ondan sonra yağ yapar. Onları satarlar.

Günümüzde kullanmadığınız eski eşyalarınız var mı? Evinizde ısınmayı nasıl sağlıyordunuz?

Su ihtiyacınızı nasıl karşılıyordunuz?

HANIMI: Eski ev. Altta dam var. Arkada samanlık var. Onların yiyeceğini koyuyorsun. Yukardada sen kendin. 2 odalı var, 3 odalı var. Ambar var. Birbirine geçmeli. Un koyarsın. Öteni berini koyarsın. Eskiden herkes Karaşar'daydı. Hayvancılık vardı. Ekin ekerlerdi. Kutluk, fakirlik vardı. Çocuklar büyüyünce baktılar burda iş yok halasının yanına dayısının yanına gittiler. Orda çantacılığa girdiler.

EK-14. (devam) Sözlü tarih çalışması

S. T.

Bölge nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Bektaşî köyüdür. Horasan'dan gelmişlerdir.

Bölge de eskiden yaşanmış büyük bir olay var mı? (Cevap yok)

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski sanatlar, zanaatlar nelerdir? (Cevap yok)

Günümüzde devam etmeyen bölge ye ait eski adetler, gelenekler nelerdir? (Cevap yok)

Çem evine ilişkin bilgi verebilir misiniz?

Eski ibadetlerini halen devam ettirmektedirler. Gençlerimizde buna katılmaktadır. Cem demek muhabbet demek. Erenler zaten muhabbetle gönülden gönüle giren insanlar. Muhabbeti gönül güzelliğiyle yakalayan insanlardır. Ölümde cem evinde toplanırız. Cem evinde yemek veririz. Muhabbetle Hakka doğru yürüyüş olur. Abdal Musa olduğu zaman toplanırız.

Eskiden çevre il ve ilçelere ulaşımı nasıl sağlıyordunuz? (Cevap yok)

Eskiden hastalanınca nasıl tedavi oluyordunuz? (Cevap yok)

Evinizin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz? Kim yapmış, ustalar nerden gelmiş, yapım malzemeleri nerden temin edilmiş? (Cevap yok)

Eski günlük hayatınız nasıldı? Sabah kaçta kalkardınız, nerde çalışırdınız, vs.

Kaynanam çok hünersizdi hiç yemek bilmezdi. Kaynanam bizden evvel kalkar, sırtında dağdan ot getirirdi. Ben kahvaltıyı hazırlardım. İnekleri sağardı. Bahçeye inerdi, bahçeye beni sokmazdı, sen fasulyeleri kırıyorsun diye. (Nefes söylemeye başlar.)

(Annesinin türküsü)

*Şu yalan dünyaya geldim geleli
Hiç bigün şad olup güldün mü gönül
Güzeli sevmekte yokmuş bir şey
Kastın cana mış bildin mi gönül
Erenlerin türbesin başladık
Hakkın emrettiği işi işledik
Cenneti alada bir köşk istedik
Can ile cananı bildin mi gönül
Erenlerin türbesine vardın mı
El bağlayıp divanına durdun mu
Söylenen sözlerden mani aldın mı
Farzına sünneti kıldın mı gönül
Gönül seni gezdirmekten gelirim
Her gittiğim yerde bir dost bulurum
Yemeden içmeden arpa bulurum
Dost ile düşmanı bildin mi gönül
Şah Hatay'ım olmam saydın el gibi
Akıp gider çeşmim yaşı sel gibi
Bağçada sararan gonca gül gibi
Sararıp da gazele döndün sen gönül*

(Babasının türküsü)

*Dedem Horasan'dan sökün eyledi
Şamda görmeye geldim
İndim Hazreti Pire devran eyledim.
Eşime yüzüm sürmeye geldim.
Burdan kuşak kuşak dolar belime
Hak Muhammet Ali geldi dilime.
İndim gittim imanlar yoluna.
On iki imamlara uymaya geldim.
Yapısı var usul inler yapıtı
Hocası var kapısında tapulu...*

(Kaynak kişi: Fatma Uysal)

*Topraktan çıktı Âdem
Dünyaya bastı kadem
Bunu söyleyen Hudem
La ilahe İllallah*

*Sen toprağa hor bakma
Toprakta neler yatar
Onca onca evliya
Yüz bin peygamber yatar
La ilahe İllallah*

*Eynam Sultan farz mısın
Allahtan korkmaz mısın
Soğuk sular ısındı
Yunmaya gelmez misin*

*Eynam Sultan farz mısın
Allahtan korkmaz mısın
Yakasız gömlek biçildi
Giymeye gelmez misin
La ilahe İllallah*

*Ey gelmezem gelmezem
Ümmetim gelmeyince
La ilahe İllallah
Eynam Sultan farz mısın
Allahtan korkmaz mısın
Bacasız evler yapıldı
Durmaya gelmez misin
Ey gelmezem gelmezem
Ümmetim gelmeyince
La ilahe İllallah*

*Cennetten çıktı Âdem
Dünyaya bastı kadem
Bunu söyleyen Hudem
La ilahe İllallah*

*Cennette var bir kuyu
İçti ebi zem zem suyu
Onu içen dervişler
Hak yoluna ermişler
La ilahe İllallah*

*Cennette hurma dalı
Dibi ebrîşim halı
Ya Muhammed Ya Ali
La ilahe İllallah*

EK-15. Mimari değerlendirme tablosu

TABLO			KONUM							CEPHENİN ÇEVREYE ATKISI				KAT SAYISI				TAŞIYICI SİSTEM				CEPHE TİPİ				CEPHE ELEMANLARI																DİŞ DEĞİŞMİŞLİK						KARAKTERİSTİK TOPLAMI		ENDERLİK TOPLAMI		GENEL SONUÇ													
																										PENCERE TİPİ				PENCERE ELEMAN				KAPI TİPİ				CEPHE BEZEME																											
DİŞ DEĞERLENDİRME			K							K				E				K				E				K				E				K				E				K				E				K				E											
			Yapı sokağa							Yapı ve/veya Sokağa				Spot Yapı				1 Katlı (Zemin)				2 Katlı (Zemin-2 Katlı)				1 Katlı				2 Katlı				Kepensiz				Kepenkli				Kafesli				Tek kanatlı, tepe				Çift kanatlı, tepe				Bezemesiz				Çıkma alınlık				Enderlik Toplamı			
			Yapı sokağa							Yapı ve/veya Sokağa				Spot Yapı				1 Katlı (Zemin)				2 Katlı (Zemin-2 Katlı)				1 Katlı				2 Katlı				Kepensiz				Kepenkli				Kafesli				Tek kanatlı, tepe				Çift kanatlı, tepe				Bezemesiz				Çıkma alınlık				Enderlik Toplamı			
			Yapı sokağa							Yapı ve/veya Sokağa				Spot Yapı				1 Katlı (Zemin)				2 Katlı (Zemin-2 Katlı)				1 Katlı				2 Katlı				Kepensiz				Kepenkli				Kafesli				Tek kanatlı, tepe				Çift kanatlı, tepe				Bezemesiz				Çıkma alınlık				Enderlik Toplamı			
ENV NO_	ADA NO_	PARSEL NO_	2	4	4	6	6	4	4	Karakteristik Toplamı	2	4	6	Karakteristik Toplamı	Enderlik Toplamı	2	2	4	4	6	6	Karakteristik Toplamı	Enderlik Toplamı	2	4	6	8	Karakteristik Toplamı	Enderlik Toplamı	2	4	6	Karakteristik Toplamı	Enderlik Toplamı	2	4	6	Karakteristik Toplamı	Enderlik Toplamı	2	2	2	4	4	6	Karakteristik Toplamı	26	0	K																
1	248	1							4	4						2						2		2				2			4		4												6	6	26	0	K																
4	248	4			4					4								4				4		2				2		2				2											4	4	22	0	K																
11	248	15				6				6	2					2						2		2				2		2				2											4	4	24	0	K																
12	248	16				6				6	2								4			4		4				2		2				2										2	2	24	0	K																	
13	248	17				6				6		4							4			4			4			4		2				2											2	4	32	0	K																
14	248	18						4		4									4			4		2				2		2				2										6	6	24	0	K																	
15	248	20				6				6	2								4			4			4			4		2				2											4	4	28	0	K																
16	248	21							4	4		4							4			4		4				4		2				2										6	6	32	0	K																	
19	248	27			4					4						2						2		2				2		0			2												4	4	18	0	Ç																
23	248	31				6				6	2					2			4			4		2				2		2				4										6	6	30	0	K																	
24	248	33			4					4		4							4			4			4			4		2				4										6	6	34	0	K																	
25	248	35				6				6		4				4				4		4		2			4		4		2			2										4	4	34	0	K																	
33	251	2				6				6		4							4			4			4			4		2				4										6	6	36	0	K																	
34	251	3						4		4		4				4			4			4		2			4		4		2			2										4	4	28	0	K																	
35	251	4				6				6		4				4			4			4		2			4		4		2			2										4	4	34	0	K																	
36	251	5				6				6	2					4			4			4		2			2		2		2			2										2	2	24	0	K																	
37	251	6				6				6		4				4			4			4		2			4		4		2			2									6	6	36	0	K																		
38	254	1		4						4		4				4			4			4		2			4		4				0		2		2			4				6	6	30	0	K																	
39	253	1					6			6		4				4			4			4				4	4		6		6			6										6	6	36	6	E																	
45	245	5			4					4				4				4				4		2			2	2		2		2		2									4	4		4	24	0	K																
46	245	7				6				6		4				4			4			4			4		4		4		2			2		2								6	6	34	0	K																	
47	245	8				6				6		4				4			4			4			4		4		4				0		2		2							4	4	30	0	K																	
49	247	2				6				6	2					2			4			4			4		4	2		2				4		4								6	6	30	0	K																	
50	247	3				6				6		4				4			4			4			4		4		4		2			2										6	6	34	0	K																	
51	247	4				6				6	2					2			4			4		2			2	2		2				2										4	4	26	0	K																	
53	247	6				6				6		4				4			4			4			4		4	2		2		2		2										4	4	32	0	K																	
54	247	7				6				6		4				4			4			4		2			4		4		2			2										4	4	32	0	K																	
56	241	3			4					4		4				4			4			4		2			4		4		2			2										6	6	30	0	K																	
59	241	7				6				6	2					2						2		2			2	2		2					4		4							4	4	26	0	K																	
60	244	1			4					4		4				4						4				4	4		4				4												6	6	36	0	K																
61	244	2						4		4						4			4			4		2			2	2		2				2										6	6	24	0	K																	
62	244	3			4					4			6			6						6		2					8		8			2		2								6	6	20	20	E																	
63	244	4			4					4		4				4			4			4		2			4		4		2			2										2	2	28	0	K																	
65	244	8				6				6		4				4			4			4		2			4		4		2			2										2	2	26	0	K																	
66	244	10						4		4						4			4			4			4		4	2		2				4		4								6	6	28	0	K																	
68	244	16						4		4			6			6						6				4	4	2		2				2										6	6	22	12	E																	
69	244	17						4		4		4				4			4			4			4		4	4		4		2			2								6	6	32	0	K																		
70	244	19				6				6	2					2			4			4		2			2	2		2				4		4								4	4	28	0	K																	
73	244	23						4		4		4				4			4			4			4		4		4		2			2										4	4	30	0	K																	
74	244	25			4					4		4				4			4			4			4		4		4		2			2										4	4	30	0	K																	
75	243	1				6				6	2					4			4			4			4		4	2				4		4										4	4	32	0	K																	
77	242	1				6				6	2					2			4			4		2			2	2		2				2										2	2	24	0	K																	
83	242	9				6				6	2					2			4			4			4		4	2		2				4		4								6	6	32	0	K																	
85	239	1				6				6		4				4			4			4		2			4		4				0		2		2							2	2	26	0	K																	
87	239	4				6				6		4				4			4			4		2			4		4		2			2										4	4	30	0	K																	
88	239	5				6				6		4				4			4			4			4		4		4	</																																			

EK-15. (devam) Mimari değerlendirme tablosu

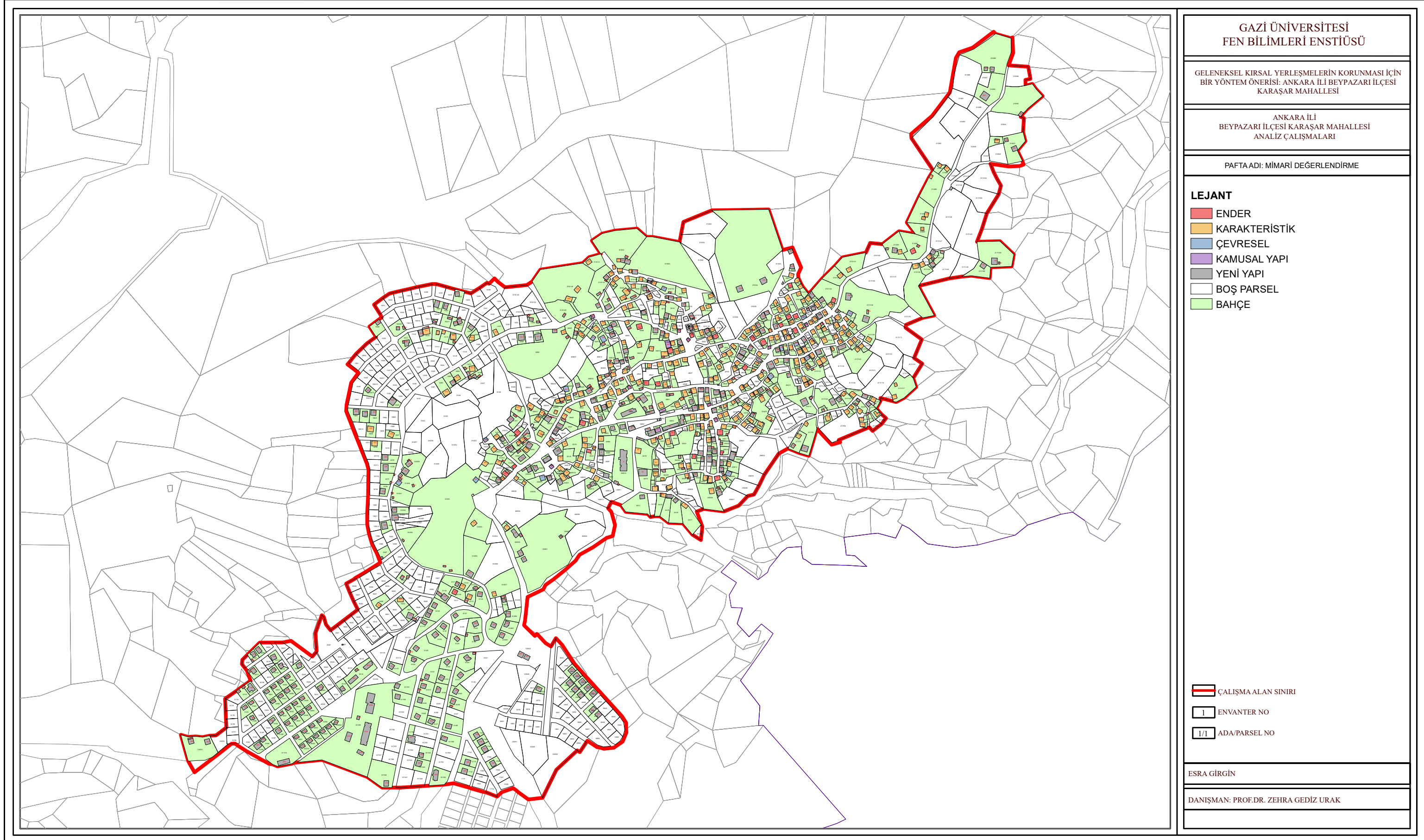
TABLO			KONUM						CEPHENİN ÇEVREYE ATKISI			KAT SAYISI			TAŞIYICI SİSTEM		CEPHE TİPİ						CEPHE ELEMANLARI												DİŞ DEĞİŞMİŞLİK						KARAKTERİSTİK TOPLAMI	ENDERLİK TOPLAMI	GENEL SONUÇ
DİŞ DEĞERLENDİRME			K						K	E	K	E	K	E	K	E	PENCERE TİPİ			PENCERE ELEMAN			KAPI TİPİ			CEPHE BEZEME			DİŞ DEĞİŞMİŞLİK														
			Yapı sokağa	Yapı sokağa	Yapı sokağa	Yapı ve bahçe	Yapı ve bahçe	Yapı geride,									Yapı bahçe	1 Katlı (Zemin)	1 Katlı	2 Katlı (Zemin-2 Katlı	1 Katlı	2 Katlı	Ahşap Karkas kerpiç, taş, tuğla dolgulu	Çıkmasız	Tek Yönde	2-3 Yönde	Çok Katlı Bileşik	Bir veya daha Giyotin	Motifli kanatlı	Kepensiz	Kepenli	Kafesli	Tek kanatlı	Tek kanatlı, tepe	Çift kanatlı	Çift kanatlı, tepe	Bezemesiz	Çıkma alınlık	Çok Değişmiş	Çok Değişmiş			
ENV NO_	ADA NO_	PARSEL NO_	2	4	4	6	6	4	4	2	2	4	4	6	6	2	2	4	6	8	2	4	6	2	4	6	2	4	4	6	0	4	2	2	2	4	4	6					
251	215	131				6				6		4		4		4			4		4			2			2			2					2		4		4	32	0	K	
252	215	132							4	4						2			2	2			2			2			2						2			2	20	0	Ç		
253	215	133				6				6	2					2			2	2			2			2			2							4			4	26	0	K	
254	215	137	2							2						2			2	2			2			2			2									2	18	0	Ç		
255	215	138				6				6	2					4			4	2			2			2			2						2				2	26	0	K	
256	215	139				6				6	2					4			4	2			2			2			2								6	6	30	0	K		
259	265	1					6			6		4				2			2		4			4			2								6	6		2	32	0	K		
260	263	2						4		4								4	4	2			2			2			2							6	6	26	0	K			
261	263	3				6				6	2					4			4	4	2				4		2				4		4			6	6	34	0	K			
262	268	1				6				6		4				4			4	4	4		4			4										6	6	38	0	K			
263	268	2				6				6	2					4			4	4	2		2			2		2								6	6	30	0	K			
265	269	2				6				6		4				4			4	4		4			4		2				4		4				6	6	38	0	K		
266	269	3				6				6			6		6		4		4			8		8			0		2			4		4			2	18	20	E			
267	269	4				6				6		4				4			4		4		2			2		2			6	6				6	6	38	0	K			
268	269	5				6				6		4				4			4	4		4			4			6			6	6				6	6	38	6	E			
269	262	1					6			6		4				4			4	4	4		4			6	2				6	6				6	6	36	6	E			
270	261	1				6				6	2					4			4	4	2		2			4		4			4		4				2	30	0	K			
271	261	2	2							2						4			4	4	2			2			0		2		2		2				2	18	0	Ç			
274	255	1					6			6	2					4			4	4	2		2			4		4			4		4				2	30	0	K			
275	221	1					6			6	2					4			4	2		2		2			2		2							6	6	30	0	K			
276	220	2				6				6	2					4		2	2	2		2			0		4		4		2		2			2	24	0	K				
277	222	1				6				6	2					4		4	4	2		2		2		2		2		2		2			6	6	30	0	K				
278	223	1			4					4						4		4	4	2		2		2		2		2		2				6	6	26	0	K					
279	223	2				6				6		4				4			4		4		2			2		2		2					6	6	34	0	K				
280	223	3				6				6		4				4			4	4		4			4		2			4		4			2	34	0	K					
281	223	4				6				6	2					4			4	4	2		2			4		4			4		4			6	6	34	0	K			
282	224	1					6			6	2					4			4	4	2		2		2		2		2		2				6	6	30	0	K				
283	225	3			4					4						4			4	4	2		2		2		2		2		2				6	6	26	0	K				
284	226	1				6				6	2				2		2		2	2			2		2		2		2						2	20	0	Ç					
286	226	4				6				6	2					4			4	4	2		2		2		2		2					4		4	28	0	K				
287	226	6				6				6		4				4			2		4		4		2		2			4		4			4	32	0	K					
289	228	2			4					4						4			4	4	2		2			0		2		2				2	20	0	Ç						
292	257	1					6			6		4				4			2		2		4		4		2		2					6	6	30	0	K					
293	258	1			4					4						4			4	4	2		2			4				4		4			6	6	30	0	K				
295	260	1					6			6		4				4			2		2		4				4				6	6				4	36	0	K				
296	270	2				6				6	2					4			4	2			2		2		2		2						4	28	0	K					
297	270	4				6				6		4				4			2		2		4		2		2		2					2	28	0	K						
298	270	7				6				6		4				4			4	4		4			6		2				6	6				6	36	6	E				
299	271	1					6			6		4				4			4	4		4			4		2				4		4			2	34	0	K				
300	272	1				6				6		4				4			2		2		4		2		2			4		4				6	6	34	0	K			
305	274	4	2							2						4			4	2			2		2		2		2						6	6	24	0	K				
307	274	6				6				6		4				4			2		2		6		2		2			4		4			6	6	36	0	K				
308	274	7			4					4						4			4	4	2		2		4		4		2					6	6	28	0	K					
309	275	1			4					4		4				4			4	4			6		4		4		2			6	6			6	40	4	E				
310	276	1				6				6		4				4			4	4		4		2		2		2				6	6			2	34	0	K				
311	276	2				6				6		4				4			4	4		4		2			2				6	6				6	38	0	K				
312	273	2						4		4			6		6		4		4	4		8		8		4		4		2				4		4	24	24	E				
313	278	1					6			6	2					4			4	4	2		2			4				4					4		4	32	0	K			
318	280	1				6				6		4				4			4	4					2		2		2				2			2	30	0	K				
319	280	2				6				6		4				4			4	4		4		2		2		2		2					2	30	0	K					
320	280	3				6				6		4				4			2		2		4		4		2			4		4		4		6	6	34	4	E			
321	280	5			4					4						4			4	2			2		2			2							4		4	24	0	K			

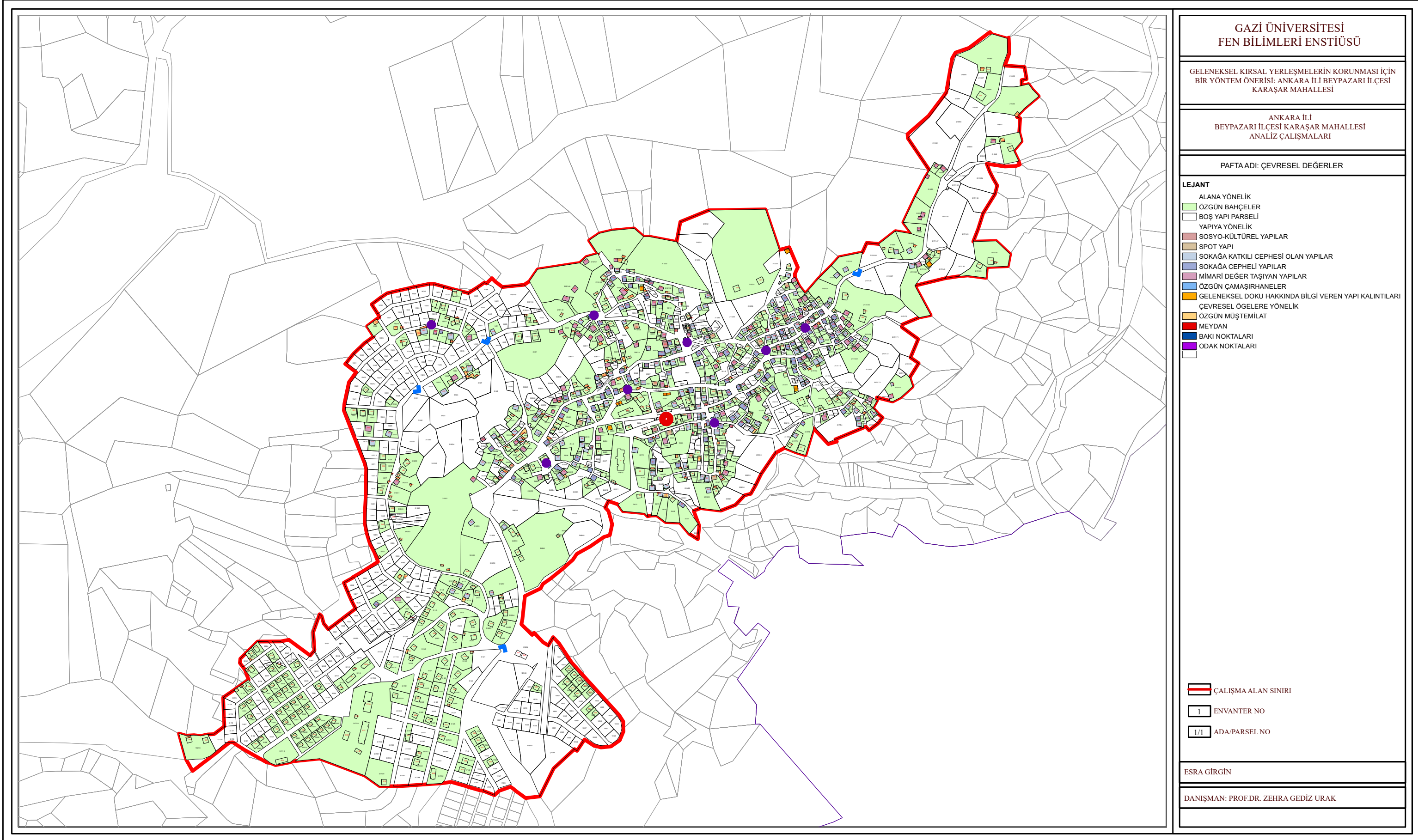
EK-15. (devam) Mimari değerlendirme tablosu

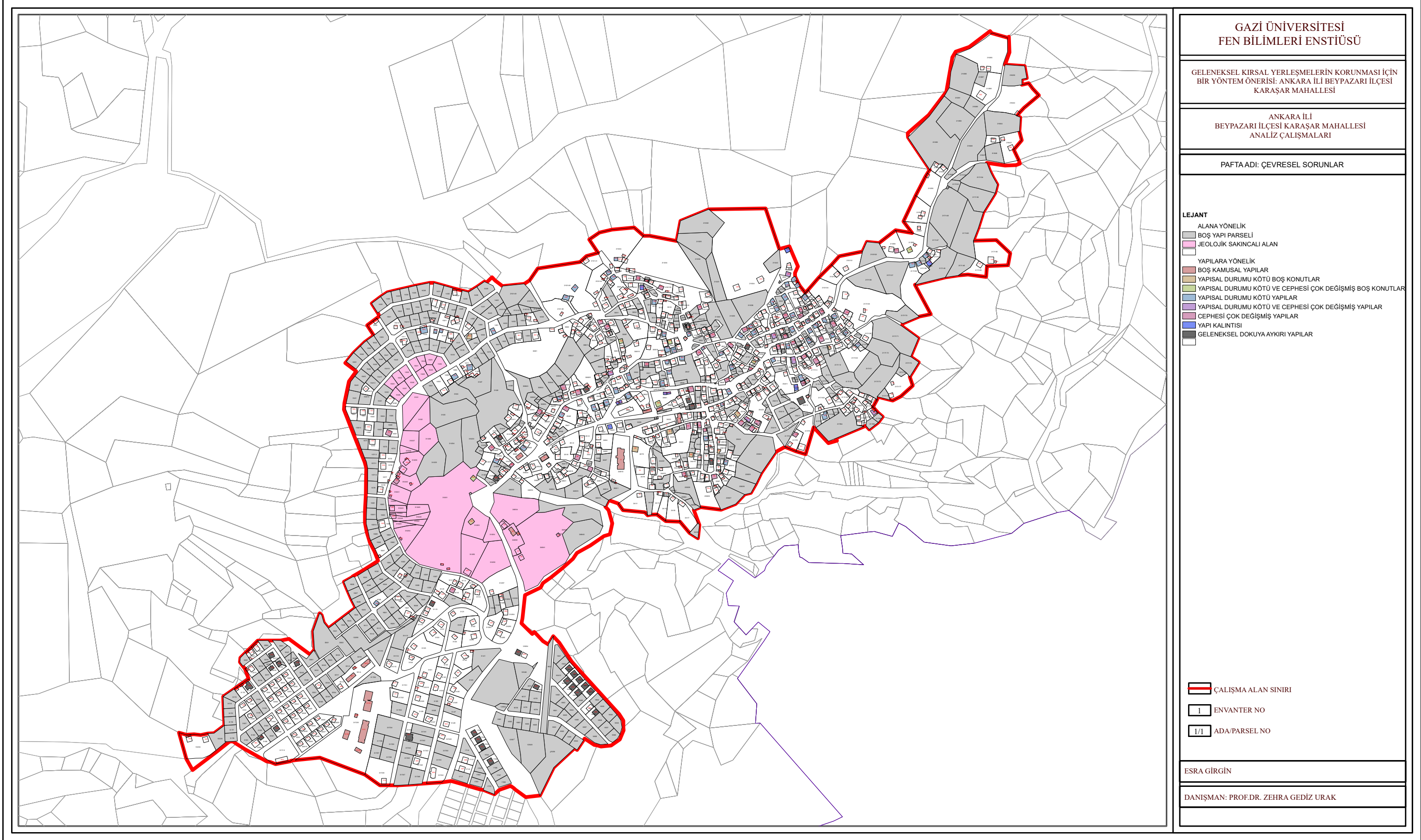
[illegible]

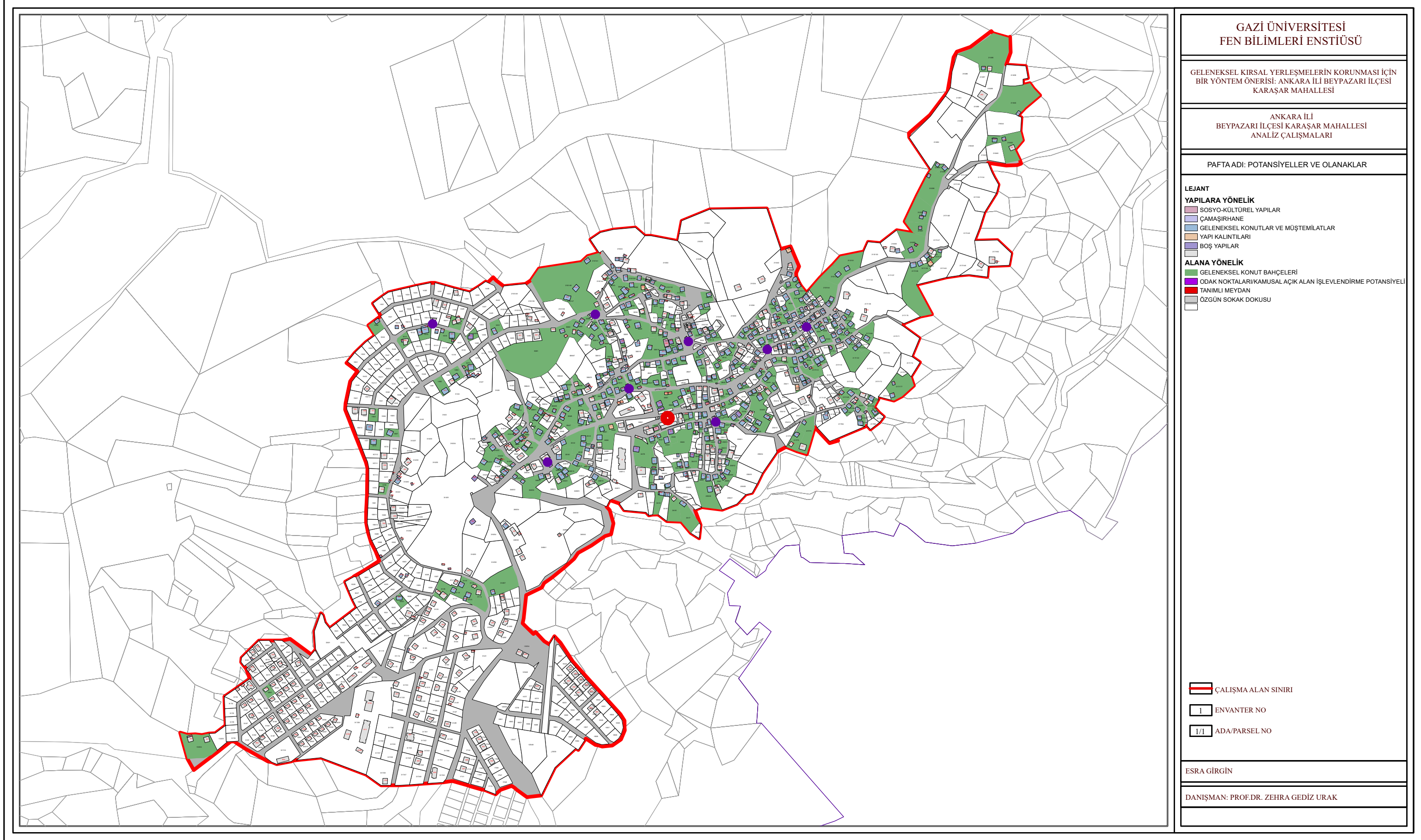
EK-15. (devam) Mimari değerlendirme tablosu

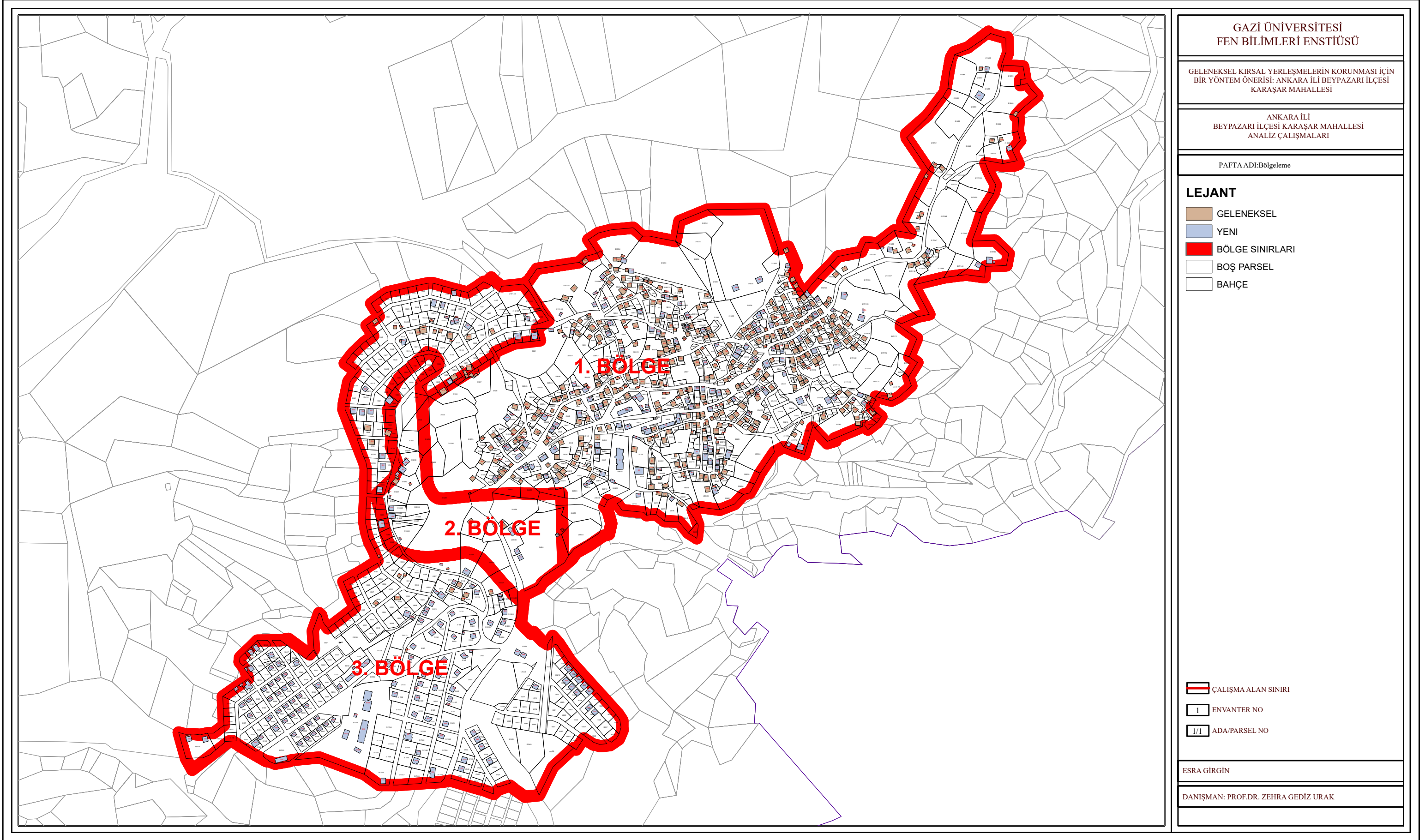
[illegible]

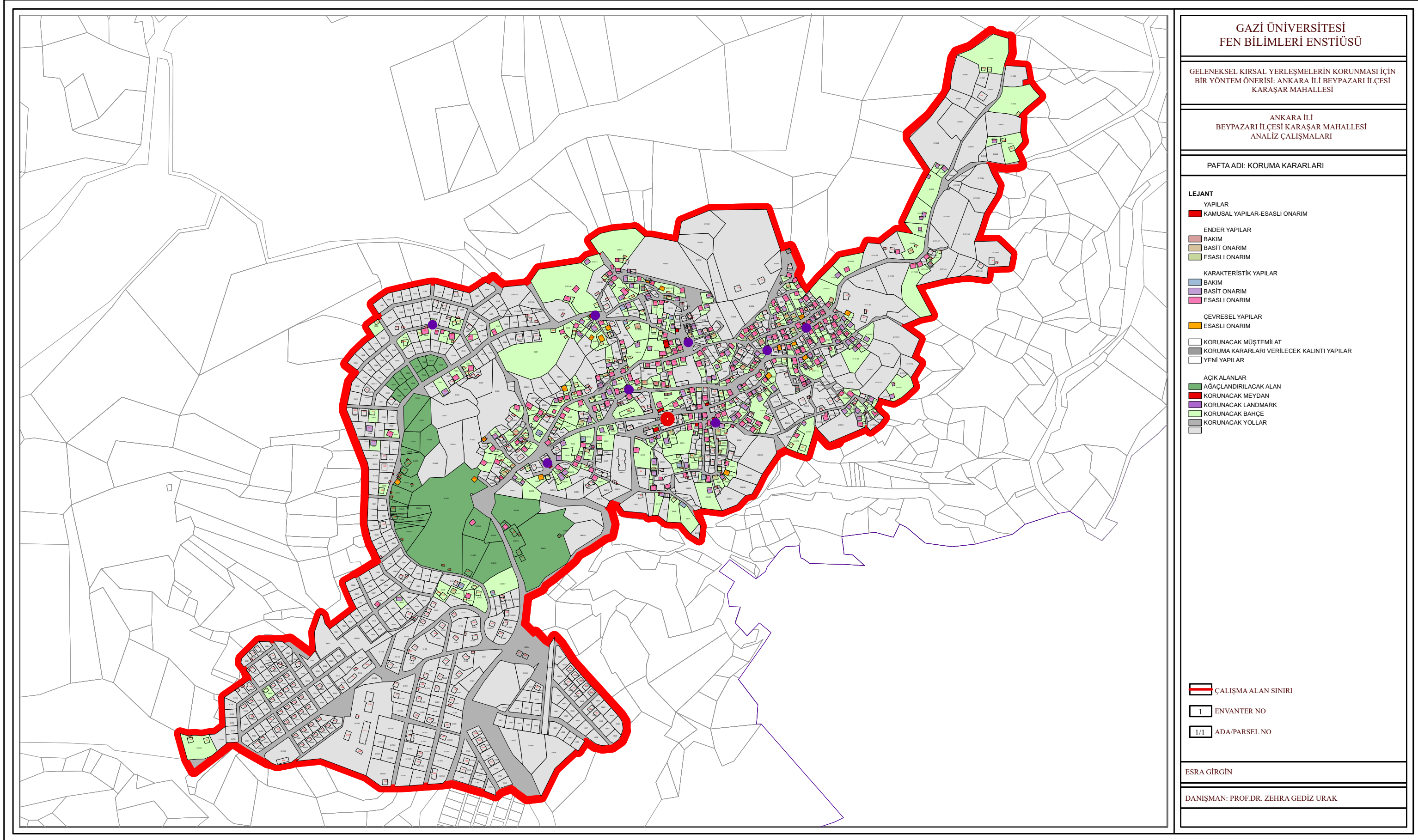

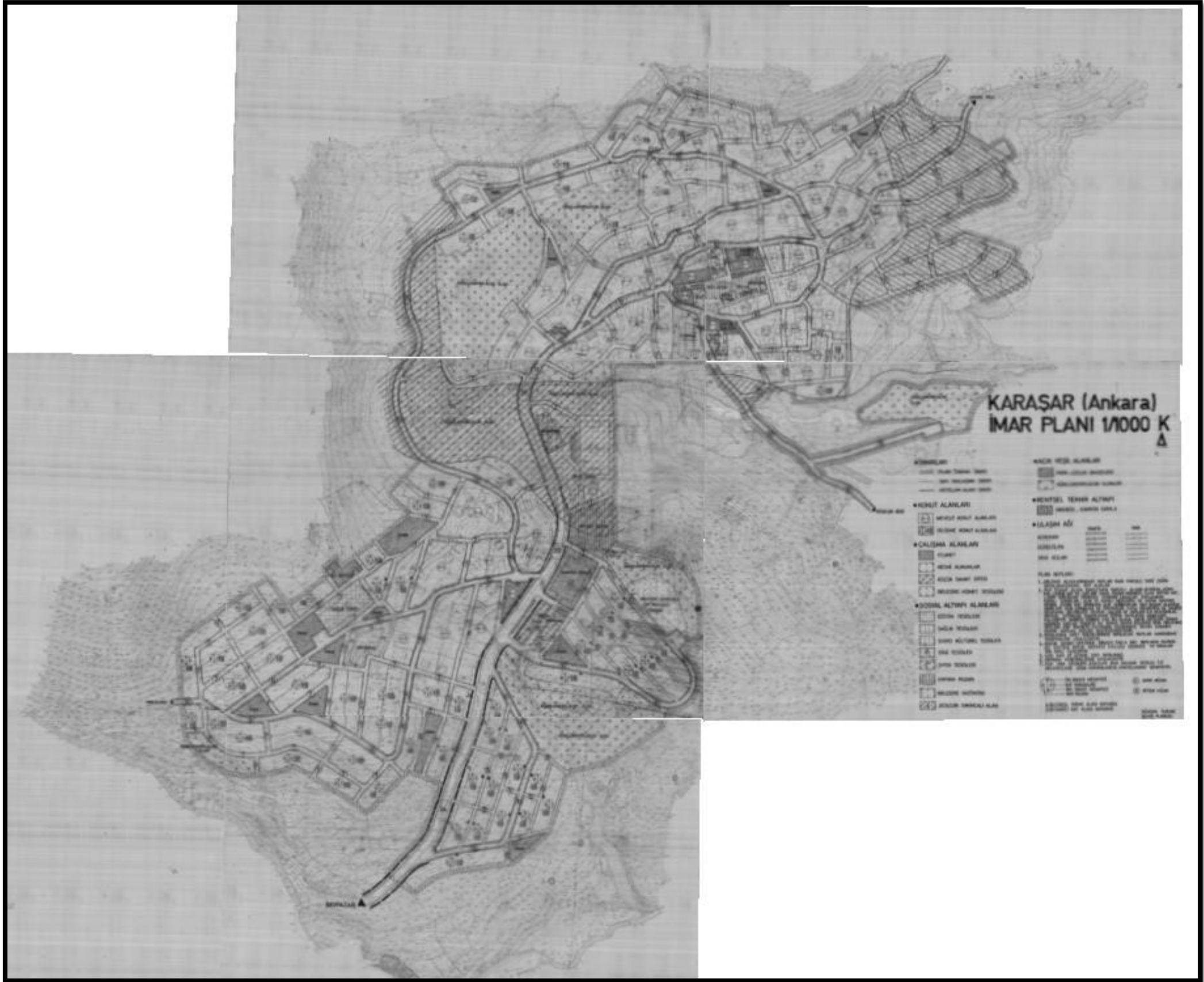

[illegible]

GAZİ GELECEKTİR..